

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Zuzana Kasáková

Vliv devoluce na politiku a fungování Skotské národní strany

Disertační práce

Praha 2011

Autor práce: **PhDr. Zuzana Kasáková**

Vedoucí práce: **Prof. PhDr. Lenka Ravná, CSc.**

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Bibliografický záznam

KASÁKOVÁ, Zuzana. *Vliv devoluce na politiku a fungování Skotské národní strany*. Praha, 2011. 298 s. Disertační práce (Ph.D.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí disertační práce prof. PhDr. Lenka Rovná, CSc.

Anotace (abstrakt)

Tato disertační práce se zaměřuje na problematiku vztahu devoluce a Skotské národní strany jako politického aktéra, který usiluje o nezávislost Skotska. Snaží se nalézt odpověď na otázku, jakým způsobem devoluce ovlivnila politický program a politické chování SNP a jak se projevila na jejím vnitřním fungování. V tomto kontextu se práce věnuje též otázce, jak se proměňuje podoba SNP z hlediska relevantních teorií a typologií politických stran. S ohledem na fakt, že primárním cílem strany je ustavení nezávislého skotského státu, se práce zvláště zaměřuje na problematiku vzájemného vztahu devoluce jakožto slabší formy sebeurčení a nezávislosti. Téma práce je zkoumáno prostřednictvím historického institucionalismu. Lze definovat tzv. tři vlny dopadu devoluce na SNP, přičemž až ta poslední vede k přijetí institucionální změny v podobě vytvoření skotských autonomních institucí. Přestože Labouristická strana usilovala o minimalizaci vlivu strany, nové institucionální prostředí SNP využila ve svůj prospěch a dokázala se ujmout vlády.

Abstract

This thesis addresses the issue of devolution and its relation to the Scottish National Party (SNP) through the lenses of historical institutionalism. It aims at answering the question, how and to what extent the devolution influenced the policies and political behaviour of the SNP as well as its internal organization. The change of the SNP is also viewed on the basis of various political theories and typologies of political parties. Because the primary aim of the SNP is to deliver independence to Scotland, the special attention is also paid to the mutual relation of devolution as a weaker form of self-determination and independence. It is possible to define three waves of the impact of devolution on the SNP. The last one leads to the establishment of Scottish autonomous institutions. Although the Labour Party tried to minimize the SNP in the political arena, the SNP took a full advantage of a new institutional setting and managed to form a Scottish government.

Klíčová slova

New Labour, Labouristická strana, devoluce, Skotská národní strana, decentralizace, Skotsko

Keywords

New Labour, Labour Party, devolution, Scottish National Party, decentralization, Scotland

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 28. dubna 2011

Zuzana Kasáková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své školitelce prof. PhDr. Lence Rovné, CSc. Za její odborné vedení a trpělivost. Zároveň bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Michalu Kubátovi, PhD. za cenné rady a pomoc při zpracování politických stran. Děkuji také všem účastníkům rozhovorů vedených za účelem tohoto výzkumu.

V neposlední řadě patří poděkování všem mým blízkým a kolegům za neutuchající podporu a trpělivost.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1	VÝZKUMNÝ RÁMEC..... 21
1.1	Národní stát a decentralizační procesy..... 21
1.1.1	Národní stát a víceúrovňové vládnutí..... 21
1.1.2	Region, regionalismus a regionalizace..... 25
1.1.3	Devoluce, decentralizace, dekoncentrace..... 28
1.2	Teoretické vymezení politických stran..... 34
1.2.1	Definice politické strany..... 34
1.2.2	Typologie politických stran..... 38
1.2.2.1	Organizační (vývojová) typologie politických stran..... 40
1.2.2.2	Typologie stran podle úrovně působení..... 46
1.2.2.3	Stranické rodiny v rámci ideologií..... 48
1.2.2.4	Regionální a etnické strany..... 55
2	DEVOLUCE V HISTORICKÉ PERSPEKTIVĚ..... 64
2.1	Počáteční snahy o přijetí devoluční politiky..... 64
2.2	Sedmdesátá léta – zintenzivnění debat o devoluci..... 76
2.2.1	Zákon o Skotsku 1978..... 80
2.2.2	Referendum 1979..... 83
2.3	Skotské ústavodárné shromáždění..... 85
2.4	Závěr..... 91
3	SKOTSKÁ NÁRODNÍ STRANA..... 94
3.1	Formování Skotské národní strany a její vývoj na periferii politického dění..... 94
3.1.1	Cesta k ustavení Skotské národní strany..... 94
3.1.2	SNP vstupuje na politickou scénu..... 106
3.1.3	Rozštěpení SNP a přijetí politiky nezávislosti..... 115
3.2	Parlamentní stranou..... 121
3.2.1	Hamilton 1967: předpoklady a dopady..... 121
3.2.2	Devoluce – první krok ke skotské nezávislosti..... 133
3.2.3	Destabilizace strany a snahy o její překonání..... 144
3.2.4	Dvojí přístup k nezávislosti?..... 150
3.3	Závěr..... 158
4	DEVOLUCE REALITOU..... 164
4.1	Institucionální rámec..... 165
4.1.1	Pravomoci autonomních institucí..... 165
4.1.1.1	Skotský parlament..... 170
4.1.1.2	Skotská exekutiva..... 175
4.1.2	Mezinstitucionální vztahy..... 178
4.2	SNP – strana s koaličním potenciálem?..... 180
4.2.1	V opozici..... 181
4.2.1.1	Swinneyho řízení strany a reformy jejího vnitřního fungování..... 186
4.2.2	Menšinová vláda..... 209
4.2.2.1	Národní debata..... 217
4.2.2.2	Odpověď skotské vlády..... 226
4.2.2.3	Veřejné mínění – většina pro nezávislost?..... 231
4.2.2.4	Otázka referenda a více pravomocí pro Skotsko..... 234
4.3	Závěr..... 242

ZÁVĚR	248
SUMMARY	254
POUŽITÁ LITERATURA	255
PŘÍLOHY	275

ÚVOD

Od poloviny šedesátých let 20. století dochází ve většině zemí západní Evropy k aktivizaci regionálních či nacionalistických hnutí, které na národních státech požadují určitou formu sebeurčení. Jedná se o dobu, jež je charakteristická svými společenskými a politickými změnami. V rovině společenské dochází podle profesora politické vědy Ronalda Ingleharta k transformaci hodnot z čistě materiálních, které již byly uspokojeny, na tzv. post-materiální vztahující se např. k prosazování kvality života.¹ Tato transformace hodnot byla v politické rovině reflektována určitým odklonem voličů od tradičních stran a naopak podporou nových či menšinových formací, které ony „nové“ hodnoty prosazovaly a vymezovaly se proti stávajícímu „starému“ řádu. Do popředí zájmu voličů se tak dostaly i regionální a nacionalistické strany. Tuto změnu voličské podpory označil český politolog Lubomír Kopeček za „rozmrznutí“ (*unfreezing*) stranických systémů. Učinil tak v návaznosti na hypotézu o jejich zamrznutí (*freezing hypothesis*) v meziválečném období postulovanou politology Steinem Rokkanem a Seymour Martinem Lipsetem právě v šedesátých letech.²

Tato teze platila i pro Spojené království. Období mezi válkami se vyznačuje vznikem nacionalistických stran ve Skotsku a Walesu, které až do poloviny šedesátých let zůstaly na okraji politického spektra. Mimo jiné je tato doba charakteristická i výrazným posílením Labouristické strany na úkor liberálů, kteří se tak dostali do pozice třetí nejsilnější strany v zemi. Jedná se také o léta, jež byla vyplněna debatami o vhodném nastavení vztahů mezi britskou vládou a ostatními částmi Spojeného království, zejména ale s Irskem. V důsledku jeho rozdělení na dvě nezávislé entity byly v té, jež zůstala součástí Spojeného království, ustaveny autonomní instituce, na které britská vláda přenesla část svých pravomocí. Jinými slovy, v Severním Irsku došlo k implementaci devoluční politiky či devoluce. Přestože obdobné uspořádání se zvažovalo i pro Skotsko a Wales, nakonec bylo od něho na počátku třicátých let upuštěno. Za tímto rozhodnutím stáli především labouristé. I když tehdejší vládní strana devoluci podporovala již od svého vzniku na počátku 20. století, v souvislosti s řešením

---

¹ Ronald Inglehart, „The Silent Revolution in Europe: Intergenerational Change in Post-Industrial Societies“ in *American Political Science Review* 65, č. 4 (1971): 991–3 ff., 1009–017.

² Lubomír Kopeček, „Politické strany a stranické systémy ve srovnávací a teoretické perspektivě“ in Maxmilián Strmiska et al, *Politické strany moderní Evropy* (Praha: Portál, 2005), 22; Seymour Martin Lipset and Stein Rokkan, „Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: An Introduction“ in Seymour Martin Lipset and Stein Rokkan, eds., *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives* (New York: The Free Press, 1967), 50.

hospodářské krize od této politiky ustoupila. Neúspěch ve změně postavení Skotska v rámci Spojeného království vedl nejen podporovatele devoluce, ale také zastánce nezávislosti, k vytvoření Skotské národní strany (*Scottish National Party, SNP*), jež se stala hlavní nositelkou skotského nacionalismu na politické scéně.

V souladu s uvedenou tezí zaznamenaly SNP a velšská nacionalistická strana *Plaid Cymru* ve druhé polovině šedesátých let výrazný politický vzestup a v Severním Irsku se aktivizovalo hnutí za občanská práva katolického obyvatelstva. Ponechali-li se stranou díky své specifčnosti situace v Severním Irsku, kde v důsledku neschopnosti severoirské vlády řešit tamější spory došlo k jejímu zrušení a obnovení přímé vlády z Londýna, byl to především nárůst podpory SNP, který přiměl tradiční politické strany – konzervativce a labouristy – nabídnout devoluci jako relevantní odpověď na nacionalistickou hrozbu. SNP se tak stala určujícím činitelem návratu devoluční politiky do centra politické debaty. Tento proces ale nebyl jednosměrný, nýbrž zpětně ovlivnil i samotnou stranu. Příklon k podpoře devoluce jakožto strategie k dosažení jejího primárního cíle – skotské nezávislosti, měl pro SNP zejména v kontextu neúspěšného prosazení devoluční politiky v praxi nepříznivé konsekvence.

Situace se začíná měnit na konci osmdesátých let, kdy se v souvislosti s implementací politiky Margaret Thatcherové ve Skotsku aktivizovali nejenom skotští nacionalisté, ale rovněž stoupenci devoluce. Ti se sdružili v rámci platformy skotského ústavodárného shromáždění, mezi kterými hrála hlavní roli Labouristická strana, avšak důležité bylo i zapojení občanské veřejnosti. Naopak ve Walesu se obdobné uskupení ustavit nepodařilo a v Severním Irsku se pozornost upírala na ukončení dlouholetého konfliktu mezi unionisty a nacionalisty. Na rozdíl od let sedmdesátých tentokrát aktivita obhájců devoluce vedla ke kýženému cíli a v návaznosti na vítězství Blairovy New Labour ve všeobecných volbách v květnu 1997 došlo k ustavení autonomních institucí nejen ve Skotsku, ale také ve Walesu a v Severním Irsku.

Výzkumná otázka a metodologie

Tato práce se zaměřuje se na zkoumání vlivu devoluce na politiku a fungování SNP v časovém horizontu vymezeném lety 1934 – 2010 s přesahem do hlubší historie v souvislosti s vymezením kontextu devoluce. Časové vymezení je rámováno vznikem SNP na jedné straně a návrhem na prohloubení skotské devoluce ze strany britské vlády v době, kdy ve Skotsku vládní pozici zastávala právě Skotská národní strana na straně

druhé. Důležitým milníkem jsou léta sedmdesátá, za zásadní předěl lze ale považovat rok 1999, kdy svou činnost oficiálně zahájily skotský parlament a exekutiva. Pro SNP to znamenalo výzvu, jak se s novou situací vyrovnat. Zvláště, když Tony Blair tuto změnu prezentoval jako prostředek k posílení soudržnosti Spojeného království a marginalizaci nacionalistů.³

Devoluce ve Skotsku a její vliv na skotský nacionalismus je v rámci Spojeného království jedinečné třemi aspekty. Prvním je, že to byla právě SNP, která, byť nechtěně, přivedla otázku devoluce zpět do centra britské politiky, neboť podpora velšské *Plaid Cymru* nedosahovala takové úrovně jako u SNP. Druhým aspektem je skutečnost, že to bylo Skotsko, kde se v osmdesátých letech vytvořila široká kampaň za vznik skotského parlamentu, na níž se Labouristická strana významně podílela, což představovalo pro labouristy určitý závazek. Třetím důvodem je míra decentralizace, která byla Skotsku Blairovou vládou garantována. Opomine-li se otázka Severního Irsku, jehož vývoj je ve srovnání s ostatními částmi Spojeného království ojedinělý, získalo Skotsko od centrální vlády největší pravomoci. Čtvrtým pak schopnost SNP sestavit ve Skotsku jednobarevnou, i když menšinovou, vládu, což nahlíženo optikou labouristického přístupu k této otázce znamenalo „nezamýšlené důsledky“ devoluce.

Cílem práce je nalézt odpověď na otázku, jakým způsobem devoluce ovlivnila politický program a politické chování SNP a jak se projevila na jejím vnitřním fungování. V tomto kontextu se práce věnuje též otázce, jak se proměňuje podoba SNP z hlediska relevantních teorií a typologií politických stran. S ohledem na fakt, že primárním cílem strany je ustavení nezávislého skotského státu, se práce zvláště zaměřuje na problematiku vzájemného vztahu devoluce jakožto slabší formy sebeurčení a nezávislosti. Z uvedeného vyplývá, že práce se primárně nezaměřuje na analýzu postavení strany v politickém systému. Neznamená to ale, že by tato otázka byla zcela vypuštěna, nýbrž je řešena v rámci celého kontextu.

Je možné postulovat, že vytvoření skotských autonomních institucí umožnilo SNP formalizovat své postavení jako relevantní strany ve Skotsku a stát se stranou s vládním potenciálem. Devoluce jak ve formě návrhů, tak i v samotné praxi významně ovlivnila SNP nejen v jejím politickém směřování, ale také z hlediska jejího vnitřního života.

---

³ Projev Tonyho Blaira v knihovně Playfair, Edinburgh University, 28. červen 1996 in Blair, *New Britain. My Vision of a Young Country* (London: Fourth Estate, 1996), 269.

Předložená práce vychází z empiricko-analytické tradice moderních společenských věd, která je založena na neutrálním zkoumání jasně definovaných a doložitelných fakt, jejich příčin a následků. Jejím cílem není tedy dané jevy hodnotit, jako je tomu v případě normativního přístupu, ale podrobit je analýze.⁴

Práce ke zkoumanému problému přistupuje na základě kvalitativní analýzy diachronního charakteru, což znamená že „podél časové osy“⁵ srovnává vývoj SNP a devoluční politiky před a po ustavení skotských autonomních institucí. Zároveň se v daném časovém rozmezí proměňuje také kontext, ve kterém strana působí a otázka devoluce je diskutována, tedy Spojené království i samotné Skotsko.

Diachronní přístup v podstatě odpovídá metodologii uplatňované historickým institucionalismem⁶, který rozděluje časové období na konkrétní části a v rámci zkoumání vzniku nových institucí se zaměřuje na „komparaci“ vývoje před danou změnou s vývojem, jež po ní následoval. Přičemž pro historický institucionalismus je příznačné, že na politický vývoj nahlíží na základě tzv. závislosti na předchozích vzorech (*path dependency*). To znamená, že jakákoli institucionální změna vychází z kontextuálního rámce v daném čase, který je vždy svým charakterem jedinečný, což vede k „nezamýšleným důsledkům“.⁷ Nelze tedy předem přesvědčivě predigovat, jakým způsobem institucionální změna „ovlivní budoucí rozhodování“ politických aktérů.⁸

Obecně lze říci, že diachronní přístup v sobě přirozeně propojuje politologický a historický přístup, čímž nabízí hlubší uchopení problematiky a analýzu zkoumaných jevů. V rámci tohoto vymezení lze předkládanou práci označit za případovou studii.

---

⁴ Blanka Říhová, *Přehled moderních politologických teorií. Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě* (Praha: Portál, 2006, 2. vydání), 21–22.

⁵ Miroslav Hroch, „Komparativní (historickosrovnávací) metoda“ in Miroslav Hroch a kolektiv, *Úvod do studia dějepisu* (Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985), 236.

⁶ Historický institucionalismus je jedním z proudů tzv. nového institucionalismu. Nový institucionalismus je spojen se jmény politologů Jamese Marche a Johana Olsena, kteří v osmdesátých letech zdůraznili význam institucí jakožto důležitých faktorů ovlivňujících politický proces, a vymezili se tak vůči dominujícím teoriím behaviorálního a racionálního volby, které roli institucí spíše upozadovaly. Nový institucionalismus se postupně stal jedním z hlavních přístupů ke zkoumání institucí a zahrnuje v sobě několik přístupů, jejichž předpoklady jsou mnohdy protichůdné. Historický institucionalismus na instituce nahlíží jako na soubor „formálních a neformálních pravidel, procedur, norem a konvencí“, které jsou „zakotveny ve struktuře ... formálních organizací“. James G. March and Johan P. Olsen, „The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life“ in *American Political Science Review* 78, č. 3 (September 1984), 734; Peter A. Hall and Rosemary C. R. Taylor, „Political Science and the Three New Institutionalisms“ in *Political Studies* 44, č. 5 (December 1996), 936–57; André Lecours, „New Institutionalism: Issues and Questions“ in André Lecours, ed., *New Institutionalism. Theory and Analysis* (Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press, 2005), 3–25; Vivien Lowndes, „The Institutional Approach“ in David Marsh and Gerry Stoker, eds, *Theory and Methods in Political Science* (Houndmills, New York: Palgrave Macmillan, 2010, 3rd edition), 64, 78–79.

⁷ Hall and Taylor, „Political Science and the Three New Institutionalisms“, 941–42; Lecours, „New Institutionalism: Issues and Questions“, 9, 15.

⁸ Lowndes, „The Institutional Approach“, 65.

Obvykle se diachronní přístup používá u jednopřípadových neboli instrumentálních případových studií, předkládaná práce ale tomuto typu studie neodpovídá, neboť jejím primárním cílem není na základě jednoho příkladu provést zobecňující stanoviska a závěry, nýbrž se zaměřuje na pochopení a poznání vnitřních aspektů vymezeného případu, který je tak zároveň předmětem výzkumu. V tomto smyslu se práce přibližuje typu studie, kterou politologové Michal Kořan a také Robert Stake označují za intrinsitní případovou studii.⁹

Ke zkoumání daných jevů bylo využito několika metod. Pro pochopení chování aktérů v historickém kontextu bylo využito historické metody zpracování a interpretace archivních materiálů. Materiály byly získány z *The National Archives* v Londýně a *National Library of Scotland* v Edinburghu, která archivuje dokumenty a korespondenci týkající se vzniku a vývoje Skotské národní strany. Nakonec ne všechny sesbírané materiály byly v práci použity, nicméně napomohly k lepšímu pochopení chování jednotlivých subjektů a také historickému kontextu.

Další použitou kvalitativní metodou byla obsahová analýza stranických a vládních dokumentů. Ke zkoumání obsahové stránky politiky SNP a jejích politických cílů je použita analýza volebních programů v delší časové perspektivě, což umožnilo sledovat, jak se politika, cíle a politická orientace SNP vyvíjela a měnila, neboť data nebyla zkoumána pouze v krátkodobém horizontu, což je nejčastější výtká vůči tomuto postupu. Tato analýza byla doplněna o zkoumání tzv. ústav a pravidel strany, které nejenom zachytilo hodnoty, které strana vyznávala, ale také formální nastavení organizační struktury strany a její změny v časové perspektivě. Zároveň byly využity výroční zprávy a záznamy z výročních konferencí o fungování strany v daném roce.

Dále byla pro zpracování práce využita metoda rozhovorů. Jednalo se o semistrukturované rozhovory, které umožnily autorce flexibilně reagovat na odpovědi dotazovaného. Rozhovory byly vedeny se zástupci SNP na přelomu listopadu a prosince 2010. Proběhly s reprezentativním vzorkem zástupců SNP ve smyslu kvalitativním, neboť byly uskutečněny se členy skotské vlády, členy skotského parlamentu vládu podporujících i těch, kteří zastávali rezervovaný postoj k vládě, tzv. *backbenchers*. Zastoupení byli mladí členové SNP a ti, kdo jsou členy strany od šedesátých let. Dalším

---

⁹ Michal Kořan, „Jednopřípadová studie“ in Petr Drulák a kol., *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích* (Praha: Portál, 2008), 33–34, 46–47, 51; Robert E. Stake, „Qualitative Case Studies“ in Norman K. Denzin and Yvonna S. Lincoln, eds, *Strategies of Qualitative Inquiry* (Los Angeles. London. New Delhi. Singapore: SAGE Publications, 2008), 121–23, 128–29.

odlišujícím kritériem bylo i jejich geografické zastoupení, neboť rozhovory byly vedeny s osobami reprezentujícími různé části Skotska od *Highlands & Islands* po *Central Scotland*. Autorka také vedla řadu neformálních rozhovorů během své stáže na *University of Oxford* v lednu 2009 s profesory této univerzity.

Poslední metodou bylo zúčastněné pozorování, které probíhalo v období leden – duben 2004, kdy autorka vykonávala stáž u Skotské národní strany v britském parlamentu. V té době ve Westminsteru působilo šest poslanců za SNP, mimo jiné i její současný předseda Alex Salmond. V rámci tohoto pozorování autorka vedla řadu neformálních rozhovorů, které jí umožnily pochopit kontext fungování strany nejen na britské úrovni.

Struktura práce

Struktura předkládané práce vychází z přijatého přístupu ke zkoumané problematice. První kapitola je věnována rozboru teoretických přístupů a základních pojmů, které jsou spjaty s tématem práce. Pozornost je tak věnována definičnímu vymezení národního státu, jenž se následkem postupující nadnárodní integrace na jedné straně a decentralizačních procesů na straně druhé vzdává části svých pravomocí. Tento trend vede tzv. sdílení suverenity mezi jednotlivými úrovněmi vládnutí, což proměňuje vztahy mezi nadnárodní, národní a subnárodní úrovní politického rozhodování nejen v rámci jejich formálního nastavení, ale i neformálního. V kontextu zkoumání decentralizačních procesů jsou v této kapitole vymezeny jednotlivé pojmy a přístupy, které se k těmto procesům vztahují. Poslední část kapitoly se zabývá teoretickými přístupy k definici politické strany, jejími definičními kritérii a typologií a jejich možné využití pro zařazení Skotské národní strany a jejího zkoumání z hlediska vnitřního fungování.

Druhá kapitola je věnována devoluční politice z pohledu zmíněné časové periodizace do nástupu Tonyho Blaira do funkce britského premiéra v květnu 1997. Zaměřuje se tedy na základní historické předěly, kdy se tato otázka dostala do centra politické debaty. Zdůrazněny jsou první pokusy o devoluci v poslední třetině 19. a v první polovině 20. století. Důležitým mezníkem jsou sedmdesátá léta, kdy byl poprvé v referendu předložen vládní zákon na ustavení skotského shromáždění, ale neúspěšně. Tento nezdar společně s politickým působením Margaret Thatcherové v podstatě donutil podporovatele devoluce ke spolupráci. Vzniklo tak skotské ústavodárné shromáždění,

kteře publikovalo několik zásadních dokumentů o podobě skotského autonomního orgánu a přispělo k širšímu povědomí o této problematice u skotského obyvatelstva. Je zřejmé, že otázka devoluce se dotýkala i SNP. Ta je v této kapitole řešena pouze v rámci kontextu, neboť samotné reakci SNP na devoluci je věnována kapitola třetí, aby bylo možné lépe analyzovat chování strany.

Ta se věnuje vzniku a vývoji SNP do roku 1997, čili časově je ukončena jako předchozí kapitola o devoluci. Zabývá se důvody vzniku Skotské národní strany a jednotlivým proudům, které se podílely na jejím ustavení. Pozornost je věnována nastavení organizační struktury strany a jejím proměnám v průběhu období, které tato kapitola sleduje. Důležitým mezníkem je konec šedesátých let a léta sedmdesátá, kdy se strana svou voličskou podporou nejen etablovala na politické scéně, ale doznala rovněž změn ve svém vnitřním fungování a v důsledku devoluce i změny strategie v přístupu dosažení skotské nezávislosti. Neúspěch referenda stranu velmi negativně ovlivnil, což vedlo k období, kdy se musela vypořádat s vnitřními problémy a hledat způsoby, jak nejlépe nastavit svůj politický program a opět nalézt podporu u voličů nejen ve volbách do Westminsteru, ale nově i Evropského parlamentu. Přestože EU jako takové není věnována samostatná pozornost, je tato problematika řešena právě v kontextu působení SNP. V souvislosti s vymezením postoje SNP ke skotskému ústavodárnému shromáždění je věnována pozornost procesu, jak se strana s intenzivnějším debatou o devoluci vyrovnala.

Čtvrtá kapitola se zabývá vývojem po vzniku autonomních institucí. S ohledem na vymezení kontextu, ve kterém se jednotliví političtí aktéři pohybovali a pohybují, je pozornost věnována také institucionálnímu rámci. Jsou specifikovány pravomoci parlamentu a skotské exekutivy a akcentovány změny, kterými se nastavení fungování autonomních institucí liší od britských. Poté se pozornost zaměřuje na působení SNP v opozici a její adaptaci na nové institucionální prostředí. Zaměřuje se na rozbor, jakým způsobem toto nové prostředí ovlivnilo politický program a cíle strany, zda se jednalo o výrazný odklon od priorit, které SNP prosazovala před implementací devoluční politiky v praxi. Obdobně je sledována paralela vnitřního fungování strany. Pozornost je věnována také volebnímu chování strany. SNP je v rámci tohoto vymezení analyzována ve dvou časových obdobích. První představují léta, kdy působila v opozici. Druhé, pak období její menšinové vlády v letech 2007 – 2010. Tím, že se SNP podařilo vstoupit do vládní funkce, je zřejmé, že strana dokázala využít potenciálu, které jí skotské autonomní instituce nabídly.

Rozbor literatury

Dosavadní stav vědeckého výzkumu ke zkoumané problematice je vhodné analyzovat podle jednotlivých témat, kterými se tato práce zabývá. První je oblast politických stran ať již v jejich obecném definičním vymezení, tak také v rámci stranické rodiny regionálních a etnických stran. Těmto otázkám je věnována patřičná teoretická pozornost. Protože jejich základní koncepty a přístupy jsou vymezeny v první kapitole této práce, je zde předloženo obecnější shrnutí. V centru zájmu akademické obce stály především tzv. celostátní politické strany. Lze definovat tři hlavní přístupy ke studiu politických stran. Prvním je sociologický přístup, neboli také z pohledu na vznik stran označovaný jako historicko-konfliktní, jehož představiteli jsou Stein Rokkan a Seymour Lipset, na něž z českých politologů navazuje např. Lubomír Kopeček a Vít Hloušek. Druhým pak institucionalistický či institucionální, do kterého lze zařadit např. francouzského politologa Maurice Duvergera, na kterého v České republice navazuje zejména profesor Miroslav Novák, či německého politologa Klause von Beymeho. Z tohoto přístupu vychází rovněž autorka této práce. Třetím je pak přístup založený na soutěživosti mezi stranami, neboli racionálním kalkulu, kam je možné zařadit např. amerického ekonoma Anthony Downse. Z debaty vyplývá, že práce dalších autorů se většinou vůči základním pracem Duvergera, Downse či Rokkana vymezují a snaží se na ně navázat, což vede k větší diverzifikaci nejen definičního vymezení stran, ale i jejich typologizaci.

Naopak v pozadí hlavního diskurzu byly tzv. regionální a etnické strany, kam lze zařadit i Skotskou národní stranu. To se změnilo právě přístupem Rokkana a Lipseta v roce 1967, kteří v rámci svého konceptu konfliktních linií (*cleavages*),¹⁰ konkrétně pak konfliktní linie centrum-periferie, definičně vymezili regionální strany (viz první kapitola), které se jako zástupci „periferie“ politicky mobilizují proti centru. Tuto koncepci dále Rokkan rozvedl s Urwinem¹¹ v osmdesátých letech a při definici

---

¹⁰ Termín *cleavage* je do češtiny překládán různě. Profesor Miroslav Novák jej překládá jako štěpení a synonymně rozštěpení, profesor Michal Klíma používá pojem rozpor, politologové Vít Hloušek a Lubomír Kopeček používají termínu konfliktní linie. V této práci je použita terminologie zavedená Hlouškem a Kopečkem. Miroslav Novák, *Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia* (Praha: Sociologické nakladatelství, 1997), 39; Michal Klíma, Michal Klíma, *Volby a politické strany v moderních demokraciích* (Praha: Radix, 2003), 65; Vít Hloušek a Lubomír Kopeček, *Konfliktní demokracie. Moderní masová politika ve střední Evropě* (Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2004), 12.

¹¹ Stein Rokkan & Derek W. Urwin, eds, *The Politics of Territorial Identity. Studies in European Regionalism* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1982; Stein Rokkan and Derek W

stranických rodin z ní vycházel také Beyme¹². Postupně v návaznosti na Rokkana a Urwina začaly vznikat i další komparativní studie srovnávající vývoj těchto stran v jednotlivých zemích a začaly reflektovat i otázky, které se do popředí výzkumu dostávaly obecně – např. dopady evropské integrace na domácí politiku. Příkladem takové komparativní studie může být publikace skotského politologa a historika Petera Lynche *Minority Nationalism and European Integration*¹³ či editovaná práce autorů Gómez-Reino, Margarita and Lynch, Peter, *Autonomist Parties in Europe: Identity Politics and the Revival of the Territorial Cleavage* z roku 2006, kterou navázali na předchozí, rovněž editovanou, studii z roku 1998.¹⁴ V českém akademickém prostředí se problematice regionálních stran i regionálním stranickým systémům v komparativní perspektivě věnoval na konci devadesátých let také politolog Maxmilián Strmiska. Ten se rovněž zabýval problematikou periferní mobilizace regionálních stran a jejich vymezení se vůči národnímu státu.¹⁵ Ve stejné době byla v Brně rovněž publikována editovaná komparativní studie nacionalistických stran v Evropě, která se zabývala vybranými stranami včetně SNP nejen v zemích západní, ale také střední a východní Evropy.¹⁶

Obdobně se otázkou vztahu centra a periferie zabýval také Michael Hechter v polovině sedmdesátých let. Vysvětloval rozdíl mezi centrem a periferií optikou teorie vnitřního kolonialismu (*internal colonialism*), na jejímž základě definoval vztah mezi centrem a periferií jakožto vztahu nadřazenosti a podřízenosti, jenž je důsledkem modernizace. Podle jeho názoru ekonomická a politická dominance centra tak vedla k nerovnoměrnému rozvoji v jednotlivých částech země. Rozdílná míra zapojení skupin na periferii a v centru do ekonomického a politického vývoje státu, kterou Hechter označuje za kulturní dělbu práce, může podle jeho názoru vést k vzepětí nespokojenosti periferie vůči centru, jehož výsledkem může být i separace. Teorii vnitřního

---

Urwin, *Economy, Territory, Identity. Politics of West European Peripheries* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1983).

¹² Klaus von Beyme, *Political Parties in Western Democracies* (Aldershot: Gower, 1985).

¹³ Peter Lynch, *Minority Nationalism and European Integration* (Cardiff: University of Wales Press, 1996).

¹⁴ Lieven De Winter and Huri Türsan, eds, *Regionalist Parties in Western Europe* (London. New York: Routledge, 1998), Lieven De Winter, Margarita Gómez-Reino, Peter Lynch, eds, *Autonomist Parties in Europe: Identity Politics and the Revival of the Territorial Cleavage* (Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, 2006).

¹⁵ Maxmilián Strmiska, „Centrum, periferie a národovotný proces“ in Pavel Barša, Maxmilián Strmiska, eds, *Národní stát a etnický konflikt. Politologická perspektiva* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999), 175–254; Maxmilián Strmiska, *Regionální strany a stranické systémy. Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 1998.

¹⁶ Břetislav Dančák, Petr Fiala, eds, *Nacionalistické politické strany v Evropě* (Brno: Masarykova univerzita, 1999).

kolonialismu aplikoval na situaci ve Spojeném království a postuloval, že Anglie kolonizovala tzv. keltský okraj, tedy Skotsko, Wales a Irsko.¹⁷ Tím si ale vysloužil kritiku od řady autorů. Zmínit lze politologa Anthony Birche, který na Hechterově přístupu kritizoval opominutí některých anglických regionů, které byly mnohem méně vyspělé a ekonomicky diverzifikované než Skotsko.¹⁸

Druhým okruhem problému je decentralizace. Obecné přístupy k této otázce jsou dostatečně vysvětleny v první kapitole. Ty nahlízejí na zkoumanou problematiku nejen z politologického, ale také ekonomického či právního pohledu. V českém akademickém diskurzu se problematice decentralizačních procesů v obecné rovině a jejich aplikací na vybrané země věnuje editovaná publikace politologů Blanky Říchové a Vlastimila Fialy.¹⁹ Právě profesorka Říchová se studiu této problematiky dlouhodobě věnuje. Zaměřuje se především na řešení devoluční otázky ve Walesu a také Skotsku.²⁰

Zkoumá-li se téma práce z pohledu anglických a skotských autorů, převažují spíše díla autorů skotských. Je ale důležité zdůraznit, že některé editované publikace, vycházející např. pod hlavičkou nezávislé výzkumné instituce *Constitution Unit*, která je přidružena k londýnské univerzitě *University College London*, jsou výsledkem práce autorů nejenom skotských, ale také anglických. Intenzita zkoumání otázky skotské devoluce a SNP se úměrně zvyšovala dění na politické scéně. V roce 1969 se objevila práce profesora Harvardské univerzity Hanhama, která se zabývá vývojem Skotska se zaměřením na otázku sebeurčení a posléze i SNP od poloviny 19. století do šedesátých let 20. století.²¹ Obdobně jako Birch²² nazírá na růst separatistického hnutí jako následek neschopnosti britské vlády splnit požadavky periferie. V sedmdesátých letech se také objevilo první vydání knihy profesora Kellase *The Scottish Political System*, která o dekádu později dosáhlo již čtyř reedicí²³ a v němž poprvé Kellas hovoří o Skotsku jako specifickém politickém systému odlišném od britského. Na tuto publikaci navázal a aktualizoval ji v roce 2001 Peter Lynch dílem *Scottish Government*

---

¹⁷ Michael Hechter, *Internal Colonialism: The Celtic Fringe in British National Development, 1536–1966* (London: Routledge and Kegan Paul, 1975).

¹⁸ Anthony H. Birch, „Minority Nationalist Movements and Theories of Political Integration“ in *World Politics* 30, č. 3 (April 1978).

¹⁹ Vlastimil Fiala, Blanka Říchová a kol., *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace* (Olomouc–Praha: Moneta-FM, 2002).

²⁰ Např. Blanka Říchová, „Labour Party a koncept Velšského národního shromáždění (1945–1999)“ in *Politologická revue* VI, č. 1 (červen 2000); Blanka Říchová, „Skotsko na cestě k autonomii“ in *Politologická revue* IV, č. 2 (1998).

²¹ H. J. Hanham, *Scottish Nationalism* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1969).

²² Birch, „Minority Nationalist Movements and Theories of Political Integration“.

²³ James G. Kellas, *The Scottish Political System* (Cambridge: Cambridge University Press, 1984).

*and Politics. An Introduction.*²⁴ Konec sedmdesátých let zaznamenal ještě dvě významné publikace. První, *The National Movement in Scotland*, se zaměřovala na vývoj SNP jak z pohledu jejího programu, tak také vnitřní organizace,²⁵ což představovalo důležitý zdroj informací pro srovnání dat získaných na základě oficiálních dokumentů. Druhou pak představovala publikace významného anglického profesora Vernona Bogdanora *Devolution*,²⁶ na kterou v roce 2001 navázal a do značné míry přepracoval v knize *Devolution in the United Kingdom*.²⁷ Ta se zabývá se historií vzniku Spojeného království a rozebírá jednotlivé procesy, které vedly nejen k vytvoření vlastních legislativních orgánů ve Skotsku, Walesu a Severním Irsku, ale také v samotném Irsku. Druhá část publikace je zaměřena na příslušné dokumenty, na jejichž základě jsou analyzovány pravomoci skotského parlamentu a velšského shromáždění a jejich zasazení do širšího kontextu.

Samotným vývojem Skotské národní strany v sedmdesátých a osmdesátých letech, tedy pro SNP velmi důležitým obdobím, se zabývala publikace Rogera Levyho *Scottish Nationalism at the Crossroads*, která byla publikována v roce 1990 a která propojuje politologický a historický přístup ke zkoumané otázce. Na něj o čtyři roky později navázal skotský profesor Richard Finlay svou knihou o vzniku SNP a jejím vývoji do roku 1945.²⁸

Ustavení skotských autonomních institucí bylo velmi silně v akademické obci reflektováno a vzniklo nespočet děl. Zmínit lze aktivitu *Constitution Unit*, která v souvislosti s přijetím politiky devoluce zahájila výzkumný program, v jehož rámci se zaměřuje na různé aspekty devolučního uspořádání ve Spojeném království. Věnuje se nejenom Skotsku, Walesu a Severnímu Irsku, ale zabývá se také anglickými regiony, dopadem devoluce na Westminster, mezinstitucionální vztahy a dalším otázkám, které považuje v daném období za důležité. Výsledky výzkumu byly totiž pravidelně vydávány knižně pod názvem *The State of the Nations*. Poslední publikace byla vydána v roce 2008.²⁹ Nejnovějším dílem zabývajícím se také otázkou devoluce v rámci celého

---

²⁴ Peter Lynch, *Scottish Government and Politics. An Introduction* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2001).

²⁵ Jack Brand, *The National Movement in Scotland* (London, Henley & Boston: Routledge & Kegan Paul, 1978).

²⁶ Vernon Bogdanor, *Devolution* (Oxford: Oxford University Press, 1979).

²⁷ Vernon Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom* (Oxford: Oxford University Press, 2001).

²⁸ Richard J. Finlay, *Independent and Free. Scottish Politics and the Origins of the Scottish National Party 1918–1945* (Edinburgh: John Donald Publishers Ltd, 1994).

²⁹ Robert Hazell, ed., *The State and the Nations. The First Year of Devolution in the United Kingdom* (Thorverton: Imprint Academic, 2000); Alan Trench, ed., *The State of the Nations 2001. The Second Year of Devolution in the United Kingdom* (Thorverton: Imprint Academic, 2001); Robert Hazell, ed., *The*

Spojeného království je publikace Jamese Mitchella *Devolution in the UK* reflektující jak historii devoluce, tak změny, ke kterým od roku 1999 došlo.³⁰

Vhodné je upozornit rovněž na publikaci *The Scottish Parliament. An Introduction* od skotských autorů Jean McFaddenové a Marka Lazarowicze z roku 2000. Toto dílo je komplexním rozbohem pravomocí skotského parlamentu, jeho vnitřní struktury a fungování. Věnuje se také skotské vládě a vztahům mezi parlamentem a místní správou, Westminsterem a Evropskou unií. Celá práce má spíše právní charakter, neboť je založena především na analýze jednotlivých ustanovení zákona o Skotsku, což byla neocenitelná pomoc při autorčině vlastním rozboru tohoto zákona.

Skotskou národní stranou se zabývaly dvě publikace. První, z pera Petera Lynche, se zaměřila na vývoj SNP od jejích počátků do roku 2002, přičemž se zaměřila jak na politické priority strany, tak také otázku jejího vnitřního fungování.³¹ Na ni Lynch navázal o sedm let později článkem mapujícím ideologickou pozici SNP od doby jejího vzniku po rok 2009.³² Druhou je pak publikace – *The Modern SNP from Protest to Power*³³ – vydaná v roce 2009 již reflektuje „revoluci“, kterou přinesly volby v roce 2007. Jedná se o editovanou monografii, jejíž kapitoly spojuje téma Skotské národní strany v různých časových a obsahových souvislostech s akcentem na nejnovější vývoj, který je ale limitován rokem vydání a nepostihuje tedy změny, ke kterým došlo následně a které jsou z pohledu dalšího vývoje skotské devoluce velmi důležité.

Důležitým vzhledem do fungování strany a rozhodování aktérů jsou biografie, které dosud vydaly přední osobnosti SNP – Winnifred Ewing, John MacCormick, Gordon Wilson a Billy Wolfe. Neocenitelným zdrojem informací je také neautorizovaný životopis současného předsedy SNP Alexe Salmonda z pera spisovatele a novináře Davida Torrance, jenž byl publikován v roce 2010.³⁴

State and the Nations. The Third Year of Devolution in the United Kingdom (Exeter: Imprint Academic, 2003); Alan Trench, ed., *Has Devolution Made a Difference? The State of the Nations 2004* (Exeter: Imprint Academic, 2004); Alan Trench, ed., *The Dynamics of Devolution. The State of the Nations 2005* (Exeter: Imprint Academic, 2008); Alan Trench, ed., *The State of the Nations 2008* (Exeter: Imprint Academic, 2008).

³⁰ James Mitchell, *Devolution in the UK* (Manchester and New York: Manchester University Press, 2009).

³¹ Peter Lynch, *SNP. The History of the Scottish National Party* (Cardiff: Welsh Academic Press, 2002).

³² Peter Lynch, „From Social Democracy back to No Ideology?—The Scottish National Party and Ideological Change in a Multi-level Electoral Setting“ in *Regional and Federal Studies* 19, č. 4–5 (October–December 2009).

³³ Gerry Hassan, ed., *The Modern SNP. From Protest to Power* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009).

³⁴ David Torrance, *Salmond: Against the Odds* (Edinburgh: Birlinn, 2010).

Obecně je rovněž zkoumaná otázka řešena v rámci ryze historických knih o Skotsku, z nichž lze zmínit zejména *The Scottish Nation 1700–2000* od skotského historika T. M. Devina³⁵ a *Scotland. A New History* od historika Michaela Lynche³⁶, jež byly publikovány na konci devadesátých let.

Skotské devoluci je rovněž pozornost věnována v rámci větších studií pojednávajících o Spojeném království jako celku z pohledu vlády britských premiérů. Jako příklad je možné uvést editovanou monografii od Anthonyho Seldona *Blair's Britain 1997–2007*.³⁷

Z uvedeného rozboru základních linií dosavadního výzkumu lze vidět, že debata o skotské devoluci a politických aktérech si udržuje stálou pozornost akademické obce. Cílem této práce je do této diskuse přispět zejména tím, že se zaměřuje nejen na analýzu politické orientace SNP, ale také jejího vnitřního života, které není v publikacích věnován příliš prostor. Zároveň přijatá metodologie umožňuje ukázat paralely a odlišnosti vývoje SNP před ustavením skotských autonomních institucí s post-devolučním vývojem, jenž reflektuje i nejnovější vývoj, který zaznamenal určitou dynamiku, byť nikoli do takové míry, kterou by SNP preferovala. Práce rovněž vychází z dlouholetého výzkumu této problematiky, jehož části autorka publikovala prostřednictvím dílčích studií.³⁸

---

³⁵ T. M. Devine, *The Scottish Nation 1700–2000* (London: Penguin Books Ltd.).

³⁶ Michael Lynch, *Scotland. A New History* (London: Pimlico, 1997).

³⁷ Anthony Seldon, ed., *Blair's Britain. 1997–2007* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007).

³⁸ Zuzana Kasáková, „Future prospects of Scotland“ in *AUC IX*, č. 4 (2009): 65–96; Zuzana Kasáková, „Tony Blair a devoluce. Vývoj skotských autonomních institucí za vlády New Labour 1997–2007“ in *AUC XI*, č. 1 (2010): 29–54; Zuzana Kasáková, „Vznik skotského parlamentu – konec procesu devoluce?“ in Eliška Tomalová a Zuzana Kasáková, *Sborník západoevropských studií* (Praha: Karolinum, 2005), 81–228.

1 VÝZKUMNÝ RÁMEC

V této kapitole bude pozornost věnována teoretickým a metodologickým východiskům práce. Protože se práce zaměřuje na zkoumání dvou vzájemně propojených problémů – devoluci a Skotskou národní stranu – které jsou spjaty s národním státem³⁹, jehož tradiční role se v důsledku procesů na nadnárodní a subnárodní úrovni mění, je první část kapitoly věnována teoretickému vymezení národního státu a jeho charakteristikám. Dochází tak ke sdílení suverenity mezi centrální vládou a dalšími úrovněmi politického rozhodování, které nejlépe vystihuje koncept víceúrovňového vládnutí. V kontextu řešené problematiky se dále kapitola zaměřuje na vymezení vnitřních strukturálních změn, ke kterým v důsledku zmíněných procesů v národních státech dochází. Další část kapitoly se zabývá teoretickým vymezením politických stran, jejich definičními kritérii a typologií. Třetí část se soustředí na představení výzkumné otázky a použitých metod výzkumu.

1.1 Národní stát a decentralizační procesy

1.1.1 Národní stát a víceúrovňové vládnutí

Základním prvkem národního státu je jeho území neboli teritorialita, která odkazuje k teritoriálnímu vymezení prostoru. Právě důraz na jasně definované území jako primární jednotku státu, který se vyznačoval centralizací a monopolem na použití síly, pomohl překonat středověkou rozdrobenost společnosti.⁴⁰ Jinými slovy, předpokladem vzniku státu bylo „získání území“, v rámci něhož stát následně prosadil svoji moc a suverenitu.⁴¹ Historicky byla teritoriální expanze spojena s rozpínavostí dynastickou či panovníkovou, který od svého území a obyvatelstva na něm žijícím začal odvozovat svoji legitimitu.⁴²

---

³⁹ Termín národní stát je v této práci používán jako základní jednotka teritoriálního vymezení státu, jehož geografické a politické hranice se shodují, na kterém žije určitá skupina lidí, kterou lze označit za národ. Jedná se o umělý konstrukt, neboť většina států není obývána pouze jedním národem.

⁴⁰ Charles Tilly, „Reflections on the History of European State-making“ in Charles Tilly, ed., *The Formation of National States in Western Europe* (Princeton: Princeton University Press, 1975), 27.

⁴¹ Michael Keating, *State and Regional Nationalism. Territorial Politics and the European State* (New York, London, Toronto, Sydney, Tokyo: Harvester . Wheatsheaf, 1988), 1.

⁴² Stein Rokkan and Derek W. Urwin, „Introduction: Centres and peripheries in Western Europe“ in Stein Rokkan & Derek W. Urwin, eds, *The Politics of Territorial Identity. Studies in European Regionalism* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1982), 8; Mathias Albert and Lothar Brock, „What Keeps Westphalia Together? Normative Differentiation in the Modern System of States“ in

Důležitou složkou národního státu tak nebylo pouze území, ale rovněž obyvatelstvo, jež na daném území žilo. Oba tyto aspekty ve své definici státu jako politického společenství uplatnil Max Weber, podle kterého stát má monopol na legitimní použití síly na daném území a nad jeho obyvateli.⁴³

V návaznosti na Maxe Webera norský politolog a sociolog Stein Rokkan postuloval, že národní stát, resp. demokratický národní stát či teritoriální stát, je prostorem, definovaným jak teritoriálními, tak sociálními hranicemi. V jejich rámci se mohou formovat nejrůznější identity a loajality, které nemusí být výhradně spjaty s národním státem jako takovým, ale mohou se odlišovat dle příslušných teritorií či skupin vymezených např. kulturní odlišností, jež daný stát tvoří. Dochází tak ke sdílení identit.⁴⁴ Přestože toto sdílení identit se může vyznačovat různou intenzitou, stát si nad svým územím udržuje suverenitu. Cílem státu je tak „zachovat integritu teritoria a zajistit jeho legitimitu ... prostřednictvím lidové podpory a souhlasem s jeho politickou autoritou“.⁴⁵

V kontextu státní suverenity akcentoval profesor filosofie Daniel Kofman čtyři základní aspekty teritoriality – exkluzivitu, blízkost (*contiguity*), stálost a seskupování (*clustering, bundling*). Je zřejmé, že základním předpokladem pro udržení suverenity státu nad určitým územím je zachování stálosti jeho hranic. Princip blízkosti jednoznačně odkazuje na nutné propojení spravovaného území, přičemž výjimku představují enklávy (např. španělská Ceuta v Severní Africe) či území oddělená od hranic státu jiným státem (např. Aljaška). Stěžejním principem je exkluzivita, která odkazuje na výlučné právo státu kontrolovat dění uvnitř svého území a zajistit jeho nedotknutelnost z vnějšku, jež by mohla být zpochybněna jiným státem. Kofman v této souvislosti tedy odkazuje nejen na suverenitu směřující dovnitř daného celku, ale také na vnější suverenitu státu. Princip seskupování naopak odkazuje výhradně na prostor

---

Mathias Albert *et al*, eds, *Identities, Borders, Orders. Rethinking International Relations Theory* (Minneapolis and London: University of Minnesota Press, 2001), 34.

⁴³ Max Weber, *Economy and Society: an outline of interpretive sociology*. Volume 2, edited by Guenther Roth and Claus Wittich (Berkeley: University of California Press, 1978), 901–02.

⁴⁴ Stein Rokkan and Derek W. Urwin, „Introduction: Centres and peripheries in Western Europe“ in Stein Rokkan & Derek W. Urwin, eds, *The Politics of Territorial Identity. Studies in European Regionalism* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1982), 8–9; Peter Flora, Stein Kuhle and Derek Urwin, eds, *State Formation, Nation-Building, and Mass Politics in Europe. The Theory of Stein Rokkan* (Oxford New York: Oxford University Press, 1999), 62, 66–67; srovnej Maxmilián Strmiska, „Centrum, periferie a národovotvorný proces“ in Pavel Barša, Maxmilián Strmiska, eds, *Národní stát a etnický konflikt. Politologická perspektiva* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999), 178.

⁴⁵ Stein Rokkan and Derek W. Urwin, *Economy, Territory, Identity. Politics of West European Peripheries* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1983), 166.

uvnitř daného státu. Stát „seskupuje“ funkce, jako jsou např. obrana teritoria, vybírání daní, poskytování zdravotní a sociální péče či vymáhání práva.⁴⁶

Obdobně roli národního státu jakožto geograficky vymezené entity s pravomocí vydávat zákony na daném území za účelem zajištění „obecné prosperity, ochrany teritoriální kultury a/nebo jazyka a bezpečnosti“ proti případné vnější hrozbě vymezuje americký politolog Ivo Duchacek. Zdůrazňuje dále, že lidé jsou vůči autoritě národního státu loajální a identifikují se s ním, ať již z pragmatického, či emocionálního důvodu. A právě onu identifikaci lze označit za nacionalismus či patriotismus. V tomto smyslu vychází z definice nacionalismu Hanse Kohna, který jej vnímal jako „stav mysli“, kdy nejvyšší loajalita jednotlivce je vůči státu jakožto nejlepší formě politické organizace. Na jedné straně tedy stát vydává zákony, které lidé musí dodržovat, a uspokojuje jejich požadavky, na straně druhé je pro fungování státu důležitá podpora jeho obyvatel. Podle Duchacka lze obdobný vztah autority a podpory nalézt i na subnárodní úrovni, v tomto případě je pak možné hovořit o „odlišné teritoriální identitě“. Podobně jako Rokkan tedy uznává přítomnost sdílených identit v národním státě.⁴⁷ V kontextu existence dalších identit, kterými se vyznačují etnoteritoriální komunity a „národy bez státu“, Duchacek akcentuje terminologickou nejasnost pojmu národní stát a za vhodnější považuje označení multinárodní stát. Obdobný názor sdílí i profesor John Loughlin. Nicméně oba se shodují, že stěžejní jednotkou v mezinárodním systému zůstává národní stát, jehož hlavním zdrojem legitimacy je lid-národ, který se vůči ostatním státům vyznačuje rozdílnou identitou.⁴⁸

Do pojetí suverenity jakožto výsadního práva národního státu ale se vzrůstající měrou zasahují procesy globalizace a evropské integrace. Ty s sebou přinášejí nejen nové formy komunikace, ale přispívají k internacionalizaci ekonomických vztahů a větší mobilitě osob a pracovních sil překračující hranice jednotlivých států. Tím dochází ke stavu, kdy národní státy nejsou schopny samostatně plnit některé své tradiční funkce, a za tímto účelem přesouvají část své suverenity na vyšší, nadnárodní úroveň. Toto sdílení suverenity je nejsilnější v rámci Evropské unie (EU), která působí ve většině

---

⁴⁶ Daniel Kofman, „The Normative Limits to the Dispersal of Territorial Sovereignty“ in *The Monist* 90, č. 1 (2007): 67–68.

⁴⁷ Ivo D. Duchacek, *The Territorial Dimension of Politics Within, Among, and Across Nations* (Boulder and London: Westview Press, 1986), 4, 15, 25–26.

⁴⁸ Ivo D. Duchacek, *The Territorial Dimension of Politics Within, Among, and Across Nations* (Boulder and London: Westview Press, 1986), 4; John Loughlin, „Introduction: The Transformation of the Democratic State in Western Europe“ in John Loughlin with the collaboration of Eliseo Aja *et al.*, *Subnational Democracy in the European Union. Challenges and Opportunities* (Oxford New York: Oxford University Press, 2004), 8–10.

oblastí, které dříve byly vykonávány výhradně národními státy. Jedná se především o otázky ekonomického, bezpečnostního či právního charakteru. Národní stát tak pozbývá svou „absolutní suverenitu“ nad svým územím.⁴⁹ V terminologii Kofmanna lze hovořit o rozměňování nejenom vnější suverenity, ale také vnitřní.

Vnitřní suverenita národního státu je sdílena nejenom s vyšší úrovní rozhodování, ale i s nižší, v rámci daného státu. Stát tak přesouvá část svých pravomocí ať již administrativního, či politického charakteru na lokální či substátní úroveň rozhodování. V posledních několika dekádách došlo k posílení zejména substátní neboli regionální či, jak uvádí profesor L. J. Sharpe, *meso* úrovně, která se nachází mezi centrální a lokální úrovní rozhodování. I když Sharpe zdůrazňuje, že *meso* označuje spíše „prostor pro rozhodávání než úroveň vlády“.⁵⁰

Toto obousměrné sdílení suverenity označil profesor Michael Keating za devoluci. A to devoluci působící směrem nahoru (*upwards devolution*) k mezinárodním režimům a institucím a devoluci směrem dolů (*downwards devolution*), která je zacílena na regionální a lokální vlády. Přestože tyto procesy jsou mnohdy reflektovány pouze jako oslabování národního státu, Keating zdůrazňuje, že mohou stát nejenom oslabit, ale také posílit. V prvním případě může dojít ke snížení „funkční kapacity, zdrojů a omezení autonomie rozhodování“, v případě druhém mohou tyto procesy přispět k posílení autonomie a zefektivnění činnosti „státních elit“ tím, že se tyto elity zbaví „obtížných a méně příjemných úkolů“. Nebezpečím podle Keatinga je, že národní stát ztratí kontrolu nad těmito procesy. To se může projevit nejenom v kontextu prohlubování evropské integrace,⁵¹ ale rovněž s aktivizací regionální úrovně. Přestože tyto procesy mění roli národního státu, neznamená to, že by stát zcela mizel ze scény. Dochází pouze k oné ztrátě absolutní kontroly nad funkcemi, které dříve vykonával stát a které nyní jsou prováděny širším spektrem aktérů. Slovy profesora Keatinga: „Stát již více není privilegovanou arénou, v níž rozdíly v politikách byly negociovány a vyřešeny, ale je pouze jednou z těchto arén.“⁵²

---

⁴⁹ Michael Keating and John Loughlin, „Introduction“ in Michael Keating and John Loughlin, eds, *The Political Economy of Regionalism* (London - Portland, OR.: Fank Cass, 1997), 8.

⁵⁰ Michael Keating and John Loughlin, „Introduction“ in Michael Keating and John Loughlin, eds, *The Political Economy of Regionalism* (London - Portland, OR.: Fank Cass, 1997), 8; L. J. Sharpe, „The European Meso: An Appraisal“ in L. J. Sharpe, ed., *The Rise of Meso Government in Europe* (London . Newbury Park . New Delhi: SAGE Publications, 1993), 1.

⁵¹ Michael Keating, „The Political Economy of Regionalism“ in Michael Keating and John Loughlin, eds, *The Political Economy of Regionalism* (London - Portland, OR.: Fank Cass, 1997), 26.

⁵² *Ibid.*, 28.

Jak bylo uvedeno výše, k tomuto sdílení suverenity dochází nejvíce v rámci Evropské unie. EU nejenže získává část pravomocí od národních států, ale na druhé straně ovlivňuje také substátní úroveň rozhodování. A to např. prostřednictvím národních států v kontextu čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů a za tímto účelem vytvářených administrativních institucí na substátní úrovni či přímo tím, že garantuje regionálním vládám právo účastnit se jednání Rady EU v primárním právu. Z logiky fungování celého systému je zřejmé, že tyto skutečnosti se následně projevují v nastavení vztahů mezi centrální a substátní úrovní, a dochází tedy k propojování všech úrovní rozhodování. Nejlépe tuto situaci v teoretické rovině analyzuje koncept víceúrovňového vládnutí (multi-level governance), který poprvé na počátku devadesátých let představil Gary Marks v souvislosti s reformou strukturálních fondů v EU a jejího dopadu na regiony. Tento koncept klade důraz na sdílení pravomocí aktéry na jednotlivých úrovních vlády (subnárodní, národní a supranacionální) při přijímání rozhodnutí, na vzájemné propojení těchto úrovní a na kolektivní rozhodování. Přitom vyzdvihuje význam vertikální a horizontální spolupráce a vytváření formálních a neformálních sítí. „Novinkou“ tohoto přístupu k politickému rozhodování v rámci Evropské unie je právě důraz na zapojení aktérů na substátní úrovni, kteří nebyli v teoriích evropské integrace příliš akcentováni.⁵³

Z výše uvedeného je zřejmé, že důležitým předpokladem pro plné zapojení aktérů je určitá míra decentralizace rozhodování na státní úrovni. Tento pojem ale v sobě nese mnoho terminologických úskalí a často bývá spojován s pojmy region, regionalismus, regionalizace a devoluce.

1.1.2 Region, regionalismus a regionalizace

Definiční vymezení regionu je úzce spojeno s optikou nahlížení na daný problém. Rozdílně je s pojmem region nakládáno z perspektivy geografie, mezinárodních vztahů, ekonomie či historie. Například z hlediska mezinárodních vztahů jsou regiony definovány v kontextu nadnárodní úrovně označující seskupení dvou či více států. V této práci je region chápán jako entita, jež představuje teritoriální

---

⁵³ Liesbet Hooghe and Gerry Marks, *Multi-Level Governance and European Integration* (Lanham.Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2001), 3–4; Gary Marks, „Structural Policy and Multilevel Governance in the EC“ in Alan W. Cafruny and Glenda G. Rosenthal, eds, *The State of the European Community. The Maastricht Debates and Beyond* (Boulder.Harlow: Longman, 1993), 392.

vymezení v rámci národního státu, jeho subjednotku.⁵⁴ Jedná se tedy o nižší než státní úroveň v geografickém, administrativním i politickém smyslu, kterou lze označit za substátní či regionální. Podle profesora Keatinga lze tak region vymežit na základě dvou kritérií – prostorového a funkčního. Region charakterizovaný prostorově je nejen místo, které se nachází mezi národní a místní úrovní rozhodování, ale také místo, kde se střetávají aktéři působící na různých úrovních vládnutí, jak v rámci národního státu (od lokálního po národní stupeň), tak i nadnárodní. Naopak funkční hledisko odkazuje na region jako prostor, v jehož rámci dochází k soutěživému chování mezi nejružnějším organizacemi (*agencies*) obvykle zřizovanými vládou.⁵⁵ V rámci tohoto vymezení lze definovat několik typů regionů, které mohou disponovat pouze jednou ze zmíněných charakteristik, nebo oběma. Lze tak vymežit ekonomické regiony, historické či etnické regiony, které se vyznačují společnou historií, kulturou, jazykem či sdílením společných mýtů a tradic. Dále pak regiony politické, jejichž typickým znakem je demokraticky volený orgán s regionální vládou, a administrativní, které byly zřízeny na základě rozhodnutí centrální vlády s cílem implementovat své politiky či regionální politiku EU v regionech.⁵⁶

S procesy, které vedly k ustavení jednotlivých typů regionů a jejich funkcí, jsou spjaty dva koncepty – regionalismus a regionalizace. Regionalismus obdobně jako pojem region může mít různé významy podle úhlu pohledu. Na jedné straně regionalismus označuje procesy, které jsou spojeny s nadnárodní úrovní rozhodování a mohou vést k vytvoření regionální organizace kulturního či ekonomického charakteru, přičemž důležitou roli hraje geografická blízkost národních států (např. Evropská unie), nebo ke vzniku přeshraničních regionů (např. Euroregiony).⁵⁷ Na straně druhé se regionalismus vztahuje výlučně k příslušnému regionu, resp. jeho obyvatelům, kteří

---

⁵⁴ Michael Keating and John Loughlin, „Introduction“ in Michael Keating and John Loughlin, eds, *The Political Economy of Regionalism* (London - Portland, OR.: Fank Cass, 1997), 2; Peter Wagstaff, „Introduction: Regions, Nations, Identities“ in Peter Wagstaff, ed., *Regionalism in the European Union* (Exeter, Portland, OR: Intellect Books, 1999), 6.

⁵⁵ Michael Keating, „The Political Economy of Regionalism“ in Michael Keating and John Loughlin, eds, *The Political Economy of Regionalism* (London - Portland, OR.: Fank Cass, 1997), 17.

⁵⁶ Michael Keating and John Loughlin, „Introduction“ in Michael Keating and John Loughlin, eds, *The Political Economy of Regionalism* (London - Portland, OR.: Fank Cass, 1997), 2–4; Peter Wagstaff, „Introduction: Regions, Nations, Identities“ in Peter Wagstaff, ed., *Regionalism in the European Union* (Exeter, Portland, OR: Intellect Books, 1999), 6; srovnej, Blanka Říchová a Vlastimil Fiala, „Decentralizační trendy v současné západní Evropě“ in Vlastimil Fiala, Blanka Říchová a kol., *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace* (Olomouc–Praha: Moneta-FM, 2002), 12.

⁵⁷ Ivo D. Duchacek, *The Territorial Dimension of Politics Within, Among, and Across Nations* (Boulder and London: Westview Press, 1986), 207; Blanka Říchová a Vlastimil Fiala, „Decentralizační trendy v současné západní Evropě“ in Vlastimil Fiala, Blanka Říchová a kol., *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace* (Olomouc–Praha: Moneta-FM, 2002), 15–16.

usilují o prosazení větší kontroly nad svým regionem, což je mnohdy reflektováno v požadavku na vytvoření autonomních regionálních institucí. Jinými slovy, regionalismus je spojen s aktivizací politických hnutí v daném regionu, která vytvářejí tlak na centrální vládu k postoupení kompetencí na nižší úroveň. Je to tedy proces působící „zdola nahoru“ požadující „decentralizaci (politické moci)“ a ve své podstatě „politický“.⁵⁸ Je nutné ale zdůraznit, že regionalismus se nemusí vztahovat pouze na prosazení politické autonomie, ale rovněž na otázky kulturního a socioekonomického charakteru. Profesor Keating do této kategorie rovněž řadí požadavky těch nacionalistických hnutí, jež jsou spjaty s teritoriem odpovídajícím historickému regionu, resp. historickému státnímu zřízení, a jež usilují o nezávislost na národním státu, jehož jsou součástí.⁵⁹

V kontextu vymezení regionalismu lze ale tato hnutí do této kategorie zařadit jen obtížně, neboť jejich primárním cílem není autonomní vláda v rámci daného státního celku, nýbrž nezávislost. V tomto smyslu nelze tedy, slovy profesora Kellase, zaměňovat nacionalismus za regionalismus.⁶⁰ Na druhé straně profesor Kellas připustil, že často je velice těžké stanovit přesnou hranici mezi regionalismem a nacionalismem. V tomto názoru jej podpořil i politolog Peter Lynch a zdůraznil, že ke stírání rozdílů dochází na základě působení vnějších faktorů, jakým je např. Evropská unie. Tato skutečnost se podle Lynche projevuje v tom, že regionalistická hnutí či strany za účelem prosazení svých cílů často přijímají strategii nacionalistických stran, zatímco nacionalistické strany tak činí jen výjimečně.⁶¹

Druhý koncept, regionalizace, je úzce spjat s procesy probíhajícími opačným směrem než u regionalismu, tedy shora dolů. Někteří autoři používají v tomto smyslu pojem regionalismu shora dolů (*top-down regionalism*).⁶² Jedná se jev, kdy centrální

---

⁵⁸ Michael Keating and John Loughlin, „Introduction“ in Michael Keating and John Loughlin, eds, *The Political Economy of Regionalism* (London - Portland, OR.: Fank Cass, 1997), 5; Michael Keating, „The Political Economy of Regionalism“ in Michael Keating and John Loughlin, eds, *The Political Economy of Regionalism* (London - Portland, OR.: Fank Cass, 1997), 18; srovnej Michael Keating, „Europeanism and Regionalism“ in Barry Jones and Michael Keating, eds, *The European Union and the Regions* (Oxford: Oxford University Press, 1995), 2; srovnej též Blanka Říchová a Vlastimil Fiala, „Decentralizační trendy v současné západní Evropě“ in Vlastimil Fiala, Blanka Říchová a kol., *Úloha politických aktérů v procesů decentralizace* (Olomouc–Praha: Moneta-FM, 2002), 15–16.

⁵⁹ Michael Keating, „The Political Economy of Regionalism“, 17, 23.

⁶⁰ James G. Kellas, *The Politics of Nationalism and Ethnicity* (Houndmills.London: Macmillan Press Ltd, 1998, 2nd edition), 106.

⁶¹ James G. Kellas, *The Politics of Nationalism and Ethnicity*, 106; Peter Lynch, *Minority Nationalism and European Integration* (Cardiff: University of Wales Press, 1996), 4, 196.

⁶² Michael Keating, „Europeanism and Regionalism“ in Barry Jones and Michael Keating, eds, *The European Union and the Regions* (Oxford: Oxford University Press, 1995), 2; Lieven De Winter, Margarita Gómez-Reino, Peter Lynch, „Introduction: Autonomist Parties in European Politics“ in Lieven

vláda na základě svého vlastního uvážení přesouvá část pravomocí na regiony, resp. regionální instituce. Protože je to pouze vláda, kdo rozhoduje o tom, v jaké míře a jaké konkrétní pravomoci budou regionálním institucím postoupeny, lze regionalizaci charakterizovat jako technokratickou a centralistickou. I když vláda může prostřednictvím tohoto procesu reagovat na požadavky regionů ať již autonomního, či ekonomického charakteru, jedná se o takové nastavení postupů a pravidel, které jsou v souladu s jejím přesvědčením. Tato skutečnost se projevuje rovněž v zachování nadřazenosti centrálních institucí nad regionálními.⁶³

V kontextu regionalizačních procesů je možné podle profesorů Johna Loughlina a B. Guy Peterse definovat dva základní typy regionalizace – politickou a administrativní. Politická regionalizace, kterou přední čeští politologové Blanka Říchová a Vlastimil Fiala označují také za institucionální,⁶⁴ se vztahuje k postoupení určitých pravomocí z centrální vlády na vládu regionální. S tímto typem regionalizace se lze setkat např. ve Španělsku, Francii či Spojeném království. Pro administrativní regionalizaci je dle autorů charakteristické její spojení s čerpáním finančních prostředků v rámci strukturálních fondů EU. Je tedy výsledkem tlaku Evropské komise zejména v těch zemích, které nedisponovaly politickou regionalizací. Jednalo se především o Irsko, Řecko a Portugalsko.⁶⁵

1.1.3 Devoluce, decentralizace, dekoncentrace

Obdobně jako pojmy regionalismus a regionalizace se i termíny devoluce (*devolution*), decentralizace a dekoncentrace (*deconcentration*) týkají vzájemného nastavení vztahů mezi centrem a substátní úrovní. Neexistuje ale mezi autory shoda, jakým způsobem se v kontextu hierarchie tyto tři termíny k sobě vztahují. Naopak jistou shodu lze nalézt v definičním vymezení těchto pojmů. Obecně panuje shoda v definici decentralizace jakožto delegování pravomocí z centrální vlády na nižší úroveň rozhodování. Centrum tedy ve specificky vymezených oblastech přesouvá politické

De Winter, Margarita Gómez-Reino, Peter Lynch, eds, *Autonomist Parties in Europe: Identity Politics and the Revival of the Territorial Cleavage* (Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, 2006), 18.

⁶³ Michael Keating and John Loughlin, „Introduction“, 5; Michael Keating, „The Political Economy of Regionalism“, 18–20; Blanka Říchová a Vlastimil Fiala, „Decentralizační trendy v současné západní Evropě“, 13; Peter Wagstaff, „Introduction: Regions, Nations, Identities“ in Peter Wagstaff, ed., *Regionalism in the European Union* (Exeter, Portland, OR: Intellect Books, 1999), 6.

⁶⁴ Blanka Říchová a Vlastimil Fiala, „Decentralizační trendy v současné západní Evropě“, 14.

⁶⁵ John Loughlin and B. Guy Peters, „State Traditions, Administrative Reform and Regionalization“ in Michael Keating and John Loughlin, eds, *The Political Economy of Regionalism* (London - Portland, OR.: Fank Cass, 1997), 41–42.

rozhodování na nižší orgány.⁶⁶ V rámci této charakteristiky profesori Loughlin, Peters a B. C. Smith hovoří o politické decentralizaci. Ta se tak odlišuje od dekoncentrace, někdy označované jako byrokratická decentralizace či administrativní dekoncentrace, která odkazuje na přenesení výhradně administrativních pravomocí z vyšší úrovně na nižší. Dekoncentrované instituce jsou tak za svoji činnost odpovědné pouze centrálním orgánům, nikoli regionu či území, ve kterém se nacházejí. Zaměřují se pouze na administrativní úkoly a řízení. Chybí zde jakákoli možnost autonomního politického rozhodování.⁶⁷

Poněkud problematičtější situace nastává v případě, že autoři do své klasifikace zařadí i pojem devoluce. Z hlediska konceptuální systematizace někteří autoři, např. profesor práva Harry Calvert, vymezují devoluci jako typ decentralizace, která může nabývat několika podob v rovině rozdělení pravomocí, přičemž horizontální rovina je spjata s funkčním vymezením, zatímco vertikální s teritoriálním. Za třetí typ označuje rozdělení pravomocí v rámci centra, kterým odkazuje na dekoncentraci.⁶⁸ Obdobně profesor B. C. Smith devoluci vymezuje jako formu decentralizace, kde dochází k přenesení pravomoci na nižší úroveň rozhodování ve smyslu politickém na základě legislativní normy, což je podle jeho názoru typické pro unitární státy. Tím odlišuje devoluci od federalismu, který chápe jako decentralizaci politické moci zakotvenou v ústavě. Společné pro devoluci a federalismus je delegování části politického rozhodování na subjednotky daného státu. Tím se oba typy odlišují od dekoncentrace, již charakterizuje jako třetí kategorii decentralizace.⁶⁹

Jiné hledisko zaujal profesor Gordon Smith, jenž devoluci nadřazuje jak dekoncentraci, tak decentralizaci. Decentralizaci vnímá jako jev spojený s autonomním politickým rozhodováním. Podle míry poskytnuté autonomie Smith rozlišuje několik

---

⁶⁶ Ivo D. Duchacek, *The Territorial Dimension of Politics Within, Among, and Across Nations* (Boulder and London: Westview Press, 1986), 62; John Loughlin and B. Guy Peters, „State Traditions, Administrative Reform and Regionalization“ in Michael Keating and John Loughlin, eds, *The Political Economy of Regionalism* (London - Portland, OR.: Fank Cass, 1997), 58; L. J. Sharpe, „Decentralist Trends in Western Democracies: A First Appraisal“ in L. J. Sharpe, ed., *Decentralist Trends in Western Democracies* (London and Beverly Hills: SAGE Publications Ltd., 1979), 21; B.C. Smith, *Decentralization. The Territorial Dimension of the State* (London.Boston.Sydney: George Allen & Unwin, 1985), 8–9.

⁶⁷ John Loughlin and B. Guy Peters, „State Traditions, Administrative Reform and Regionalization“ in Michael Keating and John Loughlin, eds, *The Political Economy of Regionalism* (London - Portland, OR.: Fank Cass, 1997), 58; B.C. Smith, *Decentralization. The Territorial Dimension of the State* (London.Boston.Sydney: George Allen & Unwin, 1985), 11–12; Gordon Smith, *Politics in Western Europe* (Gower, 1989, 5th edition), 254.

⁶⁸ Harry Calvert, „Devolution in Perspective“ in Harry Calvert, *Devolution* (London: Professional Books Ltd., 1975), 5–11.

⁶⁹ B.C. Smith, *Decentralization. The Territorial Dimension of the State* (London.Boston.Sydney: George Allen & Unwin, 1985), 1–9.

úrovni decentralizace (od voleného shromáždění po *Home Rule*). Nejvyšším stádiem je taková forma decentralizace, která splňuje pět podmínek: přímá volba zástupců do regionálního shromáždění, kontrola orgánů místní správy v dané oblasti, které jsou příslušnému regionálnímu shromáždění podřízeny, oblastní výkonné orgány odpovědné shromáždění, oblastní administrativa pod kontrolou exekutivy, pravomoc financovat různé aktivity v regionu.⁷⁰

V obecném pojetí, jak je uvedeno výše, profesor Keating použil termín devoluce při klasifikaci přenesení pravomocí národního státu nejen na nižší úroveň rozhodování, ale i na vyšší, nadnárodní.

Podle typu přenesených pravomocí definuje odborník na devoluční problematiku Russel Deacon celkem tři formy devoluce, které lze jasně demonstrovat na příkladu Spojeného království: (1) exekutivní devoluci, v jejímž rámci dochází k přenesení práva rozhodovat v daných oblastech, nikoli přijímat zákony; příkladem tohoto typu devoluce je Rada Velkého Londýna a těžiště práce velšského shromáždění; (2) legislativní devoluci, při které je postoupena pravomoc přijímat primární legislativu; tato forma devoluce byla přijata ve Skotsku; a (3) administrativní devoluci, která je charakterizována přenosem specifických úkolů; za příklad tohoto typu devoluce mohou sloužit ministerstvo pro Skotsko (*Scotland Office*) nebo ministerstvo pro Wales (*Welsh Office*).⁷¹

Na základě stejného kritéria rozlišuje americká politoložka Dawn Brancati mezi fiskální a politickou decentralizací, neboť ve většině případů politické a ekonomické pravomoci nejsou centrální vládou postoupeny nižším úrovním rozhodování stejnou měrou.⁷² Příkladem může být opět Skotsko, u něhož jednoznačně převažují pravomoci politického charakteru.

Na devoluci lze nahlížet ale i z hlediska konkrétní země. Příkladem může být Spojené království, kde termín devoluce obecně označuje proces decentralizace, který nabyl na intenzitě po nástupu Tonyho Blaira do funkce premiéra v květnu 1997. V britském kontextu pak profesor Vernon Bogdanor, který se dlouhodobě touto problematikou zabývá, definuje devoluci jako „přenesení pravomocí z vyššího politického orgánu na nižší“. Přičemž vyšším politickým orgánem jsou míněna centrální

---

⁷⁰ Gordon Smith, *Politics in Western Europe* (Gower, 1989, 5th edition), 254–55.

⁷¹ Russel Deacon, *Devolution in Britain today* (Manchester. New York: Manchester University Press, 2nd edition, 2006), 11.

⁷² Dawn Brancati, „The Origins and Strengths of Regional Parties“ in *British Journal of Political Science* 38 (2007): 137–38.

ministerstva a parlament, naopak nižším Bogdanor rozumí takovou instituci, která je volena, je jasně vymezena na geografickém základě a je centrálním orgánům podřízena.⁷³ Obdobně důležitost území ve vymezení devoluce jakožto decentralizace moci vyzdvihují i profesori Michael Keating a Howard Elcock. Navíc ale zdůrazňují její spojení „se širší agendou demokratizace a vytvořením reprezentativnější vlády“.⁷⁴

S ohledem na zaměření práce je nyní vhodné blíže specifikovat devoluci v rámci Skotska. Lze ji chápat jako jev, kdy dochází k přenesení pravomocí, které byly dosud vykonávány centrálními institucemi, na nově vytvořený volený orgán disponující určitým stupněm autonomie v politickém rozhodování na jasně vymezeném území. Zároveň platí, že takovýto orgán zůstává centrálním institucím podřízen. Z pohledu typologie Gordona Smithe lze o skotském případě hovořit jako o decentralizovaném modelu devoluce, nikoli ale o silné formě decentralizace, neboť autonomní skotské orgány nedisponují fiskální autonomií a zároveň do jejich pravomocí nespadá státní správa.

Profesor B. C. Smith se svým vymezením decentralizace dotkl jednoho důležitého faktu, který se vztahuje k typu státu, v jehož rámci decentralizační procesy probíhají a který se v jejich důsledku může rovněž proměňovat. V kontextu dichotomie centralizace – decentralizace lze obecně vymežit tři základní typy státu – unitární stát, federaci a konfederaci – kdy unitární stát se vyznačuje silnou pozicí centra a konfederace naopak silnou pozicí subjednotek, které tento stát tvoří. Autoři se shodují, že v rámci procesu omezování moci centra a posilování role nižších úrovní v politickém rozhodování v unitárních státech tyto státy opouštějí čistě unitární formu vlády, a s ohledem na tuto skutečnost zavádějí termíny regionalizované unitární státy,⁷⁵ nebo dle míry autonomie regionů rozlišují mezi regionalizovanými neboli regionalizovanými unitárními státy a decentralizovanými unitárními státy.⁷⁶ Za regionalizovaný stát je s ohledem na proces devoluce označováno např. Spojené království.

---

⁷³ Vernon Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom* (Oxford: Oxford University Press, 1999), 2.

⁷⁴ Howard Elcock and Michael Keating, eds., *Remaking the Union. Devolution and British Politics in the 1990s* (London-Portland: Frank Cass, 1998), 8.

⁷⁵ John Loughlin and B. Guy Peters, „State Traditions, Administrative Reform and Regionalization“ in Michael Keating and John Loughlin, eds, *The Political Economy of Regionalism* (London-Portland, OR.: Frank Cass, 1997), 58.

⁷⁶ John Loughlin, „Introduction: The Transformation of the Democratic State in Western Europe“ in John Loughlin with the collaboration of Eliseo Aja *et al.*, *Subnational Democracy in the European Union. Challenges and Opportunities* (Oxford New York: Oxford University Press, 2004), 14; Wilfried Swenden, *Federalism and Regionalism in Western Europe. A Comparative and Thematic Analysis* (Houndmills: Palgrave Macmillan, 2006), 14–15.

Na druhé straně profesor James Mitchell zdůrazňuje, že tato terminologie není zcela nová a že již ve třicátých letech 20. století italský profesor Ambrosini označil země, které poskytovaly část politické autonomie nižším celkům (např. španělská ústava z roku 1931) za regionální státy. Dokonce do této kategorie s ohledem na postavení Severního Irsku a Skotska „provizorně“ zařadil Spojené království.⁷⁷ Právě otázka, jakým typem státu Spojené království je, vyvolává řadu diskusí, které byly zintenzivněny v souvislosti s devoluční politikou. Do přijetí devoluce označoval obecný politický diskurz Spojené království výhradně jako unitární stát. Výjimku představovali Rokkan s Urwinem, kteří na základě jeho formování definovali v osmdesátých letech Spojené království jako unijní stát (*union state*).⁷⁸ Tento pojem se začal více používat po přijetí devoluce jakožto uznání rozdílnosti jednotlivých částí Spojeného království reflektující jejich odlišné historické dědictví a zároveň zdůrazňující vytvoření dnešního britského státu na základě zákonů o Unii. Na druhé straně užívání pojmu unitární stát přetrvávalo, jen bylo doplněno o dodatek „s asymetrickou vládou“ reflektující odlišnou míru autonomie delegované nižším úrovním rozhodování. Jedním z odborníků, kteří termín unijní stát používali, byl i profesor Mitchell. O deset let později, v roce 2009, ale tento termín v kontextu devoluční politiky označil za neadekvátní a jako vhodnější a lépe odrážející odlišné postavení jednotlivých částí Spojeného království použil nový pojem – stát unií (*state of unions*). Zdůraznil, že každá část Spojeného království vychází z různého historického odkazu, což se projevuje rovněž v rozdílném nastavení devoluce, která je založena na prosazování čtyř principů (*rationale*) – politického, administrativního, ekonomického a kulturního – jež jsou v jednotlivých částech britského státu v různé míře kombinovány. Podle Mitchella „Spojené království mnohem pravděpodobněji vyvine organickou federální ústavu, či dokonce opatření, v rámci kterých některé části získají určitou míru nezávislosti“.⁷⁹

Organickým federalismem Mitchell odkázal na typologii Rokkana a Urwina, podle kterých je tento typ státního uspořádání výsledkem procesu zdola nahoru, kdy se

---

⁷⁷ James Mitchell, *Devolution in the UK* (Manchester and New York: Manchester University Press, 2009), 5.

⁷⁸ Stein Rokkan and Derek W. Urwin, „Introduction: Centres and peripheries in Western Europe“ in Stein Rokkan & Derek W. Urwin, eds, *The Politics of Territorial Identity. Studies in European Regionalism* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1982), 11; Stein Rokkan and Derek W. Urwin, *Economy, Territory, Identity. Politics of West European Peripheries* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1983), 181.

⁷⁹ James Mitchell, *Devolution in the UK* (Manchester and New York: Manchester University Press, 2009), 6.

jednotlivé části rozhodnou se spojit v jeden celek, přičemž role centra je minimální.⁸⁰ Je otázka, zda se Spojené království tímto směrem skutečně vydá, neboť klíčovou otázku představuje Anglie, která jako jediná politickou autonomii nemá. I proto Wilfried Swenden považuje Spojené království v současné podobě za kvazifederální stát.⁸¹

Profesor Mitchell svým konceptem zároveň zdůraznil, že Spojené království je státem multinárodním. Odkázal tak na myšlenky politologa Richarda Rose, který v osmdesátých letech postuloval, že Spojené království se skládá ze čtyř národních komunit – Anglie, Skotska, Walesu a Ulsteru (přičemž menšinová část obyvatel Ulsteru se ztotožňuje s irským národem) – z nichž každá se odlišuje různým historickým vývojem.⁸²

Nejenom u „unitárních států“, ale rovněž v případě federací lze nalézt několik typů, jež se odlišují mírou rozložení sil centra a konstitutivních částí federace. Rozdíl mezi regionalizovanými státy a státy federativními lze vidět ve způsobu delegování pravomocí a jejich zakotvení v ústavním dokumentu. Federace se od devoluce liší tím, že v jejím rámci dochází k rozdělení pravomocí mezi centrální a regionální instituce, nikoli k jejich přenesení. Navíc jednotlivé kompetence obou úrovní vlády jsou zakotveny v ústavě, což v případě devoluce není podmínkou. Tato skutečnost je důležitá z hlediska možnosti centrální vlády zvrátit decentralizační proces. To je jednodušší v případě devoluce, kde byly autonomní instituce vytvořeny na základě zákona přijatého parlamentem (např. Spojené království) a v podstatě mohou být opět prostřednictvím legislativního aktu zrušeny.⁸³ Za příklad je možné opět označit Spojené království, konkrétně pak Severní Irsko, v jehož případě k ukončení činnosti autonomních orgánů došlo od sedmdesátých let 20. století několikrát.

V rámci diskusí o devoluci ve Spojeném království Vernon Bogdanor zavádí dokonce pojem federální devoluce, což znamená zavedení devoluce ve všech částech

---

⁸⁰ Stein Rokkan and Derek W. Urwin, „Introduction: Centres and peripheries in Western Europe“ in Stein Rokkan & Derek W. Urwin, eds, *The Politics of Territorial Identity. Studies in European Regionalism* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1982), 11; Stein Rokkan and Derek W. Urwin, *Economy, Territory, Identity. Politics of West European Peripheries* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1983), 181.

⁸¹ Wilfried Swenden, *Federalism and Regionalism in Western Europe. A Comparative and Thematic Analysis* (Houndmills: Palgrave Macmillan, 2006), 3.

⁸² Richard Rose, *Understanding the United Kingdom. The Territorial Dimension in Government* (London: Longman, 1982), 11, 15.

⁸³ Geoffrey K. Roberts and Patricia Hogwood, *European Politics Today* (Manchester. New York: Manchester University Press, 1997), 249; .C. Smith, *Decentralization. The Territorial Dimension of the State* (London. Boston. Sydney: George Allen & Unwin, 1985), 15; Wilfried Swenden, *Federalism and Regionalism in Western Europe. A Comparative and Thematic Analysis* (Houndmills: Palgrave Macmillan, 2006), 14.

Spojeného království, nikoli pouze ve Skotsku nebo Walesu.⁸⁴ Bogdanorovo pojetí federální devoluce vychází z neuskutečněného plánu liberálního politika Williama Gladstona na vytvoření autonomních vlád ve Skotsku, Walesu, Irsku a v Anglii neboli *Home Rule All-Round*, který představil poprvé v roce 1879. Důležitým předpokladem vzniku těchto vlád bylo zachování svrchovanosti britského parlamentu. Vymezením tohoto konceptu Bogdanor také jednoznačně reflektuje Blairovu vizi vytvořit autonomní orgány ve Skotsku, Walesu, Severním Irsku a v anglických regionech, kterou se ale v případě anglických regionů naplnit nepodařilo. Sám Blair při prezentaci své decentralizační politiky několikrát na Gladstonův návrh na Home Rule odkazoval, avšak zdůrazňoval nutnost získání souhlasu obyvatel pro tuto politiku.⁸⁵

1.2 Teoretické vymezení politických stran

1.2.1 Definice politické strany

Politickou stranu lze označit za instituci politickou, která působí ve třech dimenzích politiky. Za první lze označit tzv. institucionální dimenzi neboli *polity*, v jejímž rámci se strana pohybuje a již zároveň pomáhá vytvářet. Druhou dimenzi, ve které strana hraje důležitou roli a na jejímž fungování se podílí, je tzv. procesuální složka politiky neboli *politics*. Třetí pak představuje „obsahová dimenze politiky“ neboli *policy*, kde je vliv strany závislý na její síle a schopnosti prosadit své cíle dané stranickým či volebním programem.⁸⁶

Přestože se výzkum politických stran nadále prohlubuje, nenabízí politická věda univerzální definici politické strany. Tato skutečnost souvisí s proměnou vnímání role politických stran ve společnosti, která byla úzce spjata se samotným vývojem společnosti reflektujícím různé sociální, ekonomické a kulturní vazby. V podstatě prvním, kdo se pokusil o definici politické strany jako takové, byl politik a myslitel irského původu Edmund Burke. Ten ve svém spise vydaném v roce 1770 definoval politickou stranu jako „seskupení lidí spojených společným úsilím prosazovat národní zájem na základě nějakého konkrétního principu, na kterém se všichni shodli“.⁸⁷ Strany

---

⁸⁴ Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom*, 3.

⁸⁵ Projev Tonyho Blaira v knihovně Playfair, Edinburgh University, 28. červen 1996 in Blair, *New Britain*, 270.

⁸⁶ Petr Fiala a Maximilián Strmiska, *Teorie politických stran* (Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2009), 124.

⁸⁷ Edmund Burke, *Thoughts on the Cause of the Present Discontents* (London: J. Dodsley, Pall-Mall, MDCCLXX, 3rd edition), 110.

podle Burkeho tak měly sdružovat ty, kteří nejen sdílejí stejné politické názory, ale jsou také ochotni podřídit prosazení onoho národního zájmu, jenž lze chápat jako „obecné dobro“⁸⁸, svůj individuální prospěch. Důrazem na „šlechtné“ chování při soupeření o moc odlišil Burke stranu od frakce, již pojímal jako těleso, kde převládá prosazování soukromých zájmů za použití jakýchkoli prostředků.⁸⁹ Jak zdůrazňuje významný italský politolog Giovanni Sartori, Burke poprvé jasně definičně vymezil politickou stranu vůči frakci. To bylo velmi důležité s ohledem na vnímání politické aktivity, neboť až do 19. století byla jakákoli skupina lidí prosazující určité politické názory označována za frakci, jež byla chápána v negativním smyslu, což se odráželo v samotném pojmu frakce – z latinského *facere* (dělat, konat) a z něj odvozené *factio* označující „politickou skupinu zaměřenou na rušivé a škodlivé [...] konání“.⁹⁰

Edmund Burke svou definicí politické strany tak předběhl svoji dobu. Jak je uvedeno výše, 19. století představovalo změnu ve vnímání politických stran, což souviselo zejména s rozšiřováním volebního práva a proměnou politických stran, respektive se vznikem stran nových, které na zvyšování počtu voličů reagovaly a začaly plnit funkce, které se přisuzují stranám dnes. Za klasickou definici politické strany je považováno vymezení Maxe Webera. Ten chápe politickou stranu jako sdružení založené na dobrovolném členství osob, jehož cílem „je v rámci organizace zajistit moc svým představitelům a ideové a materiální výhody pro své aktivní členy“. Tyto výhody mohou nabývat formy „realizace věcných cílů či dosažení osobních výhod nebo obojího“. Dále Weber zdůraznil, že strany mohou být trvalého charakteru, nebo pomíjivé.⁹¹ Podle Webera tak strany primárně usilují o politickou moc a jedním ze způsobů, jak této moci dosáhnout, jsou podle Webera volby.⁹² Své pojetí politické strany Max Weber předložil krátce po skončení první světové války a lze konstatovat, že od té doby jednotliví autoři na jeho definici navazovali a v různé intenzitě zdůrazňovali jednotlivá kritéria pro definici politické strany. Například v padesátých a šedesátých letech 20. století francouzský politolog a sociolog Raymond Aron či politologové Joseph La Palombara a Myron Weiner navázali na Webera tvrzením, že cílem politické strany je získat moc, lišili se od něho ale důrazem na stálost, respektive

---

⁸⁸ Petr Fiala a Maximilián Strmiska, *Teorie politických stran* (Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2009), 18.

⁸⁹ Edmund Burke, *Thoughts on the Cause of the Present Discontents*, 110–13.

⁹⁰ Giovanni Sartori, *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005), 17–18, 24–25.

⁹¹ Max Weber, *Economy and Society: an outline of interpretive sociology*. Volume 1, edited by Guenther Roth and Claus Wittich (Berkeley: University of Carolina Press, 1978), 284–85.

⁹² *Ibid.*, 285.

trvalost organizace jako důležitého rysu politické strany. La Palombara a Weiner rovněž zdůraznili, že jedním z prostředků dosažení moci mohou být volby. Stejně tak akcentoval význam voleb pro dosažení moci politickými stranami americký ekonom Anthony Downs. Downs ale na rozdíl od Arona nepojímal uchopení moci jako prosazování „obecného společenského zájmu“, ale chápal jej čistě jako racionální kalkul.⁹³ Na druhé straně francouzský politolog Maurice Duverger se otázkou moci a voleb a významu voleb při definici politické strany nezabýval a označil ji za „společenství se specifickou strukturou“.⁹⁴ Obdobně se rolí voleb při vymezení politické strany nevěnoval ani americký politolog Kenneth Janda, pro kterého jsou strany organizacemi, jejichž cílem je získat pro své zástupce vládní pozice.⁹⁵ Explicitně volby ve své charakteristice politické strany nezmiňuje ani významný český politolog Miroslav Novák, který vyzdvihuje takové principy jako trvalost, organizovanost, ideologii a politickou moc.⁹⁶

Tuto definiční rozrůzněnost se v sedmdesátých letech pokusil překonat Giovanni Sartori prostřednictvím tzv. minimální definice politické strany. Stranou je tak podle Sartoriho „jakákoli politická skupina identifikovaná pomocí oficiálního názvu, která se představuje ve volbách a je schopna umístit své kandidáty prostřednictvím voleb (svobodných, nebo ne) do veřejných úřadů“.⁹⁷ Sartori sám upozornil na omezení časové platnosti této definice na období po druhé světové válce a zdůraznil, že základním definičním kritériem strany je sice její účast ve volbách, důležitou roli ale hraje také její vnitřní soudržnost, což se v definici projevuje akcentem na oficiální název strany.⁹⁸

Ve formulaci minimální definice Sartori rovněž reflektoval jeden z problémů nejrůznějších definic politických stran – jejich odlišení od zájmových skupin. V tomto kontextu lze za hlavní dělicí linii označit právě účast ve volebním klání. V ostatních

---

⁹³ Joseph LaPalombara and Myron Weiner, „The Origin and Development of Political Parties“ in Joseph LaPalombara and Myron Weiner, eds., *Political Parties and Political Development* (Princeton: Princeton University Press, 1966), 6; Miroslav Novák, *Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia* (Praha: Sociologické nakladatelství, 1997), 22; John Kenneth White, „What is a political party?“ in Richard Katz & William Crotty, eds., *Handbook of Party Politics* (London: Sage, 2006), 6; srovnej Petr Fiala a Maximilián Strmiska, *Teorie politických stran* (Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2009), 24.

⁹⁴ Maurice Duverger, *Political Parties. Their Organization and Activity in the Modern State*, translated by Barbara and Robert North (New York: John Wiley & Sons, 1965), xv.

⁹⁵ Kenneth Janda, *Political Parties: A Cross-National Survey* (New York: The Free Press, 1980), 5.

⁹⁶ Podle Miroslava Nováka je politická strana „trvalou organizací, uspořádanou od celostátní až k místní úrovni, která se ve jménu určitého ideologického programu (projektu) snaží sama nebo v rámci koalice dobýt a vykonávat moc, a za tím účelem vyhledává lidovou podporu“. Miroslav Novák, *Systémy politických stran*, 23.

⁹⁷ Giovanni Sartori, *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005), 72.

⁹⁸ *Ibid.*, 73, 409.

často zmiňovaných charakteristikách zájmových skupin, jako je snaha o politický vliv spíše než o politickou moc či úzce vymezený okruh zájmů, lze nalézt shodu s politickými stranami. I některé zájmové skupiny (např. odbory) usilují o politickou moc, a nikoli pouze o vliv. Na druhé straně existují politické strany, jež se výlučně zaměřují na prosazení jednoho konkrétního tématu (např. Strana nezávislosti Spojeného království, která požaduje vystoupení Británie z Evropské unie). Jedná se o tzv. monotematické strany (*single issue parties*).⁹⁹ Jak ale zdůrazňují přední čeští politologové Petr Fiala a Maxmilián Strmiska, je nutné argument voleb blíže specifikovat a učinit rozdíl mezi zájmovou skupinou jako celkem a jednotlivcem, členem zájmové skupiny. Na základě tohoto rozlišení pak konstatují, že člen zájmové skupiny se účastnit voleb může, zatímco zájmové skupiny jako celek tak nečiní. V případě, že se zájmové skupiny rozhodnou ucházet o přízeň voličů ve volbách, „stávají se politickou stranou“.¹⁰⁰

Dalším problémem při vymezení politických stran je jejich diferenciaci od politických hnutí. Podle Miroslava Nováka se politické hnutí vyznačuje tím, že se zaměřuje na jeden aspekt společenského problému.¹⁰¹ V minulosti se jednalo např. o otázku postavení manuálně pracující třídy v továrnách, po druhé světové válce se lze setkat např. s feministickými, protirasistickými či ekologickými hnutími. Ovšem z tohoto hlediska lze položit mezi politickou stranou (především monotematickou) a politickým hnutím rovnítko. Monotematicnost jako podmínka rozdílu mezi hnutím a stranou není tedy podmínkou dostačující. Obdobná teze platí i o podmínce organizační struktury, neboť nejenom hnutí, ale i politické strany se mohou vyznačovat slabou organizační strukturou. Naopak lze bez větších výhrad souhlasit s názorem, že politické hnutí své cíle, které jsou většinou zaměřeny proti „starým pořádkům“, prosazuje formou násilných i nenásilných protestů, tedy mimo „institucionalizované postupy politické komunikace“.¹⁰²

---

⁹⁹ Petr Fiala a Maxmilián Strmiska, *Teorie politických stran*, 34–39; Lubomír Kopeček, „Politické strany a stranické systémy ve srovnávací a teoretické perspektivě“ in Maxmilián Strmiska et al, *Politické strany moderní Evropy* (Praha: Portál, 2005), 11–12.

¹⁰⁰ Petr Fiala a Maxmilián Strmiska, *Teorie politických stran*, 38.

¹⁰¹ Miroslav Novák, *Systémy politických stran*, 20.

¹⁰² Herbert Kitschelt, „Movement Parties“ in Richard Katz & William Crotty, eds, *Handbook of Party Politics* (London: Sage, 2006), 279; Lubomír Kopeček, „Politické strany a stranické systémy ve srovnávací a teoretické perspektivě“ in Maxmilián Strmiska et al, *Politické strany moderní Evropy* (Praha: Portál, 2005), 12; Michal Kubát, *Politická opozice v teorii a středoevropské praxi (vybrané otázky)* (Praha: Dokořán, 2010), 45; Adolf Müller, *Úvod do vědy o politice* (Praha: Lunarion, 1991), 52, citováno in Miroslav Novák, *Systémy politických stran*, 20.

Z uvedeného vyplývá, že politickou stranu je možné v rámci demokratické společnosti definovat jako otevřenou organizaci s určitou organizační strukturou, jejíž členové mající společné zájmy se sdružují na základě dobrovolnosti a jejímž cílem je prostřednictvím voleb získat a vykonávat politickou moc, která jí umožní prosazovat své cíle.¹⁰³

1.2.2 Typologie politických stran

Obdobně jako v případě definice i u třídění politických stran se lze setkat se širokou škálou definičních charakteristik, na jejichž základě jsou jednotlivé politické strany rozdělovány do různých kategorií či typů. Lze tak například rozdělit strany podle apelu na již zmiňované monotematické strany a na ty, jejichž záběr zahrnuje široké spektrum témat, nebo je možné strany třídit dle cílů, způsobu vzniku, organizační struktury, sféry působení či podle ideologického zaměření.

Analogicky k definici politických stran je i u jejich typologií obecně za základ považováno rozdělení stran Maxem Weberem. Weber rozeznává několik typů stran, přičemž hlavním definičním kritériem je sice jejich zaměření, ale pozornost je věnována také jejich struktuře. Patronátní strany se orientují na prosazování osobních zájmů nebo věcných cílů a na dosažení moci pro své představitele a zajištění určitého postavení v administrativním aparátu pro své členy. Strany světonázorové se zaměřují na prosazování zájmů určité skupiny (*status group*) nebo třídy či věcných cílů nebo abstraktních ideových principů. Tento typ stran Weber označuje jako tzv. legální strany, které se k moci dostanou prostřednictvím voleb a rovněž disponují formální organizací. Od tohoto typu stran odděluje ty, které vznikají z konfliktu či rozporu. Charismatické strany vznikají na základě konfliktu ohledně „charismatické kvality představitele strany nebo otázky, kdo může být uznán jako nejvhodnější představitel z hlediska charismatických charakteristik“. Podle Webera tyto strany vytvářejí „rozkol, či schizma“. Někdy tyto strany nabývají podobu tzv. stran víry (*Glaubensparteien*), k jejichž vzniku dochází na základě střetů ohledně „obsahu doktríny či deklarace víry“. Honorační či tradiční strany se staví proti zavádění nových postupů a obvykle se rodí ze sporu ohledně pokračování v tradičním vedení strany. Dalším typem jsou tzv. kořistnické strany, které mohou někdy nabývat formy honoračních stran. Tyto strany

---

¹⁰³ Srovnej Petr Fiala a Maximilián Strmiska, *Teorie politických stran*, 32–34; Michal Klíma, *Volby a politické strany v moderních demokraciích* (Praha: Radix, 2003), 15.

vznikají z konfliktu mezi předsedou strany a jeho „administrativním aparátem ohledně obsazování pozic v administrativním aparátu“. Posledním typem strany, kterou se Weber zabývá, jsou strany masové, které se vyznačují byrokratizací stranické organizace a celkově profesionalizací strany, čímž dochází k oslabení tradičních osobních vazeb notáblů, významných osobností, ve straně. K tomuto procesu dochází v době rozšiřování volebního práva a otevření přístupu do úřadů, slovy Maxe Webera k „rozvoji masové demokracie“.¹⁰⁴

Na Webera navazovali další autoři, kteří jeho typologii stran dále rozpracovávali. Po druhé světové válce se jednotlivými typy stran zabýval i Maurice Duverger, jenž na rozdíl od Webera kladl zásadní důraz na organizační strukturu stran. Při jejich kategorizaci se opíral i o své vlastní definiční vymezení vzniku stran, neboť zastával názor, že způsob vzniku stran determinuje jejich vnitřní fungování po celou dobu jejich existence. Duverger vymezil dva základní typy stran – strany mas a strany kádrů, přičemž zdůraznil, že v praktické rovině je možné se setkat se stranami vyznačujícími se atributy obou typů stran. V kontextu jejich vzniku označil strany kádrů za vývojově starší, charakteristické parlamentním původem a méně centralizovanou strukturou, zatímco pro strany mas je typická geneze mimoparlamentní a centralizovanější vnitřní život.¹⁰⁵

Důrazem na organizační strukturu jakožto hlavního rozlišovacího činitele přinesl Duverger do typologizace stran nový rozměr, vůči kterému se ostatní politologové vymezovali a na který navazovali, a s ohledem na měnící se roli politických stran v životě společnosti reflektovali tuto skutečnost v definování nových typů stran. Nelze ale zaměňovat nové typy od pouhých terminologických rozdílů ve snaze se odlišit od obecně přijímaných definic. Jak zdůrazňují Fiala a Strmiska a nizozemský politolog André Krouwel, heterogenita v pojmosloví způsobuje nepřehlednost a zastiňuje fakt, že většina autorů se v základních definičních rysech neliší.¹⁰⁶ Z tohoto důvodu se Krouwel rozhodl seskupit jednotlivé typy stran do „klastřů“, jež spojují obecné charakteristiky stran, přičemž při jejich názvosloví vychází ze zavedených pojmů. Protože takto

---

¹⁰⁴ Max Weber, *Economy and Society: an outline of interpretive sociology*. Volume 1, Volume 2 edited by Guenther Roth and Claus Wittich (Berkeley: University of California Press, 1978), 285–87, 984–85, 1397–98.

¹⁰⁵ Maurice Duverger, *Political Parties. Their Organization and Activity in the Modern State*, translated by Barbara and Robert North (New York: John Wiley & Sons, 1965),

¹⁰⁶ Petr Fiala a Maximilián Strmiska, *Teorie politických stran*, 38; André Krouwel, „Party models“ in Richard Katz & William Crotty, eds, *Handbook of Party Politics* (London: Sage, 2006), 249–50.

uchopená typologizace stran pomáhá překonat onu terminologickou roztříštěnost, je použita zejména s ohledem na vnitřní fungování stran i v této práci.

1.2.2.1 Organizační (vývojová) typologie politických stran

Strana kádrů či elitní strana

Strany kádrů označované také jako elitní strany, strany individuální reprezentace, strany notáblů nebo jen výbory (*caucus*) patří mezi nejstarší typ stran, jejichž vznik je spojen s parlamentními skupinami sdružujícími poslance s podobnými politickými názory. Většinou se jednalo o příslušníky vyšších společenských vrstev či vážené osobnosti, kteří svou podporu hledali zejména ve své sociální skupině prostřednictvím osobních kontaktů. Tento typ strany se vyznačuje volnější, decentralizovanou, organizační strukturou. Funkci centra strany plní parlamentní skupina, nižší úroveň organizace představují místní výbory, jež vznikají ve volebních obvodech. S ohledem na neexistující pevnou stranickou strukturu si výbory zachovávají výraznou autonomii. Vazby mezi centrem a výbory, jinými slovy vertikální vazby, jsou slabé. Primárně se výbory zaměřují na vyhledávání kandidátů, vedení jejich volební kampaně a také získávání finančních prostředků. Dochází také k intenzivní spolupráci a komunikaci mezi jednotlivými výbory, což podle Duvergera vede k vytváření silných horizontálních vazeb. Obecně lze tedy říci, že se jedná o stranu slabě rozčleněnou. Skutečnost, že se výbory nezaměřují primárně na získávání nových členů, vyznačuje se tento typ strany omezenou členskou základnou.¹⁰⁷ Klíčovými pro ně jsou osobnosti. Jak zdůrazňuje Maurice Duverger: „Kvalita je nejdůležitějším faktorem.“¹⁰⁸ Z pohledu typologie organizace stran Katze a Maira lze hovořit o tom, že u tohoto typu stran dochází ke splývání strany ve veřejné funkci (*party in public office*), což znamená vykonávání veřejně volených funkcí v parlamentu či vládě, a stranickým centrem (*party central office*), které se podle jejich názoru „alespoň teoreticky organizačně liší od

---

¹⁰⁷ Maurice Duverger, *Political Parties*, 1, 62–67; André Krouwel, „Party models“ in Richard Katz & William Crotty, eds, *Handbook of Party Politics* (London: Sage, 2006), 253–4; Sigmund Neumann, „Toward a Comparative Study of Political Parties“, in Sigmund Neumann, ed., *Modern Political Parties: Approaches to Comparative Politics* (Chicago: University of Chicago Press, 1956), 404; Mosei Ostrogorski, *Democracy and the Organization of Political Parties, Volume I*, translated from the French by Frederic Clarke (New York, London: Macmillan & Co., Ltd., 1922), 120–21, 161–249, 329–529, 580–627; srovnej Miroslav Novák, *Systémy politických stran*, 25, 30–32; Michal Klíma, *Volby a politické strany*, 37–39.

¹⁰⁸ Maurice Duverger, *Political Parties*, 64.

strany ve veřejné funkci“, a také stranickou základnou (*party on the ground*), kterou v tomto případě představují výbory.¹⁰⁹

Strana mas

Strany mas neboli také masově-byrokratické strany, strany integrace či programatické strany, se vytvořily z institucí a organizací (např. odbory, banky, církve, tajné společnosti), které působily mimo parlamentní struktury a neúčastnily se volebního klání. Tento typ strany je tedy spojen s určitým segmentem společnosti, na jehož mobilizaci a zastupování se zaměřuje. Vznikají tak strany agrární, křesťanské či socialistické. Na rozdíl od strany kádrů tak strana mas disponuje širší členskou základnou rekrutující se ze středních a nižších vrstev, což se rovněž projevuje v centralizovanější organizační struktuře a větším důrazem na ideologický profil strany. Hlavní roli ve stranické hierarchii sehrává mimoparlamentní centrum, které iniciuje vznik poboček (sekcí) na místní úrovni, jež se stávají základním organizačním pilířem strany. Na rozdíl od výborů jsou pobočky mnohem více centralizované, disponují větším počtem členů a jejich cílem je co nejvíce rozšířit svou členskou základnu. Za tímto účelem zavedly tyto strany formální mechanismus pro přijímání nových členů, který může nabývat dvojí podoby. První je tzv. volný, kdy uchazeč o členství ve straně vyplní přihlášku a zaplatí příspěvek. Druhý se označuje za reglementovaný, kdy nestačí pouze vyplnit přihlášku, ale členství musí být schváleno orgánem strany.

Pobočky rovněž existují výhradně jako součást celku. V případě komunistických stran na místní a podnikové úrovni vznikají buňky, u stran fašistického typu pak milice. Činnost poboček kontroluje stranické centrum, které rovněž usiluje o dohled nad svými poslanci, aby prosazovali ideologii strany. V tomto kontextu je také nutné zdůraznit zavedení vnitřního procesu vzdělávání. Dochází tedy k jasnému oddělení strany ve veřejné funkci, stranického centra a stranické základny. Jinými slovy, jedná se o silně rozčleněnou stranu, jejíž horizontální vazby jsou upozaděny ve prospěch vazeb vertikálních. Na druhé straně horizontální vazby hrají důležitou roli při komunikaci s přidruženými organizacemi, jako jsou odbory či organizací mládeže.

Pro stranu mas je velice důležitý počet členů, nejenom jako platforma pro šíření myšlenek strany, ale z počátku i jako prostředek pro financování chodu a aktivit strany.

---

¹⁰⁹ Richard S. Katz and Peter Mair, „The Evolution of Party Organizations in Europe: The Three Faces of Party Organization“ in *The American Review of Politics* 14, (1993): 594–602.

Strana získává finanční prostředky nejenom prostřednictvím členských příspěvků od řádných členů, ale také od přidružených organizací.¹¹⁰

Univerzální strana

Koncept univerzální strany (*catch-all party*) neboli také volební či volebně profesionální strany je spjat s profesorem Otto Kirchheimerem, jenž jej poprvé vědecké obci představil v padesátých letech 20. století jako nový typ politické strany.¹¹¹ Kirchheimer novým vymezením strany reflektoval změny, ke kterým ve společnosti západní Evropy docházelo po roce 1945 a které se rovněž projeví na volebním chování obyvatel. Podle Kirchheimera po skončení druhé světové války dochází k důležité transformaci politických stran. Zatímco strany kádrů se „staly výjimkou“, strany mas se přeměnily v univerzální stranu.¹¹² Tu definičně vyznačil na základě pěti kritérií: a) drastické omezení ideologické zátěže strany, b) posílení nejvyššího stranického vedení, jehož činy jsou posuzovány spíše z hlediska jejich přínosu k efektivitě celého sociálního systému než na základě identifikace s cíli jejich konkrétní organizace, c) snížení role individuálního členství ve straně, neboť je to považováno za historický přežitek, jenž by mohl zastínit nově budovanou image univerzální strany, d) snížení důrazu na spojení s určitou sociální třídou či konfesí a e) zajištění přístupu k různým zájmovým skupinám zejména z důvodu volitelnosti strany, ale i finančních důvodů.¹¹³

Z uvedeného jasně vyplývá, že tento typ strany se vzdává jasného ideologického vymezení a úzkého napojení na určitou sociální skupinu ve prospěch získání co největšího počtu hlasů ve volbách ze všech vrstev společnosti. Snahou strany je tak překonat sociální, ekonomické i kulturní rozdíly ve společnosti a v podstatě dochází k jejich přibližování k politickému středu. Tím, že strana marginalizuje význam

---

¹¹⁰ Maurice Duverger, *Political Parties*, 1–2, 47–79; Richard S. Katz and Peter Mair, „The Evolution of Party Organization in Europe: The Three Faces of Party Organization“, 602–604; André Krouwel, „Party models“, 254–5; Sigmund Neumann, „Toward a Comparative Study of Political Parties“, 405; Alan Ware, *Political Parties and Party Systems* (Oxford: Oxford University Press, 1996), 66; srovnej Miroslav Novák, *Systémy politických stran*, 25–32; Michal Klíma, *Volby a politické strany*, 40–45.

¹¹¹ Vlastní název nového typu strany Kirchheimer neustále měnil. V padesátých letech 20. století tento typ strany označoval jako univerzální strana mas, konzervativní univerzální strana, křesťanský typ univerzální lidové strany, v šedesátých pak jako univerzální lidovou stranu či opět jako univerzální stranu mas. André Krouwel, „Party models“, 256. Pro zjednodušení je v této práci používán pojem univerzální strana.

¹¹² Otto Kirchheimer, „The Transformation of the Western European Party Systems“ in Joseph LaPalombara and Myron Weiner, eds., *Political Parties and Political Development* (Princeton: Princeton University Press, 1966), 184.

¹¹³ *Ibid.*, 190.

individuálního člena a naopak klade důraz na výkon stranického vedení, dochází k větší profesionalizaci organizace strany. Univerzální zaměření strany, snaha o vyšší efektivitu vnitřního fungování a získání finančních prostředků na chod celé organizace a volební kampaně se projevuje v důležitosti „kvality“ stranických představitelů. Nejdůležitější je parlamentní skupina, která kolem sebe koncentruje moc a finanční zdroje a chápe sama sebe jako odpovědnou voličům, nikoli stranické organizaci či členské základně. Jinými slovy, strana ve veřejné funkci se snaží hrát důležitější roli než stranické centrum, obdobně dochází k upozadění stranické základny.

Na druhé straně je nutné zdůraznit, že v centralizaci organizace strany i způsobu vedení volební kampaně sehrálo důležitou roli zavedení státních příspěvků stranám, jejichž výše se odvíjí od jejich úspěchu ve volbách. Finanční prostředky tak strana získává nejenom ze soukromých zdrojů, ale i od státu.¹¹⁴

Dle uvedených charakteristik univerzální strany lze souhlasit s názorem českého politologa Lubomíra Kopečka, že v otázce pojetí významu vedení strany, její organizační struktury a členské základny „je poměrně nápadná podobnost s charakteristikami kádrové strany“.¹¹⁵

Obdobně jako předchozí dva typy stran i univerzální stranu lze chápat jako „ideální typ“ politické strany. Na rozdíl od Duvergera, který tuto skutečnost uznal, Otto Kirchheimer předpokládal, že v budoucnu se všechny velké strany v západní Evropě stanou stranami univerzálními a dojde k eliminaci malých stran. Vývoj tyto předpoklady však zcela nepotvrdil. Přestože u některých stran, např. sociálnědemokratických, lze zaznamenat posun směrem k univerzální straně, dosud se jimi zcela nestaly. Přezkoumávání Kirchheimerových tezí různými politology¹¹⁶ ukázalo, že je jejich platnost omezená, a nepotvrdila se tedy jejich univerzálnost. Na druhé straně nelze

---

¹¹⁴ Otto Kirchheimer, „The Transformation of the Western European Party Systems“, 188–190, 192–95, 198–200; Richard S. Katz and Peter Mair, „The Evolution of Party Organization in Europe: The Three Faces of Party Organization“, 604–5; André Krouwel, „Party models“, 256–8; srovnej Miroslav Novák, *Systémy politických stran*, 33–34; Michal Klíma, *Volby a politické strany*, 45–51; Lubomír Kopeček, „Politické strany a stranické systémy ve srovnávací a teoretické perspektivě“, 16–17.

¹¹⁵ Lubomír Kopeček, „Politické strany a stranické systémy ve srovnávací a teoretické perspektivě“, 17.

¹¹⁶ Například profesor politické vědy Steven B. Wolinetz, který na toto téma několikrát publikoval. Např. Steven B. Wolinetz, „Party System Change: The Catch-all Thesis Revisited“ in *West European Politics* 14 (1989), 113–28, nebo Steven B. Wolinetz, „Beyond the Catch-All Party: Approaches to the Study of Parties and Party Organization in Contemporary Democracies“ in Richard Gunther, José Ramón-Montero and Juan J. Linz, *Political Parties. Old Concepts and New Challenges* (Oxford: Oxford University Press, 2002), 136–65. Srovnej Petr Fiala a Maximilián Strmiska, *Teorie politických stran*, 87; Michal Klíma, *Volby a politické strany*, 52–57.

popřít, že Otto Kirchheimer „zaznamenal ve své analýze reálné tendence ve vývoji stran směrem k univerzalismu“.¹¹⁷

Kartelová strana

Kartelová strana nebo také strana kartelu (*party-cartel*) je spjata především se jmény významných politologů Richardem Katzem a Peterem Mairem, kteří její fungování staví do období od roku 1970. Ovšem termín strana kartelu se v politologické literatuře objevil již v padesátých letech 20. století a je spojen s Otto Kirchheimerem.¹¹⁸ Pro kartelovou stranu je charakteristický odklon od spojení s občanskou společností a navázání těsnějšího spojení se strukturami státu. Strana již tedy není pouhým „prostředníkem“ mezi občanskou společností a státem, ale stává se v podstatě součástí státu a sdílí moc s ostatními kartelovými stranami za účelem „společného přežití“.¹¹⁹ Spojení se státem se projevuje ve dvou základních rovinách – institucionální a finanční. V rovině institucionální strana za účelem prosazení svých politických cílů přistupuje ke „kolonizaci“ státních institucí a zajišťuje si přístup do veřejnoprávních médií. V oblasti finanční kartelová strana usiluje o co největší využití státních financí k realizaci vlastních aktivit. Státní dotace se tak stávají hlavním zdrojem příjmů strany. Je ale také nutné akcentovat roli státu při omezování, resp. regulaci činnosti stran a stranických organizací, a to prostřednictvím legislativy. Právě tyto zákonné prostředky kartelové strany využívají k omezování případné opozice jiných stran, těch, které se na kartelu nepodílejí, aby si udržely vládní monopol. Dochází tak k omezení soutěživosti mezi stranami navenek. Toto omezení se z logiky fungování kartelových stran týká také stran samotných, neboť podíl na moci a jeho udržení vede strany ke spolupráci a snižování vzájemných rozdílů.

Úzké sepětí se státními strukturami se rovněž odráží ve vnitřní organizaci kartelové strany. Strana nabývá charakteru stratarchie, která je výsledkem posílení autonomie jednotlivých úrovní organizace strany. Nejdůležitější roli sehrává parlamentní strana, která se zároveň podílí na vládě, a zachovává si výraznou nezávislost na členské základně a stranické organizaci. Je to tedy parlamentní strana, kdo má přístup ke státním financím a postům ve státních institucích. U kartelové strany se dále stírá rozdíl mezi členy a nečleny. Jedinou podmínkou je zájem podílet se na

---

¹¹⁷ Michal Klíma, *Volby a politické strany*, 51.

¹¹⁸ André Krouwel, „Party models“, 258–59.

¹¹⁹ Richard S. Katz and Peter Mair, „Changing Models of Party Organization and Party Democracy. The emergence of the Cartel Party“ in *Party Politics* 1, (1995): 5.

aktivitách strany. Kartelová strana rovněž upouští od delegátů, prostřednictvím kterých členská základna volí stranické vedení a kandidáty do parlamentu, a nahrazuje je hlasovacími lístky, které členové posílají poštou. Dochází tak k atomizaci strany, která na jedné straně posiluje přímý vztah mezi stranickým vedením a členem, na straně druhé brání jeho podílu na řízení strany. Neznamená to ale, že by strana nepotřebovala své představitele na místní úrovni. Ti hrají důležitou úlohu při zajištění podpory strany mezi členy a jejími příznivci. Kartelová strana ještě více než strana univerzální klade důraz na profesionalizaci vedení strany i volební kampaně, přičemž se vyzdvihují zejména manažerské dovednosti a výkonnost. Strana se v postatě stává „stálou profesionální organizací“. Obdobně jako univerzální strana i stanovené mechanismy fungování strany kartelu se dočkaly značné kritiky.¹²⁰

Podnikatelská strana

Podle André Krouwela představuje podnikatelská strana (*entrepreneurial party*, *business-firm party*) nebo také strana profesionálních politiků další typ politické strany, jejíž přítomnost v politice lze datovat od devadesátých let minulého století. Geograficky se ale omezuje pouze na Evropu. Jedná se o stranu, která vznikla dvěma způsoby. Prvním je využití stávající soukromé firmy pro politické účely, druhým pak vytvoření zcela nové organizace s cílem „politicky podnikat“.¹²¹ Je zřejmé, a Hopkin a Paolucci to zdůrazňují, že tento typ strany navazuje na Weberovo pojetí „politických stran, jejichž cílem je v různé míře sloužit soukromým zájmům“. Jedná se tedy dle Duvergerovy typologie o mimoparlamentní stranu, která nemá příliš silnou organizační strukturu. Stěžejní roli hraje předseda strany, kolem kterého se koncentruje moc a který musí být charismatický, disponovat organizačními schopnostmi a „mít neomezený přístup k profesionálním poradcům v oblasti masové komunikace“.¹²² Tito profesionálové ale nejsou přímo členy strany jako u strany kartelové, ale jsou zaměstnáváni na zakázku.

---

¹²⁰ Richard S. Katz and Peter Mair, „Changing Models of Party Organization and Party Democracy. The emergence of the Cartel Party“ in *Party Politics* 1, (1995): 17–23; Richard S. Katz and Peter Mair, „The Ascendancy of the Party in Public Office: Party Organizational Change in Twentieth-Century Democracies“ in Richard Gunther, José Ramón-Montero and Juan J. Linz, *Political Parties. Old Concepts and New Challenges* (Oxford: Oxford University Press, 2002), 113, 122–24; André Krouwel, „Party models“, 258–60; Steven B. Wolinetz, „Beyond the Catch-All Party: Approaches to the Study of Parties and Party Organization in Contemporary Democracies“ in Richard Gunther, José Ramón-Montero and Juan J. Linz, *Political Parties. Old Concepts and New Challenges* (Oxford: Oxford University Press, 2002), 139, 148; srovnej Michal Klíma, *Volby a politické strany*, 58–64.

¹²¹ André Krouwel, „Party models“, 260.

¹²² Jonathan Hopkin and Caterina Paolucci, „The business firm model of party organisation: Cases from Spain and Italy“ in *European Journal of Political Research* 35 (1999): 323.

Cílem není vytvářet silnou členskou základnu a jejím prostřednictvím získávat voliče, ale v době před blížícími se volbami oslovit co nejširší počet voličů na základě „atraktivního produktu“, jehož konečná podoba je vytvořena na základě nejrůznějších výzkumných strategií. Klíčovou roli v této prezentaci hrají samozřejmě média. Vše se tedy podřizuje zájmům vedení strany a „případné dobro je pouze vedlejším produktem“. Primárním cílem je vyhrát volby a získat moc a politické postavení. Byrokratizace strany je velmi nízká. Finanční prostředky podnikatelské strany získávají zejména ze soukromých zdrojů.¹²³

V kontextu vnitřní struktury stran je vhodné také zmínit Duvergerovo rozlišení na strany přímé a nepřímé. Přímé strany jsou charakteristické tím, že jsou tvořeny jednotlivci, kteří se stali členy strany na základě vlastního rozhodnutí a kteří platí stranické příspěvky a s větší či menší pravidelností se podílí na činnosti pobočky. Jinými slovy, jedná se o strany s individuálním členstvím. Naproti tomu nepřímé strany se vyznačují tím, že byly vytvořeny nikoli jednotlivci jako takovými, ale kolektivními uskupeními typu odborů, družstev nebo skupin intelektuálů. Příkladem takto vytvořené strany je Labouristická strana. Duverger dále rozlišuje dva typy nepřímých stran – socialistické a katolické. Sám ale připouštěl, že toto rozdělení nelze aplikovat na všechny strany tohoto typu, ale pouze na některé. V politickém životě se ale nepřímé strany vyskytují spíše výjimečně a jednoznačně převládají strany přímé, neboť dynamika vývoje nepřímých stran je transformuje či přibližuje ke stranám přímým.¹²⁴

1.2.2.2 Typologie stran podle úrovně působení

Politické strany lze také rozlišovat na základě jejich sféry působení v rámci jednoho státního celku. Obecně lze rozlišit strany, které působí na celostátní (národní) úrovni politického systému, a ty, jež jsou spjaty výlučně s určitým regionem či regiony. Tato skutečnost se projevuje v označení těchto stran za celostátní, resp. národní, nebo regionální či etnoregionální (viz dále). Ovšem v praktické rovině je situace mnohem složitější. Belgický politolog Deschouwer akcentoval dvě dimenze nutné pro pochopení

---

¹²³ Jonathan Hopkin and Caterina Paolucci, „The business firm model of party organisation: Cases from Spain and Italy“ in *European Journal of Political Research* 35 (1999): 310–12, 315, 333; André Krouwel, „Party models“, 260–61.

¹²⁴ Maurice Duverger, *Political Parties. Their Organization and Activity in the Modern State*, translated by Barbara and Robert North (New York: John Wiley & Sons, 1965), 5–17.

rozdílného fungování stran v mnohoúrovňové *polity*. První dimenze se vztahuje k přítomnosti strany na různých úrovních politického systému – regionální (nižší úroveň rozhodování) a národní (vyšší úroveň, centrální), druhá pak k teritoriálnímu pokrytí (*territorial pervasiveness*). V rámci první dimenze vymezil tři typy stran: strany, které se účastní pouze voleb na regionální úrovni, strany, jež tak činí na úrovni národní, respektive federální – do této kategorie zařadil i strany, které participují na evropských volbách a nikoli národních; třetí typ představují strany podřelící se na volbách jak na národní, tak i regionální úrovni. Obdobně ve druhé dimenzi rozlišil strany, které jsou svou činností spjaty s jedním regionem, s více regiony daného státu či pokrývají všechny regiony, tedy celé území státu. Na základě kombinace obou dimenzí tak lze podle Deschouwera definovat devět kategorií stran.¹²⁵

Deschouwer dále zdůraznil, že toto rozlišení se odráží ve vnitřní struktuře stran a je také ovlivněno institucionálním kontextem, v němž se strany pohybují. Důležitou roli tak sehrává míra autonomie jednotlivých úrovní politického rozhodování a rozdělení kompetencí, volební cyklus a volební systém používaný na národní a regionální úrovni a v neposlední řadě heterogenita společnosti.¹²⁶

Na Deschouwerovu klasifikaci stran dle teritoriálního působení a účasti ve volbách na celostátní a regionální úrovni navázali politologové Wilfried Swenden a Bart Maddens. Ti precizovali jeho rozdělení působení politických stran v regionech. Kategorii „více regionů“ rozdělili na „některé regiony“ a „většinu regionů“, čímž přesněji reflektovali skutečnost. Příkladem může být Spojené království, kde celostátní strany – Konzervativní strana, Labouristická strana a liberální demokraté – vyvíjejí své aktivity v Anglii, ve Skotsku a Walesu, tedy „většině regionů“, ale nevstupují do volebního boje v Severním Irsku.¹²⁷

---

¹²⁵ Kris Deschouwer, „Political Parties as Multi-level Organizations“ in Richard Katz & William Crotty, eds, *Handbook of Party Politics* (London: Sage, 2006), 292–93.

¹²⁶ Ibid., 294–98. Srovnej Kris Deschouwer, „Political Parties in Multi-layered Systems“ in *European Urban and Regional Studies* 10 (2003): 220–24; srovnej též Wilfred Swenden and Bart Maddens, „Introduction. Territorial Party Politics in Western Europe: A Framework for Analysis“ in Wilfred Swenden and Bart Maddens, eds, *Territorial Party Politics in Western Europe* (Houndmills: Palgrave Macmillan, 2009), 7–9.

¹²⁷ Wilfred Swenden and Bart Maddens, „Introduction. Territorial Party Politics in Western Europe: A Framework for Analysis“ in Wilfred Swenden and Bart Maddens, eds, *Territorial Party Politics in Western Europe* (Houndmills: Palgrave Macmillan, 2009), 9–10.

1.2.2.3 Stranické rodiny v rámci ideologií

Otázka rozdělení jednotlivých politických stran do stranických rodin byla systematicky řešena od osmdesátých let 20. století. Jak ale zdůrazňují politologové Peter Mair a Cas Mudde, zmínka o stranických rodinách se objevuje už u Duvergera, který v souvislosti s organizační strukturou vymezil rozdíly mezi stranami socialistickými, konzervativními a katolickými a stranami s fašistickými tendencemi.¹²⁸ Nicméně stěžejním dílem, ze kterého řada autorů při definici stranických rodin vycházela a vychází, je koncepce konfliktních linií norského politologa Steina Rokkana, kterou poprvé představil ve společné stati se svým americkým protějškem Seymour Martin Lipsetem v roce 1967. Definovali čtyři základní konfliktní linie – centrum-periferie, církev-stát, město-venkov a vlastníci a zaměstnavatelé versus nájemci a pracující – jež byly výsledkem národní a průmyslové revoluce ve dvou dimenzích, teritoriální a funkcionální. Tyto konfliktní linie se projeví ve vzniku politických stran, které se vymezovaly vůči stávajícímu řádu či elitám. Vytvořily se tak regionální strany, křesťanskodemokratické strany, agrární strany a strany sociálnědemokratické a socialistické.¹²⁹

Jedním z autorů, kteří na koncept konfliktních linií navázali, je i německý politolog Klaus von Beyme, jehož typologie stranických rodin z osmdesátých let je v této práci použita, neboť je považována za dosud nejpracovanější a všeobecně uznávanou. O desetiletí později její platnost testoval profesor politických věd Alan Ware.¹³⁰ Beyme explicitně uvedl, že na Rokkanovu konceptualizaci navazuje. Nicméně se jí striktně nedržel a rozpracoval ji do deseti „ideologických skupin“: liberálové, konzervativci, strany dělníků, agrární strany, regionální strany, křesťanské strany, komunistické strany, fašistické a protestní strany a ekologická hnutí.¹³¹ Toto rozlišení mu posléze posloužilo k definování devíti typů stranických rodin, jež označil za duchovní rodiny (*familles spirituelles*) a jejichž základní rozlišovací charakteristikou je

---

¹²⁸ Peter Mair and Cas Mudde, „The Party Family and its Study“ in *Annual Review of Political Science* 1 (1998): 212.

¹²⁹ Seymour Martin Lipset and Stein Rokkan, „Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: An Introduction“ in Seymour Martin Lipset and Stein Rokkan, eds., *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives* (New York: The Free Press, 1967), 9–24, 26–50; srovnej Vít Hloušek a Lubomír Kopeček, *Konfliktní demokracie. Moderní masová politika ve střední Evropě* (Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2004), 36–38.

¹³⁰ Alan Ware, *Political Parties and Party Systems* (Oxford: Oxford University Press, 1996), 21–49.

¹³¹ Klaus von Beyme, *Political Parties in Western Democracies* (Aldershot: Gower, 1985), English translation by Eileen Martin, 23–24.

jejich ideologické vymezení. Ideologii Beyme vymezuje jako soubor norem a hodnot, se kterými je strana spjata od svého vzniku a které si udržuje nezávisle na osobě předsedy strany.¹³² Tímto vymezením se Beyme liší od autorů, kteří ideologii stran měří výhradně na základě analýzy prostorové soutěže mezi stranami (*spatial competition*) v rámci pravo-levého spektra. Pozice strany v tomto spektru následně umožní voliči jasně identifikovat ideologii strany a podle toho se rozhodnout, ke které straně má nejbližší a kterou bude volit. Strana tak s ohledem na svoji volitelnost může reflektovat názor voliče a posunovat se v daném spektru více doleva, doprava či ke středu. S přístupem prostorové analýzy vystoupil poprvé Anthony Downs, na kterého později navázali např. politologové Ian Budge či David Robertson. Ti svoji analýzu opřeli výhradně na zkoumání volebních programů a definovali čtyři typy stranických rodin – komunisté, socialisté, centristé a konzervativci, které se liší na základě pozice v pravo-levém spektru. Výhodou tohoto přístupu je, že se v delším časovém úseku mohou ukázat změny a posuny politických stran v rámci daného stranického systému. Hlavním omezením je onen důraz na volební programy jakožto reflexi ideologie strany, protože může dojít k určitému zkreslení. Volební programy slouží jako prostředek k oslovení voličů a za tímto účelem jsou akcentovány konkrétní politiky a jejich naplňování, může se jednat o taktické „ústupky“, a tak nemusí plně odpovídat ideologickému profilu strany. Určitým problémem je i zkoumání strany v rámci jedné dimenze, neboť rozdíl mezi stranami se může projevit v jiné dimenzi.¹³³ Z tohoto důvodu je tedy důležité, jak uvádí Alan Ware, zkoumat strany nejenom „jako instituce, které pouze reagují na mínění voličů, ale jako instituce, jejichž chování může být také určováno mnohem staršími názory a hodnotami, které strana měla v době svého založení.“¹³⁴ A právě tento přístup, který lze charakterizovat jako institucionální, ve své analýze stranických rodin v liberálních demokraciích Evropy použil Klaus von Beyme. Německý politolog sám zdůraznil omezení svého přístupu a uvedl, že ne všechny politické strany, které hrají důležitou roli v té které zemi, je možné do některé jím vymezených skupin zařadit, nicméně uvedl, že většina stran ano. Profesor Ware zdůrazňuje, že se Beyme snažil do svého rámce vtěsnat co nejvíce stran. Tento postup se podle Warea ukázal ne příliš vhodným, neboť vedl k nepřesnému zařazení některých stran. Jako příklad uvádí

---

¹³² Ibid., 29.

¹³³ Klaus von Beyme, *Political Parties in Western Democracies*, 30, 136–37; Peter Mair and Cas Mudde, „The Party Family and its Study“ in *Annual Review of Political Science* 1 (1998): 218–19; Alan Ware, *Political Parties and Party Systems*, 18–21, 47–48.

¹³⁴ Alan Ware, *Political Parties and Party Systems*, 21–22.

zařazení irské strany Fianna Fáil, kterou označil za konzervativní stranu, která se ale spíše vyznačuje rysy sociálně konzervativními. Tím se rovněž dostává do popředí otázka, co strany v jednotlivých rodinách spojuje. Zdůrazňuje také, že je někdy velmi těžké jasně určit, do jaké skupiny strany patří, vzhledem k tomu, že se ideologie většiny stran v průběhu času proměňuje a nelze ji vnímat jako statický jev. Jako příklad uvádí britské konzervativce, kteří se posunuli od tradiční konzervativní ideologie přijetím některých aspektů liberalismu.¹³⁵ Přestože ona proměnlivost do jisté míry ukazuje limity Beymeho přístupu, lze jeho rozdělení považovat za základní rozlišení stran, které je platné dodnes.

S důrazem na původ stran Beyme vymezil následující stranické, resp. duchovní, rodiny: liberální a radikální strany, konzervativní strany, socialistické a sociálnědemokratické strany, křesťanskodemokratické strany, komunistické strany, agrární strany, regionální a etnické strany, krajně pravicové strany a ekologické hnutí. S ohledem na téma práce je níže stručně charakterizováno osm stranických rodin, problematika skupiny regionálních a etnických stran je řešena samostatně a podrobněji v kontextu širšího vymezení a typologizace.

Liberální a radikální strany

Tento typ stran, které se vytvářely v Evropě jako první, se vyznačuje akcentem na svobodu jednotlivce a zajištěním jeho politických práv a rovnosti před soudem. Z tohoto pohledu byl liberalismus „rovnostářský“.¹³⁶ Ovšem existovaly rozdíly v názorech zejména v otázce volebního práva. Zatímco radikálové prosazovali jeho rozšíření na všechny vrstvy společnosti, liberálové pouze na ty, které disponovaly určitým majetkem. Liberalismus se projevoval ve formě ústavnosti a později parlamentarismu, zatímco radikalismus ve formě podpory přímé vlády lidu. Na druhé straně byl často radikalismus chápán jako určitá forma liberalismu. Radikální strany se podle Beymeho objevily tam, kde byl velký důraz kladen na „účast mas a demokracii“¹³⁷, a objevovaly se zejména v zemích s republikánskou tradicí (Francie), tam, kde rostl odpor proti katolické církvi, a prosadil se i v protestantských zemích (např. odpor proti anglikánské církvi a prosazování nonkonformismu). Snahou liberálních stran bylo omezit vliv státu na společnost a ekonomickou činnost (podpora

---

¹³⁵ Ibid., 23–24.

¹³⁶ Klaus von Beyme, *Political Parties in Western Democracies*, 32.

¹³⁷ Ibid., 33.

volného trhu). Zároveň se vymezovaly vůči vlivu církve v oblasti politiky. Ve druhé polovině 20. století náboženská otázka ustoupila do pozadí a strany se začaly více diferenciovat. Některé zůstaly věrné původním cílům v oblasti ekonomické (např. v Belgii či Německu), jiné se orientovaly více doleva a prosazují omezené státní zásahy do ekonomiky a koncentrují se kolem politického středu (např. britští liberálové, radikální liberálové v Dánsku, nizozemští Demokráté 66).¹³⁸

Konzervativní strany

Na evropském kontinentě měla vliv na formování konzervativních stran Velká francouzská revoluce. Konzervativní strany většinou vznikly jako obhájci tradičních zájmů a vazeb ve společnosti, jako opoziční strany vůči liberálům. Obecně lze říci, že konzervativci se stavěli proti změnám ve společnosti a byli propojeni s politickou i ekonomickou mocí či církví. Tam, kde existoval panovník, obhajovali jeho moc jako legitimní princip. Byli proti rozšiřování volebního práva i proti ekonomice založené na volném trhu. Je velice těžké jednoznačně vymezit jejich obecné ideově-programové zakotvení, neboť se v jednotlivých zemích liší. Podle Beymeho prošli konzervativci v kontextu proměn společnosti ve své ideologii ve srovnání s ostatními skupinami největší změnou. V mnoha zemích se konzervativní strany spojily s jinými pravicovými či středovými stranami. Moderní konzervativní politika obhajuje v ekonomice liberální principy, dále klade důraz na obhajobu národních zájmů a zachování národní jednoty a státu. K jedné z hlavních změn v ideologii došlo v důsledku proměny jejich voličů. Na počátku 20. století je volila zejména střední a vyšší třída, ale i pracující. V zemích, kde nebyl silně zakořeněn katolicismus, se konzervativním stranám dařilo získávat i katolické voliče. Byly silné v zemích, kde neexistovala nějaká křesťanskodemokratická strana, např. ve Spojeném království. V sedmdesátých letech 20. století se objevila nová pravice, především ve Spojeném království, jež zdůrazňovala nutnost podpory svobody jednotlivce a ekonomiky bez státních zásahů, čímž v podstatě převzala základy liberalismu 19. století.¹³⁹

---

¹³⁸ Klaus von Beyme, *Political Parties in Western Democracies*, 31–46; Alan Ware, *Political Parties and Party Systems*, 29–31; srovnej Lubomír Kopeček, „Politické strany a stranické systémy...“, 37–38.

¹³⁹ Klaus von Beyme, *Political Parties in Western Democracies*, 46–59; Alan Ware, *Political Parties and Party Systems*, 31–33; srovnej Lubomír Kopeček, „Politické strany a stranické systémy...“, 37.

Socialistické a sociálnědemokratické strany

Tyto strany vznikly většinou jako mimoparlamentní strany (Duvergerova typologie) či jako výsledek konfliktu vlastníci-pracující (Rokkanova typologie). Jejich ideologie byla původně postavena na získání volebního práva a vlastnictví výrobních prostředků pro pracující. Jejich typickým rysem bylo propojení s odbory. Zahrnovaly nejrůznější proudy – anarchisty, proudhonisty, marxisty. Významným aspektem ve srovnání s výše uvedenými dvěma skupinami byla mezinárodní organizovanost těchto stran. Jejich ideologie se změnila v důsledku první světové války a především v důsledku bolševické revoluce v roce 1917, kdy se z těchto stran vydělili levicověji orientovaní činitelé a založili komunistické strany. Po roce 1918 socialisté zůstali věrní zásadě reformy kapitalistické společnosti, ale jako prostředek jim měly sloužit demokratické instituce daného státu. Tento postoj jim umožnil podílet se postupně na vládě. Po druhé světové válce byla jejich ideologie založena na upuštění od radikálních prostředků a na důrazu na smíšenou ekonomiku, za kterou ponese odpovědnost stát dle principu keynesiánství. Výsledkem měl být silný sociální stát zajišťující plnou zaměstnanost, sociální dávky a solidaritu společnosti. Síla odborů a jejich napojení na socialistické strany se liší dle jednotlivých zemí. Nicméně ke konci 20. století dochází k oslabování vztahu socialistů s odbory, což souvisí s posunem těchto stran do středu a přijímáním liberálních hodnot – zejména v ekonomické oblasti, ale i sociální (některé strany) – čímž se tyto strany otevřely i střední třídě. Socialisté byli vždy pro republikánskou formu vlády.¹⁴⁰

Křesťanskodemokratické strany

Počátky křesťanskodemokratických stran lze nalézt v křesťanském sociálním hnutí, zejména katolického charakteru, které se objevilo v 19. století jako opoziční hnutí proti liberálům a snahám o sekularizaci společnosti. Samotné strany, vyjma Belgie, Německa a Itálie, ve většině zemí Evropy vznikly až po 2. světové válce, kdy přestaly spojovat svou orientaci výhradně s vírou a církví. Důležitou roli přitom sehrála katolická církev, jež se stavěla negativně vůči jakýmkoli zásahům těchto hnutí do politiky a snažila se je omezit. To se změnilo ve třicátých letech 20. století po diskreditaci autoritářských režimů, které sloužily jako ochrana církevních zájmů. Od té doby církev začala podporovat demokratické strany. Většina křesťanskodemokratických

---

¹⁴⁰ Klaus von Beyme, *Political Parties in Western Democracies*, 59–81; Alan Ware, *Political Parties and Party Systems*, 33–35; srovnej Lubomír Kopeček, „Politické strany a stranické systémy...“, 32–33.

stran uznává křesťanské hodnoty a suverenita lidu není v rozporu se „suverenitou Boha“.¹⁴¹ Strany se však liší v míře důrazu na prosazování těchto hodnot ve společnosti, které se promítají např. do sociální oblasti. V porovnání s ostatními stranami zůstávají v této otázce velmi konzervativní. Z hlediska názoru na roli státu v ekonomice se jedná většinou o strany středové prosazující sociálně tržní ekonomiku. To ale neplatí pro protestantské strany, například ve Skandinávii, které se vyznačují silným konzervativním nábojem odmítajícím sekularizaci i liberální hodnoty.¹⁴²

Komunistické strany

Jak je již uvedeno výše, komunistické strany vznikly odštěpením od socialistických a sociálnědemokratických stran během první světové války. Jejich ideologie byla založena na zásadách marxismu-leninismu považujícím třídní boj a revoluci za legitimní prostředek k získání moci a k vytvoření takového společenského řádu, kde hlavní slovo bude mít proletariát. Výsadní postavení měla až do sedmdesátých let 20. století Komunistická strana Sovětského svazu, které ostatní strany prokazovaly loajalitu a uznávaly její nadřazenost. Tento postoj se u některých stran začíná pozvolna měnit v souvislosti s událostmi ve střední Evropě (potlačení maďarského povstání v roce 1956 a okupací Československa o dvanáct let později) a snižováním volebního potenciálu. K definitivnímu rozchodu dochází v polovině sedmdesátých let 20. století, kdy se západoevropské komunistické strany, zejména italské a španělské, od Moskvy odklánějí a modifikují komunistickou ideologii v tzv. eurokomunismus. Tato doktrína se vyznačuje odmítnutím násilí a diktatury proletariátu a uznáním demokratických institucí, plurality politického života a základních práv. K prohloubení rozdílů mezi jednotlivými komunistickými stranami přispěl i rozpad Sovětského svazu. Některé strany si sice ponechaly tradiční odkaz na komunistickou ideologii (např. Komunistická strana Řecka či Komunistická strana Čech a Moravy), jiné ji ale doplnily o nové prvky „enviromentalismu a populismu“¹⁴³ (např. německá *die Linke*) či se zcela přeměnily v sociálnědemokratické strany (např. italští Levicoví demokraté).¹⁴⁴

---

¹⁴¹ Klaus von Beyme, *Political Parties in Western Democracies*, 92.

¹⁴² Klaus von Beyme, *Political Parties in Western Democracies*, 81–99; Alan Ware, *Political Parties and Party Systems*, 36–37; srovnej Lubomír Kopeček, „Politické strany a stranické systémy...“, 36–37.

¹⁴³ Alan Ware, *Political Parties and Party Systems*, 39.

¹⁴⁴ Klaus von Beyme, *Political Parties in Western Democracies*, 99–111; Alan Ware, *Political Parties and Party Systems*, 37–39; srovnej Lubomír Kopeček, „Politické strany a stranické systémy...“, 33–34.

Agrární strany

Strany tohoto typu vznikaly především jako důsledek industrializace v oblasti agrárního sektoru na konci 19. a počátku 20. století. Objevovaly se zejména v zemích, kde města v době rozšiřování volebního práva nebyla příliš silná (Skandinávie, střední Evropa), nebo tam, kde existoval silný odpor proti dominantnímu postavení měst a jejich finanční síle (USA, Austrálie). Jednalo se o strany převážně pravicového zaměření reprezentující zájmy zemědělců. Význam těchto stran ale postupně po druhé světové válce upadal a docházelo k splynutí s jinými stranami konzervativního, křesťanskodemokratického či liberálního typu. V zemích, kde zůstaly jako samostatné entity, došlo k jejich posunu do středu za účelem oslovení středních vrstev, a mnohdy i k jejich přejmenování (např. Skandinávie).¹⁴⁵ Zvláštní vývoj zaznamenaly ve střední Evropě, kde po pádu komunismu snaha navázat na meziválečnou tradici nebyla „až na výjimky, jakou je např. Polská lidová strana,“ příliš úspěšná.¹⁴⁶

Krajně pravicové strany

Přestože tato stranická rodina zahrnuje strany se značně odlišnými znaky, na základě kterých je lze identifikovat s jinými typy stran – např. konzervativními – je možné vytyčit několik společných rysů. Historicky do této skupiny patří fašistické strany, jež se utvářely v meziválečném období a svou ideologií založily na rasismu, antisemitismu a obhajobě tradičních hodnot společnosti s cílem vytvořit autoritářský stát. Po roce 1945 na ně navazovaly tzv. neofašistické strany typu italské Národní aliance či francouzská Národní fronta, zejména v otázce rasismu spojené se silným odporem vůči imigrantům či etnickým menšinám. Od sedmdesátých let 20. století nabývají na síle také strany, pro které je charakteristický odpor vůči politickým elitám, např. s ohledem na nesouhlas s jejich daňovou politikou. Nicméně se nevzdávají ani antiimigračního apelu či důrazu na vlast. Příkladem může být např. Pokroková strana Dánska. Společné je těmto stranám také odmítání státních zásahů do ekonomiky.¹⁴⁷

---

¹⁴⁵ Klaus von Beyme, *Political Parties in Western Democracies*, 112–15; Alan Ware, *Political Parties and Party Systems*, 39.

¹⁴⁶ Lubomír Kopeček, „Politické strany a stranické systémy...“, 32.

¹⁴⁷ Klaus von Beyme, *Political Parties in Western Democracies*, 125–30; Alan Ware, *Political Parties and Party Systems*, 41–42; srovnej Lubomír Kopeček, „Politické strany a stranické systémy...“, 38–39.

Ekologické hnutí

Tato rodina patří mezi nejmladší *familles spirituelles*. Vznik ekologických hnutí v sedmdesátých letech 20. století v západní Evropě je často spojován s Inglehartovou tezí o přijetí postmateriálních hodnot ve společnosti. Mnoho ekologických hnutí se transformovalo v politické strany se svébytnou ideologií založenou na prosazování ochrany životního prostředí ve všech oblastech politického i občanského života, která se projevuje důrazem na trvale udržitelný růst spojený s odmítáním jaderné energetiky. Tyto otázky ekologická hnutí často spojují s prosazováním ochrany menšin, odzbrojením či zajištění rovných práv pro ženy. Spíše se jedná o strany levicové či středolevé, což je zejména patrné na vztahu ke státním zásahům do ekonomiky, kdy se jejich pozice blíží stranám sociálnědemokratickým.¹⁴⁸

1.2.2.4 Regionální a etnické strany

Rodinu regionálních a etnických stran je možné označit za velmi heterogenní skupinu, která sdružuje strany ze všech stranických rodin. To je také důvodem, proč někteří autoři odmítají vytvoření specifické *famille spirituelle* pro tento typ stran. Například politologové Peter Mair a Cas Mudde argumentují, že ideologická rozdílnost regionálních a subnárodních stran je natolik velká, že by bylo vhodnější a „užitečnější“, kdyby byla „rozdělena a rozptýlena mezi ostatní rodiny“.¹⁴⁹ A navrhují dvě kritéria, podle kterých by měly být stranické rodiny identifikovány a vytvářeny. Jak zdůrazňuje politoložka působící na Edinburské univerzitě Eve Hepburn, regionální a etnické strany splňují pouze jedno, a to kritérium původu těchto stran, jež vychází z Rokkanova konceptu konfliktní linie centrum-periferie. To ostatně zdůraznil i Klaus von Beyme při svém vymezení stranických rodin.¹⁵⁰ Naopak druhé kritérium, požadavek na kompaktnost ideologie, nesplňují.¹⁵¹ Lze ale zcela souhlasit s názorem Hepburn, že toto tvrzení je platné pouze tehdy, pokud je ideologie nahlížena výhradně z hlediska pravo-levého spektra jako „hlavní konfliktní linie, podle které strany soutěží“.¹⁵² Pro strany tohoto typu je ale charakteristické, že hlavní dimenzí či konfliktní linií, na jejímž

¹⁴⁸ Klaus von Beyme, *Political Parties in Western Democracies*, 130–36; Alan Ware, *Political Parties and Party Systems*, 43; srovnej Lubomír Kopeček, „Politické strany a stranické systémy...“, 35.

¹⁴⁹ Peter Mair and Cas Mudde, „The Party Family and its Study“, 222.

¹⁵⁰ Klaus von Beyme, *Political Parties in Western Democracies*, 115–20.

¹⁵¹ Peter Mair and Cas Mudde, „The Party Family and its Study“, 223–25; Eve Hepburn, „Introduction: Re-conceptualizing Sub-state Mobilization“ in *Regional and Federal Studies* 19, č. 4–5 (October–December 2009): 481.

¹⁵² Eve Hepburn, „Introduction: Re-conceptualizing Sub-state Mobilization“, 481.

základě se vymezují vůči ostatním politickým stranám, je území (region či regiony), jehož zájmy se snaží prosazovat. Některé regionální a etnické strany obhajují zájmy také určité skupiny lidí, která na daném území žije. Společným jmenovatelem pro všechny strany je tedy primárně území a s ním spojený požadavek určité formy samosprávy.¹⁵³ Jinými slovy, hlavním cílem stran je získat pro dané teritorium či skupinu určité ústupky ze strany centrální vlády, ať již v rámci daného státního uspořádání, či v rámci požadované nezávislosti. Strany se tak primárně pohybují v linii centralizace-nezávislost, která vytváří jakýsi rámec pro prosazování jejich sociálního a ekonomického programu v rámci dichotomie pravice-levice. Americký politolog Saul Newman v tomto kontextu hovoří o dvou ideologických osách „standardní ose levice-pravice“ a „ose sever-jih“,¹⁵⁴ které odpovídá dimenzi centralizace-nezávislost.

Definice a pojmosloví regionálních a etnických stran

Právě ona spjatost s územím a cíli, které tyto strany prosazují, vede k široké škále názvů, jež jednotliví autoři zabývající se touto problematikou používají a jimiž tyto strany definují. Derek W. Urwin činí rozdíl mezi etnickými a regionalistickými (*regionalist*) stranami. Jako etnické strany označuje strany založené na etnické identitě či etnickém uvědomění, které může být „univerzální“, zatímco regionalistické strany označuje za širší fenomén, jenž může nabývat mnoha podob. Oba typy ale spojuje s působením na určitém území, jehož hranice jsou menší než hranice celého státu, vůči kterému se tyto strany vymezují.¹⁵⁵ Obdobně politologové Pieter van Houten a Emanuelle Massetti označují tyto strany za regionalistické.¹⁵⁶ Americká politoložka Dawn Brancati nazývá tyto strany regionálními (*regional*). Charakterizuje je jako

---

¹⁵³ Lieven De Winter, „Conclusion: a comparative analysis of the electoral, office and policy success of ethnoregionalist parties“ in Lieven De Winter and Huri Türsan, eds, *Regionalist Parties in Western Europe* (London. New York: Routledge, 1998), 204–205; Eve Hepburn, „Introduction: Re-conceptualizing Sub-state Mobilization“, 481; Dan Miodownik and Britt Cartrite, „Demarcating Political Space: Territoriality and the Ethnoregional Party Family“ in *Nationalism and Ethnic Politics* 12, č. 1 (2006): 54; Derek W. Urwin, „Conclusion: Perspectives on Conditions of Regional Protest and Accommodation“ in Stein Rokkan & Derek W. Urwin, eds, *The Politics of Territorial Identity. Studies in European Regionalism* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1982), 427.

¹⁵⁴ Saul Newman, „Ideological trends among ethnoregional parties in post-industrial democracies“ in *Nationalism and Ethnic Politics* 3, č. 1 (Spring 1997): 32.

¹⁵⁵ Derek W. Urwin, „Conclusion: Perspectives on Conditions of Regional Protest and Accommodation“, 426; Derek W. Urwin, „Harbinger, Fossil or Fleabite? 'Regionalism' and the West European Party Mosaic“ in Hans Daalder & Peter Mair, eds, *Western European Party Systems. Continuity & Change* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1983), 226–27.

¹⁵⁶ Pieter van Houten, „Regionalist Challenges to European States: A Quantitative Assessment“ in *Ethnopolitics* 6, č. 4 (November 2007): 545; Emanuelle Massetti, „Explaining Regionalist Party Positioning in a Multi-dimensional Ideological Space: A Framework for Analysis in *Regional and Federal Studies* 19, č. 4–5 (October–December 2009): 503.

politické subjekty usilující o podporu voličů v „určitých regionech zemí“, jejichž zájmy v „těchto regionech“ reprezentují.¹⁵⁷ Brancati podobně jako Urwin zdůrazňuje, že regionální strany nelze automaticky zaměňovat se stranami etnickými, neboť etnické strany „se prezentují jako zastánci věci jedné konkrétní etnické kategorie či souboru kategorií na úkor ostatních a činí tuto reprezentaci ústřední pro svou mobilizační strategii“.¹⁵⁸

Další termín, který se v souvislosti s tímto typem stran objevuje, je pojem etnoregionalistický (*ethnoregionalist*). K tomuto označení se hlásí řada autorů – např. přední expertka na demokratizaci v jižní a jihovýchodní Evropě a Latinské Americe Huri Türsan, politologové Dan Miodownik, Britt Cartrite, Saul Newman či profesor politické vědy Ferdinand Müller-Rommel – neboť podle jejich názoru nejlépe vystihuje skutečnost, že tyto strany reprezentují nejenom region či regiony, ve kterých působí, ale hájí i kulturní nebo jazykovou identitu skupin žijících na daném území. Kladou tedy důraz jak na regionální zájmy, tak etnickou odlišnost. Huri Türsan dokonce označuje tyto strany ve weberovském smyslu za „etnické podnikatele“ (*ethnic entrepreneurs*). Na druhé straně pro Miodownika a Cartrita, i když používají toto pojmenování, zůstává hlavní proměnnou otázka území.¹⁵⁹ Obdobně politologové Joseph R. Rudolph a Robert J. Thompson užívají termín etnoteritoriální (*ethnoterritorial*).¹⁶⁰

Aspekt teritoriality je upozaděn u amerického profesora politologie Walkera Connora. Connor klade primární důraz na loajalitu vůči etnické skupině, což vyjadřuje použitím pojmu etnonacionalismus (*ethnonationalism*). Jakákoli jiná označení typu subnárodní či regionální hodnotí jako terminologicky nesprávná a neodpovídající skutečnosti, neboť regionalismus je spjat s prosazováním autonomie v rámci státu, zatímco etnonacionalismus je spojen se snahami se od tohoto státu oddělit.¹⁶¹ Širší

---

¹⁵⁷ Dawn Brancati, „Pawns Take Queen: The Destabilizing Effects of Regional Parties in Europe“ in *Constitutional Political Economy* 16 (2005): 143.

¹⁵⁸ Dawn Brancati, „The Origins and Strengths of Regional Parties“ in *British Journal of Political Science* 38 (2007): 138.

¹⁵⁹ Dan Miodownik and Britt Cartrite, „Demarcating Political Space: Territoriality and the Ethnoregional Party Family“ in *Nationalism and Ethnic Politics* 12, č. 1 (2006): 54; Saul Newman, „Ideological trends among ethnoregional parties in post-industrial democracies“, 29–30; Ferdinand Müller-Rommel, „Ethnoregionalist Parties in Western Europe. Theoretical considerations and framework for analysis“ in Lieven De Winter and Huri Türsan, eds, *Regionalist Parties in Western Europe* (London. New York: Routledge, 1998), 18–19; Huri Türsan, „Introduction. Ethnoregionalist parties as ethnic entrepreneurs“ in Lieven De Winter and Huri Türsan, eds, *Regionalist Parties in Western Europe*, 1, 5–6.

¹⁶⁰ Joseph R. Rudolph and Robert J. Thompson, „Ethnoterritorial Movements and the Policy Process: Accommodating Nationalist Demands in the Developed World“ in *Comparative Politics* 17, č. 3 (April 1985), 291–92.

¹⁶¹ Walker Connor, *Ethnonationalism. The Quest for Understanding* (Princeton: Princeton University Press, 1994), 178–80.

spektrum autorů svou terminologií zdůrazňuje postavení tohoto typu stran v daném státě, neznamená to ale, že by opomíjeli jejich etnický aspekt. Profesor Michael Keating používá například termíny národ bez státu (*stateless nation*), periferní či menšinový nacionalismus (*peripheral and minority nationalism*).¹⁶² Obdobně přední odbornice na otázku nacionalismu Montserrat Guibernau používá pojmu národy bez států (*nations without states*), politologové Peter Lynch a Anthony H. Birch dávají přednost označení menšinový nacionalismus a profesor politické vědy Peter Alexis Gourevitch periferní nacionalismus.¹⁶³ Podobně popisují postavení stran Rokkan a Urwin, když je označují za periferní hnutí (*peripheral movements*).¹⁶⁴

Jako obecnější koncept pro označení těchto stran používají politologové Dan Hough a Charlie Jeffery pojem substátní strany či substátní nacionalismus (*sub-state nationalism*), jejichž nebo jeho „základnou“ je nižší úroveň rozhodování.¹⁶⁵ Rovněž Hepburn se snaží ve svém pojmosloví reflektovat různorodost stran spadajících do této *famille spirituelle* a označuje je jako nacionalistické a regionalistické strany bez státu (*stateless nationalist and regionalist parties*).¹⁶⁶ Dle cílů, které tyto strany prosazují, je nizozemský politolog Lieven De Winter *et al.* označují za autonomistické strany (*autonomist parties*). Nicméně tento termín používá jako synonymum pro regionální, etnoregionalistické či substátní strany.¹⁶⁷

Každý termín v sobě skrývá určitá omezení a je vždy nutné přihlížet ke konkrétnímu případu. V obecném kontextu lze souhlasit s pojmy typu substátní, regionální a nacionalistické či etnické. Určité problémy může působit termín etnoregionalistický, jenž může být chápán jako omezující ve smyslu důrazu na kulturní

---

¹⁶² Michael Keating, *Nations against the State. The New Politics of Nationalism in Quebec, Catalonia and Scotland* (London: Macmillan Press, 1996), 62, 73.

¹⁶³ Anthony H. Birch, „Minority Nationalist Movements and Theories of Political Integration“ in *World Politics* 30, č. 3 (April 1978), 330; Peter Alexis Gourevitch, „The Reemergence of „Peripheral Nationalisms“: Some Comparative Speculations on the Spatial Distribution of Political Leadership and Economic Growth“ in *Comparative Studies in Society and History* 21, č. 3 (July 1979): 306; Montserrat Guibernau, *Nations without States. Political Communities in a Global Age* (Cambridge: Polity Press, 1999), 2; Peter Lynch, *Minority Nationalism and European Integration* (Cardiff: University of Wales Press, 1996), 3–8.

¹⁶⁴ Stein Rokkan and Derek W Urwin, *Economy, Territory, Identity. Politics of West European Peripheries* (London, Beverly Hills, New Delhi: Sage Publications, 1983).

¹⁶⁵ Dan Hough and Charlie Jeffery, „An introduction to multi-level electoral competition“ in Dan Hough and Charlie Jeffery, eds, *Devolution and electoral politics* (Manchester and New York: Manchester University Press, 2006), 5, 13.

¹⁶⁶ Eve Hepburn, „Introduction: Re-conceptualizing Sub-state Mobilization“, 477, 482.

¹⁶⁷ Lieven De Winter, Margarita Gómez-Reino, Peter Lynch, „Introduction: Autonomist Parties in European Politics“ in Lieven De Winter, Margarita Gómez-Reino, Peter Lynch, eds, *Autonomist Parties in Europe: Identity Politics and the Revival of the Territorial Cleavage* (Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, 2006), 13–15.

nebo jazykové odlišnosti skupiny žijící na určitém území, neboť automaticky vylučuje strany, které se nezaměřují na prosazení této odlišnosti. Na druhé straně je zřejmé, že se jedná o strany spadající do regionální a etnické stranické rodiny. To ale neplatí pro pojem autonomistický. Mezi autonomistické strany lze totiž zařadit strany, které prosazují jak federalismus, tak separatismus, přičemž strany podporující federalistickou strukturu státu či jinou formu decentralizace nemusí být výlučně politická uskupení, jež jsou spojena s určitým územím ve smyslu diskutované stranické rodiny, nýbrž se může jednat o strany s celostátní působností (např. britští liberální demokraté).¹⁶⁸

Typologie regionálních a etnických stran

Definiční a terminologická heterogenita regionálních a etnických stran se rovněž projevuje v oblasti jejich typologie. Tuto roztržštěnost se snažil překonat Lieven De Winter, který v roce 1998 předložil zatím nejlépe zpracovanou typologizaci těchto stran, kterou mírně modifikoval se svými spolupracovníky Peterem Lynchem a Margaritou Gómez-Reino o osm let později.¹⁶⁹ Sám De Winter ale přiznává, že tato klasifikace stran nemá sloužit k rigidnímu třídění jednotlivých politických stran této *famille spirituelle*, ale má být používána dynamicky s ohledem na jejich individuální vývoj, který sebou nese posuny v cílech i ideologickém zakotvení.¹⁷⁰

Za hlavní charakteristiku regionálních a etnických stran označuje De Lieven jejich snahu po určité formě samosprávy pro své území či skupinu, kterou reprezentují, přičemž míra radikálnosti jejich požadavků se značně liší. Prvním typem stran jsou ty, které nepožadují nezávislost, ale pouze větší míru autonomie či samosprávy. Tyto strany lze dále rozdělit na strany protekcionistické, autonomistické a národně-federalistické. Nejméně radikální jsou protekcionistické strany, jež usilují o akceptaci

---

¹⁶⁸ Eve Hepburn, „Introduction: Re-conceptualizing Sub-state Mobilization“, 481–82; Miroslav Novák, *Systémy politických stran*, 41. Srovnej Michael Keating, „Nationalist Movements in Comparative Perspective“ in Gerry Hassan, ed., *The Modern SNP. From Protest to Power* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009), 205; srovnej též L J Sharpe, „Decentralist Trends in Western Democracies: A First Appraisal“ in L. J. Sharpe, ed., *Decentralist Trends in Western Democracies* (London and Beverly Hills: SAGE Publications Ltd., 1979), 38.

¹⁶⁹ Lieven De Winter, „Conclusion: a comparative analysis of the electoral, office and policy success of ethnoregionalist parties“ in Lieven De Winter and Huri Türsan, eds, *Regionalist Parties in Western Europe* (London. New York: Routledge, 1998), 204–47; Margarita Gómez-Reino, Lieven De Winter, Peter Lynch, „Conclusion: the Future Study of Autonomist and Regionalist Parties“ in Lieven De Winter, Margarita Gómez-Reino, Peter Lynch, eds, *Autonomist Parties in Europe: Identity Politics and the Revival of the Territorial Cleavage* (Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, 2006), 249–69. Srovnej Maxmilián Strmiska, „Centrum, periferie a národotvorný proces“ in Pavel Barša, Maxmilián Strmiska, eds, *Národní stát a etnický konflikt. Politologická perspektiva* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999), 208.

¹⁷⁰ Lieven De Winter, „Conclusion..“, 208.

kulturní identity daného teritoria. Požadují tak např. uznání tamějšího jazyka jako jazyka oficiálního či odstranění diskriminace založené na jazyku. Do této skupiny De Winter řadí např. Švédskou lidovou stranu (SFP) působící ve Finsku. Cílem autonomistických stran je získat garanci autonomie pro region, který reprezentují. Výsledkem je tedy „sdílení moci“ mezi centrální a regionální vládou, přičemž centrální vláda zůstává odpovědná za otázky týkající se státu jako celku, např. zahraniční politika či obrana. Příkladem tohoto typu stran je Jihotyrolská lidová strana (SVP), některé korsické strany či italský Valdostánský svaz. Národně-federalistické strany se vyznačují snahou přeměnit dosavadní státoprávní uspořádání na federalistický stát, a tak dosáhnout větší míry nezávislosti v politickém rozhodování na centrální vládě. Nedochozí pak tedy ke „sdílení moci“ mezi jedním regionem a centrem jako u předchozího typu stran, ale pravomoci jsou přeneseny z centra na všechny regiony daného státu. Do této kategorie spadaly do konce osmdesátých let tři belgické strany a do roku 1995 i Liga Severu.¹⁷¹

Druhým typem jsou strany, které požadují nezávislost na svém mateřském státě. Jedná se o tzv. separatistické strany, jež lze podle De Wintera rozdělit do dvou kategorií – strany independentistické a iredentistické. Independentistické strany se vyznačují snahou o plnou nezávislost regionu, který reprezentují. Tohoto cíle chtějí dosáhnout buď v rámci federální „Evropy regionů“ (např. Liga severu po roce 1995 či Baskická solidarita) či mezivládní Evropské unie (např. SNP), nebo jiné nadnárodní organizace, či zcela mimo jakékoli supranacionální struktury. Svého cíle mohou strany dosáhnout mírovými prostředky, např. prostřednictvím voleb, či použít násilí a terorismus. S násilím je spojena např. baskická Herri Batasuna či radikální korsické strany. Za iredentistické De Winter označuje ty strany, jejichž cílem je dosáhnout odtržení svého regionu od daného státu a připojit tento region „k jinému národnímu státu s podobnou kulturní identitou“.¹⁷² Z logiky daného přístupu vyplývá, že jej mohou využít ty strany, jež zastupují menšiny na obou stranách hranice daného státu. Příkladem iredentistických stran jsou podle De Wintera Sinn Féin a Sociálnědemokratická labouristická strana (SDLP) v Severním Irsku.

Lze říci, že výše uvedená typologie vychází z cílů stran, se kterými lze v některých případech spojit i otázku budoucnosti Evropy, která stranám poskytuje

---

¹⁷¹ Lieven De Winter, „Conclusion: a comparative analysis of the electoral, office and policy success of ethnoregionalist parties“ in Lieven De Winter and Huri Türsan, eds, *Regionalist Parties in Western Europe* (London. New York: Routledge, 1998), 205.

¹⁷² Ibid., 207.

určitý rámec pro jejich uplatnění. V tomto kontextu vymezil De Winter další typ strany – evropské federalistické strany – která usiluje o autonomii nebo nezávislost regionu či regionů v rámci Evropské unie, respektive „Evropy regionů“, která nahradí „Evropu států“. Jak sám ale De Winter zdůrazňuje, jedná se o kategorii a nepřiliš jasnými konturami, neboť rozdíly mezi stranami v názoru na roli regionů a států v evropském integračním procesu jsou velmi rozdílné. Existují totiž strany, jež prosazují nezávislost regionu v rámci EU, ale stavějí se negativně vůči federalistické koncepci Unie a dávají přednost integraci na mezivládním základě. Třetí kategorií jsou ty strany, které souhlasí s federální vizí EU, nicméně počítají se zachováním států jakožto „zprostředkovatelů“ mezi supranacionální a substátní úrovní rozhodování (např. Frankofonní demokratičtí federalisté v Belgii, FDF).¹⁷³

Jak již bylo uvedeno výše, ideologické vymezení v dimenzi centralismus – nezávislost je základní mobilizační strategií této stranické rodiny. Strany se ale podle De Wintera pohybují i v několika dalších dimenzích, které představují sekundární definiční rys těchto stran. Za první dimenzi označuje již zmíněné pravo-levé kontinuum a v podstatě potvrzuje závěr mnoha politologů, že regionální a etnické strany jsou rozprostřeny podél celé této škály, navíc jejich pozice v průběhu času nezůstává statická a dochází ke změnám v jejich orientaci. De Winter dále akcentuje, že postavení stran v první dimenzi se odráží v dimenzi druhé – postoji k evropské integraci – která se projevuje ve sdružování stran na evropské úrovni, respektive v Evropském parlamentu (EP). Ne všechny strany jsou členy Evropské svobodné aliance (EFA), která se zaměřuje na podporu regionálních požadavků. Například Liga severu je v EP součástí skupiny Evropa svobody a demokracie, která odmítá vytvoření federální Evropy. Třetí dimenze je charakterizována otázkami, které se do centra politické pozornosti dostaly v kontextu prosazování post-materiálních hodnot a „nové politiky“. Jedná se tedy o otázky udržitelného rozvoje, multikulturalismu a další. Například velšská *Plaid Cymru* je silným zastáncem environmentální politiky. Dokonce se pro tento jev vžil nový

---

¹⁷³ Lieven De Winter, „Conclusion: a comparative analysis of the electoral, office and policy success of ethnoregionalist parties“ in Lieven De Winter and Huri Türsan, eds, *Regionalist Parties in Western Europe* (London. New York: Routledge, 1998), 205–207; Margarita Gómez-Reino, Lieven De Winter, Peter Lynch, „Conclusion: the Future Study of Autonomist and Regionalist Parties“ in Lieven De Winter, Margarita Gómez-Reino, Peter Lynch, eds, *Autonomist Parties in Europe: Identity Politics and the Revival of the Territorial Cleavage* (Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, 2006), 250. Srovnej Maxmilián Strmiska, „Centrum, periferie a národovtvorný proces“ in Pavel Barša, Maxmilián Strmiska, eds, *Národní stát a etnický konflikt. Politologická perspektiva* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999), 208–10.

pojem ekonacionalistická strana (*econationalist party*).¹⁷⁴ Na opačné straně spektra pak stojí ty strany, které se proti „nové politice“ vymezují a přijímají taktiku pravicového populismu. Jedná se např. o Ligu severu či Vlámský zájem.¹⁷⁵ Toto „druhotné“ rozdělení jen potvrzuje tezi o heterogenitě této stranické rodiny a ukazuje, že je opodstatněné považovat dimenzi autonomie-nezávislost za hlavní pojítka tohoto typu stran, a naopak za dělicí linii ve vztahu ke stranám ostatním. Na druhé straně není možné při identifikaci takových stran tento sekundární definiční rys opomenout, neboť dokládá, že je nelze výhradně považovat za strany monotematické.¹⁷⁶

Co se týče Skotské národní strany, lze ji zařadit do stranické rodiny regionálních a etnických stran. V tomto kontextu ji ale nelze označit za stranu etnickou či etnoregionální, ale za nacionalistickou, neboť svoji mobilizační strategii spojuje primárně s politickou a ekonomickou nezávislostí, nikoli s kulturní identitou či jazykem,¹⁷⁷ tedy *ethniem*, řečeno slovy profesora Anthony D. Smithe.¹⁷⁸ Skotská národní strana se tak odkazuje k národu, jenž definuje jako všechny ty, kteří na území Skotska žijí. Jak již zdůraznil politolog Peter Lynch a lze s ním zcela souhlasit, že nacionalismus SNP v podstatě odpovídá Gellnerově definici tohoto fenoménu, neboť podle Gellnera je „nacionalismus původně politický princip, který tvrdí, že politická a národní jednotka se shodují“.¹⁷⁹ Obdobně jako Gellner i historik marxistického zaměření Eric Hobsbawm argumentuje, že „politickou podstatou moderního nacionalismu je požadavek na 'sebeurčení'“. Což v podstatě znamená požadavek „na vytvoření 'národního státu' – suverénní a ideálně také homogenní územní jednotku, která je obývaná členy 'národa' jako jeho občany“.¹⁸⁰

---

¹⁷⁴ Eve Hepburn, „Introduction: Re-conceptualizing Sub-state Mobilization“, 490.

¹⁷⁵ Lieven De Winter, „Conclusion“, 208–11; Margarita Gómez-Reino, Lieven De Winter, Peter Lynch, „Conclusion“, 251–52.

¹⁷⁶ Srovnej Maxmilián Strmiska, „Centrum, periferie a národovotvorný proces“ in Pavel Barša, Maxmilián Strmiska, eds, *Národní stát a etnický konflikt. Politologická perspektiva* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999), 210.

¹⁷⁷ Peter Lynch, „The Scottish National Party: the Long Road from Marginality to Blackmail and Coalition Potential“ in Lieven De Winter, Margarita Gómez-Reino, Peter Lynch, eds, *Autonomist Parties in Europe: Identity Politics and the Revival of the Territorial Cleavage* (Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, 2006), 229.

¹⁷⁸ Anthony D. Smith, *National Identity* (London: Penguin Books, 1991), 21.

¹⁷⁹ Arnošt Gellner, *Národy a nacionalismus* (Praha: Hřibál, 1993, 2. vydání), 12; Peter Lynch, *SNP. The History of the Scottish National Party* (Cardiff: Welsh Academic Press, 2002), 3.

¹⁸⁰ Eric Hobsbawm, „Some Reflections on The Break-Up of Britain“ in *New Left Review* 105 (September-October 1977): 3.

Nacionalismus SNP je možné označit za nacionalismus občanský, inkluzivní či, podle profesora Kellase, sociální.¹⁸¹ Není tedy důležitý původ nebo rasa, jak je tomu u etnického nacionalismu, ale příslušnost k danému území. Nacionalismus, který prosazuje SNP, lze také charakterizovat jako otevřený, neboť nikoho z daného společenství nevyklučuje. V kontextu dichotomie moderního či primordiálního charakteru nacionalismu se jedná o jev moderní, neboť základem apelu SNP je vytvoření nezávislého skotského státu prostřednictvím výše zmíněných ekonomických a politických cílů, a nikoli obnova „skotského zlatého věku“.¹⁸²

Na druhé straně se SNP odkazuje na historii a využívání národních symbolů zcela nevzdala. Používá je především k agitačním účelům či zdůraznění své obhajoby skotských, rozuměj národních, zájmů. Jedná se např. o odkazování na deklaraci z Arbroath, která byla sepsána a podepsána skotskými šlechtici v roce 1320 v rámci tzv. první skotské války za nezávislost, kterou Skotsko vedlo s Anglií. Deklarace byla určena papeži a zdůrazňovala zachování Skotska jako nezávislého a suverénního státu. Dále SNP organizovala demonstrace a protestní shromáždění na místě sídla zrušeného skotského parlamentu (*Calton Hill*) či dodnes na svých výročních konferencích hraje neoficiální skotskou hymnu *Scots Wha Hae* (Skotové, kteří mají), jejíž slova složil významný skotský básník Robert Burns na hudbu, která se hrála po vítězné bitvě u Bannockburnu, jež proběhla v roce 1314 během tzv. první skotské války za nezávislost.

Z hlediska De Winterovy typologie lze SNP označit za independentistickou stranu usilující o nezávislost. Nezávislého státu chce od konce osmdesátých let 20. století dosáhnout v rámci EU, nikoli ale Unie federální, nýbrž mezivládní. V rámci dimenze autonomie-nezávislost je možné akcentovat kontinuitu tohoto cíle po druhé světové válce. Naopak v rámci pravo-levého vymezení lze zaznamenat ve vývoji Skotské národní strany určité změny. Původně centristická strana se v sedmdesátých letech posunula více doleva a přijala sociálně demokratickou orientaci.

Vezme-li se v úvahu typologie Deschouwerova, lze SNP označit za stranu, která se v rámci účastní voleb na skotské, britské i evropské úrovni. Její teritoriální působení je ale omezeno výhradně na Skotsko.

---

¹⁸¹ James G. Kellas, *The Politics of Nationalism and Ethnicity* (Houndmills.London: Macmillan Press Ltd, 1998, 2nd edition), 66.

¹⁸² Jack Brand, *The National Movement in Scotland* (London, Henley&Boston: Routledge&Kegan Paul, 1978), 23.

2 DEVOLUCE V HISTORICKÉ PERSPEKTIVĚ¹⁸³

Problematika devoluce či *Home Rule* se do popředí britské politiky poprvé dostala ve druhé polovině 19. století, kdy v souvislosti s řešením irské otázky byly formulovány návrhy na vytvoření regionálních vlád ve všech částech Spojeného království. Cílem této kapitoly je zmapovat základní milníky projednávání devoluční otázky na politické scéně a nastínit, jaké byly příčiny jejího neúspěchu a jak se z těchto chyb obhájci devoluce poučili, aby připravili podmínky pro její realizaci v praxi na konci devadesátých let.

2.1 Počáteční snahy o přijetí devoluční politiky

Návrhy na vytvoření autonomních institucí nejen ve Skotsku, ale i v dalších částech Spojeného království jsou spjaty především s osobou liberálního politika Williama Gladstona (premiérem v letech 1868–1874 a 1880–1885). Ten je poprvé představil při své předvolební kampani v Midlothian roku 1879, kdy hovořil o tzv. *Home Rule* pro všechny (*Home Rule all-round* neboli také *devolution all-round*) – tedy pro Irsko, Skotsko, Wales a Anglii. Cílem tohoto konceptu bylo vytvoření autonomních vlád v těchto zemích, ale za předpokladu, že svrchovanost britského parlamentu zůstane zachována. Další podmínkou bylo, aby Irsko nebylo oproti ostatním zvýhodňováno. Přesto to byl právě sám Gladstone, který tuto podmínku porušil, když v roce 1885 představil pozměněný návrh na *Home Rule*, ve kterém přisoudil Irsku takové pravomoci, jež byly nepřijatelné pro ostatní části Spojeného království.¹⁸⁴

Rok 1885 byl pro Skotsko důležitý. Na základě Gladstonem iniciovaného zákona došlo ale již toryovskou vládou premiéra Salisburyho k ustavení ministerstva pro Skotsko (*Scottish Office*). Do čela tohoto úřadu, jenž získal výkonnou moc nad Skotskem, se postavil ministr pro Skotsko (*Secretary for Scotland*). Ministr se stal odpovědným za skotské vzdělání a rady (*Boards*) pro zemědělství a rybolov, obchod (veškerý obchod, který se týkal Skotska) a místní správu. Členem britského kabinetu se

---

¹⁸³ Tato kapitola vychází ze statě Zuzana Kasáková, „Vznik skotského parlamentu – konec procesu devoluce?“ in Eliška Tomalová a Zuzana Kasáková, *Sborník západoevropských studií* (Praha: Karolinum, 2005), 81–228 a také z článku Zuzana Kasáková, „Tony Blair a devoluce. Vývoj skotských autonomních institucí za vlády New Labour 1997-2007“ in *AUC* XI, č. 1 (2010): 29–54.

¹⁸⁴ Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom*, 110–11; Sir Reginald Coupland, *Welsh and Scottish Nationalism. A Study* (London: Collins, 1954), 296.

však stal až o sedm let později, v roce 1892, a mohl tak, i když v omezené míře, ovlivňovat rozhodnutí vlády týkající se Skotska.¹⁸⁵

Ač bylo vytvoření ministerstva pro Skotsko novinkou v řízení skotských záležitostí, to samé nelze říci o funkci ministra. Tato funkce byla původně vytvořena v roce 1707, kdy spojením parlamentů Skotska a Anglie došlo k vytvoření nového státního útvaru Spojeného království Velké Británie. V polovině 18. století ale došlo v důsledku jakobitských¹⁸⁶ povstání k jejímu zrušení. Ta vypukla krátce po ustavení unie a ukázala, že ne všichni obyvatelé Skotska (zejména ti, co žili na Vysočině) se dokáží smířit s novým pořádkem. Cílem jakobitských povstání bylo dosadit na skotský trůn Stuartovce, a tak zaručit zrušení unie. Nakonec však byly veškeré rebelie potlačeny a půlstoletí trvající napětí bylo ukončeno.¹⁸⁷

Na tomto místě je vhodné zmínit podmínky zákona o Unii (*Act of Union*) z roku 1707, neboť jsou v souvislosti s politikou devoluce diskutovány. Zrušením do té doby samostatných parlamentů Anglie a Skotska byl vytvořen parlament jediný – britský, který se stal symbolem nového státního útvaru. Zatímco Skotsko získalo 45 poslaneckých mandátů (ve zrušeném skotském parlamentu zasedalo 147 zástupců), počet anglických mandátů se nezměnil. Celkově nový britský parlament čítal 558 členů.¹⁸⁸ Je zřejmé, že ve skutečnosti byl parlament Velké Británie v podstatě anglickým parlamentem rozšířeným o skotské politiky.

Součástí zákona se staly také garance ochrany autonomie skotské národní církve (Kirku), skotského právního systému a vzdělání. Zároveň ale zákon obsahoval článek zakazující panovníkovi katolickou víru i si osobu katolického vyznání vzít. Tím zabránil, aby se rod katolických Stuartovců mohl v budoucnu ucházet o trůn. Dalším důvodem, proč většina poslanců skotského parlamentu souhlasila s tímto zákonem, byla představa ekonomického růstu. Skotsko totiž získalo možnost podílet se na svobodném obchodě, a to jak v rámci Velké Británie, tak v jejích neustále se rozrůstajících koloniích. Rozhodující bylo také jejich přesvědčení, že právě unie s Anglií může lépe

---

¹⁸⁵ Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom*, 110–11; Sir Reginald Coupland, *Welsh and Scottish Nationalism. A Study* (London: Collins, 1954), 296; Christopher Harvie, *No Gods and Precious Few Heroes. Scotland Since 1914* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1993), 9.

¹⁸⁶ Název jakobitů byl odvozen z latinského Jacobus. Byli to tedy přívrženci krále Jakuba VII. a II. z rodu Stuartovců, kteří až do tzv. Slavné revoluce 1688 vládli ve Skotsku, Anglii a Irsku. Devine, *The Scottish Nation 1700–2000*, 31.

¹⁸⁷ Alice Brown, David McCrone and Lindsay Paterson, *Politics and Society in Scotland* (London: Macmillan Press Ltd, 1998, 2nd edition), 6; Lynch, *Scotland*, 318–19, 326–38.

¹⁸⁸ Devine, *The Scottish Nation 1700 – 2000*, 10.

chránit zájmy Skotska. Podepsáním tohoto zákona se totiž stalo partnerem¹⁸⁹ Anglie, což bylo pro něj výhodnější, než kdyby zůstalo samostatné a čelilo hrozbě neustále sílícího jižního souseda.¹⁹⁰

Polovina osmdesátých let 19. století tedy kýženou autonomii nepřinesla. Přestože projekt *Home Rule all-round* sice ztroskotal, myšlenka vytvořit samostatné vlády v jednotlivých oblastech Spojeného království – především však v Irsku a Skotsku – zůstala nezapomenuta a prakticky od této doby se lze setkat s nejrůznějšími návrhy a projekty na ustavení takových orgánů.

Již v roce 1886 byla na podporu devoluční politiky ustavena první skotská asociace pro *Home Rule* (*Scottish Home Rule Association, SHRA*). Jejím cílem nebylo odtržení od Anglie, nýbrž „zajištění národní rovnosti s Anglií“¹⁹¹. Jednalo se regionální organizaci, která se profilovala jako nestranná. Byla sice úzce spjata s Liberální stranou, ale mezi její členy patřili i politici z jiných stran, např. Keir Hardie či Ramsay MacDonald. Asociaci se však nepodařilo nějakým významným způsobem prosadit změny ve vedení skotských záležitostí a ke konci 19. století v podstatě ukončila svoji činnost.¹⁹²

Před první světovou válkou to ale byli především liberálové, kteří měli možnost tuto politiku ve Westminsteru prosadit, neboť Labouristická strana vytvořená v roce 1900 sice devoluci měla ve svém programu, ale nebyla politicky natolik silná, aby ji mohla sehrát významnější úlohu. Po neúspěchu skotské asociace pro *Home Rule* se hlavní silou prosazující skotské *Home Rule* stal spolek mladých Skotů (*Young Scots Society*), jež vznikl roku 1900 v rámci Liberální strany. Ten tuto otázku spojil se sociálními problémy ve Skotsku (především chudoba, bydlení, vzdělání) a snažil se, aby jeho kandidáti do britského parlamentu vzali tuto strategii za svou. I díky své agresivní kampani byli jeho kandidáti úspěšní a velkou měrou se zasloužili o schválení již

---

¹⁸⁹ Podle skotské právní teorie je zákon o unii z roku 1707 „mezinárodní smlouvou mezi dvěma suverénními státy“ a nikoli pouhým zákonem. Stefan Schieren, „Independence in Europe: Scotland's Choice?“ in *Scottish Affairs* 31 (Spring 2000): 117.

¹⁹⁰ Jonathan Bradbury, „Introduction“ in Jonathan Bradbury and John Mawson, *British Regionalism and Devolution. The Challenges of State Reform and European Integration*. (London and Bristol: Regional Policy and Development Series 16, Jessica Kingsley Publishers, 1997), 8; Michael Keating, *Nations against the State. The New Politics of Nationalism in Quebec, Catalonia and Scotland* (London: Macmillan Press, 1996), 163; T.C. Smout, *History of the Scottish People 1560 – 1830* (Glasgow: William Collins Sons&Co. Ltd, 1975), 199–200.

¹⁹¹ Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom*, 119.

¹⁹² Bogdanor, *Devolution*, 90; Brown, McCrone and Paterson, *Politics and Society in Scotland*, 143; Michael Keating and David Bleiman, *Labour and Scottish Nationalism* (London: Macmillan Press Ltd, 1979), 31.

čtvrtého (první byl předložen roku 1908) návrhu zákona o skotském *Home Rule* ve druhém čtení v květnu 1914, ovšem vypuknutí 1. světové války znemožnilo jeho uzákonění.¹⁹³

Po skončení války tedy zastánci *Home Rule* doufali, že se podaří navázat na předválečné aktivity a Skotsko získá vlastní parlament. Jejich očekávání ale naplněna nebyla. Poslanci věnovali této problematice minimální pozornost, neboť v popředí jejich zájmu stálo řešení irské otázky. Iniciativa ohledně skotského *Home Rule* však neustávala. V říjnu 1919 se konala konference o devoluci obou komor britského parlamentu v Londýně – tzv. *Speaker's Conference on Devolution* – kde byla vypracována zpráva navrhuující řešení otázky *Home Rule* pro všechny národy Spojeného království. Ani tato konference žádný průlom v dané oblasti nepřinesla.¹⁹⁴

Ve stejném roce na sebe opět upozornila skotská asociace pro *Home Rule*. Její činnost roku 1918 obnovil skotský politik a podnikatel Roland Eugene Muirhead, který se velice aktivně zapojil do prosazování vytvoření skotského parlamentu v rámci spolku mladých Skotů.¹⁹⁵ Avšak po nepřijetí odpovídajícího zákona se rozhodl v roce 1918 toto křídlo Liberální strany opustit a vstoupit do Labouristické strany, resp. její ustavující části – Nezávislé labouristické strany (*Independent Labour Party, ILP*). Přestože se obdobně jako SHRA na konci 19. století profilovala jako nestranická organizace, měli v ní tentokrát převahu politici z Labouristické strany či lidé na tuto stranu napojení. To se do jisté míry projevilo i na členství SHRA. Kromě individuálních členů měla asociace i členy přidružené – skotské odbory, družstva, politická sdružení, obchodní rady i místní správu. Ve druhé polovině dvacátých let se k asociaci hlásilo přes 3.000 individuálních členů a více než 300 organizací.¹⁹⁶ Postupně se ale vliv labouristů na činnost SHRA zvyšoval do té míry, že sama organizace v roce 1924 veřejně své spojení s Labouristickou stranou přiznala. Lze zcela souhlasit s názorem skotského historika Richarda J. Finlaye, že SHRA tak reflektovala měnící se sílu politických stran, neboť v roce 1922 labouristé nahradili liberály na pozici nejsilnější strany ve Skotsku a v celobritském kontextu je odsunuli do pozice třetí strany. Počítalo se také s tím, že

---

¹⁹³ Devine, *The Scottish Nation 1700–2000*, 306–8.

¹⁹⁴ J.C. Banks, *Federal Britain? The Case for Regionalism* (London: G.G. Harrap & Co. Ltd, 1971), 82–5; Coupland, *Welsh and Scottish Nationalism. A Study*, 321–31; Andrew Marr, *The Battle for Scotland* (London: Penguin Books, 1992), 53.

¹⁹⁵ Thomas Johnston, *Memories* (London: Collins, 1952), 232.

¹⁹⁶ Scottish Home Rule Association membership, Acc. 3721, box 103; Jack Brand, *The National Movement in Scotland*, 177.

pokud se Labouristická strana chopí vlády, bude vytvoření skotských autonomních institucí prosazovat.¹⁹⁷

Spojení s labouristy ale neznamenal, že by se SHRA vzdala své strategie působit jako nátlaková skupina na ostatní politické strany za účelem prosazení skotského *Home Rule*. Jakou tedy měla SHRA představu o nastavení vztahů mezi Skotskem a Anglií? Cílem asociace nebyl samostatný skotský stát, nýbrž vytvoření skotského národního parlamentu a skotské exekutivy, jež budou rozhodovat o skotských záležitostech (např. vzdělání, finanční záležitosti, obchod, zemědělství či místní správa). Naopak otázky spadající do oblasti zahraniční politiky, armády, obrany, či monarchie měly zůstat v rukou Westminsteru. Podle asociace měl demokraticky zvolený parlament reprezentovat skotský národ.¹⁹⁸

SHRA také zdůrazňovala, že jakékoli nové uspořádání Skotska by mělo získat podporu od skotských obyvatel v rámci národního shromáždění (*National Convention*). Muirhead, který stál za myšlenkou ustavení shromáždění, předpokládal, že bude sloužit jako nástroj nátlaku na poslance britského parlamentu, aby přijali odpovídající legislativu. S jeho organizací ale zatím příliš nespěchal. Spoléhal se na strategii přesvědčování poslanců Westminsteru a kandidátů do parlamentu, aby *Home Rule* podporovali. Za tímto účelem Muirhead osobně nebo členové SHRA organizovali společná setkání. Třetí linií propagace byla organizace demonstrací.¹⁹⁹

Přesvědčovací taktika se ale ukázala být neúspěšná. Obdobně žádné výsledky nepřinesla ani první labouristická vláda Ramsaye MacDonalda (leden – listopad 1924). Přestože poslanec za vládní stranu George Buchanan inicioval návrh zákona o skotském *Home Rule*, sama vláda, s ohledem na své menšinové postavení v parlamentu, reagovala velmi opatrně. Přestože někteří členové vlády navrhovali, zřízení zvláštního výboru, jenž by se touto otázkou zabýval, byl nakonec tento návrh odmítnut. Argumentem byl postoj Konzervativní strany, která již některé vládní návrhy na vytvoření výborů k přezkoumání určitých politik odmítla a s politikou *Home Rule* nesouhlasila.²⁰⁰

---

¹⁹⁷ Richard J. Finlay, *Independent and Free. Scottish Politics and the Origins of the Scottish National Party 1918–1945* (Edinburgh: John Donald Publishers Ltd, 1994), 2–3.

¹⁹⁸ The Basis of the SHRA as recommended by the General Council on 16th September, 1922; Manifesto to the People of Scotland from the SHRA in Acc. 3721, box 103; Richard J. Finlay, *Independent and Free*, 5.

¹⁹⁹ Acc. 3721, box 103; Jack Brand, *The National Movement in Scotland* (London, Henley & Boston: Routledge & Kegan Paul, 1978), 179.

²⁰⁰ Cabinet 36 (24), Meeting of the Cabinet, 4th June, 1924 in CAB 23/48; Cabinet, Devolution. Memorandum by the Lord Privy Seal, C.P. 324 (24), 29th May, 1924 in CAB 24/167.

Tyto neúspěchy byly podnětem k zintenzivnění činnosti SHRA, což vedlo k zorganizování prvního skotského národního shromáždění v historii Skotska na podzim 1924, na kterou navázaly další v letech 1926 a 1927. Setkání v roce 1926 se neslo v optimistickém duchu, neboť se podařilo předložit ve Westminsteru návrh zákona o skotském *Home Rule* poslanci a členu SHRA Jamesi Barrovi. Přestože asociace vyvinula v kontextu své strategie přesvědčování a demonstrací veškerou aktivitu za jeho prosazení, byl návrh zákona v roce 1927 zamítnut. Tato skutečnost vedla k velké deziluzi mnoha členů SHRA včetně samotného Muirheada. Naplno se tak projevil rozdíl ve SHRA, které byly přítomny již po nezdaru Buchananova návrhu zákona. Část asociace byla přesvědčena o tom, že spoléhání se na britské strany nevede ke kýženému výsledku. Z tohoto důvodu je nutné vytvořit národní stranu, která by myšlenku Home Rule vzala za svou a prosazovala ji na politickém poli. Naopak zejména skotské odbory byly přesvědčeny o nutnosti zachování dosavadní strategie. Katalyzátorem změny byl opět Muirhead. Ten na setkání národního shromáždění v roce 1927 obhajoval myšlenku národní strany, ale nepodařilo se mu ji prosadit. Nepodpora jeho kandidatury do Westminsteru v lednu 1928 ze strany SHRA a snahy jiných nacionalistických hnutí o spolupráci s cílem vytvořit skotskou stranu obhajující určitou formu samosprávy pro Skotsko, vedly v dubnu 1928 k jeho odchodu ze SHRA. Zároveň vyzval členy SHRA, kteří s ním sdíleli stejný názor, což ve svém důsledku vedlo k rozkladu organizace a jejímu rozpuštění o rok později.²⁰¹ Muirhead ani jeho následovníci se z politického života nevytrátili, ale stali se členy nového politického uskupení, oné skotské strany, Národní strany Skotska (*National Party of Scotland*) (viz kapitola o Skotské národní straně).

V podstatě jedinou změnou, ke které se konzervativní vláda odhodlala, bylo posílení postavení ministra pro Skotsko v roce 1926. Již nebyl *Scottish Secretary*, ale *Secretary of State for Scotland*, přičemž jeho pozice v britském kabinetu zůstala zachována. Tímto rozhodnutím se sice „skotské záležitosti dostaly do těsnějšího spojení s vládou v Londýně“²⁰², a nedalo se tedy hovořit o žádném *Home Rule*, na druhé straně ministerstvo pro Skotsko zůstalo hlavním orgánem, jenž ovlivňoval skotskou politiku a během následujících let dokázal této pozici náležitě ve prospěch Skotska využít. Vždy

---

²⁰¹ Brand, *The National Movement in Scotland*, 180–82; Richard J. Finlay, *Independent and Free*, 16–24; Keating and Bleiman, 61–63.

²⁰² Blanka Říchová, „Skotsko na cestě k autonomii“ in *Politologická revue* IV, č. 2 (1998): 55–56.

to ale byla politika v rámci unijního uspořádání, která neměla v žádném případě vést k jakékoli formě autonomie či dokonce samostatnosti.

Vyhlídky obhájců skotské autonomie zhoršila hospodářská krize na konci dvacátých let, která ještě více prohloubila problémy se kterými se nejen Skotsko po skončení první světové války potýkalo. Ne příliš příznivá ekonomická situace vedla roku 1932 Labouristickou stranu k opuštění devoluční politiky, neboť ve straně převážil argument, že pouze centrální vláda a nikoli vláda autonomní je schopna tuto situaci zvládnout. Ze strany v té době z důvodu nesouhlasu s vytvořením národní vlády v roce 1931 a s opuštěním politiky devoluce odešla její ustavující část Nezávislá labouristická strana, která sdružovala velkou část podporovatelů vytvoření autonomní vlády ve Skotsku.²⁰³ Zastánci devoluce tak ztratili důležitého aktéra, který se k devoluční politice, byť spíše deklaratorně zavazoval.

Na druhé straně vláda ve třicátých letech přistoupila k prohloubení administrativní devoluce. K důležitému kroku došlo v roce 1936, kdy v rámci ministerstva pro Skotsko vznikla čtyři oddělení, která pokrývala problémové a velmi citlivé oblasti Skotska. Bylo vytvořeno oddělení pro zemědělství a rybolov, vzdělání, zdravotnictví a bydlení. Neméně významnou událostí bylo přesídlení úřadu ministra pro Skotsko do Edinburghu o tři roky později, které bylo doprovázeno další reorganizací ministerstva. V symbolické rovině měl tento akt představovat přiblížení rozhodování o skotských záležitostech obyvatelům Skotska.²⁰⁴

Na dalším upevnění a posílení ministerstva pro Skotsko se podílel také Thomas Johnston, jenž byl do funkce ministra jmenován národní vládou Winstona Churchilla v roce 1941 a působil v ní do konce 2. světové války. Tento labouristický politik, který během své kariéry podporoval skotské *Home Rule*, získal od ministerského předsedy takové pravomoci, že se skotská politika prakticky odvíjela v jeho režii. Hlavní Johnstonovou prioritou bylo ekonomické posílení Skotska se speciálním zaměřením na oblast Vysočiny. Pozornost také věnoval otázce vzdělání. Johnston získal od Churchilla svolení vytvořit tzv. Radu státu, která se skládala z bývalých ministrů pro Skotsko a působila jako jeho poradní orgán. Mezi Johnstonovy priority patřilo i založit tradici pravidelného setkávání skotských poslanců v Edinburghu, jež mělo sloužit jako

---

²⁰³ Devine, *The Scottish Nation 1700–2000*, 324.

²⁰⁴ Scottish Administration, Memorandum by the Secretary of State for Scotland, C.P. 176 (38), 20th July, 1938 in CAB 24/278; I.G.C.Hutchinson, „Government” in T. M. Devine and Richard J. Finlay, eds, *Scotland in the Twentieth Century* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1996), 49; Lynch, *Scotland*, 435.

platforma pro výměnu informací mezi poslanci a ministerstvem. To se ale nepodařilo, neboť prvního mítinku v říjnu 1941 se zúčastnilo pouze 27 poslanců ze 71. Naopak úspěšný byl v oblasti ekonomické a vzdělání.²⁰⁵ Podařilo se mu tak dokázat, že „administrativní devoluce v rámci ministerstva pro Skotsko toho může pro Skotsko udělat stejně jako její vlastní parlament“²⁰⁶. Významným aspektem Johnstonovy politické strategie bylo využívání hrozby skotského nacionalismu při prosazování svých požadavků ve vládě.²⁰⁷

Johnston tak využil nově vzniklého subjektu na politické scéně – Skotské národní strany, která byla vytvořena v roce 1934 s cílem prosazovat skotskou samosprávu (viz kapitola o Skotské národní straně). Strana se ale potýkala s vnitřními rozpory, jež vyvrcholily právě během 2. světové války, kdy stranu opustili stoupcí devoluce v čele s Johnem MacCormickem a založili skotskou unii (*Scottish Union*). Ta byla krátce poté přejmenována na skotské shromáždění (*Scottish Convention*) zaměřující své úsilí na získání co nejširší podpory pro *Home Rule*. Dílčím cílem bylo rovněž nalézt řešení na ekonomické a sociální problémy, se kterými se Skotsko potýkalo. Změna názvu měla reflektovat obdobné snahy SHRA ve dvacátých letech, navázat na ně a jasně deklarovat cíl tohoto uskupení – vytvoření skotských autonomních institucí. Přestože meziválečná léta ukázala limity této strategie, byl MacCormick přesvědčen o tom, že jedině celonárodní shromáždění může vést k danému cíli. To bylo také důvodem, proč se rozhodl, že členové shromáždění se nebudou podílet na volebním klání, ale zaměří se pouze na mimoparlamentní činnost.²⁰⁸

První zasedání skotského národního shromáždění (*Scottish National Assembly*) se konalo v březnu 1947 v Glasgowě. Účastnilo se jej na 600 delegátů zastupujících politické strany i organizace mající vliv na skotskou společnost (např. odbory, církve, místní správa, obchodní sdružení). Výsledkem setkání bylo vytvoření výboru, jenž reflektoval rozmanitost členů shromáždění a jehož úkolem bylo vypracovat návrh skotského *Home Rule*. O rok později, na druhém zasedání národního shromáždění byly návrhy výboru pod názvem *The Blue Print for Scotland* přijaty. Cílem bylo ustavit skotský parlament, který získal rozsáhlé legislativní kompetence v mnoha oblastech týkajících se Skotska. Z jeho pravomocí byly ale vyloučeny otázky týkající se měny,

---

²⁰⁵ Johnston, *Memories*, 148–69; Lynch, *Scotland*, 435–43.

²⁰⁶ Marr, *The Battle for Scotland*, 104.

²⁰⁷ Sandy McIntosh, *100 Home Rule Questions answered by Sandy McIntosh* (Glasgow: Scottish National Party, 1966), 31.

²⁰⁸ John MacCormick, *The Flag in the Wind. The Story of the National Movement in Scotland* (Edinburgh: Birlinn, 2008), 109.

obran, monarchie a zahraničních vztahů.²⁰⁹ Po schválení byla podepsána tzv. skotská dohoda (*Scottish Covenant*), jež obsahovala uvedené požadavky. MacCormickovi a jeho spolupracovníkům se podařilo k dohodě upoutat pozornost médií i širokých vrstev. Výsledky byly ale v postatě stejné jako v případě aktivit SHRA. Přestože k dokumentu připojilo své podpisy na dva miliony lidí, nepodařilo se přimět politiky z žádné velkých stran, aby tuto politiku vzali za svou.²¹⁰

Předseda skotských unionistických poslanců ve Westminsteru James Stuart vyslovil názor, jenž sdílela většina politiků v reakci na požadavky shromáždění. I když uvedl, že nelze upírat právo skotských obyvatel na vlastní parlament, zdůraznil, že „komplexní záležitosti jako *Home Rule* nemohou být rozhodnuty plebiscity či počtem podpisů na dokumentu, ale pouze zvolením poslanců britského parlamentu.“²¹¹ Naznačil tak, jaká cesta vede k prosazení politiky devoluce či *Home Rule* pro Skotsko. Již sedmdesátá léta ukázala a devadesátá potvrdila skutečnost, že pouze ta politická strana, která ve své většině přijme za svou politiku devoluce, má daleko větší šanci tuto politiku prosadit než osamocené, apolitické, i když veřejností podporované, uskupení. Na druhé straně pozdější vývoj také ukázal a do jisté míry potvrdil i výše zmíněný argument Muirheada, že aby celobritské politické strany se politikou devoluce vážně zabývali, je nutný tlak národní strany vystupující jako reprezentant a zastánce skotských zájmů, který bude natolik silný, že se jím strany budou cítit ohroženy.

Na druhé straně nelze říci, že by se vláda či jednotlivé politické strany touto otázkou nezabývali. Zatímco konzervativci podporovali administrativní devoluci, u labouristů byla situace složitější. Skotská větev labouristické strany požadovala vytvoření orgánu, který by přezkoumal možnosti legislativní i administrativní devoluce. Tyto požadavky byly ale nakonec na výroční konferenci Labouristické strany odmítnuty. Naopak liberálové se jednoznačně vyslovili pro vytvoření skotských autonomních institucí, ale jejich pozice třetí strany jim nedávala příliš šancí své názory prosadit. Attleeho vláda se nakonec jako odpověď na snahy po větší autonomii Skotska rozhodla pro posílení role *Scottish Grand Committee* v legislativním procesu britského parlamentu.²¹²

---

²⁰⁹ National Covenant Committee, *Blue Print for Scotland. Practical Proposals for: Scottish Self-Government* (Glasgow: National Covenant, 1950).

²¹⁰ MacCormick, *The Flag in the Wind*, 114–35; srovnej Devine, *The Scottish Nation*, 565–67; Keating and Bleiman, *Labour and Scottish Nationalism*, 130, 134–36; Marr, *The Battle for Scotland*, 92–97.

²¹¹ Marr, *The Battle for Scotland*, 101; srovnej MacCormick, *The Flag in the Wind*, 139–40.

²¹² Cabinet, *Scottish Demands for Home Rule or Devolution*, C.P. (47) 323, 6th December, 1947 in CAB 129/22; Cabinet, *Scottish Affairs. Memorandum by the Secretary of State for Scotland*, C.P.

Postupně byly v rámci diskuse o skotské autonomii stále více akcentovány ekonomické otázky. Poté, co se vlády ujali konzervativci, zaměřili se právě na tuto oblast. V roce 1952 vytvořili tzv. Cattův výbor (*Catto Committee*), jež se zaměřil na ekonomické vztahy mezi Skotskem a ostatními částmi Spojeného království a doporučil oddělené zveřejňování příjmů a výdajů Skotska, což vláda schválila.²¹³ Zároveň v souladu s doporučeními Cattova výboru byla o dva roky později ustavena komise (*Royal Commission on Scottish Affairs*), jež se měla detailněji zabývat otázkou fungování centrální vlády ve Skotsku zejména s ohledem na ekonomické, finanční a administrativní záležitosti. Oproti původním předpokladům byly ekonomické otázky zcela upozaděny, přednost dostaly především záležitosti administrativního charakteru. Zmínit lze např. převedení zodpovědnosti za silnice z ministerstva dopravy na ministerstvo pro Skotsko. Doporučení komise obdobně jako Cattova výboru, která byla vládou přijata,²¹⁴ tak nepředstavovaly zásadní změnu v nastaveném mechanismu řízení skotských záležitostí centrální vládou. Jednalo se tedy o mírné posílení administrativní devoluce, což bylo zcela v souladu politickou linií Konzervativní strany.

Konzervativci nebyli ochotni podporovat větší skotskou autonomii v ekonomické a finanční oblasti především z důvodu ne příliš dobré hospodářské situace, ve které se Skotsko, ale i další části Spojeného království nacházely. Obdobný postoj zastávali labouristé. Velké problémy se objevily zejména na konci padesátých let, kdy se nezaměstnanost ve Skotsku téměř zdvojnásobila a propad těžkého průmyslu zde byl větší než ve většině regionů Anglie.²¹⁵

Také politika obou stran zdůrazňující zachování britského státu a odlišnosti Skotska padala na úrodnou půdu. To se mimo jiné projevilo i ve velmi slabém postavení Skotské národní strany, a rovněž ve volbách v roce 1955, kdy více než padesát procent skotských voličů dalo hlas Konzervativní straně.²¹⁶

---

(49) 251, 12th December, 1949 in CAB 129/37; Cabinet, Conclusions of a Meeting of the Cabinet, C.M. (49), 72nd Conclusions, 15th December, 1949 in CAB 128/16.

²¹³ Cabinet, Scottish Affairs. Memorandum by the Secretary of State for Scotland, C. (52) 212, 24th June, 1952 in CAB 129/53; Cabinet, Conclusions of a Meeting of the Cabinet, C.C. (52), 64th Conclusions, 1st July, 1952 in CAB 128/25.

²¹⁴ Cabinet, The Royal Commission on Scottish Affairs. Memorandum by the Secretary of State for Scotland, C. (54) 233, 16th July, 1954 in CAB 129/69; Cabinet, Royal Commission on Scottish Affairs. Memorandum by the Chancellor of the Exchequer and the Secretary of State for Scotland, C. (54) 322, 25th October, 1954 in CAB 129/71; Cabinet, Conclusions of a Meeting of the Cabinet, C.C. (54), 71st Conclusions, 25th October, 1954 in CAB 128/27.

²¹⁵ Devine, *The Scottish Nation 1700–2000*, 570–73; Kellas, *The Scottish Political System*, 131–32.

²¹⁶ Marr, *The Battle for Scotland*, 111–12.

Tento vliv si však celobritské strany neuchovaly dlouho. Již v šedesátých letech došlo k zesílení podpory SNP, což vedlo k určitým změnám v jejich postojích vůči Skotsku. Skotští konzervativci v létě 1967 ustavili výbor, který se zabýval problematikou vládního uspořádání podle požadavků zastánců devoluce. Téměř současně vznikla v britském parlamentu skupina konzervativních radikálních poslanců, jež se zaměřila na prosazování devoluční politiky pro Skotsko.²¹⁷

Labouristická strana zvolila jinou strategii. Začala se prezentovat jako „důvěryhodná skotská strana, která je schopna Skotsku zajistit více pracovních příležitostí“²¹⁸. Nový přístup labouristů se projevil po všeobecných volbách v roce 1964. Je úzce spjat s osobou skotského státního sekretáře Williama Rosse, jenž o dva roky později předložil národní plán pro Skotsko (*National Plan for Scotland*). Ve svém plánu kladl především důraz na zavádění nových odvětví průmyslu a uvedl postupy, jak zvýšit zaměstnanost v této oblasti.²¹⁹ Je zřejmé, že tento „nový přístup“ neznamenal z pohledu obhájců skotské devoluce žádný krok vpřed. Jednalo se spíše o ekonomické řešení, které však v případě úspěšného prosazení mohlo pomoci kladnému přijetí devoluční politiky.

Labouristická snaha o oživení skotské ekonomiky úspěšná nebyla. Opětovný ekonomický propad vedl k nespokojenosti obyvatel Skotska s labouristickou vládou a následně k posilování pozic Skotské národní strany, což se projevilo v několika doplňovacích volbách roku 1967.²²⁰

Překvapením a velkou senzací se staly především doplňovací volby, které proběhly v listopadu 1967 v Hamiltonu – tradiční baště labouristů. Nejvíce hlasů nečekaně získala kandidátka Skotské národní strany Winnifred Ewing. Přestože křeslo v následujících parlamentních volbách ztratila, byl to obrovský úspěch. Ten SNP zopakovala v květnu 1968 v místních volbách. Ačkoli podpora v následujících lokálních volbách poklesla, objevily se u velkých stran obavy, jak se situace bude nadále vyvíjet.²²¹

---

²¹⁷ Bogdanor, *Devolution*, 107.

²¹⁸ Lynch, *Scotland*, 443.

²¹⁹ Christopher Harvie, *No Gods and Precious Few Heroes. Scotland Since 1914* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1993), 143; Lynch, *Scotland*, 443–44.

²²⁰ Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom*, 120; Denver et al, *Scotland Decides. The Devolution Issue and the 1997 Referendum* (London/Portland: Frank Cass, 2000), 5; Richard J Finlay, *A Partnership for Good? Scottish Politics and the Union Since 1880* (Edinburgh: John Donald Publishers Ltd, 1997), 148.

²²¹ Fry, Michael, *Patronage and Principle. A Political History of Modern Scotland* (Aberdeen: Aberdeen University Press, 1987), 217; Keating and Bleiman, *Labour and Scottish Nationalism*, 155; Strmiska, *Regionální strany a stranické systémy*, 139.

Labouristé i konzervativci se snažili se změněnou situací vyrovnat. Na svých stranických konferencích usilovali o nalezení řešení, které by, podle jejich názoru, nejlépe odpovídalo skotským zájmům a potřebám.

Konference skotských konzervativců se konala v roce 1968 v Perthu. Se svým projevem zde mimo jiné vystoupil předseda Konzervativní strany Edward Heath a vyslovil se pro ustavení jednokomorového skotského shromáždění (*Scottish Assembly*), které mělo být voleno přímou volbou. Heathův projev vešel do historie pod názvem Perthská deklarace.²²²

Lze si položit otázku, co vedlo Edwarda Heatha k takovému prohlášení. Předseda konzervativců chtěl tímto krokem „vzkřísit stranu ve Skotsku“, a to tak, že „vyšel vstříc nacionalistické výzvě“²²³. Ne všichni členové strany však byli ochotni návrh svého předsedy akceptovat. Aby přesvědčil své kolegy ve straně, dal Heath podnět ke vzniku ústavního výboru (*Constitutional Committee*). Cílem tohoto výboru, jehož předsedou se stal Sir Alec Douglas-Home, bylo vypracovat podrobnější principy devoluce pro Skotsko. Ve zprávě, která byla publikována v březnu 1970, ústavní výbor v podstatě podpořil Heathovu myšlenku, když navrhl vytvoření přímo voleného skotského shromáždění (*Scottish Convention*), ale s velmi omezenými pravomocemi. Zároveň měla být zachována suverenita britského parlamentu a celistvost britského státu. Nakonec bylo pro-devoluční stanovisko, i přes opoziční hlasy, přijato jako oficiální politika Konzervativní strany v květnu téhož roku.²²⁴ Konzervativci se tak od administrativní devoluce posunuli k podpoře devoluce legislativní.

Labouristická strana se na své konferenci v roce 1968 také zabývala politikou devoluce. Na rozdíl od konzervativců ve straně převládli ti, kteří devoluci odmítli, a tak se oficiální politikou strany nestala. Z důvodu jejího nepřijetí byla v dubnu 1969 na návrh labouristického premiéra Harolda Wilsona po intenzivních jednáních se členy své vlády, ale i zástupci Normanských ostrovů, ostrova Man a představiteli severoirské vlády ustavena Královská komise o konstituci (*Royal Commission on Constitution*). Ta se měla zabývat otázkou vhodného ústavněprávního uspořádání Spojeného

---

²²²Bogdanor, *Devolution*, 107–109; Finlay, *A Partnership for Good?*, 149; Edward Heath, „The Declaration of Perth“ in Lindsay Paterson, *A Diverse Assembly. The Debate on a Scottish Parliament* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1998.), 26–30.

²²³James Mitchell, *Conservatives and the Union. A Study of Conservative Party Attitudes to Scotland* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1990), 56.

²²⁴Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom*, 1999, 133–35; Oonagh Gay, *Scotland and Devolution*. Research Paper 97/92 (London: Home Affairs Section, House of Commons Library, July 1997), 8; Scottish Constitutional Committee of the Conservative Party, *An Assembly. 1970* in: Paterson, *A Diverse Assembly*, 1998, 51–57.

království.²²⁵ Problematika skotské devoluce, tak měla být řešena nejen ve spojení s Walesem, ale v širším kontextu.

Konference labouristů a konzervativců odstartovaly vážnější a konkrétnější debatu o devoluční politice a její přijatelnosti v rámci zachování britského státu. Je více než zřejmé, že v této diskusi hrály velkou roli politické strany. A to především dvě celobritské strany (konzervativní a labouristická) a strany nacionalistické. Jako důležité se ukázalo i to, která strana tvoří vládu britského státu a která je v opozici.

2.2 Sedmdesátá léta – zintenzivnění debat o devoluci

Kromě intenzivnějších debat o devoluci, jež vyvolala rostoucí podpora Skotské národní strany, byla sedmdesátá léta ve Velké Británii významně ovlivněna objevením ropy v Severním moři roku 1970. Této situace se snažila využít ve svůj prospěch právě SNP, což se jí podařilo.

V této době, konkrétně v říjnu 1973, zveřejnila svoji zprávu Královská komise o konstituci, známá též pod názvem Kilbrandonova komise (*Kilbrandon Commission*). V kontextu zevrubného konzultačního procesu se činnost komise prodlužovala a vedla také k různým postojům jejích členů na další směřování Spojeného království v ústavněprávní oblasti. Za účelem zajištění jednotného stanoviska k devoluční politice, usiloval Harold Wilson o to, aby tato komise publikovala svoji zprávu co nejpozději. Lze ale také souhlasit s názorem Devina, jenž vyzdvihuje ještě jeden důvod Wilsonovy snahy: „Zdržovací taktika ohledně skotské ústavní otázky byla nepochybně nejefektivnějším způsobem řešení nepříjemného problému.“²²⁶ Ať již byly důvody jakékoli, tato taktika nevyšla.

Obecně se členové komise vyjádřili proti nezávislosti Skotska i Walesu a zároveň odmítli federální uspořádání Spojeného království. V souvislosti s otázkou nezávislosti není bez zajímavosti, že komise v souvislosti se vstupem Spojeného království do Evropského společenství akcentovala, že tato instituce může sloužit jako vhodná platforma pro nezávislé Skotsko a Wales. V podstatě formulovala „strategii“, kterou o desetiletí později jako svou politickou prioritu přijala SNP.

---

²²⁵ Cabinet, Commission on the Constitution. Memorandum by the Secretary of State for the Home Department, C (68) 119, 25th October, 1968 in CAB 129/139; Cabinet, Conclusions of a Meeting of the Cabinet, CC (68), 43rd Conclusions, 29th October, 1968 in CAB 128/43.

²²⁶ Devine, *The Scottish Nation 1700–2000*, 575.

K politice devoluce ale komise společné stanovisko najít nedokázala. Většina (jedenáct členů) se ve zprávě vyslovila pro vytvoření skotského a velšského shromáždění (*Scottish and Welsh Assemblies*). Shromáždění se měla skládat ze sta členů a obdržet pravomoci, které dosud vykonávaly ministerstva pro Skotsko a pro Wales, neboť by byly tyto instituce zrušeny. Zpráva rovněž počítala se snížením počtu skotských a velšských poslanců v britském parlamentu. Menšina komisařů (dva) sice také podpořila devoluci, ale požadovala, aby došlo k decentralizaci vládních kompetencí na úroveň všech regionů a aby nově vytvořená shromáždění měla též určité pravomoci týkající se daní. Jednoty obou stran bylo dosaženo v otázce způsobu volby do nově vzniklých institucí. Komise prosazovala proporční systém jednoho přenosného hlasu (*Single Transferable Vote*),²²⁷ který měl nahradit systém většinový.²²⁸

Zpráva Kilbrandonovy komise byla přijata jak premiérem Heathem, tak opoziční Labouristickou stranou. Pozornost, i když omezenou, jí též věnovala Dolní komora britského parlamentu. Ačkoli úřad předsedy vlády zastával Edward Heath, který vlastní aktivitou „přiměl“ Konzervativní stranu k vypracování konkrétního návrhu devoluce pro Skotsko, k žádným opatřením ve prospěch této politiky nedošlo. Rovněž labouristé, z jejichž iniciativy tato komise vznikla, nepodnikli žádné kroky. Tento přístup strany nezměnily ani během kampaně před všeobecnými volbami v únoru 1974.²²⁹

Volby vyhrála Labouristická strana, ale velký úspěch zaznamenala i Skotská národní strana. Protože vláda labouristů neměla v parlamentu většinu, nové volby do Dolní komory se konaly již v říjnu téhož roku. Opět nejen zvítězili labouristé, ale vyšší podpory dosáhla i SNP (tabulka č. 1).

Je nutné zdůraznit, že říjnové volby se odehrávaly ve zcela jiném duchu než ty předchozí. Během doby mezi volbami došlo k zásadní změně postoje labouristů k otázce devoluce. Ve snaze rozpoutat veřejnou debatu o této problematice, vydala Labouristická strana již v červnu 1974 dokument *Devoluce ve Spojeném království*:

---

²²⁷ Systém jednoho přenosného hlasu je volební metoda, pomocí které voliči hlasují pro konkrétního kandidáta. Pokud hlas voliče již není potřeba pro zvolení tohoto kandidáta, přesune se jeho hlas kandidátovi, který je další v pořadí. Lebeda, Tomáš, „Stručný přehled volebních systémů“ in Miroslav Novák, Tomáš Lebeda a kol., *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání* (Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2004), 38–9.

²²⁸ Cabinet, Report of the Royal Commission on the Constitution – Note by the Secretary of State for the Home Department, CP (73) 116, 29 October 1973 in CAB 129/172/16; Royal Commission on the Constitution 1969–1973, Volume I, Report, Cmnd. 5460, Royal Commission on the Constitution 1969–1973, Volume II, Memorandum of Dissent by Lord Crowther-Hunt and Professor A. T. Peacock, Cmnd. 5460-I in CAB 129/172/16. Srovnej Bogdanor, *Devolution*, 147–49.

²²⁹ Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom*, 175.

alternativy pro diskusi (Devolution within the United Kingdom: Some Alternatives for Discussion), který veřejnosti prezentoval jednotlivé návrhy Kilbrandonovy komise včetně menšinového stanoviska.²³⁰

I skotská větve Labouristické strany věnovala pozornost politice devoluce. Na zvláštní srpnové konferenci v Glasgow se vyslovila pro její přijetí.²³¹ Podpořila tak pro-devoluční politiku vlády, jež v září vydala Bílou knihu *Demokracie a devoluce: návrhy pro Skotsko a Wales (Democracy and Devolution: Proposals for Scotland and Wales)*, která analyzovala výsledky konzultace provedené na základě předchozího dokumentu a obsahovala konkrétní principy labouristické devoluční politiky. Vláda souhlasila s vytvořením decentralizovaných institucí, které by byly přímo volené a financované formou jednorázové subvence (*block grant*), jejíž výši by schvaloval britský parlament. Na rozdíl od návrhu Kilbrandonovy komise se vláda vyslovila pro zachování funkcí státních sekretářů a také proti snížení počtu skotských a velšských poslanců ve Westminsteru.²³²

Důvod nového přístupu Labouristické strany výstižně analyzovali profesori Jonathan Bradbury a Vernon Bogdanor. Zdůrazňují, že labouristé zaujali pozitivní postoj k devoluční politice proto, aby zabránili dalším ziskům SNP ve volbách, neboť únorové výsledky voleb „ukázaly labouristické spoléhání se na skotské mandáty pro vytvoření vlády“²³³.

V rámci předvolební kampaně vydala Labouristická strana zvláštní manifest zároveň pro Skotsko i Wales (výrazná změna oproti předešlým volbám), ve kterém se zavázala k vytvoření voleného skotského, respektive velšského, shromáždění. Přestože tak učinila i Konzervativní strana, zvítězili labouristé.²³⁴

Aktivita labouristického kabinetu neustávala ani po vítězných parlamentních volbách. Následujícího roku (listopad 1975) byla publikována Bílá kniha *Naše měnící se demokracie: devoluce Skotsku a Walesu (Our Changing Democracy: Devolution to*

---

²³⁰ *Devolution within the United Kingdom: Some Alternatives for Discussion* (London: Her Majesty's Stationary Office, June 1974), 1–22.

²³¹ Fry, *Patronage and Principle*, 153.

²³² *Democracy and Devolution Proposals for Scotland and Wales* (London: Her Majesty's Stationary Office, September 1974), 1–21.

²³³ Bogdanor *Devolution in the United Kingdom*, 178.

²³⁴ Kellas, *The Scottish Political System*, 151.

Scotland and Wales). V té vládě již mnohem podrobněji rozpracovala svoji koncepci devoluční politiky pro Skotsko a Wales. Zároveň však zdůraznila nedělitelnost britského státu.²³⁵

Vládní iniciativa ale nezískala všeobecnou podporu. Způsobila i rozkol v samotné Labouristické straně, od které se silně prodevoluční křídlo vedené Jimem Sillarsem a Johnem Robertsonem oddělilo a vytvořilo novou Skotskou labouristickou stranu (*Scottish Labour Party, SLP*). Členové SLP argumentovali tím, že důležité ekonomické pravomoci (např. pravomoc zvyšovat příjmy [*revenue-raising power*]) by měly být decentralizovány. Tento návrh však vláda ve svém dokumentu odmítla, stejně jako tomu bylo v případě průmyslu, zemědělství či energetiky.²³⁶

Protože dokument *Naše měnící se demokracie* nebyl příliš dobře přijat, rozhodla se vláda vydat další Bílou knihu *Devoluce pro Skotsko a Wales: dodatkové prohlášení* (*Devolution to Scotland and Wales: Supplementary Statement*). K určitým změnám oproti předešlému vládnímu dokumentu sice došlo (např. omezení pravomocí skotského sekretáře, upřesnění funkce a volby shromáždění), ale v tolik diskutované otázce daní se vládní přístup nezměnil.²³⁷

Nejenom labouristé, ale také Konzervativní strana nabídla svým voličům řešení skotské otázky. Ještě před říjnovými volbami předseda strany Heath vydal *Chartu pro nové Skotsko*, ve které sliboval ustavení nepřímo voleného skotského shromáždění s určitými pravomocemi v ekonomické oblasti (volnost rozhodování ve výdajích, odpovídající skotskému podílu na příjmech celého státu). V porovnání s jeho předchozími návrhy, učiněnými v Perthské deklaraci, se jednalo o značný krok vpřed.²³⁸

Přestože konzervativci ve volbách neuspěli (či právě proto), rozhodl se stínový státní sekretář pro Skotsko Buchanan Smith vytvořit výbor pod vedením Malcoma Rifkinda, který se měl zabývat přístupem Konzervativní strany k devoluční problematice. Zpráva výboru byla vydána několik dnů před vládní Bílou knihou *Naše*

---

²³⁵ *Our Changing Democracy: Devolution to Scotland and Wales* (London: Her Majesty's Stationary Office, September 1974), 1–79.

²³⁶ Skotská labouristická strana zanikla v 80. letech poté, co Jim Sillars vstoupil do SNP a J. Robertson se vrátil zpět do Labouristické strany. Miller, W. L.: *The End of British Politics? Scots and English Political Behaviour in the Seventies* (Oxford: Clarendon Press, 1981), 236.

²³⁷ Bogdanor, *Devolution*, 153–54; *Keesing's Contemporary Archives*, 28229.

²³⁸ Mitchell, *Conservatives and the Union*, 70.

měníci se demokracie. Významnější změny však nepřinesla. Navrhované shromáždění by disponovalo omezenými legislativními pravomocemi, žádné ale nezískalo v oblasti výkonné moci. Poradní hlas by mělo pouze v otázce týkající se rozdělení jednorázové subvence.²³⁹

Politiku devoluce jednoznačně nepřijali ani konzervativci. Tzv. levice, k níž se hlásili Buchanan Smith, Malcom Rifkind a Ian Smith, zaujala k této politice kladný postoj, zatímco pravé křídlo strany, reprezentované například Ianem Sproatem či Teddy Taylorem, bylo proti jakékoli decentralizaci. Svůj přístup pravice zdůvodňovala obavou z toho, že „shromáždění by bylo pouze dalším byrokratickým stupněm a bylo by ovládáno socialisty“²⁴⁰. Navzdory těmto rozdílným postojům Skotská ústřední rada (*Scottish Central Council*) podpořila vytvoření přímo voleného skotského shromáždění.²⁴¹

I když se Konzervativní strana přiklonila k devoluci, učinila tak v době, kdy tvořila opozici Jejího Veličenstva. Labouristé tak měli možnost prosadit vlastní vizi decentralizační politiky.

2.2.1 Zákon o Skotsku 1978

Labouristická vláda s návrhem zákona o Skotsku dlouho neotálela. Po sérii vládních dokumentů zabývajících se devolucí představila v listopadu 1976 Dolní sněmovně návrh zákona o Skotsku a Walesu (*Scotland and Wales Bill*). Přestože prošel druhým čtením, nepodařilo se ho vládě v britském parlamentu prosadit.²⁴²

V rámci debaty o skotské a velšské problematice se do popředí dostala otázka týkající se referenda. Po schválení vládního návrhu ve druhém čtení vystoupil John Smith (*Minister of State at the Privy Council Office*), a navrhl, aby „poradní referendum předcházelo uzákonění tohoto návrhu“²⁴³. Již dříve se k otázce referenda negativně

---

²³⁹ Ibid., 71–73.

²⁴⁰ Marr, *The Battle for Scotland*, 154.

²⁴¹ Mitchell, *Conservatives and the Union*, 77–79.

²⁴² Bogdanor, *Devolution*, 154–57; *Keesing's Contemporary Archives*, 28229, 28345.

²⁴³ Gay, *Scotland and Devolution*, 17.

vyslovil Michael Foot, který stál v čele labouristických poslanců, neboť podle jeho názoru „už zde byla příležitost pro veřejnou debatu...“²⁴⁴.

Odmítnutí návrhu zákona mělo na labouristickou vládu nemalý dopad. Protože se jednalo o vládu menšinovou, potřebovala pro prosazení své politiky podporu menších stran v parlamentu. Nakonec se jí v březnu 1977 podařilo uzavřít parlamentní smlouvu s liberály, kteří již delší dobu usilovali o zavedení proporčního systému a také měli zájem na tom, aby skotské shromáždění mělo pravomoc zvyšovat příjmy. Doufali, že právě spojenectvím s Labouristickou stranou těchto cílů dosáhnou. Naopak pro labouristy tato smlouva znamenala posílení pozice v parlamentu. Proto již v červenci Michael Foot informoval Dolní sněmovnu o úmyslu vlády předložit na jejím dalším zasedání oddělené návrhy zákonů pro Skotsko a Wales. Návrh zákona o Skotsku prošel druhým čtením v listopadu 1977. Nedlouho poté byl schválen časový harmonogram schůze, což bylo pro vládu ujištěním, že parlament se bude skotskou (respektive velšskou) otázkou zabývat.²⁴⁵

Brzy se však ukázalo, že ani tentokrát nebude lehké vládní návrh v britském parlamentu prosadit. Zejména labourističtí poslanci se zasadili o to, aby se konalo o skotském zákonu referendum, pokud by byl návrh parlamentem přijat. Uskutečnění referenda bylo taktikou těch, kteří sice s vládní politikou devoluce nesouhlasili, ale chtěli udržet vládu u moci. Hlasovali by tedy ve prospěch přijetí zákona, avšak v referendu by usilovali o to, aby opatření schválená tímto zákonem byla odmítnuta.²⁴⁶

Během debaty o vládním návrhu zákona vznášeli poslanci další dodatky a pozměňovací opatření. Mezi nimi se objevil i návrh labouristického poslance George Cunninghama. Tento tzv. Cunninghamův dodatek obsahoval ustanovení, podle kterého může být schválený návrh zákona odvolán, pokud se pro něj v předpokládaném referendu nevysloví alespoň 40 % všech oprávněných voličů. Tedy nikoli pouze těch, kteří se referenda zúčastní. Pro Cunninghamův dodatek hlasovali poslanci Konzervativní strany spolu s několika labouristickými kolegy, a tak se stal součástí navrhovaného zákona.²⁴⁷

Ke schválení tohoto dodatku se vyjádřil také ministr pro Skotsko Bruce Millan. Ve svém prohlášení uvedl, že i když se v referendu vysloví pro případně schválený

---

²⁴⁴ Ibid.

²⁴⁵ Denver et al, *Scotland Decide*, 16; *Keesing's Contemporary Archives*, 28959; Kellas, *The Scottish Political System*, 152–53; Miller, *The End of British Politics?*, 238–39.

²⁴⁶ Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom*, 184–85.

²⁴⁷ Finlay, *A Partnership for Good?*, 155; Fry, *Patronage and Principle*, 248; Říchová, „Skotsko na cestě k autonomii“, 60.

návrh zákona více než 40 % všech oprávněných voličů, bude konečné rozhodnutí přesto záviset na britském parlamentu, poněvadž referendum má pouze poradní charakter.²⁴⁸

Neméně významným problémem byla tzv. *West Lothian Question*. Jejím autorem byl Tam Dalyell, labouristický poslanec za volební obvod West Lothian (odtud název), který stejně jako Cunningham byl odpůrcem devoluce. Dalyell se tázal, zda by měli skotští poslanci mít právo hlasovat v britském parlamentu o otázkách týkajících se vnitřní politiky Anglie, když angličtí zástupci tuto možnost v případě Skotska mít nebudou, neboť o skotských záležitostech by mělo rozhodovat skotské shromáždění v Edinburghu. Tato otázka však zůstala nedořešena a není vyřešena prakticky dodnes.²⁴⁹

Labouristické vládě se nakonec, i když za cenu značných ústupků, podařilo získat v britském parlamentu pro schválení návrhu zákona o Skotsku (současně také o Walesu) potřebnou většinu. Královský souhlas tyto návrhy obdržely v červenci 1978, a staly se tak zákony.²⁵⁰

V tomtéž roce, ve kterém byl schválen labouristický zákon o Skotsku, vydala Konzervativní strana vlastní dokument navrhuující několik podob devoluční politiky, který kladl důraz na zachování jednoty britského státu. Francis Pym rozebral v tomto dokumentu čtyři možnosti. První alternativa se týkala posílení skotských výborů v parlamentu, druhá navrhovala ustavení shromáždění, jež by uplatňovalo svůj vliv prostřednictvím podrobného zkoumání, a nikoli vykonáváním určitých pravomocí. Třetí možnost hovořila o skotském shromáždění s výkonnými a legislativními pravomocemi. Ačkoli tuto alternativu Pym nevyloučil, nepovažoval ji za vhodné řešení, neboť takové uspořádání by mohlo vést k rozpadu Spojeného království. Čtvrtá varianta navrhovala vytvoření kvasi federálního systému se suverénním britským parlamentem a čtyřmi podřízenými shromážděními (v Anglii, Walesu, Skotsku a Severním Irsku), které by měly stejné kompetence.²⁵¹

Publikováním tohoto dokumentu se Konzervativní strana snažila prezentovat jako strana nakloněná myšlence decentralizace, která nabízí pouze jiné řešení či alternativu k právě uzákoněnému labouristickému návrhu.

Je vhodné se proto seznámit s některými ustanoveními zákona o Skotsku. Nabízí se tak možnost porovnat labouristický a konzervativní přístup k problematice devoluce.

---

²⁴⁸ *Keesing's Contemporary Archives*, 29563.

²⁴⁹ Tam Dalyell, „The Slide to Independence“ in Paterson, *A Diverse Assembly*, 105–13; Fry, *Patronage and Principle*, 245; Marr, *The Battle for Scotland*, 157–58.

²⁵⁰ Bogdanor, *Devolution*, 162.

²⁵¹ Mitchell, *Conservatives and the Union*, 86–87; Francis Pym and Leon Brittan, „The Conservative Party and Devolution“ in Paterson, *A Diverse Assembly*, 121–29.

Opatření nového zákona měla být také v té podobě, v jaké byla schválena parlamentem Spojeného království, tedy se všemi dodatky a změnami, předložena skotskému obyvatelstvu v referendu.

Zákon stanovil přímou volbu skotského shromáždění, které by se skládalo ze 145 až 150 poslanců, volených většinovým systémem na čtyři roky. Velikostí se tak přibližovalo zrušenému skotskému parlamentu v roce 1707. Co se týče kompetencí, navrhované shromáždění mělo mít pravomoc předkládat zákony v oblasti sociální, životního prostředí, zdravotnictví, bydlení, dopravy (vyjmuty byly železnice) a vzdělání (kromě univerzitního). V otázce finančního uspořádání bylo dohodnuto, že by mělo být financováno vládou na základě jednorázové subvence, a to ročně. Žádné pravomoci v oblasti daní nebyly nové instituci přisouzeny, stejně jako v oblasti vztahů k Evropskému společenství.

Rovněž mělo dojít k vytvoření skotské exekutivy, v jejímž čele by stál první tajemník (*First Secretary*). Do funkce by ho jmenoval ministr pro Skotsko na návrh shromáždění. Pozice skotského ministra tak zůstala zachována, přičemž kromě možnosti zasedat v britské vládě získal určité pravomoci ve vztahu ke skotské exekutivě.²⁵²

2.2.2 Referendum 1979

Labouristický premiér Callaghan stanovil 1. březen 1979 jako den, kdy měli skotští voliči rozhodnout o tom, zda podpoří vládu v její devoluční politice. Jejich rozhodování se snažily ovlivnit nejen politické strany, ale i nejrůznější organizace. Na straně obhájců devoluce stáli zástupci skotských odborů, SNP, Skotské labouristické strany a liberálů. Rovněž Labouristická strana agitovala ve prospěch přijetí referenda, ale někteří její členové – Tam Dalyell, Neil Kinnock, Robin Cook a další – se postavili na stranu oponentů.

Obdobně tomu bylo i v případě konzervativců. Oficiálně se strana podílela na kampani odmítající labouristický návrh, ale někteří členové zastávali opačný postoj a účastnili se aktivit zastánců decentralizace (např. Malcom Rifkind, Buchanan-Smith).

---

²⁵² Bogdanor, *Devolution*, 163–206; Kellas, *The Scottish Political System*, 155–56.

Konzervativní strana byla podporována obchodníky, obchodními organizacemi a dalšími institucemi, které nesouhlasily s vládní politikou v této oblasti.²⁵³

Významným způsobem do kampaně zasáhl v únoru 1979 svým vystoupením Lord Home, který podtrhl význam devoluční politiky, ale odmítl labouristický návrh s odůvodněním, že Konzervativní strana by nabídla lepší řešení této problematiky.²⁵⁴ „...hlasování NE neznamena a nemusí znamenat žádnou zpronevěru principu devoluce“²⁵⁵. Podobné prohlášení učinila předsedkyně konzervativců Margaret Thatcherová, když ve svém projevu zdůraznila, že „hlasování NE by neznameno pohřbení devoluční otázky“²⁵⁶. Cíl Konzervativní strany byl zřejmý – prosadit odmítnutí zákona v referendu, ale zachovat si pozici strany podporující devoluci.

Přestože skotští obyvatelé hlasovali v referendu převážně ve prospěch zákona (51,6 %), v přepočtu hlasů odevzdaných všemi oprávněnými voliči to činilo pouhých 32,9 %, ²⁵⁷ což pro překonání čtyřicetiprocentní hranice stanovené Cunninghamovým dodatkem nestačilo.

Výsledky referenda byly ovlivněny několika faktory. Paradoxně největší podíl na jeho neúspěchu měla Labouristická strana, jejíž „rebelové“ (Cunningham, Dalyell) se svojí aktivitou významně zasadili o nezdar vládní politiky. Na druhé straně k tomu přispěla i vláda, zejména formulováním otázky pro referendum. Otázka se netýkala explicitně toho, zda devoluci ano, či ne, ale zda mají být opatření zákona o Skotsku realizována. Nabídla tak šanci Konzervativní straně prezentovat se jako strana devoluce, která ji k svému prospěchu využila. Rovněž názorová nejednotnost stran prosazujících ANO ohledně budoucího uspořádání napomohla opoziční kampani, jež byla lépe organizovaná. Samotné referendum proběhlo v nevhodnou dobu. Úřadování menšinové vlády se chýlilo ke konci a země se také dosud vyrovnávala s následky krize z přelomu let 1978/79, která mimo jiné odhalila neschopnost vlády jí čelit.²⁵⁸

Neúspěšné referendum vedlo poslance k vyslovení nedůvěry vládě. Ztráta kreditu Labouristické strany se projevila ve všeobecných volbách o dva měsíce později,

---

²⁵³ Denver et al, *Scotland Decides*, 18–22; *Keesing's Contemporary Archives*, 29563; Miller, *The End of British Politics?*, 248–49.

²⁵⁴ Fry, *Patronage and Principle*, 248; Mitchell, *Conservatives and the Union*, 91–92.

²⁵⁵ Alec Douglas Home, „Speech and Interview“ in Paterson, *A Diverse Assembly*, 130.

²⁵⁶ Mitchell, J.: c.d., s. 94.

²⁵⁷ Oonagh Gay, *The Scotland Bill: Devolution and Scotland's Parliament*. Research Paper 98/1 (London: Home Affairs Section, House of Commons Library, 7 January 1998), 14.

²⁵⁸ Vernon Bogdanor, „The Defeat of Devolution“ in Paterson, *A Diverse Assembly*, 132–34; *The Economist*, February 24, 1979, 23.

ve kterých zvítězila Konzervativní strana. Nová vláda v červenci zákon o Skotsku odvolala.²⁵⁹

Po odvolání labouristického zákona vládou premiérky Thatcherové někteří s největší pravděpodobností očekávali, že kabinet předloží vlastní návrhy na řešení otázky devoluce. K tomuto kroku však během celého období konzervativní vlády nedošlo.

Jak tedy zdůvodnit dřívější ochotu této strany a její předsedkyně zabývat se decentralizační problematikou? Profesor James Mitchell jedno z možných vysvětlení vidí v reakci konzervativců na výzkumy veřejného mínění, které „naznačovaly ohromnou podporu devoluce, která zahrnovala značnou podporu mezi voliči skotských toryů“²⁶⁰. Jinými slovy, Konzervativní strana nechtěla ztratit své voliče ve Skotsku jasným odmítnutím decentralizační politiky.

V souvislosti s ochotou konzervativců věnovat se decentralizaci je nutné zdůraznit, že během prvních dvou období jejich vlády bylo nacionalistické hnutí velmi slabé. Koncem osmdesátých let se však situace začala měnit.

2.3 Skotské ústavodárné shromáždění

Ke změně politické atmosféry ke konci osmdesátých let přispěla výrazným způsobem sama konzervativní vláda, zejména svojí politikou omezování vlivu státu (tzv. rolling back the state), a to především v ekonomické oblasti. Tento přístup vyvolal ve Skotsku odmítavé reakce, neboť narážel na všeobecně přijímanou politiku konsenzu.²⁶¹ Nepřátelství se prohloubilo v okamžiku, kdy Margaret Thatcherová oznámila na konferenci skotské Konzervativní strany v květnu 1987 zavedení daně z hlavy (*poll tax*), která měla zvýšit příjmy místních úřadů. Navíc tato daň měla být nejdříve zavedena ve Skotsku a teprve o rok později v Anglii a Walesu. Důsledkem této

---

²⁵⁹ Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom*, 191; Devine, *The Scottish Nation 1700–2000*, 588 a 600.

²⁶⁰ Mitchell, *Conservatives and the Union*, 75.

²⁶¹ Jonathan Bradbury, „Conservative Governments, Scotland and Wales. A Perspective on Territorial Management” in Bradbury and Mawson, eds, *British Regionalism and Devolution*, 76; Marr, *The Battle for Scotland*, 168.

politiky byl nejen pokles popularity vlády premiérky Thatcherové, ale zároveň i rostoucí podpora Skotské národní strany.²⁶²

Klesající obliba konzervativců mezi skotským obyvatelstvem se projevila ve všeobecných volbách roku 1987, v nichž získali pouhých deset mandátů za Skotsko (v roce 1979 dvacet jedna), naopak v Anglii zvítězili s naprostou převahou (tabulka č. 1). Tento výsledek, kdy se vlády chopila strana nemající podporu ve Skotsku, je v odborné literatuře označen jako *Doomsday Scenario*²⁶³. Profesor Kellas shrnuje pozici konzervativní vlády následovně: „...Skotové nenahlíželi na konzervativní vládu, která má mandát vládnout Skotsku.“²⁶⁴

Tyto volby ovlivnily také aktivitu obhájců devoluce sdružených v kampani za skotské shromáždění (*Campaign for a Scottish Assembly, CSA*), která byla oficiálně zahájena již roku 1980. Zastánci devoluční politiky se rozhodli zintenzivnit svoji činnost a vytvořili ústavní řídicí výbor (*Constitutional Steering Committee*), jehož úkolem bylo předložit návrh, za jakých podmínek a v jaké podobě by mohlo dojít k ustavení skotského shromáždění.²⁶⁵

Zpráva výboru byla CSA předložena v červenci 1988 pod názvem *Prohlášení práv Skotska (A Claim of Right for Scotland)*. Skotům zde bylo přiznáno právo rozhodovat o vlastních záležitostech. Zpráva navrhovala vytvoření shromáždění (*Convention*), které se mělo zaměřit zejména na vypracování principů, na nichž by budoucí skotské shromáždění (*Scottish Assembly*) bylo založeno. Mělo zajistit, aby skotské obyvatelstvo podpořilo vytvoření takové instituce, a také získat vládní souhlas s novým uspořádáním. Zpráva ústavního výboru rovněž zahrnovala možnost konání referenda o této otázce. Dále se vyslovila pro to, aby se shromáždění účastnily nejen politické strany, ale i zástupci nejrůznějších občanských sdružení a iniciativ.²⁶⁶ Celkové

---

²⁶² Devine, *The Scottish Nation 1700–2000*, 603–04; Mitchell, *Conservatives and the Union*, 117–18.

²⁶³ Jack Brand and James Mitchell, „Home Rule in Scotland: The Politics and Bases of a Movement“ in Bradbury and Mawson, eds, *British Regionalism and Devolution*, 44;

²⁶⁴ James G. Kellas, „The Scottish and Welsh Offices as Territorial Managers“ in *Regional Politics and Policy* 1, č. 1 (1991): 99.

²⁶⁵ Denver et al, *Scotland Decides*, 33; srovnej Alice Brown, „Deepening Democracy: Women and the Scottish Parliament“ in Elcock, Howard and Keating, Michael, eds., *Remaking the Union. Devolution and British Politics in the 1990s* (London.Portland: Frank Cass, 1998), 106.

²⁶⁶ Constitutional Steering Committee, „A Claim of Right for Scotland“ in Edwards, Owen Dudley, ed., *A Claim of Right for Scotland* (Edinburgh: Polygon determinations, 1989), 10–53.

vyznění dokumentu odpovídá spíše nacionalistické rétorice vypůjčené od SNP. Lze však souhlasit s názorem Briana Taylora, že tato zpráva „byla pokusem najít předběžný společný základ k obnově podpory pro *Home Rule*“²⁶⁷.

Již v březnu 1989 proběhlo první setkání skotského ústavodárského shromáždění (*Scottish Constitutional Convention, SCC*). Kromě skotské větve Labouristické strany a liberálních demokratů byli přítomni i představitelé širokého spektra skotské občanské společnosti (odborů, církevních organizací, místní samosprávy, univerzit, etnických minorit, ženského hnutí a obchodních organizací). Své zástupce vyslaly také dvě malé strany – Demokratická levice (*Democratic Left*) a strana Zelených (*Green Party*). Konzervativní strana a Skotská národní strana účast odmítly.²⁶⁸

Důvody, proč se konzervativci nepodíleli na skotském ústavodárném shromáždění, byly zřejmé. Strana odmítala jakoukoli možnost vytvoření autonomních institucí ve Skotsku. V případě SNP byla situace složitější (viz kapitola o Skotské národní straně).

Výsledky činnosti členů skotského ústavodárského shromáždění byly předloženy veřejnosti ve dvou hlavních dokumentech v rozmezí pěti let. Principy v nich obsažené významným způsobem ovlivnily další debatu o skotské devoluci.

První dokument nazvaný *Směrem ke skotskému parlamentu (Towards Scotland's Parliament)* byl publikován v listopadu 1991. Již ze samotného názvu je patrné, že SCC upustila od plánu ustavit shromáždění, jak bylo navrženo v *Prohlášení práv Skotska*, ale vyslovila se pro vznik skotského parlamentu, což představovalo ustavení instituce s většími pravomocemi a kreditem, než by tomu mohlo být v případě shromáždění.

Skotské ústavodárské shromáždění navrhlo vytvoření přímo voleného skotského parlamentu a vymezilo jeho pravomoci jak v oblasti legislativní, tak finanční. Rovněž se vyjádřilo ve prospěch takového volebního systému, ve kterém by rozdělení parlamentních křesel lépe odpovídalo počtu odevzdaných hlasů. Navzdory snaze předložit konkrétní opatření pro novou instituci se projevila rozdílnost názorů jednotlivých představitelů SCC, jež vedla k tomu, že některé záležitosti nebyly jednoznačně dořešeny (např. v jak velkém rozsahu bude moci parlament měnit sazbu

---

²⁶⁷ Brian Taylor, *The Scottish Parliament* (Edinburgh: Polygon at Edinburgh, 1999), 35.

²⁶⁸ Alice Brown, „Building a Representative House in Scotland and the Role of Women in the Developmental Process“ in *Political Science and Politics* XXX, č. 1 (March 1998): 18; Brown, „Deepening Democracy: Women and the Scottish Parliament“, 106; Lynch, *Scotland*, 449; Marr, *The Battle for Scotland*, 198–9, 205.

daně z příjmu) nebo byly dokonce opomenuty (např. *West Lothian Question*).²⁶⁹ Složitost situace Brian Taylor komentuje slovy: „V té době se však zdálo pozoruhodné, že dohody vůbec bylo dosaženo.“²⁷⁰

I přes tyto problémy se význam SCC nesnižoval. Lze zcela souhlasit s názorem historika Devina, který zdůrazňuje: „...činnost shromáždění byla stále důležitá, protože přivedení labouristů, dominantní strany ve Skotsku, do srdce hnutí za *Home Rule* učinilo politicky nepřijatelné pro jakoukoli budoucí labouristickou vládu odmítnout Skotům parlament.“²⁷¹ Autor tak jasně odkazuje na situaci ze sedmdesátých let, kdy to byli především členové Labouristické strany, kteří přijetí určité formy devoluční politiky znemožnili.

Období mezi vydáním prvního a druhého dokumentu SCC bylo vyplněno aktivitou obhájců devoluce působících nejen v SCC, ale i v nově vzniklých občanských sdruženích (byly vytvořeny po všeobecných volbách 1992), např. *Scotland United, Common Cause, Democracy for Scotland, Scottish Civic Assembly, Charter 88* a další.²⁷²

Zvýšené úsilí členů SCC se projevilo ve vydání druhého dokumentu nazvaného *Parlament Skotska, právo Skotska (Scotland's Parliament, Scotland's Right)*. V porovnání s předchozím dokumentem byla tato zpráva mnohem propracovanější. Potvrdila rozhodnutí výkonného výboru SCC z roku 1992 zavést pro volby do skotského parlamentu nový systém – tzv. *Additional Member System*. Na jeho základě by 73 poslanců bylo voleno většinovým systémem ze stávajících volebních obvodů do Westminsteru, přičemž zvláštní mandát měl být vytvořen rozdělením volebního obvodu Orkney a Shetland. Dalších 56 poslanců mělo být voleno na základě stranických kandidátek v osmi skotských volebních obvodech do Evropského parlamentu (sedm zástupců z každé oblasti). Celkem by se tedy skotský parlament skládal ze 129 členů.

Upřesněna byla také pravomoc měnit základní sazbu daně z příjmu v rozmezí $\pm 3\%$. Ta se měla v budoucnu stát terčem ostré kritiky ze strany konzervativců ve snaze zabránit ustavení skotského parlamentu. Zpráva se zabývala též pravomocemi nové

---

²⁶⁹ Brand and Mitchell, „Home Rule in Scotland: The Politics and Bases of a Movement“, 48–49; Brown, „Building a Representative House in Scotland and the Role of Women in the Developmental Process“, 18.

²⁷⁰ Taylor, *The Scottish Parliament*, 47.

²⁷¹ Devine, *The Scottish Nation 1700–2000*, 612.

²⁷² Brown, A.: „Deepening Democracy: Women and the Scottish Parliament“, 113; Říchová, „Skotsko na cestě k autonomii“, 65; Taylor, *The Scottish Parliament*, 61–62.

instituce k místní správě a vztahem k Evropské unii. *West Lothian Question* ani budoucí vztahy mezi skotským parlamentem a celobritskými orgány nebyly, stejně jako v předchozí zprávě, vyřešeny. Součástí dokumentu se stala také volební smlouva (*Electoral Agreement*), prosazovaná především Labouristickou stranou, jejímž cílem bylo zajistit rovnoprávné zastoupení mužů i žen v novém parlamentu. Podepsali ji však pouze zástupci labouristů a liberálních demokratů.²⁷³

Přestože se skotské ústavodárné shromáždění nedokázalo shodnout na některých otázkách a principech, je nutné vyzdvihnout snahu představitelů nejrůznějších skupin skotského politického života vytvořit širší uskupení k prosazení devoluce ve Skotsku.

Vláda Konzervativní strany však nehodlala na svém přístupu vůči ustavení skotského parlamentu nic měnit. Na druhé straně Majorova administrativa usilovala o zlepšení vztahů se Skotskem. Z tohoto důvodu vydala již v březnu 1993 Bílou knihu *Skotsko v Unii: partnerství navždy* (*Scotland in the Union: A Partnership for Good*), ve kterém nabídla několik opatření, jejichž cílem bylo zlepšit postavení Skotska nejen ve Spojeném království, ale i v rámci EU. Ve vnitřní politice se návrhy týkaly spíše rozšíření pravomocí již existujících institucí, tedy prohloubení administrativní devoluce.²⁷⁴

Tento vládní dokument dokládá ochotu konzervativců provést určité změny ve stávajícím systému, které však nesměly být v rozporu s politikou unionismu, od níž vláda nemínila v žádném případě ustoupit. Nedalo se tedy předpokládat, že by konzervativní vláda přijala návrhy SCC či ostatních sdružení na vytvoření skotského legislativního orgánu.

Sami obhájci devoluční politiky dali do rukou Konzervativní strany argument, který mohl veškeré dosavadní snahy zmařit. Zpráva SCC z roku 1995 explicitně stanovila rozsah, v němž by skotský parlament mohl měnit základní sazbu daně z příjmu. Právě tohoto návrhu využili konzervativci, zejména ministr pro Skotsko Michael Forsyth, v kampani proti těm, kteří vytvoření skotského parlamentu

---

²⁷³ Brand and Mitchell, „Home Rule in Scotland: The Politics and Bases of a Movement“, 47–49; Brown, „Building a Representative House in Scotland and the Role of Women in the Developmental Process“, 18–19; Alice Brown, „Scotland: Paving the Way for the Devolution?“ in *Parliamentary Affairs* 50, č. 4 (October 1997): 660; Gay, *Scotland and Devolution*, 34–38; Taylor, *The Scottish Parliament*, 58–59, 65–68.

²⁷⁴ Jonathan Bradbury, „Conservative Governments, Scotland and Wales: A Perspective on Territorial Management“ in Bradbury and Mawson, *British Regionalism and Devolution*, 82–83.

požadovali. Argumentovali, že tato pravomoc „není nic jiného než 'tartan tax' uvalená na skotské obyvatele jednoduše proto, že jsou Skoty“²⁷⁵.

Důsledkem chování Konzervativní strany bylo odhodlání labouristů zasadit se o to, aby proběhlo referendum o devoluci. Toto rozhodnutí úzce souviselo s postojem předsedy Labouristické strany Tony Blairem k devoluci. Blair se problematikou devoluce začal více zabývat poté, co se v roce 1994 stal předsedou labouristů. Nahradil tak náhle zesnulého Johna Smithe, který usiloval nejen o pokračování reformy strany, jež byly nastartovány na konci osmdesátých let 20. století Neilem Kinnockem, ale i britské politiky jako takové. Jedním z hlavních bodů Smithova reformního úsilí byla právě devoluce.²⁷⁶

Na rozdíl od Smithe Tony Blair tak nadšeným obhájcem devoluce nebyl, ačkoli toto tvrzení odmítal. V rozhovoru pro deník *Financial Times* v lednu 1999 dokonce uvedl, že politiku devoluce podporoval už v sedmdesátých letech, kdy většina labouristů byla proti.²⁷⁷ Když ale v roce 1994 uvažoval o programu strany, objevila se u něj známka zaváhání, zda politiku devoluce prosazovat. Situaci mu neulehčovali ani přední členové strany. Někteří, jako například pozdější ministr vnitra a zahraničí Jack Straw, se snažili o to, aby politika devoluce do programu Labouristické strany zahrnuta nebyla, neboť labouristé se měli primárně prezentovat jako strana, která je schopna řešit hospodářské problémy a zajistit lepší kvalitu veřejných služeb. Zdůrazňovali také, že devoluce jako volební téma není příliš pro voliče v Anglii zajímavé. A pokud strana chtěla ve všeobecných volbách zvítězit, musela tyto voliče oslovit. Na druhé straně zde byla skupina Blairových spolupracovníků (Donald Dewar, George Robertson či Robin Cook), kteří politiku devoluce silně podporovali a obávali se, že kdyby se labouristé devoluční politiky vzdali, významně by tím přispěli k již i tak rostoucí podpoře SNP. A byl to především Robertson, který zdůrazňoval, že devoluce přispěje k úplné marginalizaci nacionalistů na politické scéně. Nakonec se Blair na konci roku 1995 rozhodl po diskusi se svým blízkým spolupracovníkem a následovníkem odkazu Johna Smithe Derry Irvinem devoluční politiku jako součást programu strany přijmout.²⁷⁸

Byl to především Tony Blair, kdo na referendu trval, neboť dávalo rozhodnutí labouristů o ustavení autonomních institucí legitimitu. Přestože někteří členové strany

---

²⁷⁵ Devine, *The Scottish Nation 1700–2000*, 616; srovnej Taylor, *The Scottish Parliament*, 72.

²⁷⁶ Iain McLean, „The National Question“, in Anthony Seldon, ed., *Blair's Britain. 1997–2007* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007), 488.

²⁷⁷ Citováno in John Rentoul, *Tony Blair. Prime Minister* (London: Time Warner Paperback, 2001), 458.

²⁷⁸ Anthony Seldon, *Blair* (London: The Free Press, 2005), 205.

s tímto rozhodnutím nesouhlasili, bylo uskutečnění referenda nakonec v první polovině roku 1996 schváleno a v červnu oficiálně oznámeno veřejnosti. Zároveň Blair v souvislosti s devolucí rovněž akcentoval zachování jednoty Spojeného království a nutnosti bránit se nacionalistické hrozbě.²⁷⁹

Zveřejnění záměru Labouristické strany vzbudilo rozruch zejména mezi členy SCC, kteří kritizovali fakt, že rozhodnutí bylo přijato bez konzultace s nimi. Problematika devoluce se tak spojila s nedůvěrou, zda labouristé skutečně dostojí svým závazkům. Takovéto reakce byly pochopitelné, zejména s ohledem na zkušenosti ze sedmdesátých let, kdy právě nedostatečná spolupráce mezi stoupenci devoluce při jejím prosazování a aktivita některých labouristických politiků významnou měrou přispěly k negativnímu výsledku referenda o vytvoření skotských autonomních orgánů v roce 1979.²⁸⁰

Důležitou podmínkou konání referenda bylo vítězství Labouristické strany ve všeobecných volbách v květnu 1997, což se podařilo. Labouristé ve volbách získali velkou podporu, v důsledku čehož měli ve Westminsteru pohodlnou většinu k prosazení svých politických cílů. Jedním z nich bylo také ustavení autonomních institucí ve Skotsku.

2.4 Závěr

Otázka vytvoření skotských autonomních byla poprvé formulována v kontextu širší reformy ústavněprávního uspořádání Spojeného království v 19. století. Tehdy se nejednalo o přímou reakci na skotské požadavky na autonomii či nezávislost, nýbrž na vývoj v Irsku, kde byla situace na rozdíl od ostatních částí království velmi neklidná. Ve Skotsku také neexistovala žádná organizace či politická strana, která by skotskou autonomii požadovala. To se změnilo právě ke konci 19. století, kdy vznikla první organizace zaměřující se na podporu skotské devoluce a také se objevila nová politická strana, která do svého programu tuto otázku včlenila. Zároveň se i v rámci Liberální strany dostávalo skotské devoluci větší pozornosti. Důsledkem Gladstonovy iniciativy bylo v neposlední řadě i obnovení funkce ministra pro Skotsko a vytvoření

---

²⁷⁹ Projev Tonyho Blaira v knihovně Playfair, Edinburgh University, 28. červen 1996 in Tony Blair, *New Britain. My Vision of a Young Country* (London: Fourth Estate, 1996), 269.

²⁸⁰ Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom*, 198; Devine, *The Scottish Nation 1700–2000*, 616; Oonagh Gay, *Scotland and Devolution*, 41–43; Říchová, „Skotsko na cestě k autonomii“, 65–66; Seldon, *Blair*, 205–6.

odpovídajícího úřadu, který ministři poskytoval zázemí pro jeho činnost. V následujících desetiletích se sice iniciativy prosazující devoluci objevovaly, ale především v důsledku vnějších vlivů jejich výsledkem bylo prohloubení administrativní devoluce. Významný průlom v této otázce představoval vzrůst podpory Skotské národní strany na konci šedesátých let, neboť fakticky přinutil velké strany se problematikou devoluce vážněji zabývat. I když Konzervativní strana přišla s návrhem na ustavení skotského shromáždění, konkrétní kroky však v té době nepodnikla, obdobně jako devoluci odmítající Labouristická strana.

Ke změně postojů labouristů došlo po volbách v roce 1974, kdy k této otázce zaujali kladné stanovisko ve snaze zabránit dalším ziskům Skotské národní strany a zajistit si ve Skotsku většinu. Jednalo se tedy o racionální kalkulaci v duchu Downsonovy argumentace než samotný souhlas se skotskou autonomií. Na druhé straně část členů labouristů byla devoluci dlouhodoběji nakloněna, ale nepodařilo se jim tuto politiku v rámci strany prosadit. Neúspěšná ale byla i snaha labouristické vlády, jejíž zákon o ustavení skotského shromáždění sice získal v referendu těsnou podporu, ale v důsledku Cunninghamova dodatku, který odrážel nejednotnost labouristů vůči politice devoluce, byla výše podpory nedostatečná. Přestože ani konzervativci ve druhé polovině sedmdesátých let nezaujímali k devoluci jednotný postoj, vydali opoziční dokument nabízející několik variant řešení dané otázky. I během kampaně před referendem, ve které doporučovali jeho nepřijetí, usilovali o zdůraznění jiného přístupu k devoluci, ne její odmítání. Postup konzervativců vycházel ze stejného předpokladu jako v případě labouristů – získat podporu voličů. To se jasně ukázalo během jejich osmnáctileté vlády, kdy se strana odmítla skotskou autonomií zabývat. Jejím postojem napomohla také slabá podpora nacionalistů a silná pozice v Anglii.

Neúspěšné referendum a negativní postoj konzervativní vlády k devoluci přiměly zastánce této politiky k vytvoření společné platformy, na jejímž základě by byly principy devoluce diskutovány. Vzniklo tak skotské ústavodárné shromáždění, jehož význam spočíval v několika směrech. Zaprvé účast Labouristické strany, která se postupně stala nejsilnější stranou ve Skotsku, dávala určitou naději, že v případě jejího nástupu k moci prosadí dohodnuté principy. Zadruhé důležitou roli hrála také skutečnost, že se na činnosti shromáždění podílely rovněž nepolitické instituce, a tak se problematika devoluce dostávala do povědomí skotského obyvatelstva. Za třetí dokumenty přijaté tímto shromážděním byly určující pro další vývoj, i když ne vždy se

všichni účastníci shodovali v názoru na přijaté řešení. I přes rozpory byla snaha se dohodnout a vymezit se vůči SNP, jejíž podpora opět od konce osmdesátých let rostla.

Situaci ale komplikovalo prohlášení Labouristické strany o konání referenda, neboť labouristé s představiteli shromáždění svůj záměr nekonzultovali, což vyvolalo obavy z opakování vývoje v sedmdesátých letech. Všechny obavy se však rozplynuly poté, co se Labouristická strana po vyhraných volbách v roce 1997 zasadila důrazem na společný postup obhájců devoluce o její kladné přijetí skotskou veřejností, a tím otevřela cestu k ustavení autonomních institucí ve Skotsku.

3 SKOTSKÁ NÁRODNÍ STRANA

Skotská národní strana vznikla v době, kdy návrhy týkající se skotské autonomie byly v souvislosti s řešením hospodářské krize odsunuty do pozadí. Jednalo se o marginální politické uskupení, kterému se podařilo do britské politiky výrazněji promluvit až ke konci šedesátých a v sedmdesátých letech. Od té doby zástupci SNP pravidelně zasedají ve Westminsteru a usilují o prosazení nezávislého skotského státu. Voličská podpora SNP navrátila do centra politického dění otázku vytvoření skotských autonomních institucí, na kterou musela strana reagovat a vypořádat se s ní.

3.1 Formování Skotské národní strany a její vývoj na periferii politického dění

3.1.1 Cesta k ustavení Skotské národní strany

Skotská národní strana byla vytvořena sloučením dvou rozdílných skotských stran: Národní strany Skotska (*National Party of Scotland*) a Skotské strany (*Scottish Party*). Nejednalo se ale o jednoduchý proces, jak by se mohlo na první pohled zdát, nýbrž o velmi složité hledání kompromisů a ústupků.

Národní strana Skotska se zformovala se z různých hnutí obhajujících různou míru samosprávy pro Skotsko v roce 1928. Mezi tato hnutí patřily Národní liga Skotů (*Scots National League, SNL*), Skotské národní hnutí (*Scottish National Movement, SNM*), Skotská asociace pro *Home Rule* (SHRA) a Studentská nacionalistická asociace glasgowské univerzity (*Glasgow University Student Nationalist Association, GUSNA*).

O Skotské asociaci pro *Home Rule*, která usilovala o prosazení skotské autonomie, bylo pojednáno v rámci debaty o *Home Rule* v předchozí části práce. Pozornost je tedy zde věnována třem zbývajícím hnutím. Na rozdíl od SHRA bylo cílem Národní ligy Skotů získat pro Skotsko nezávislost. Liga byla založena v roce 1920 Skoty žijícími v Londýně, kde také zpočátku vyvíjela své aktivity. Mezi její hlavní představitele patřili Stuart R. Erskine z Marru, William Gillies a Lewis Spence. SNL se v prvních letech svého působení vyznačovala silnou orientací na skotské tradice a gaelskou kulturu. Toto zaměření souviselo se skutečností, že její členové byli úzce spjatí s činností Highlandske pozemkové ligy (*Highland Land League, HLL*). Ta vznikla ke konci 19. století a zaměřovala se na otázku navrácení půdy na Vysočině jejich původním majitelům, kterým byla zabrána po skončení jakobitských povstání

v polovině 18. století, a posléze i na podporu skotského *Home Rule*.²⁸¹ Velkou inspiraci nacházela SNL u Irska jakožto příbuzného keltského národa a podle irského vzoru chtěla ze Skotska vytvořit „ryzí keltský stát“. Právě důrazem na etnický původ se snažila ukázat odlišnost Skotů od Angličanů, které liga označovala teutonský národ, jehož snahou bylo si Skotsko podrobit a vytvořit si z něj svou kolonii. Nacionalismus SNL byl navíc spojen s velmi levicovou orientací jejích členů a odkazem na skotskou historii a kulturu.²⁸²

Přestože liga zprvu působila jen v Londýně, neznamená to, že by byla zcela odtržena od dění ve Skotsku. Podle skotského historika Jacka Branda již v listopadu 1920 byla iniciátorem demonstrace v Arbroath, na které se snažila připoutat pozornost k vlastnímu pojetí historie a otázce skotské nezávislosti.²⁸³ Rovněž byla v kontaktu s představiteli SHRA, zejména s Muirheadem, který v roce 1922 žádal představitele ligy o podporu demonstrace, již SHRA ve Skotsku organizovala.²⁸⁴

Rok 1922 byl pro ligu důležitý i ve smyslu rozšiřování své organizace. Na počátku tohoto roku byla oficiálně zahájena i činnost ve Skotsku a zakládány nové pobočky, první v Glasgowě a Edinburghu. Skutečnost, že se liga ve Skotsku více angažovala a dávala o sobě vědět, bylo důležité z hlediska nadcházejícího vývoje. Poté, co v důsledku neschválení vládního návrhu zákona týkajícího se *Home Rule* v polovině roku 1924 řada politicky činných osob ve SHRA nabyla přesvědčení o neúčinnosti prosazované strategie a rozhodla se asociaci opustit, nabízela se liga, zejména pro ty, kdo, ač členy SHRA, prosazovali skotskou nezávislost, jako vhodná platforma pro další činnost. Jednou z takových osobností, která v této době SHRA opustila a stala se členem glasgowské pobočky SNL, byl Tom Gibson.²⁸⁵ Jeho příchod znamenal důležitý předěl v činnosti a směřování ligy, což se v delším horizontu projevilo i v Národní straně Skotska a posléze i Skotské národní straně.

Tom Gibson, který se brzy stal předsedou glasgowské pobočky SNL, zastával odlišné stanovisko ke strategii, jak dosáhnout nezávislého skotského státu, od vedení ligy. Místo kulturního nacionalismu zdůrazňoval nutnost spojit s problematikou nezávislosti Skotska problémy všedního dne, tedy zaměřit se na ekonomické a sociální otázky. V tomto směru navázal na taktiku Spolku mladých Skotů z doby před první

---

²⁸¹ Brand, *The National Movement in Scotland*, 183; Devine, *The Scottish Nation 1700–2000*, 305, 438.

²⁸² Finlay, *Independent and Free*, 38–39, 45, 61.

²⁸³ Brand, *The National Movement in Scotland*, 185.

²⁸⁴ Letter of R. E. Muirhead to Hon. R. Erskine of Marr, Gloucester House, Regent's Park, London, 21st February 1922 in Acc. 3721, box 103.

²⁸⁵ Brand, *The National Movement in Scotland*, 186.

světovou válkou. Dále Gibson akcentoval nutnost zapojit ligu do volebního klání a usilovat o poslanecké mandáty ve Westminsteru. Přestože zpočátku SNL tuto myšlenku odmítala, nakonec ji odsouhlasila. Důvodem souhlasu byla strategie, která měla být uplatněna tehdy, pokud bude do Westminsteru zvolena většina poslanců za Skotsko prosazujících nezávislost. V takovém případě se neměli poslanci odebrat do Londýna, ale měli vytvořit vlastní parlament v Edinburghu a jeho prostřednictvím vytvářet tlak britskou vládu, aby uznala nezávislost Skotska. Z popisu strategie je zřejmé, že se SNL opět inspirovala v Irsku, konkrétně stranou *Sinn Féin* a jejím postupem po vítězných volbách v roce 1918, který v podstatě vedl k vytvoření samostatného irského státu. Třetí oblastí, o jejíž změnu Gibson usiloval nejenom v souvislosti s účastí ve volbách, ale i za účelem omezit vliv vedení ligy, tedy Erskina a Gilliese a jejich romantický nacionalismus, byla reorganizace ligy. Reorganizovat SNL se mu sice nakonec podařilo, ale vliv vedení zcela neomezil. Dále se Gibson zasloužil o vytvoření nového časopisu *Scots Independent*, který se stal důležitým nástrojem prosazování politiky ligy. Úkolem časopisu bylo rovněž prezentovat SNL jako moderní hnutí, které usiluje o ekonomické a sociální posílení Skotska a jeho politickou nezávislost. V tomto směru se mu povedlo svůj přístup prosadit a důraz na kulturní nacionalismus byl odsouván do pozadí.²⁸⁶

Třetí organizací, která se stala základem pro Národní stranu Skotska, bylo Skotské národní hnutí, v jehož čele stál básník a novinář Lewis Spence. Toto hnutí vzniklo v roce 1926 jako výsledek osobních neshod v rámci SNL. Se Spencem SNL opustila většina těch, kdo nesouhlasili se změnami zaváděnými Gibsonem. To se projevilo i v definici cílů Spenceova hnutí a jeho strategie. SNM obdobně jako SNL usilovalo o nezávislost Skotska jako samostatného národa v rámci britského Společenství národů, přičemž tuto otázku spojovalo s půdou, zemědělstvím a rybolovem. Na rozdíl od Gibsona ale SNM kladlo větší důraz na prosazování skotského jazyka (skotštiny), historie a kultury, což mělo vést k posílení národní hrdosti Skotů. Rovněž odmítalo účast v parlamentních volbách.²⁸⁷ Skotské národní hnutí jednoznačně odkazovalo na Highlandskou pozemkovou ligu a akcentováním skotských tradic mělo blíže k nacionalismu Erskina a Gilliese, kteří zůstali v SNL. Ve srovnání se Skotskou asociací pro *Home Rule* a Národní ligu Skotů bylo ale Skotské národní hnutí spíše marginálním uskupením. Jeho hlavní přínos vidí skotský politolog a historik Peter

---

²⁸⁶ Brand, *The National Movement in Scotland*, 187–88; Finlay, *Independent and Free*, 38–53; H. J. Hanham, *Scottish Nationalism* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1969), 140–43.

²⁸⁷ Brand, *The National Movement in Scotland*, 189–90; Hanham, *Scottish Nationalism*, 148, 150.

Lynch v tom, že svým vznikem snížilo váhu opozice proti Gibsonovým reformám v SNL, a tak umožnilo, aby se SNL stala „seriózní politickou organizací“.²⁸⁸

Nejmladší organizací, jež se podílela na vzniku Národní strany Skotska, byla Studentská nacionalistická asociace glasgowské univerzity. K jejímu vzniku došlo na podzim roku 1927. Hlavním iniciátorem jejího zformování byl John MacCormick, který do té doby působil jako člen Nezávislé labouristické strany (*Independent Labour Party, ILP*)²⁸⁹ a tajemník univerzitního klubu Labouristické strany. Důvodem MacCormickova úsilí bylo přesvědčení, že labouristé nemají dostatečnou politickou vůli prosadit skotskou autonomii. Pro svůj záměr se mu podařilo získat většinu členů labouristického univerzitního klubu a díky svým vynikajícím schopnostem rétora postupně i další studenty univerzity. Členy asociace se ale nestali pouze ti, kdo podporovali *Home Rule*, ale rovněž zastánci skotské nezávislosti. Protože mezi členy nepanovala shoda na ústavním uspořádání Skotska, vytkla si GUSNA oficiálně cíl skotské samosprávy bez bližší specifikace. Naopak společným jmenovatelem organizace byl důraz na propagaci skotské kultury nejenom v rámci glasgowské univerzity, ale i mimo ni.²⁹⁰

Právě odkaz na činnost mimo univerzitu byl pro další vývoj klíčový. Vzhledem k tomu, že GUSNA nebyla spojena s žádnou politickou stranou, neměla příliš finančních prostředků na svůj chod. Z tohoto důvodu se obrátila na Muirheada, který finančně zajišťoval činnost SHRA, o peněžní podporu, avšak neúspěšně. I přes tento neúspěch se ale podařilo navázat kontakt, což se projevilo v oficiálním pozvání SHRA na setkání národního shromáždění organizovaného SHRA. Cílem MacCormickovy účasti na shromáždění bylo najít organizaci mimo univerzitní půdu, se kterou by GUSNA mohla za účelem prosazení skotské samosprávy spolupracovat. To se ale nepodařilo.²⁹¹

V reakci na tento nezdar se John MacCormick rozhodl vzít aktivitu do svých rukou. Oslovil všechny organizace podporující změnu ústavního statusu Skotska a předložil jim návrh na vytvoření jedné národní strany, jež by tuto změnu prosazovala.²⁹² Myšlenka vzniku skotské národní strany nebyla nová. Jejím nejsilnějším zastáncem byla SNL již od poloviny dvacátých let a za účelem jejího prosazení se snažila působit na

---

²⁸⁸ Peter Lynch, *SNP. The History of The Scottish National Party* (Cardiff: Welsh Academic Press, 2002), 34.

²⁸⁹ Nezávislá labouristická strana byla jedním ze zakladatelů Labouristické strany, ale zachovala si v rámci ní autonomní postavení.

²⁹⁰ Brand, *The National Movement in Scotland*, 192; MacCormick, *The Flag in the Wind*, 14–16, 19.

²⁹¹ MacCormick, *The Flag in the Wind*, 20–21.

²⁹² *Ibid.*, 22.

členy SHRA, kteří tuto alternativu začali vážněji zvažovat po druhém odmítnutí návrhu zákona o *Home Rule* pro Skotsko v roce 1927. Již v kontextu vývoje aktivit SHRA bylo zmíněno, že k této myšlence se postupně stále více klonil i sám Muirhead. Z pohledu členů SHRA i Muirheada samotného mohla právě národní strana sloužit jako vhodný nástroj nátlaku na Labouristickou stranu a donutit ji k větší iniciativě v tomto směru. Jak uvedl bratr Rolanda Muirheada, Robert Muirhead: „I kdyby se skotská národní strana nikdy nestala natolik silnou, aby mohla prosadit *Home Rule* vlastním úsilím, její existence se může dobře projevit v tom, že bude tím stimulem, jehož bude zapotřebí, aby Labouristická strana jednala.“²⁹³ S ohledem na další vývoj skotského *Home Rule* či devoluce se jeho slova ukázala být více než pravdivá, byť v mnohem delším časovém horizontu, než on a ostatní členové SHRA předpokládali.

Rok 1927 se nesl v duchu intenzivnější komunikace mezi jednotlivými organizacemi a vyústil v neformální schůzku zástupců SHRA, SNL, SNM a GUSNA na počátku roku 1928, jejímž úkolem bylo najít možné shody mezi organizacemi a případně připravit setkání na vyšší úrovni. Přestože se účastníci schůzky shodli na vytvoření nové strany, jejíž název měl být Skotská národní strana, přetrvávaly rozpory mezi Muirheadem a Gibsonem o směřování a způsobu fungování nové strany. Podle historika Finlaye lze rozdíly mezi oběma muži vidět v jejich odlišné politické orientaci, která se u liberála Gibsona projevovala v kritice úzkého propojení SHRA s Labouristickou stranou, což Muirhead jako člen ILP nenesl příliš lehce. Tato skutečnost se odrazila i ve vnímání nové strany. Muirhead odmítal Gibsonovu vizi strany, která se bude účastnit voleb, nebude spjata s jakoukoli další stranou a deklaruje jasně vymezené cíle.²⁹⁴

S těmito omezeními se uskutečnilo první formální setkání všech čtyř organizací na počátku února 1928, kterému předsedal John MacCormick. Jejich zástupci potvrdili rozhodnutí sloučit se v jednu stranu nesoucí název Skotská národní strana, která je ve své činnosti nezávislá a jejímž cílem je dosažení samosprávy pro Skotsko. I přes toto oficiální prohlášení se Gibsonovi podařilo prosadit změnu názvu na Národní stranu Skotska, neboť jej považoval za vhodnější.²⁹⁵ S ohledem na rozdílné názory na vhodné státoprávní uspořádání Skotska byl volen obecnější termín samospráva. Také detailnější vymezení politiky nové strany a způsob jejího řízení bylo ponecháno na pozdější dobu.

---

²⁹³ Robert F. Muirhead *Scottish Home Rule*, August, 1926, 17 citováno in Finlay, *Independent and Free*, 71.

²⁹⁴ Finlay, *Independent and Free*, 75–76.

²⁹⁵ Brand, *The National Movement in Scotland*, 194; Finlay, *Independent and Free*, 76.

Za oficiální vznik Národní strany Skotska je považován duben 1928. Poté, co v polovině roku SNL, GUSNA a SNM rozpustily své organizace a došlo k odchodu velké části členů SHRA, byla na podzim svolána první výroční konference strany. Na konferenci bylo schválena její ústava, vedení i organizační struktura. Většinu vedoucích stranických postů obsadili ti, kdo prosazovali umírněnější formu samosprávy, tedy *Home Rule*. Prezidentem se stal Cunnighame Graham ze SHRA, Muirhead získal post předsedy (*Chairman*) a John MacCormick funkci tajemníka (*Honorary Secretary*). Jediným zástupcem radikálnějšího křídla byl Lewis Spence, který obsadil post místopředsedy (*Vice-Chairman*).²⁹⁶ Jediným, kdo se do vedení strany nedostal, byl Tom Gibson. Neznamená to ale, že byl jeho vliv na chod strany omezen. Zcela naopak. Do cílů strany se mu podařilo prosadit silnější formu samosprávy. Skotsko tak podle NPS mělo získat „nezávislé národní postavení v rámci britské skupiny národů“.²⁹⁷ Jak zdůrazňuje ve svých pamětech MacCormick, zastánci skotské nezávislosti odmítali použít slovo *Commonwealth*, neboť jej chápali ve smyslu podřízeném vůči Londýnu a takové postavení Skotska odmítali.²⁹⁸ Strana tak uznávala omezení suverenity Skotska pouze ze strany koruny.²⁹⁹

Dále bylo odsouhlaseno, opět zcela v souladu s Gibsonovou strategií, že strana se bude účastnit voleb do Westminsteru i místní správy a že její členové nesmí být zároveň členy jiného politického uskupení. Základem stranické organizace se stala pobočka, která vysílala své zástupce na konferenci, jež byla nejvyšším hlavním orgánem strany scházejícím se minimálně jednou za rok. Dalším důležitým orgánem byla rada (*National Council*), jež se skládala z vedení strany a dalších dvanácti členů vybraných na konferenci strany.³⁰⁰

Obdobně byl Gibson úspěšný v prosazení levicové orientace strany, kterou zavedl již u SNL. Národní strana Skotska v souladu se strategií organizací, ze kterých vznikla, spojovala otázku skotské samosprávy s ekonomickými a sociálními problémy Skotska. Úspěšné řešení těchto problémů mělo podle NPS vést k „rekonstrukci skotského národního života“. Důrazem na tento program se strana snažila oslovit širší okruh voličů, především těch, kteří volili labouristy či liberály.³⁰¹

---

²⁹⁶ Finlay, *Independent and Free*, 79–80; MacCormick, *The Flag in the Wind*, 22.

²⁹⁷ Constitution of the National Party of Scotland, 1928 in Acc. 3721, box 86.

²⁹⁸ MacCormick, *The Flag in the Wind*, 22–23.

²⁹⁹ Srovnej Brand, *The National Movement in Scotland*, 201.

³⁰⁰ Constitution of the National Party of Scotland, 1928 in Acc. 3721, box 86.

³⁰¹ Constitution of the National Party of Scotland, 1928 in Acc. 3721, box 86; Finlay, *Independent and Free*, 80.

Přestože strana obhajovala politiku nezávislosti než *Home Rule*, snažila se vystupovat jako umírněná strana, jejímž cílem je ekonomické posílení Skotska. To se jí zpočátku dařilo. Napomáhala k tomu skutečnost, že odlišné postoje členů strany byly upozaděny „nadšením“ ze vzniku výhradně skotské strany, která je alternativou vůči celobritským stranám. I když v prvních volbách, kterých se strana v roce 1929 účastnila, příliš úspěšná nebyla, v nadcházejících letech (1930 – 1932) se situace zlepšila a její kandidáti získali mezi 10% až téměř 16% hlasů. Nárůst voličské podpory byl doprovázen i zvyšujícím se počtem členů strany, který v roce 1931 dosáhl 8.000 členů.³⁰² Růst počtu členů byl doprovázen rozšiřováním sítě poboček strany. V roce 1930 jich strana měla 70 oproti 41 v době svého vzniku, ale pouze 25 jich bylo plně funkčních. Není bez zajímavosti, že své pobočky strana zřizovala i mimo území Skotska. Existovaly ve Spojených státech, Kanadě, Novém Zélandu, či v tehdejší Jihoafrické unii. Jejich úkolem bylo propagovat cíle strany.³⁰³

S organizační strukturou strany úzce souvisela i skutečnost, že NPS stavěla své kandidáty výhradně v městských volebních obvodech. Hlavní sídlo NPS bylo v Glasgow a pobočky se nacházely v oblasti centrálního pásu Skotska (oblast mezi Edinburghem a Glasgow) a okolí. Výjimku představovalo Inverness, kde byla zřízena jediná pobočka NPS na Vysočině.

Soudržnost strany posilovaly nejenom volební výsledky, ale rovněž i podpora médií, zejména skotského *Daily Record* a skotské edice *Daily Express*, která nacionalismu prezentovaném NPS dávala čím dál více prostoru.³⁰⁴ Obdobnou roli sehrály i dvě kampaně na rektora glasgowské univerzity. První v říjnu 1928, kdy kandidát NPS Cunnighame Graham o šedesát hlasů skončil na druhém místě za bývalým a velmi dobře známým ministerským předsedou Baldwinem. V nadcházející volbě o tři roky později byla NPS již úspěšnější, neboť její kandidát Compton Mackenzie rektorské volby vyhrál.³⁰⁵

Situace se ale začínala měnit na počátku třicátých let, kdy se ve straně začaly projevovat rozdílné názory na směřování strany. Stále hlasitěji se ozývali ti členové strany, kteří prosazovali prohloubení závazku NPS ke skotské nezávislosti ve smyslu upuštění od spojení s korunou v rámci britského impéria a nesouhlasili se strategií umírněné prezentace strany na veřejnosti. S nimi se opět do popředí dostaly myšlenky

---

³⁰² Brand, *The National Movement in Scotland*, 202; Hanham, *Scottish Nationalism*, 157.

³⁰³ Annual Delegate Conference of the NPS, 10 May 1930, Glasgow in Acc. 3721, box 86.

³⁰⁴ MacCormick, *The Flag in the Wind*, 50, 57–61.

³⁰⁵ Hanham, *Scottish Nationalism*, 156; MacCormick, *The Flag in the Wind*, 26–30.

keltského nacionalismu prosazované Erskinem z Marru. Mimoto na síle začaly nabývat i mnohem radikálnější myšlenky, které spojovaly keltský nacionalismus s italským fašismem a irským radikalismem vyznávajícím politické násilí. Nejznámějším zastáncem tohoto proudu byl známý skotský básník Hugh MacDiarmid, občanským jménem C. M. Grieve, jenž se navíc netajil svou náklonností ke komunistické ideologii.³⁰⁶

Jiný postoj zaujal MacCormick, který v roce 1930 přišel s návrhem intenzivněji na veřejnosti propagovat myšlenku skotské samosprávy. Za tímto účelem zorganizoval v červnu téhož roku ve Stirlingu demonstraci, na které zveřejnil dokument – *The Covenant*, v němž dle linie nastavené NPS odkazoval na dosažení samosprávy pro Skotsko a obnovení jeho nezávislého statutu. Zároveň v dokumentu MacCormick deklaroval, že pokud se pod něj podepíše většina skotských občanů, bude to dostatečný mandát pro vytvoření nezávislého skotského parlamentu.³⁰⁷ Přestože demonstrace nebyla bez ohlasu, vedení strany nakonec rozhodlo o odložení této iniciativy a zaměřit se na volební klání.³⁰⁸

MacCormickovy snahy nalézt širší podporu pro skotskou samosprávu neustávaly. Svou aktivitou ale vzbuzoval negativní reakce u radikálnějšího křídla strany, tzv. fundamentalistů, neboť ji vnímali jako odklon od stranické politické linie. Vnitřní rozpory strany se ještě více prohloubily v roce 1932. Bylo to způsobeno zejména dvěma faktory. První se týkal úspěchu ve volbách. Přestože si NPS ve volebním klání nevedla úplně špatně, nebyla její voličská základna natolik silná, aby se její kandidát dostal do parlamentu. Je nutné mít na paměti, že strana se svou velikostí nemohla v žádném případě rovnat velkým celobritským stranám a oslovovala jen omezený počet voličů. Neschopnost dosáhnout většího volebního úspěchu vedla k podlomení důvěry ohledně přijaté strategie a politiky NPS. Druhým faktorem bylo vytvoření nové strany na politické scéně – Skotské strany. Vznikem této strany v podstatě NPS ztratila „monopol“ prezentovat se jako jediná skotská strana prosazující samosprávu Skotska.³⁰⁹

Neshody ve straně vypluly na povrch v celé své šíři na její půlroční konferenci v listopadu 1932. Ještě před jejím zahájením stranu opustil její dosavadní místopředseda Lewis Spence. Posléze následovaly další odchody ať již vynucené vedením strany či dobrovolné. Důvodem byla otázka orientace strany, na jejíž nutné redefinici se všichni

---

³⁰⁶ Finlay, *Independent and Free*, 83–85.

³⁰⁷ Hanham, *Scottish Nationalism*, 158.

³⁰⁸ Minutes of the Executive meeting, Glasgow, 9th July, 1930 in Acc. 3721, box 87.

³⁰⁹ Srovnej Finlay, *Independent and Free*, 91, 93.

v souvislosti se vznikem Skotské strany shodovali. Radikálnější křídlo strany prosazovalo, aby se NPS jednoznačně prezentovala jako strana podporující obnovení suverenity Skotska bez jakýchkoli omezení a podmínek a zaujala nekompromisní postoj vůči celobritským stranám. Umírněnější názor ohledně cílů a směřování strany předložili zástupci pobočky NPS v Inverness. Jímí navrhovaná politická strategie byla podmíněna zvolením dostatečného počtu kandidátů NPS do Westminsteru. Ve své podstatě se jednalo o návrh na vytvoření konfederace, který šel dále než pouhé *Home Rule*, ale negarantoval bezpodmínečnou nezávislost Skotska. Každá země Spojeného království, tedy nejenom Skotsko, ale i Anglie, Severní Irsko a Wales, měla mít vlastní parlament, který měl být nejvyšší legislativní i administrativní autoritou. Jednotlivé parlamenty by jmenovaly po sedmi zástupcích, kteří by vytvořili tzv. společnou komisi (*Joint Commission*). Úkolem této komise mělo být vypracování principů pro fungování britské rady (*British Council*), na kterou by parlamenty delegovaly část svých pravomocí v oblastech zahraničních vztahů, obrany, kolonií a britské Indie a případně dalších záležitostí, pokud by se na nich parlamenty shodly. Do doby, než by byla britská rada vytvořena, měli tyto pravomoci vykonávat ministři jmenovaní královnou na návrh společné komise. Zvažována měla být také možnost vytvoření celní unie.³¹⁰ Rezoluce ale již neříkala, jakým způsobem by chtěla dosáhnout souhlasu ostatních částí Spojeného království s tímto návrhem. Na rozdíl od návrhů fundamentalistů, které mezi členy konference nezískaly podporu, byla rezoluce pobočky Inverness postoupena k projednání v radě NPS a následné výroční konferenci.³¹¹ Ukázalo se tak, že fundamentalisté nejsou natolik silní, aby své požadavky mohli ve straně prosadit.

Výroční konference se uskutečnila v květnu 1933 v Glasgow a probíhala v mnohem napjatější atmosféře než setkání v předchozím roce. Důvodem byly nejen pokračující snahy fundamentalistů po zachování orientace strany na úplnou nezávislost Skotska, ale i špatné výsledky ve volbách a rovněž chování vedení strany, zejména jejího tajemníka Johna MacCormicka. Byl to právě MacCormick, který v souladu se svou vizí zajistit co nejširší podporu otázce skotské samosprávy usiloval o spojení Národní strany Skotska se Skotskou stranou a za tímto účelem vedl tajné rozhovory

---

³¹⁰ Resolution from Inverness Branch, Agenda of the National Party of Scotland Half-Yearly Conference, 26th November, 1932, in Acc. 3721, box 86.

³¹¹ Minutes of the Half-Yearly Conference of the National Party of Scotland; Secretary's Report, Half-Yearly Conference of the NPS, 26th November, 1932, in Acc. 3721, box 86.

s představiteli Skotské strany na jedné straně a na straně druhé prosazoval směřování NPS k umírněnější pozici.³¹²

Důvodem tohoto umírněnějšího přístupu byla skutečnost, že Skotská strana, která oficiálně vznikla v létě 1932, se orientovala na prosazení skotské autonomie a odmítala úplnou rozluku s Anglií. MacCormicka rovněž oslovilo složení strany. Skotská strana se na rozdíl od NPS skládala z osobností, které měly jako v převážné většině členové konzervativní či liberální strany zkušenosti z politického života a které byly veřejnosti známé. Ať již to byl advokát Alexander MacEwen, George Malcom Thomson, profesor práva Andrew Dewar Gibb či vévoda z Montrose, jenž dokonce podpořil kandidáta NPS v rektorské kampani v roce 1931 a s nímž MacCormick od té doby udržoval pravidelný kontakt. Výrazný veřejný profil členů Skotské strany mohl z MacCormickova pohledu výrazně napomoci prosazení otázky skotské samosprávy. V tomto přesvědčení jej utvrdily výsledky doplňovacích voleb, které se konaly na počátku roku 1933 ve volebním obvodu East Fife a ve kterých kandidát NPS obdržel necelá 4% hlasů, což byl nejen nejhorší výsledek strany za poslední tři roky, ale bylo to také o polovinu méně, než získal kandidát liberálů prosazující *Home Rule*. Ukazovalo se tak, že umírněnější přístup má u voličů větší ohlas.³¹³

Postup MacCormicka byl zcela veden pragmatickou úvahou a nikoli jednoznačným příklonem k politice *Home Rule*. Právě onen pragmatismus, který jej doprovázel od počátku jeho politické kariéry, byl předmětem časté kritiky nejen na počátku třicátých let, ale i později. Na rozdíl od většiny svých politických protějšků MacCormick otázku skotské samosprávy nespojoval výlučně s loajalitou k politické straně. Zcela v Downsově duchu vnímání politického chování sloužila MacCormickovi strana pouze jako nástroj pro dosažení vytčeného cíle. Z tohoto pohledu je nutné vnímat jeho činy a jednání. To ostatně sám MacCormick ve svých pamětech přiznává: „Nikdy jsem nebyl schopen pochopit takovou věc jako je „stranická loajalita“, ..., pro mě to je popření svobody.“³¹⁴

Květnová výroční konference NPS byla tedy pro MacCormicka příležitostí, jak prosadit ve straně svou vizi, což se mu povedlo jen částečně. Odsouhlasena byla změna politické linie strany směrem k umírněnější formě skotské samosprávy. Základem se stala zmíněná rezoluce z půlroční konference, vypuštěny ale byly odkazy na zapojení

---

³¹² Hanham, *Scottish Nationalism*, 159; MacCormick, *The Flag in the Wind*, 81.

³¹³ Brand, *The National Movement in Scotland*, 202, 215–16; Finlay, *Independent and Free*, 104–6.

³¹⁴ MacCormick, *The Flag in the Wind*, 122–23.

všech částí Spojeného království. Primárním cílem NPS se tak stalo vytvoření skotského parlamentu, zodpovědného za skotské záležitosti včetně daní a finančních otázek. Zdůrazněno bylo také rovnoprávné postavení Skotska s Anglií jako mateřských národů (*Mother Nations*) v kontextu jejich pravomocí v rámci britského impéria. V souladu s tímto postavením mělo dojít ke zřízení společného orgánu Anglie a Skotska, který by měl tyto pravomoci vykonávat zejména v oblasti obrany, zahraničních vztahů a případně i celní unie mezi oběma zeměmi. Opět bylo akcentováno, že pouze nezávislá skotská strana, která není žádným způsobem napojena na celobritské strany, může těchto cílů dosáhnout.³¹⁵

Delegáti na konferenci ale nepodpořili MacCormickův požadavek, aby NPS oficiálně deklarovala, že ona i Skotská strana usilují o dosažení stejného cíle. Důležitou roli v odmítnutí tohoto návrhu sehrál předseda strany Muirhead a také Gibson, kteří se sloučením obou stran nesouhlasili.³¹⁶ Neznamená to, ale že by tuto otázku nereflektovali. Postoj ke Skotské straně byl řešen v kontextu obecnějšího vymezení vztahů mezi NPS a jinými skotskými organizacemi prosazujícími samosprávu. Podle schválené rezoluce měla rada pravomoc pouze v případě nutnosti zajištění jednoty v prosazování skotské otázky navázat kontakt „se všemi nebo některými skotskými organizacemi“, pokud tyto organizace vyjádří souhlas s principy, na kterých je NPS založena.³¹⁷

Na druhé straně se MacCormickovi podařilo zbavit se nejhlasitějších odpůrců z fundamentalistického křídla. Svou taktiku založil na prohlášení, že porušují pravidla strany a jsou k ní neloajální. Využil tak chování a jednání fundamentalistů nejen na konferenci, kde ostře protestovali proti novým principům strany, ale také v pobočkách, zejména v Londýně.³¹⁸ Výstižně tento proces zhodnotil profesor Finlay: „Bylo to mistrovství politického manévrování MacCormicka, který odvedl pozornost od politického obsahu sporu a obrátil otázku vyloučení v záležitost stranické disciplíny, proti čemuž neměli fundamentalisté žádnou obranu.“³¹⁹

---

³¹⁵ National Council Resolution, Agenda of the National Party of Scotland Annual Conference, Minutes of Proceedings of the National Party of Scotland Annual Conference, Glasgow, 27th May, 1933, in Acc. 3721, box 86 i box 104.

³¹⁶ Finlay, *Independent and Free*, 109.

³¹⁷ Resolutions affecting the Policy of the Party; Minutes of Proceedings of the National Party of Scotland Annual Conference, 27th May, 1933, in Acc. 3721, box 86 i box 104.

³¹⁸ Secretary's Report, the National Party of Scotland Annual Conference, 27th May, 1933, in Acc. 3721, box 86; MacCormick, *The Flag in the Wind*, 81.

³¹⁹ Finlay, *Independent and Free*, 118.

I když MacCormick byl se svojí strategií na konferenci úspěšný jen částečně, neznamenalo to, že by se vzdal dalších pokusů o sloučení obou stran. Naopak. Jednání s představiteli Skotské strany pokračovala. To vedlo přibližně pětinu členů k odchodu z NPS.³²⁰ Naopak ti, kteří ve straně zůstali a kteří nesdíleli MacCormickův názor ohledně výhodnosti tohoto kroku se obávali, že NPS bude ustupovat ze svých cílů ve prospěch *Home Rule*. Obava z takového vývoje vedla Gibsona k návrhu, aby členové Skotské strany vstoupili do NPS, očištěné od většiny fundamentalistů, proti kterým se Skotská strana vymezovala a s jejichž politickými názory se neztotožňovala.³²¹

I když v době formování Skotské strany bylo cílem některých jejích představitelů, např. Alexandera MacEwena, vstoupit do NPS a oprostít ji od keltského nacionalismu, nynější situace byla jiná. Strana našla „svého spojence“ v MacCormickovi a tudíž mohla z možného sloučení získat více, než kdyby její členové (strana jich měla kolem 400) do NPS vstoupili jako jednotlivci. Sebevědomí Skotské strany navíc posílily i výsledky doplňovacích voleb v Kilmarnocku, které proběhly v září 1933. Přestože Skotská strana dávala přednost strategii prosazovat cíl skotského *Home Rule* prostřednictvím dvojího členství svých zástupců v rámci Konzervativní strany a u liberálů, rozhodla se do těchto voleb poprvé postavit svého kandidáta. Důvodem tohoto rozhodnutí byl zcela racionální kalkul získat silnější vyjednávací pozici vůči NPS, pokud by byla strana ve volbách úspěšná. V kontextu probíhajících rozhovorů o sloučení bylo ale dohodnuto, že obě strany postaví jednoho společného kandidáta, kterého si zvolí místní pobočka NPS v Kilmarnocku. Vybrán byl člen Skotské strany MacEwen, jenž se těšil obecné popularitě u NPS a jenž v důsledku své kandidatury stal členem této pobočky. Jak ukázaly výsledky voleb, dokázal MacEwen oslovit i voliče. Získal téměř 17% hlasů, což byl výsledek, kterého kandidáti NPS do té doby nedosáhli.³²²

Tento úspěch potvrdil MacCormickovu tezi, že umírněná politika je klíčem pro získání větší voličské podpory. I když váhu tohoto argumentu snižovala skutečnost, že MacEwen obdržel hlasy voličů Konzervativní strany, která svého kandidáta do voleb nepostavila. Tomuto faktu ale nikdo příliš pozornosti nevěnoval, převážil samotný výsledek, který se stal důležitým argumentem pro zastánce sloučení. Na něj navázalo rozhodnutí vedení Skotské strany přijmout ve formě rezoluce politické principy NPS

---

³²⁰ Brand, *The National Movement in Scotland*, 224.

³²¹ Finlay, *Independent and Free*, 128.

³²² Brand, *The National Movement in Scotland*, 224–25; Finlay, *Independent and Free*, 93, 138, 146–47; MacCormick, *The Flag in the Wind*, 84–86.

schválené v květnu 1933. Tím splnila požadavek Gibsona, jenž podmínil souhlas se sloučením obou stran představením jasného programu Skotské strany. Zdálo se, že cesta ke spojení obou stran je otevřená. Na společném jednání představitelů NPS a Skotské strany ale MacEwen přijetí rezoluce odmítl a požadoval určitou modifikaci politických principů a větší zastoupení představitelů Skotské strany v hlavních orgánech nové strany. Tato taktika fungovala. MacCormick se zasadil o přijetí MacEwenových požadavků v rámci NPS. Poté dohodu schválila i Skotská strana. Ta se tak stala základem ústavy nové strany – Skotské národní strany.³²³

3.1.2 SNP vstupuje na politickou scénu

Skotská národní strana tedy vznikla sloučením dvou politických uskupení. Shody mezi oběma stranami je možné nalézt v míře zastoupení ve Westminsteru či v počtu svých členů. Ani jedna strana neměla žádného zástupce v Dolní komoře britského parlamentu. Pouze vévoda z Montrose byl členem Sněmovny lordů z titulu svého členství v Konzervativní straně. V kontextu Duvergerovy typologie vzniku stran lze tedy SNP označit za stranu s mimoparlamentním původem. Počtem svých členů je možné označit obě strany za malé, byť Národní strana Skotska disponovala širší členskou základnou než Skotská strana. Na druhé straně se odlišovaly nejen z hlediska nahlížení na skotskou samosprávu, ale také politickou orientací a organizační strukturou. Zatímco NPS byla spíše levicověji orientovaná, Skotská strana se více přikláněla k pravici. Rozdílná organizační struktura se odrazila i v odlišném fungování obou stran.

Národní strana Skotska vytvořila jasnou strukturu fungování a pravidel, na jejichž základě docházelo k obsazování jednotlivých postů na různých úrovních stranické hierarchie. Základem organizační struktury NPS byly pobočky, které strana převzala od organizací, jejichž sloučením vznikla – zejména spíše levicově orientovaných Národní ligy Skotů a SHRA (rozuměj obnovená SHRA po první světové válce). SHRA, která svou organizační strukturu v podstatě vytvářela podle Labouristické strany, měla dokonce i kolektivní členství v důsledku svého úzkého spojení s odbory a družstvy. Tento typ členství ale NPS neakceptovala a svou členskou základnu vybuďovala pouze na individuálním členství, které pro ni bylo důležité nejen

---

³²³ Brand, *The National Movement in Scotland*, 225–26; Finlay, *Independent and Free*, 142, 150–54.

z hlediska zajištění podpory pro kandidáta ve volbách, ale rovněž šíření povědomí o cílech a politice strany. Z pohledu Duvergerovy typologie je možné konstatovat, že NPS byla stranou přímou a svojí organizační strukturou se blížila modelu strany mas.³²⁴

Naopak Skotská strana se skládala pouze z osobností a jejím cílem nebylo vybudovat pevnější stranickou organizaci s výraznější členskou základnou. Zpočátku se strana nechtěla účastnit ani voleb a svoji taktiku zakládala výhradně na vyvíjení tlaku v rámci celobritských stran, jimiž byli její zástupci členy. V podstatě tak spoléhala na osobní kontakty a podporu v rámci vymezené sociální skupiny lidí. Slovy historika Branda, Skotská strana „byla skvělým příkladem strany kádrů“.³²⁵ Dle Duvergerovy typologie se také jednalo o stranu přímou, ale umožňující dvojí členství. Na druhé straně v kontextu strategie strany nejenom vůči celobritským stranám, ale i vůči NPS lze hovořit o tomto uskupení spíše jako o nátlakové skupině než politické straně. Mimoto i její jediná účast ve volební kampani nebyla vedena samostatně, nýbrž v rámci NPS s jasným záměrem získat v případě úspěchu větší ústupky od Národní strany Skotska. Tento názor sdílí i historik Finlay, který Skotskou stranu označuje za „elitářskou nátlakovou skupinu“.³²⁶

Ustavující konference Skotské národní strany se konala 7. dubna 1934 v Glasgowě. Došlo zde nejenom ke schválení organizační struktury strany a její politické linie, ale také obsazení míst ve vedení strany, jež nereflektovalo velikost a sílu stran, nýbrž bylo dle předchozí dohody učiněno na základě parity. To se také projevilo ve větším množství postů stranického vedení, než jakým disponovala Národní strana Skotska.

Čestným prezidentem strany se stal zakládající člen NPS R. B. Cunningham Graham, prezidentem pak člen Skotské strany vévoda z Montrose. Vytvořeny byly také dvě nové funkce viceprezidentů. Post předsedy získal Alexander MacEwen. Na rozdíl od NPS, Skotská národní strana zcela v logice nastavení fungování strany zřídila dva posty místopředsedů. John MacCormick se opět stal tajemníkem strany. Naopak na Muirheada zůstala pouze funkce předsedy rady (*National Council*), které se ale později vzdal.³²⁷

---

³²⁴ Srovnej Brand, *The National Movement in Scotland*, 268.

³²⁵ *Ibid.*, 267.

³²⁶ Finlay, *Independent and Free*, 157.

³²⁷ Minutes of First Annual Conference of the Scottish National Party, Glasgow, 7th April 1934 in Acc. 3721, box 87.

Na konferenci byla rovněž jednomyslně schválena ústava a pravidla strany, která vycházela z ústavy NPS. Výjimku představovala definice cíle strany. Muirhead se svým blízkým spolupracovníkem Lamontem usiloval o jeho změnu. Trvali na tom, aby se Skotská národní strana zavázala prosazovat nezávislý status Skotska v rámci britské skupiny národů, což byl původní cíl NPS. Jejich názor ale většina delegátů nesdílela a jejich návrh byl zamítnut 67 hlasy (pro hlasovalo jedenáct delegátů).³²⁸

Jaký byl tedy cíl SNP, na jehož prosazení měla zaměřit svou politickou činnost? SNP měla usilovat o dosažení umírněné formy skotské samosprávy. Nejednalo se tedy o plnou nezávislost, ale ani o *Home Rule*. Skotsko mělo mít stejné postavení s Anglií v britské říši a obě země se společně měly podílet na řízení záležitostí týkajících se zahraniční politiky, obrany a cel. V tomto kontextu mělo dojít k vytvoření skotského parlamentu, jehož pravomoci by se týkaly všech záležitostí Skotska včetně daní a financí. Zdůrazněna byla také nezávislost SNP na jiných politických stranách a přijata strategie účastnit se volebního boje.³²⁹ Lze konstatovat, že SNP v podstatě přijala principy, jež schválila Národní strana Skotska na počátku třicátých let v rámci revize své ústavy.

Obdobně při definici členství SNP navázala na tradici NPS. Podle ústavy se členem SNP mohl stát každý, kdo souhlasí s jejími cíli a politickou linií. Opět byl také akcentován nesektářský charakter strany. Členové strany se měli sdružovat v pobočkách, které se staly základní organizační jednotkou strany a jejichž vznik musel být schválen radou. Na rozdíl od NPS Skotská národní strana připouštěla přidružené členství za předpokladu, že tyto organizace přijmou cíle a politiku strany.³³⁰

Specifikem vzniku poboček u SNP bylo, že jejich teritoriální vymezení primárně nereflektovalo rozdělení volebních obvodů ať již do Westminsteru či místních voleb, ale bylo determinováno počtem členů strany. Tím se lišila např. od Labouristické strany, jejíž pobočky kopírovaly hranice volebních obvodů.³³¹

Úkolem pobočky bylo nejenom zajišťovat volební kampaň, ale také prostřednictvím členských příspěvků finančně podporovat chod strany. Každý člen SNP tak podle pravidel v roce 1934 musel zaplatit jeden šilink ročně. Každá pobočka si měla určit své vedení, jehož úkolem bylo dohlížet na činnost pobočky a zajišťovat

---

³²⁸ Ibid.

³²⁹ Body 2–3, The Scottish National Party Constitution, 1934 in Acc. 3721, box 87.

³³⁰ Body 4–5, The Scottish National Party Constitution, 1934.

³³¹ Brand, *The National Movement in Scotland*, 269.

komunikaci mezi členy pobočky a dalšími články organizační struktury strany. Pravidla SNP dále ukládala, že členové pobočky se musí sejít nejméně šestkrát za rok.³³²

Vyšší úroveň stranické hierarchie tvořily federace poboček, oblastní rady nebo asociace. Ty byly vytvořeny tehdy, když se vedení strany ukazoval tento postup z hlediska vedení volební kampaně jako efektivnější. O jejich zřízení rozhodovala po konzultaci s dotčenými pobočkami rada či výroční konference. Dalším orgánem SNP se stali tzv. funkcionáři strany (*National Office-Bearers*), kam spadá výše vymezené vedení strany, tajemník pro organizaci (*National Organising Secretary*), tajemník pro zámoří (*Secretary for Overseas*) a osoba zodpovědná za finance strany (*National Treasurer*). V případě vytvoření speciálních výborů se mezi funkcionáře měli řadit i jejich předsedové. Bylo stanoveno pravidlo, že do těchto funkcí budou členové strany voleni na výroční konferenci na základě nominací poboček. Tito funkcionáři tvoří společně s dalšími čtyřiceti členy SNP volených opět na každé výroční konferenci radu (*National Council*), která je výroční konferenci podřízena. Schází se minimálně jednou za tři měsíce a zabývá se řízením strany, řeší naléhavé problémy a zajišťuje administrativní činnost. V případě nutnosti je rada oprávněna delegovat část své agendy na výkonný výbor (*Executive Committee*), nebo další výbory (*National Committees*), které za tímto účelem zřídí. Členové těchto výborů nemusí být vybíráni pouze v rámci rady, ale mohou být kooptováni z řadových členů strany.³³³

Nejvyšším orgánem strany se stala výroční konference, jejíž zasedání řídí předseda strany. Z titulu své funkce ji tvoří členové rady. Dále jsou přítomni zástupci poboček dle následujícího klíče: pobočka, která má třicet členů a méně, vysílá na konferenci jednoho zástupce; ta, jejíž členskou základnu tvoří třicet až šedesát jedinců, deleguje dva zástupce; pobočka, která disponuje více než šedesáti a méně než sto členy, je oprávněna vyslat tři delegáty. Dále se počet zástupců poboček zvyšuje vždy o jednoho na každých padesát členů. Maximálně může jedna pobočka na konferenci vyslat deset zástupců. Každý člen konference má jeden hlas.

Veškerá agenda, kterou se konference zabývá, je připravena speciálním výborem (*Agenda Committee*), který je jmenován radou. Ten prostřednictvím tajemníka strany obdrží veškeré rezoluce a další otázky, které zasílají pobočky nejpozději šest týdnů před zahájením konference. Následně výbor rozhoduje o tom, jaká témata budou na konferenci projednávána. Pokud by ale opominul záležitost, kterou pobočka považovala

---

³³² Bod 1, The Scottish National Party Rules, 1934 in Acc. 3721, box 87.

³³³ Bod 5 The Scottish National Party Constitution; body 2, 3, 5 The Scottish National Party Rules, 1934.

za důležitou, pravidla umožňovala, aby o (ne)projednání dané otázky rozhodli přímo delegáti konference.

Vyjma pravidelné výroční konference pravidla strany povolovala konání i mimořádné konference. K jejímu uspořádání mohlo dojít výhradně na návrh rady nebo šesti poboček. Agendou se pak mohla stát pouze ta otázka, za účelem jejíhož projednání se mimořádná konference sešla. Pravidla pro obsazování míst na konferenci byla nastavena stejně jako v případě konference výroční.³³⁴

V kontextu akcentování strategie účastnit se voleb, pravidla stanovila, že pouze plnoprávný (*fully accredited*) člen strany se může účastnit voleb do britského parlamentu a místních zastupitelstev. Dále zdůraznila, že oficiálně budou podpořeni pouze ti kandidáti, kteří budou schváleni radou, případně výborem, jenž bude k tomuto účelu radou vytvořen.³³⁵ Obdobnou kontrolní pravomoc za účelem zachování jednotného vystupování strany na veřejnosti rada získala v případě publikací či oficiálních prohlášení do médií. Bez jejího oficiálního souhlasu nemohla být žádná publikace či sdělení vydána jménem SNP či její pobočky.³³⁶

Srovnáním organizační struktury NPS a Skotské národní strany se ukazuje, že SNP ji až na malé výjimky (např. počet postů ve vedení strany) převzala od Národní strany Skotska. Tato struktura byla bez vážnějších problémů odsouhlasena.

Přestože Skotská národní strana v podstatě přijala revidovaný cíl NPS z roku 1933, neznamenalo to, že všichni členové strany s umírněným postojem ke skotské samosprávě souhlasili. Prvním projevem nesouhlasu byla již zmíněná snaha Muirheada a Lamonta na ustavující konferenci strany. Oba dva politici prosazovali strategii ne příliš velkých kompromisů ohledně budoucího postavení Skotska. Naopak většina bývalých členů Skotské strany prosazovala *Home Rule*. Podle historika Branda, někteří z nich, např. Dewar Gibb, chápali vytvoření skotského parlamentu jako předstupeň dosažení nezávislosti Skotska.³³⁷ V SNP byly tedy přítomny čtyři názorové proudy na ústavněprávní uspořádání Skotska – ti, kdo podporovali *Home Rule* jako konečný cíl; ti, kdo považovali *Home Rule* jako dílčí krok ke splnění hlavního cíle, kterým byla skotská nezávislost (tzv. gradualisté); dále ti, kteří souhlasili se deklarovaným cílem strany; a v neposlední řadě ti, kteří usilovali o nezávislost Skotska bez jakýchkoli kompromisů (tzv. fundamentalisté).

---

³³⁴ Bod 5 The Scottish National Party Constitution; bod 4 The Scottish National Party Rules, 1934.

³³⁵ Bod 8 The Scottish National Party Rules, 1934.

³³⁶ Bod 7 The Scottish National Party Rules, 1934.

³³⁷ Brand, *The National Movement in Scotland*, 228.

Členové SNP ale nebyli rozděleni pouze v míře dosažení skotské samosprávy, ale zastávali také odlišné názory na politickou orientaci strany. Bývalí členové NPS dávali přednost levicovému zaměření, zatímco ti, kteří byli dříve členy Skotské strany, upřednostňovali pravicovější politiku. I přes toto vnitřní rozdělení názorů převládalo přesvědčení, že spojení obou stran zajistí větší podporu myšlenky skotské samosprávy u veřejnosti. Předseda SNP MacEwen byl dokonce přesvědčen o tom, že zastřešující cíl – dosažení samosprávy pro Skotsko napomůže tyto vnitřní neshody překonat. Jinými slovy, prosazení „národního zájmu“ mělo být dostatečným pojítkem mezi členy strany a zajištění její jednoty. Výsledkem tohoto přístupu bylo, že SNP na veřejnosti nebyla schopna příliš jasně prezentovat konkrétní politiky v ekonomické a sociální oblasti, což se brzy ukázalo jako ne příliš vhodná strategie. Avšak sebevědomí SNP pomáhaly posilovat i fundraisingové kampaně, na kterých se straně dařilo získávat finanční prostředky na svoji činnost. Úspěch na tomto poli byl výsledkem činnosti veřejnosti známých osobností, bývalých členů Skotské strany, a díky jejich kontaktům.³³⁸

Na druhé straně začínalo být v kontextu vývoje událostí na britské i mezinárodní scéně zřejmé, že Skotská národní strana bude muset svůj přístup revidovat, pokud si chce uchovat šanci na předpokládaný výraznější úspěch ve volbách. V rámci vnitropolitické situace, kdy se země stále potýkala s dopady hospodářské krize, se SNP zaměřila na vypracování koherentnějšího ekonomického programu pro Skotsko. Zabývala se v něm oblastmi, které byly dříve v hledáčku NPS. A obdobně jako NPS jejich řešení nabízela z levicové perspektivy. Navrhovala státní kontrolu bankovního a finančního sektoru a vytvoření národní banky ve Skotsku, kontrolu dopravy a elektrické energie. V oblasti průmyslu navrhovala zrušení velkých soukromých podniků a monopolů a naopak se zavazovala k podpoře malých průmyslových a obchodních podniků. Výsledkem tohoto přístupu pak měla být decentralizace průmyslu a jeho přesunutí do venkovských, zemědělských, oblastí (*ruralisation of industry*), které se potýkaly s ekonomickými problémy. S odkazem na situaci malých národů, ke kterým skotský národ přirovnávala, kladla SNP důraz na otázku půdy, kde navrhovala vytváření družstev, podporu zemědělského výzkumu a vzdělání. Opomenut nezůstal ani rybolov, kde se strana omezila pouze na slib zajištění odpovídajícího trhu.³³⁹

Na základě uvedených principů chtěla SNP zvýšit ekonomickou výkonnost Skotska a zajistit větší zaměstnanost. Lze ale souhlasit s názorem profesora Finlaye, že

---

³³⁸ Finlay, *Independent and Free*, 162–64.

³³⁹ The Economic Policy of the Scottish National Party, 1934 in Acc. 3721, box 87.

předložený program nezabíhal příliš do podrobností a omezil se spíše na vytyčení hlavních rysů ekonomického programu strany. Zároveň důraz na otázku půdy nejenom odkazoval na politiku Národní ligy Skotů, ale zároveň spojoval SNP s ostatními nacionalistickými hnutími na evropském kontinentě.³⁴⁰

Navzdory této skutečnosti se Skotská národní strana snažila na veřejnosti prezentovat jako strana, jejíž nacionalismus je odlišný od německého či italského. Svoji argumentaci založila na zdůraznění prosazování skotské samosprávy demokratickými cestami a zároveň i na nacionalismus malých národů, který je neagresivní, „liberální a moderní“.³⁴¹ Pokud by skotská veřejnost vnímala SNP jako stranu prosazující nacismus a fašismus, mělo by to pro ni nedozírné následky ve smyslu její (ne)volitelnosti. Neznamenalo to ale, že by v SNP jedinci, kteří podporovali Hitlera a Mussoliniho, nebyli. Jedním z nich byl i přední člen strany profesor Andrew Dewar Gibb, jenž se v roce 1936 stal jejím předsedou. Gibb dokonce chtěl na jaře 1939 SNP opustit, neboť se podle jeho názoru nevyvíjela směrem, jaký si představoval. Z pohledu dalšího vývoje Skotské národní strany bylo klíčové, že se tato informace nedostala na veřejnost a zůstala skryta i mnohým v SNP.³⁴²

V atmosféře zhoršující se mezinárodní situace a ne příliš dobrých ekonomických poměrů se v listopadu 1935 uskutečnily všeobecné volby. Pro SNP to byly první volby, kterých se zúčastnila. Obecně ve straně převládal názor, že veřejnosti známé osobnosti bývalé Skotské strany napomohou SNP získat větší podporu voličů ve volbách, než tomu bylo před jejím vznikem. Toto přesvědčení se ale naplnit zcela nepodařilo. Strana postavila sedm kandidátů, z nichž výraznějšího úspěchu dosáhli pouze dva – John MacCormick v Inverness získal 16,1% hlasů a Alexander MacEwen ve volebním obvodu Western Isles 28,1%. Ostatním se nepodařilo navýšit volební zisky oproti předcházejícím volbám (vyjma obvodu West Renfrewshire, kde kandidát SNP obdržel o 0,34% lepší výsledek než v roce 1931). Nejméně SNP obdržela v průmyslovém obvodu Greenock nacházející se v oblasti řeky Clyde (3,34%).³⁴³

Důvodů tohoto ne příliš přesvědčivého výsledku bylo několik. První je skutečnost, že těmto volbám dominovala zahraniční politika. Zejména to byla otázka italské invaze do Etiopie a role Společnosti národů, která hýbala britským veřejným

---

³⁴⁰ Finlay, *Independent and Free*, 169–70.

³⁴¹ Ibid., 165–66; MacCormick, *The Flag in the Wind*, 88.

³⁴² Finlay, *Independent and Free*, 198.

³⁴³ Hanham, *Scottish Nationalism*, 164–65.

míněním.³⁴⁴ To byla pro SNP nevýhoda, neboť problematika zahraničních vztahů měla být podle jejího programu řešena Londýnem bez jakékoli bližší specifikace. Navíc SNP neměla v britském parlamentu žádné zastoupení a tudíž nemohla příliš v této otázce konkurovat celobritským stranám. Druhým důvodem neúspěchu byly ekonomické priority SNP, které neoslovily voliče v průmyslových oblastech jakým byl např. Greenock, naopak důraz na půdu a rybolov našel určitou odezvu v oblasti Vysočiny a ostrovů. Projevila se také skutečnost, že ne všichni členové SNP tyto principy vzali za své, což bylo nejviditelnější u kandidátů pravicově orientovaných. Třetím důvodem, který úzce souvisí s předcházejícím, byla nedostatečně vedená kampaň a nejednotnost členů SNP. Čtvrtým důvodem byla konkurence liberálů, kteří před volbami opět vystoupili s podporou skotského *Home Rule*.³⁴⁵

Výsledky voleb v SNP vedly k prohloubení rozdílů mezi jednotlivými názorovými proudy ve straně. Již před volbami se strana potýkala s problémy udržet si jednotu strany pod záštitou „národního zájmu“ a skotské samosprávy. Nedostatek loajality se projevil zejména u bývalých členů Skotské strany. Již na konci roku 1934 zveřejnil zakladatel Skotské strany Kevin McDowall sérii článků, v nichž argumentoval ve prospěch zachování britského impéria, což nadřazoval otázce skotské samosprávy. Tímto postojem nejen, že porušil pravidla SNP, ale veřejně ukázal, že ne všichni členové strany se s jejími cíli plně ztotožňují, čímž zpochybnil důvěryhodnost SNP. V samotné straně pak jeho postup vyvolal velkou polemiku ohledně dodržování jednotné linie SNP na veřejnosti. Další otřes důvěry SNP nastal v květnu 1935. Její tehdejší prezident vévoda z Montrose uveřejnil ve skotském deníku dopis, v němž navrhl sloučení SNP se skotskou větví Liberální strany. Došlo k tomu navíc v době, kdy ve Sněmovně lordů opustil řady konzervativců a stal se členem liberálů. Jednání vévody způsobilo ve straně velký rozruch. O návrhu spojení s liberály nikoho v SNP neinformoval. Nikdo také nevěděl, že po vzniku SNP zůstal i nadále členem Konzervativní strany, což byla velmi citlivá otázka zejména pro ty, kteří v rámci NPS zastávali politiku výlučného členství. Otázka formy členství v SNP se tak dostala na jednání výroční konference, která se zanedlouho konala. Odmítnutím návrhu, který

---

³⁴⁴ James C. Robertson, „The British General Election of 1935“ in *Journal of Contemporary History* 9, č. 1 (January 1974): 149–64.

³⁴⁵ Finlay, *Independent and Free*, 183–84; MacCormick, *The Flag in the Wind*, 89.

zakazoval dvojí členství v celobritských politických stranách, se ukázalo, že většina členů SNP prosazuje umírněnější postoj a že zastánci politiky NPS ztrácejí vliv.³⁴⁶

Na druhé straně se podařilo prosadit zákaz dvojího členství pro funkcionáře strany. Navzdory této rezoluci vévoda z Montrose ve své funkci prezidenta zůstal a až o rok později se členství v SNP vzdal,³⁴⁷ což soudržnosti strany příliš neprospěvalo. Spory ohledně dvojího členství vyvrcholily roku 1936, kdy na výroční konferenci SNP bylo přijato ustanovení, na jehož základě se za členy SNP mohli považovat ti, kdo „věří, že samospráva je nejnaléhavěji požadovanou politickou formou pro Skotsko“. Přijetí této rezoluce, společně s rostoucími rozdílnými názory ohledně efektivnosti strategie účastnit se voleb, neboť ani v roce 1936 se volební zisky SNP v doplňovacích volbách nezlepšily, byly důvody, proč stranu opustil Gibson a ti, kteří s ním sdíleli nesouhlas nejen s takto vágně formulovanou podmínkou členství ve Skotské národní straně, ale i s neschopností SNP překonat názorové proudy ve straně.³⁴⁸

Bylo zřejmé, že SNP se posouvá více směrem k umírněnější politice, kterou prosazovali především pravicově orientovaní členové strany, a že stále větší vliv na SNP má MacCormick a jeho blízký okruh spolupracovníků. Dokladem rostoucího MacCormickova vlivu bylo schválení jeho taktiky jednat s dalšími politickými stranami, které prosazovaly určitou formu skotské samosprávy, o vytvoření širšího uskupení na zvláštní konferenci SNP v říjnu 1936. Za tímto účelem zahájil MacCormick sérii rozhovorů s představiteli liberálů a labouristů. Liberálové se totiž jeví jako nejlepší spojenec se svou politikou *Home Rule*, obdobně někteří labouristé se začínali k této otázce vracet (např. James Barr). Ve svém úsilí šel dokonce tak daleko, že členům a vedení SNP navrhl, aby se strana transformovala podle vzoru SHRA a stala se platformou, v jejímž rámci by se sdružovali obhájci skotské samosprávy z různých politických stran, a navázala na ni i zorganizováním skotského národního shromáždění (*Scottish National Convention*). SNP návrh, aby se v podstatě přetvořila v nátlakovou skupinu, odmítla, ale podpořila vytvoření shromáždění. První zasedání shromáždění se mělo uskutečnit v roce 1939 v Glasgow, ale vzhledem k vypuknutí druhé světové války se tak nestalo.³⁴⁹

---

³⁴⁶ Brand, *The National Movement in Scotland*, 236; Finlay, *Independent and Free*, 175, 180–81.

³⁴⁷ Fry, *Patronage and Principle*, 213.

³⁴⁸ Brand, *The National Movement in Scotland*, 236; Finlay, *Independent and Free*, 189.

³⁴⁹ Brand, *The National Movement in Scotland*, 240; Hanham, *Scottish Nationalism*, 166.

3.1.3 Rozštěpení SNP a přijetí politiky nezávislosti

V době rozpoutání války se SNP nacházela v prohlubující se krizi. Do popředí se dostala otázka branné povinnosti, jež se stala další štěpící linií v rámci strany. Přestože v roce 1937 bylo na výroční konferenci odsouhlaseno, že SNP bude vystupovat proti branné povinnosti ve Skotsku s odůvodněním nerovného postavení Skotska v rámci impéria, mnoho členů strany včetně MacCormicka se otevřeně postavili na stranu britské vlády v jejím válečném úsilí a brannou povinnost podpořili. S tímto postojem ale nesouhlasili ti členové SNP, kteří nepovažovali britskou vládu za legitimní, a odmítli se branné povinnosti podřídit. Jedním z nich byl i Douglas Young, jenž se v důsledku svého postoje dostal i do vězení a vysloužil si tím velkou pozornost veřejnosti, či Arthur Donaldson, jenž byl pro svůj nekompromisní postoj vůči dosažení skotské nezávislosti vyloučen z NPS, ale to mu nebránilo stát se členem SNP. Třetí proud ve straně tvořili pacifisté, mezi které patřil i tehdejší čestný prezident SNP (od roku 1936) Muirhead.³⁵⁰

Začala se také více projevovat opozice vůči Johnu MacCormickovi z důvodů jeho způsobu řízení SNP a komunikace se členy strany. Nejenom fundamentalisté typu Donaldsona nesouhlasili s jeho strategií vůči celobritským stranám, ale projevy nesouhlasu vyjadřovali i ti členové SNP, kteří byli pro *Home Rule*, neboť podle profesora Branda byli přesvědčeni o tom, že MacCormick s nimi nejedná přímo a že si v podstatě celou stranu řídí podle své strategie bez ohledu na jiné názory.³⁵¹ V praktické rovině se dokonce ti, kteří odmítali umírněný přístup ke skotské samosprávě, uchýlili k taktice veřejného bojkotování kandidátů SNP prosazujících *Home Rule* (především v roce 1938) a k otevřené podpoře labouristických politiků. I když se jednalo o porušení stranické disciplíny, nemuseli mít fundamentalisté strach z případných sankcí, protože „struktura strany a její soudržnost přestaly téměř existovat“.³⁵²

V této napjaté atmosféře se v polovině roku 1942 uskutečnila konference strany. Ač to nikdo nečekal, jejím výsledkem bylo rozdělení SNP. Katalyzátorem této změny se stalo hlasování o novém předsedovi strany. MacCormick jako kandidáta navrhl novináře Williama Powera. Na druhé straně Muirhead, Donaldson a další podpořili kandidaturu Younga. Výsledek byl velmi těsný. O pouhé čtyři hlasy zvítězil Young. Youngovo vítězství ukázalo, že členové strany usilují o nový způsob vedení a strategii,

---

³⁵⁰ Dick Douglas, *At the Helm: The Life and Times of Robert D McIntyre* (Buckie: NPFI Publications, 1995), 43; Hanham, *Scottish Nationalism*, 166–67.

³⁵¹ Brand, *The National Movement in Scotland*, 239.

³⁵² Finlay, *Independent and Free*, 196.

jakým směrem by se SNP měla ubírat. Nelze ale Younga považovat za fundamentalistu typu Muirheada, neboť byl nakloněn umírněnější formě skotské samosprávy. Jak zdůrazňuje profesor Finlay, v podstatě se od MacCormickova křídla odlišoval pouze odmítáním branné povinnosti.³⁵³ Fundamentalisté si jej vybrali proto, že byl vnímán jako osoba, která se nebojí postavit Angličanům, čímž prokázal rozhodnost, kterou podle mnohých strana nyní velmi potřebovala. Důležitou roli hrálo rovněž jeho charisma, kterým se značně odlišoval od Powera.³⁵⁴

Problémem ale byla skutečnost, že MacCormick prohru svého kandidáta chápal jako osobní útok a rozhodl se na post tajemníka rezignovat a odejít ze strany. Posléze jej následoval sám Power a polovina delegátů na konferenci.³⁵⁵ Došlo tak k rozdělení Skotské národní strany. Ti, kteří s MacCormickem sdíleli jeho představy o vytvoření široké platformy podporovatelů *Home Rule* – návrh, jenž MacCormick přednesl na květnové výroční konferenci SNP téhož roku, založili skotskou unii (viz výše).

Přestože s odchodem MacCormicka a části členské základny došlo ke značnému oslabení strany, nedošlo k jejímu zániku. Naopak ti, co zůstali, se snažili obnovit organizační strukturu strany a zajistit její jednotu nejenom z hlediska organizace, ale i politické orientace. Hlavní slovo při reformě strany měli Robert McIntyre a Arthur Donaldson. Tím, že stranu opustili především ti, kdo podporovali skotské *Home Rule*, zůstali obhájci tohoto umírněného přístupu ke skotské samosprávě v rámci SNP v menšině a Skotská národní strana se otevřeně přihlásila k politice skotské nezávislosti. Na základě principů, které vypracoval McIntyre, byla s otázkou nezávislosti propojena ekonomická a sociální oblast. Jednalo se zejména o otázky nezaměstnanosti, životních podmínek a penzí. Součástí politik SNP se stal rovněž požadavek, aby se poslanci britského parlamentu za Skotsko scházeli nejméně jednou za čtvrt roku v Edinburghu s představiteli místní správy a projednávali záležitosti, jež se Skotska dotýkají.³⁵⁶ McIntyre celkově usiloval o pragmatický přístup. Odmítal přílišný důraz na státní centralismus a plánování a zdůrazňoval význam komunity, kterou rozuměl obyvatelé Skotska, a práv jednotlivce. Snažil se SNP prezentovat jako stranu obhajující „skotský přístup“ k problémům, se kterými se Skotsko potýkalo.³⁵⁷ Tímto postojem se podle

---

³⁵³ Ibid., 230.

³⁵⁴ Brand, *The National Movement in Scotland*, 240–41; Dick Douglas, *At the Helm*, 48; Hanham, *Scottish Nationalism*, 167–69.

³⁵⁵ MacCormick, *The Flag in the Wind*, 106–7.

³⁵⁶ SNP, *Policies of the Scottish National Party* (Glasgow: Scottish National Party, 1943).

³⁵⁷ Douglas, *At the Helm*, 51–52.

profesora Finlaye SNP diferencovala od ostatních stran, což jí „nejenom pomáhalo se odlišit v očích veřejnosti, ale také posílit vlastní smysl politické identity“.³⁵⁸

Rovněž po organizační stránce se SNP začínala stabilizovat. Byly vytvářeny nové pobočky a zvyšoval se i počet členů. Dokonce se do SNP vrátili i ti, kteří odešli v polovině třicátých let v souvislosti se spory, kterými strana tehdy procházela, např. Tom Gibson.³⁵⁹ Navázala také opět kontakt s MacCormickem. Jednalo se o MacCormickovu iniciativu, jejímž cílem bylo zlepšit vztahy mezi ním a SNP.³⁶⁰

Dokladem určitého zlepšení situace strany byly doplňovací volby ve volebním okrsku Motherwell, které proběhly v dubnu 1945. V těchto volbách získal Robert McIntyre pro SNP první poslanecký mandát. I když se zpočátku mohlo zdát, že SNP posiluje své postavení na politické scéně, nebylo tomu tak. Strana v řádných volbách už žádné křeslo nezískala a musela čekat více než dvacet let, než se jí podařilo ve Skotsku prosadit. Navzdory tomuto faktu vedl zisk mandátu ve Westminsteru k posílení „morálky“ u většiny členů strany.³⁶¹ Na druhé straně Muirheada ztráta křesla vedla k přesvědčení, že otázku skotské samosprávy je nutné prosazovat prostřednictvím „přímé akce“, např. formou odmítání spolupráce s anglickým byrokratickým aparátem. K přijetí svého návrhu ale nenašel dostatečnou podporu.³⁶²

Po skončení druhé světové války se Skotská národní strana snažila nezávislost Skotska prosadit nejenom v rámci Spojeného království, ale také mimo ně. Po odmítnutí projednání této otázky na imperiální konferenci v roce 1946 se SNP zaměřila na Organizaci spojených národů. Na konci listopadu 1946 zaslal tehdejší prezident SNP Roland Muirhead generálnímu tajemníkovi OSN dopis, ve kterém obhajoval práva skotského národa na samostatný stát. Argumentace byla založena nejenom na zdůraznění Skotů jakožto jednoho z nejstarších národů v Evropě s tradicí nezávislého státního celku (odkaz na deklaraci z Arbroath z roku 1320), ale také na politické i ekonomické diskriminaci Skotska ze strany britské vlády. Muirhead odkazoval na čl. 55 Charty OSN, v němž se OSN zavázala podporovat lidská práva a základní svobody, zvyšování životní úrovně a zajištění podmínek pro hospodářský rozvoj za dodržení zásady rovnoprávnosti a sebeurčení národů. Zdůvodněním, proč se OSN měla touto otázkou vůbec zabývat, bylo označení zákona o unii mezi Skotskem a Anglií z roku

³⁵⁸ Finlay, *Independent and Free*, 241.

³⁵⁹ Brand, *The National Movement in Scotland*, 249.

³⁶⁰ Minutes of Meeting of National Council, Glasgow, 6th June 1942, SNP Minute Book No. 3, November 1941–12 October 1946 in Acc. 7295, box 14.

³⁶¹ Hanham, *Scottish Nationalism*, 173.

³⁶² Brand, *The National Movement in Scotland*, 250.

1707 za mezinárodní smlouvu.³⁶³ Tímto vymezením se SNP snažila otázku skotské nezávislosti vyjmout z oblasti vnitropolitické a řešit ji v rámci mezinárodního práva. To se jí ale nepodařilo. Odpověď z úřadu generálního tajemníka byla zamítavá s odůvodněním, že otázka zákona o unii mezi Skotskem a Anglií nespadá do gesce OSN.³⁶⁴ Přestože SNP svůj apel OSN rozeslala i médiím, nepodařilo se jí politické představitele i širokou veřejnost oslovit.

Neúspěch na mezinárodní scéně vedl k větší aktivizaci činnosti v rámci strany samotné. Strana v únoru 1948 schválila novou ústavu, kterou ale o rok později výrazně modifikovala zejména z hlediska členství a organizační struktury. Ústava potvrdila, že primárním cílem strany je „obnovení skotské národní suverenity vytvořením demokratické skotské vlády, svobodně zvolené skotským lidem“. Tuto suverenitu mohou podle ústavy omezit pouze dohody, které skotská vláda uzavře za účelem prohloubení „mezinárodní spolupráce a světového míru“. Dále se SNP zavázala podporovat „všechny skotské zájmy“.³⁶⁵ Tímto závazkem, který v ústavě z roku 1948 nebyl, se strana snažila zdůraznit výše zmíněnou odlišnost od ostatních stran a prezentovat se jako strana Skotska, nikoli jako strana spojená s určitou společenskou třídou. Také v otázce skotské samosprávy se SNP přiklonila k variantě bezpodmínečné nezávislosti.

V otázce členství SNP tentokrát více specifikovala jeho podmínky. Členem strany se mohl stát ten, kdo nejenom souhlasil s cíli a politikou SNP, ale zároveň nebyl členem žádné jiné politické strany. SNP tak poprvé explicitně zakazovala dvojí členství. To vedlo některé členy SNP k odchodu včetně jejího předsedy Douglase Younga.³⁶⁶ V souvislosti se zákazem dvojího členství SNP dokonce formulovala definici politické strany a do rukou rady vložila pravomoc rozhodnout, jaké organizace působící ve Skotsku je možné jako politické strany označit.³⁶⁷

Strana rovněž nepřipouštěla plné členství osobám, které neměly trvalý pobyt ve Skotsku. Tyto osoby se mohly stát pouze čestnými členy v případě, že zaplatily stanovený poplatek. Poprvé také SNP stanovila, že nesmí docházet k přecházení členů

---

³⁶³ Letter of R. E. Muirhead to UN Secretary General Trygve Lie, 22 November 1946 in Acc. 3721, box 104.

³⁶⁴ Letter of Dr. Ivan Kerno, Assistant Secretary General in charge of Legal Affairs to R. E. Muirhead, 29 January 1947 in Acc. 3721, box 104.

³⁶⁵ Bod 2, Part One, SNP, *Constitution and Rules of the Scottish National Party* (Glasgow: The Scottish National Party, 28th and 29th May 1949); srovnej SNP, *The Scottish National Party Constitution* (Glasgow: The Scottish National Party, 3rd February 1948).

³⁶⁶ Brand, *The National Movement in Scotland*, 249.

³⁶⁷ Bod 15, Part Two, SNP, *Constitution and Rules of the Scottish National Party*.

z jedné pobočky do druhé bez souhlasu původní pobočky. Nově je také upraveno členství osob, které nechtějí být přidruzeni k žádné pobočce či skupině. Takoví jedinci se mohli stát členy u ústředí strany.³⁶⁸

V kontextu ne příliš velké členské základny mohly být kromě poboček, které zůstaly základní organizační jednotkou, zřizovány také tzv. skupiny (*Groups*). Skupiny byly zřizovány v případě, že počet členů v dané oblasti byl menší než dvacet. Pokud jich bylo více, vytvářela se pobočka. Na rozdíl od poboček nebyli členové těchto skupin oprávněni se účastnit výroční ani mimořádné konference strany. Zjednodušena byla procedura vysílání počtu delegátů poboček na výroční konferenci – dva delegáti za pobočku, kde je méně než padesát členů. Poté se počet delegátů zvyšoval o jednoho na každých padesát členů. Maximální hranice deseti členů za pobočku zůstala nezměněna. Nově ale SNP omezovala účast delegátů poboček v případě, že daná pobočka nezaplatila příspěvky či pouze jejich část.³⁶⁹

V případě poboček, asociací (*Constituency Associations*) a oblastních rad (*Area Councils*) (federace poboček byly zrušeny) SNP stanovila postupy spolupráce, složení, fungování a také lhůty pro placení příspěvků a předkládání požadovaných dokumentů. Oproti předcházejícím pravidlům jsou tato jednoznačně specifitější a jasně vymezující práva a povinnosti jednotlivých stupňů organizace strany. S ohledem na rozdělení strany v roce 1942 byly zrušeny funkce čestného prezidenta a dvou viceprezidentů strany, explicitně nejsou zmíněny ani posty tajemníků pro zámoří či pro organizaci. Naopak funkce dvou místopředsedů zůstaly zachovány.³⁷⁰

Skotská národní strana formulovala pevnější pravidla fungování organizace, jejichž cílem bylo zajistit stranickou disciplínu, a tak zabránit rozkladu strany, ke kterému došlo na počátku čtyřicátých let. Za účelem získání větší podpory v parlamentních i místních volbách se strana snažila rozšiřovat síť poboček a skupin, což se jí dařilo jen částečně.³⁷¹ Ve volbách SNP prosazovala politický program, který se kromě základního cíle dosažení skotské nezávislosti zaměřoval na široké spektrum politik. Jejich vymezení vycházelo z předchozí orientace SNP, nicméně tentokrát byly jednotlivé oblasti více rozpracovány, přeformulovány a doplněny o nové. V obecné rovině SNP navázala na meziválečnou politiku v ekonomické oblasti odmítáním

---

³⁶⁸ Body 4–5, Part One, SNP, *Constitution and Rules of the Scottish National Party*; srovnej SNP, *The Scottish National Party Constitution*.

³⁶⁹ Bod 6 Part One, bod 1, 5, 8, 12 Part Two, SNP, *Constitution and Rules of the Scottish National Party*.

³⁷⁰ SNP, *Constitution and Rules of the Scottish National Party*.

³⁷¹ Lynch, *SNP*, 68.

monopolů a prosazováním decentralizace ekonomické moci a větším zapojením místní úrovně. Konkrétně SNP i nadále podporovala např. reformu systému vlastnictví půdy, rybolovu, či zemědělství. Nehovořila již o přesouvání průmyslu na venkov, ale o jeho vyváženějším rozvoji prostřednictvím zavádění lehkého průmyslu. Nově se zaměřila na otázku vnitřního i vnějšího obchodu, obrany, postavení pracovní síly, bydlení, obecný koncept vzdělání a zdravotnictví. SNP zdůrazňovala, že v oblastech jako zdravotnictví hraje důležitou roli stát, nicméně státní zásahy by neměly bránit rozvoji soukromých služeb.³⁷² SNP se tak prezentovala jako centristická strana. Lze zcela souhlasit se shrnutím Petera Lynche, že se strana nezavazovala k žádné levicové politice „redistribuce bohatství“, ani k jednoznačné podpoře „volného trhu“.³⁷³

S tímto programem SNP dosáhla určitého úspěchu v místních volbách, kdy se jí podařilo získat několik postů na radnicích malých měst.³⁷⁴ V parlamentních volbách úspěšná nebyla. Přestože se McIntyre snažil svým důrazem na stranickou disciplínu zachovat soudržnost strany, zcela se mu to nepodařilo. Přispěla k tomu i skutečnost, že McIntyre jako jediný prostředek pro dosažení cíle SNP považoval parlamentní volby a odmítal jakékoli jiné prostředky nátlaku. Na konci čtyřicátých let stranu opustili radikálnější členové SNP, kteří požadovali aktivnější přístup k prosazení skotské nezávislosti prostřednictvím přímé akce. Mezi nimi byla veřejně velmi známá svým nekompromisním postojem vůči britské vládě Wendy Wood. Po odchodu z SNP založila radikální organizaci prosazující skotskou nezávislost *Scottish Patriots*, která se posléze podílela na činnosti skotského kongresu.³⁷⁵

Skotský národní kongres (*Scottish National Congress*) byl vytvořen Rolandem Muirheadem poté, co mu v roce 1950 vypršel mandát prezidenta strany SNP. K tomuto kroku Muirheada podnítily neúspěchy SNP ve volbách a odmítání jiných než parlamentních postupů k prosazení skotské nezávislosti. Cílem tohoto uskupení bylo na základě metody nespolupráce (např. vybízení Skotů, aby nevstupovali do britské armády) a nenásilí prosadit skotskou samosprávu, a tak zajistit rovnoprávné postavení Skotska s Anglií v rámci *Commonwealthu*.³⁷⁶

---

³⁷² Statement of Aim and Policy of the Scottish National Party, adopted 7th-8th December 1946, printed from the *Scots Independent*, January 1947 in Hanham, *Scottish Nationalism*, 213–30; SNP, *Policy of the Scottish National Party* (Glasgow: The Scottish National Party, 1950), 1–16.

³⁷³ Peter Lynch, „From Social Democracy back to No Ideology?—The Scottish National Party and Ideological Change in a Multi-level Electoral Setting“ in *Regional and Federal Studies* 19, č. 4–5 (October–December 2009): 626.

³⁷⁴ Hanham, *Scottish Nationalism*, 177.

³⁷⁵ Brand, *The National Movement in Scotland*, 253.

³⁷⁶ Scottish National Congress, 3. 5. 1952 in Acc. 3721, box 104.

Nejen strategie SNP, ale také způsob řízení strany vyvolával nesouhlas. Ten se otevřeně projevil na výroční konferenci v roce 1955, kdy zejména noví a mladí členové SNP požadovali přímo odchod McIntyra a Donaldsona z vedení SNP, nebo omezení jejich vlivu chod strany. Oponenti vedení ale nebyli natolik silní, aby své požadavky prosadili. Rozhodli se proto řady SNP opustit a vytvořit nové politické uskupení – Nacionalistickou stranu Skotska (*Nationalist Party of Scotland*). Základem politické linie této strany se stala silná protianglická rétorika, čímž se značně lišila od ostatních nacionalistických uskupení i SNP samotné.³⁷⁷

Tyto skupiny, jež vznikly odchodem členů ze Skotské národní strany, příliš SNP v její pozici jako hlavního představitele skotského nacionalismu neohrožovaly, neboť se jednalo o organizace s velmi malým počtem členů. Zastávaly ale radikálnější názory a postoje, které nalézaly negativní ohlas u médií a nepřímo tak ovlivňovaly i vnímání SNP. Na druhé straně se SNP rovněž nevyznačovala širokou členskou základnou. V polovině padesátých let měla SNP podle nejrůznějších odhadů 200 až 500 členů a 23 poboček.³⁷⁸

Největším soupeřem strany tak bylo MacCormickovo hnutí prosazující *Home Rule*. SNP oproti tomuto hnutí ztrácela především v mediálním pokrytí. Zatímco o činnosti MacCormicka byla veřejnost pravidelně informována, SNP se takové pozornosti nedostávalo, a když, tak se většinou jednalo o problémy spojené s jednotou strany.³⁷⁹ Pro SNP tak nebylo jednoduché se prezentovat skotské veřejnosti v pozitivním smyslu, což se projevovalo i v oslovování voličů a potenciálních členů. Situace se ale začala měnit v šedesátých letech.

3.2 Parlamentní stranou

3.2.1 *Hamilton 1967: předpoklady a dopady*

Šedesátá léta znamenala pro Skotskou národní stranu velký přelom. Přestala být považována za malou nevýznamnou stranu a začalo se na ni pohlížet jako na možného soupeře nabízející ve Skotsku alternativu celobritským politickým stranám. Zlomovým okamžikem se staly doplňovací volby do Westminsteru, které proběhly na počátku

---

³⁷⁷ Brand, *The National Movement in Scotland*, 255–57.

³⁷⁸ Gordon Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990. A history of the Scottish National Party* (Stirling: Scots Independent (Newspapers) Ltd, 2009), 1.

³⁷⁹ Hanham, *Scottish Nationalism*, 179.

listopadu 1967 ve volebním obvodu Hamilton. Přestože v tomto obvodu po několik desetiletí vždy vítězili labouristé, tentokrát nejvíce hlasů (46%, zatímco druzí labouristé obdrželi 41,5%) získala kandidátka Skotské národní strany Winnifred Ewing. Pro SNP tento výsledek představoval obrovský úspěch, neboť to bylo po více než dvaceti letech poprvé, co SNP získala poslanecký mandát. Nejen pro SNP, ale pro celé politické spektrum i veřejnost byl Hamilton velkým překvapením a vyvolal obrovský mediální zájem o SNP v celém Spojeném království. V určité nadsázce lze říci, že Ewing se podařilo naplnit své heslo předvolební kampaně: „Zastavte svět – Skotsko chce nastoupit“ (*Stop the world – Scotland wants to get on*).³⁸⁰

Toto vítězství vedlo k navrácení otázky skotské samosprávy do centra politického dění. Winnie Ewing se stala symbolem skotského nacionalismu a důležitou tvář SNP nejenom v rámci Spojeného království, ale i v zahraničí. SNP se tak podařilo využít příznivé politické konstelace a také zúročit nový přístup k vedení kampaně a komunikace s voliči. V šedesátých let se totiž SNP stala jediným uskupením prosazujícím skotské zájmy. Roku 1961 došlo v důsledku MacCormickovy smrti k rozpadu jeho hnutí a o tři roky později byl rozpuštěn i Muirheadův skotský kongres. Část členů obou hnutí jako platformu pro své další působení viděla právě v SNP. Strana profitovala i z obecného trendu odklonu od velkých tradičních stran, jenž byl ve Skotsku způsoben jejich neschopností řešit ekonomické problémy, se kterými se potýkaly především průmyslové oblasti.³⁸¹ Určitou roli sehrálo i vítězství předsedy velšské nacionalistické strany *Plaid Cymru* Gwynfora Evanse v doplňovacích volbách v červenci 1966. Toto vítězství nejen pomáhalo udržovat víru, že i SNP může křeslo ve Westminsteru získat, ale také umožnilo využít zájmu médií, jenž Evansovo zvolení vyvolalo, ve prospěch SNP. Evans se navíc zapojil do předvolební kampaně SNP a důrazem na skotský národ a odmítáním existence britského národa se snažil mobilizovat skotské voliče,³⁸² což bylo zcela v souladu s politikou SNP a jejím závazkem prosazovat zájmy Skotska.

Dalším aspektem byla samozřejmě osobnost Winnifred Ewing, která si dokázala získat sympatie veřejnosti. Důležitou roli měly rovněž finanční prostředky, jež byly na kampaň vynaloženy. Finance strana získávala z členských příspěvků, jejichž výše rostla

---

³⁸⁰ Lynch, *SNP*, 116.

³⁸¹ Richard J Finlay, *A Partnership for Good? Scottish Politics and the Union Since 1880* (Edinburgh: John Donald Publishers Ltd, 1997), 148; Harvie, *No Gods and Precious Few Heroes*, 177–79; Lynch, *SNP*, 94–96; Midwinter *et al*, *Politics and Public Policy in Scotland*, 93.

³⁸² Winnie Ewing, *Stop the World: The Autobiography of Winnie Ewing*, edited by Michael Russell (Edinburgh: Birlinn, 2004), 9; Billy Wolfe, *Scotland Lives* (Edinburgh: Reprographia, 1973), 90–91.

přímo úměrně rozšiřující se členská základně. Avšak s ohledem na růst strany a s ním souvisejícími požadavky na zázemí a koordinaci aktivit nebyly získané prostředky dostatečné. Významným počinem se proto stalo zahájení fundraisingové loterie *Alba Pools* v roce 1964. Tento systém spočíval na prodeji kuponů, prostřednictvím kterých si lidé mohli vsadit na výsledek fotbalového utkání a mohli tak vyhrát určitou sumu peněz. Za prodej kuponů byly zodpovědné pobočky, jež z něho získávaly určitá procenta na vlastní provoz, čímž se zajistil jejich zájem se tohoto projektu účastnit. Loterie se ukázala být vhodným nástrojem získávání prostředků nejen na chod poboček, ale i ústředí strany. V období leden 1965 – srpen 1966 SNP tímto způsobem získala 28.000 liber, což v té době představovalo slušný finanční příjem.³⁸³ Nicméně ani tyto prostředky brzy nestačily. Pro Winnifred Ewing tak bylo stěžejní, že se jí podařilo získat finanční podporu důležitých osob pohybujících se v obchodních kruzích. Tato podpora jí umožnila vést rozsáhlou a intenzivní volební kampaň.³⁸⁴

Důležitým faktorem, který měl na vítězství v Hamiltonu vliv, byla nová strategie strany v přístupu k získávání voličů a také nových členů. Počátky této strategie je možné hledat již na konci padesátých let. V šedesátých letech ale došlo k větší systematizaci a zavedení nových postupů. Podstatnou roli v tomto procesu zpočátku hrál zejména Ian MacDonald, který byl zodpovědný za organizaci strany. Svou taktiku zakládal na přesvědčení, že je nutné v každém volebním obvodu pro parlamentní a místní volby vytvořit alespoň jednu pobočku strany, přičemž musel být dodržen stanovený limit minimálního počtu dvaceti členů. Zprvu měly být pobočky zřizovány především tam, kde se SNP ucházela o mandát. Za tímto účelem MacDonald působil po celém Skotsku, zejména v oblasti Vysočiny a ostrovů, kde SNP vyjma Western Isles nebyla organizována. Po zřízení pobočky bylo snahou co nejvíce členy SNP zapojit do činnosti strany a využít jejich podpory pro rozšiřování členské základny prostřednictvím vytváření dalších poboček a pro pomoc při volebním klání. Ukazovalo se, že tato taktika funguje a SNP se daří nové členy získávat. MacDonald rovněž zavedl nový způsob vedení kampaně, který poprvé uplatnil při své kandidatuře v doplňovacích volbách v glasgowském volebním obvodu Bridgeton v roce 1961. Nespoléhal se pouze na oficiální mítinky na jednom místě, ale za pomoci členů a sympatizantů SNP vedl kampaň v každé ulici volebního obvodu. Výsledkem byl zisk 18,7% hlasů.³⁸⁵ Pro SNP

---

³⁸³ Lynch, *SNP*, 97; Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 30.

³⁸⁴ Soukromá informace.

³⁸⁵ Brand, *The National Movement in Scotland*, 258–60; Wolfe, *Scotland Lives*, 11, 49.

to byl velmi důležitý výsledek v kontextu situace, ve které se strana na počátku šedesátých let nacházela – „bez financí, málo členů, ..., a žádná perspektiva“.³⁸⁶

Na MacDonalda nejenom volebními zisky, ale také snahou o rozšíření členské základny a prezentování SNP jako moderní politické strany navázal Billy Wolfe. Wolfovi se nejen v roce 1962 podařilo získat 23,3% hlasů v doplňovacích volbách ve West Lothian a obsadit tak druhé místo za kandidátem Labouristické strany, ale také rekrutovat nové členy strany v tomto volebním obvodu, kteří se chtěli aktivně na chodu strany podílet.³⁸⁷ Zkušenosti z této kampaně ukázaly, že SNP zaostává za způsobem, jakým se prezentují a vedou kampaň celobritské strany. Z tohoto důvodu se společně se svými spolupracovníky rozhodl propracovat systém vedení kampaně. Byl založen na přímém kontaktu s obyvateli daného volebního obvodu, ať již prostřednictvím návštěv členů a aktivistů SNP přímo doma, či oslovováním na ulici. Kromě vizitek, které začal používat MacDonald, byly vytvářeny i registry potenciálních voličů, aby strana měla přehled, jaký typ lidí je ochoten SNP ve volbách podpořit a jakým způsobem je podpora v daném obvodu rozložena. Tyto informace měly vést k lepšímu zacílení kampaně. Součástí Wolfova týmu byl i Angus McGillveray, který vymyslel *Alba Pools* a který v rámci SNP vytvořil speciální oddělení, jež shromažďovalo veškeré propagační materiály SNP a prodávalo je např. pobočkám. Jednalo se tedy o jakýsi „komerční podnik v rámci SNP“.³⁸⁸

Wolfe se také zasloužil o vytvoření současného loga SNP, které v sobě spojuje tvar kříže sv. Ondřeje a bodláku. Wolfe tak reflektoval návrhy studentů, s nimiž SNP spolupracovala v rámci kampaně za jaderné odzbrojení, aby se Skotská národní strana více v rámci této kampaně zviditelnila a její podporovatelé se s ní mohli jasně identifikovat. Logo bylo ihned využito pro volební kampaně nejen na propagační materiály strany, ale byly vytvořeny i odznáčky ve tvaru loga.³⁸⁹ Logo se brzy stalo nezaměnitelným symbolem SNP a svým zajímavým řešením upoutávalo pozornost veřejnosti, čímž se zvyšoval zájem o stranu.

Logo Skotské národní strany

---

³⁸⁶ Douglas, *At the Helm*, 65.

³⁸⁷ Lynch, *SNP*, 103; Wolfe, *Scotland Lives*, 18, 40.

³⁸⁸ Rozhovor se členem skotské vlády, který si přál zůstat v anonymitě, *SNP*, 25. 11. 2010; Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 30.

³⁸⁹ Wolfe, *Scotland Lives*, 46–47.

Další oblastí, na kterou se SNP zaměřila, byla média. Wolfe, který od června 1964 zastával post výkonného místopředsedy strany (*Executive Vice-chairman*) pro otázky politické linie, rozvoje a publicity strany, se společně s asistentem tajemníka SNP Gordonem Wilsonem snažil získat oficiální prostor pro prezentaci SNP ve veřejnoprávních médiích před volbami a zajistit účast představitelů strany v předvolebních debatách. Za tímto účelem se Wolfe s Wilsonem spojili s *Plaid Cymru*, jež se potýkala s obdobnými problémy. Podle tehdejších pravidel měly politické strany právo na předvolební spoty ve veřejnoprávních médiích pouze za předpokladu, že se ucházely alespoň o padesát mandátů, což s ohledem na počet křesel ve Skotsku (celkem 71) a Walesu (celkem 36) bylo pro nacionalistické strany, které se voleb účastnily pouze v daných regionech, nedosažitelné. Určitým úspěchem byl vládní ústupek před všeobecnými volbami v říjnu 1964, kdy bylo stranám povoleno se účastnit předvolebních politických debat, pokud ve volbách soutěžily minimálně o 20% všech křesel. V případě Skotska se jednalo o patnáct mandátů. Na základě této podmínky se SNP rozhodla do voleb postavit patnáct kandidátů, i když na to nebyla dostatečně připravena jak po stránce finanční, tak organizační. O rok později společný postup SNP a PC přinesl výsledky i v oblasti politického předvolebního vysílání. Nacionalistické strany získaly pět minut televizního a rozhlasového času pro svoji prezentaci, což se jim podařilo zvýšit na dvojnásobek až v polovině osmdesátých let. SNP obě vysílání využila k získání nových voličů a byla úspěšná. Po televizním vystoupení Billyho Wolfa se podle údajů SNP do strany přihlásilo 1.200 členů během čtyř dnů. Celkový počet nových členů, které SNP na základě televizního a rozhlasového vysílání získala, je odhadován na 5.000.³⁹⁰ Protože média příliš prostoru SNP až na výjimky nedávala, představovala možnost účasti na předvolebních politických debatách a předvolební mediální prezentace pro SNP důležitý nástroj propagace a oslovování potenciálních voličů a členů.

Pokud ale SNP chtěla využít tohoto nástroje co nejvíce, bylo nutné, aby měla jasný politický program, který by byl skotské veřejnosti srozumitelný. V první polovině šedesátých let strana prezentovala svůj program v rámci brožury *Cíle a politika Skotské národní strany (Aims and Policy of the Scottish National Party)*,³⁹¹ který vycházel z programu a ústavy SNP ze čtyřicátých let. Billy Wolfe se proto rozhodl vypracovat nový dokument, který by reflektoval postavení SNP v šedesátých letech a její politické

---

³⁹⁰ Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 15–18; Wolfe, *Scotland Lives*, 54, 69, 72–76.

³⁹¹ SNP, *Aims and Policy of the Scottish National Party* (Glasgow: Scottish National Party, 1962).

cíle. Jeho záměrem bylo posílit vnímání SNP jako relevantní alternativy celobritských stran. Dokonce se za tímto účelem snažil ve straně prosadit změnu jejího názvu na demokratickou stranu, čímž chtěl zdůraznit její demokratický charakter a upozadit nacionalismus. Motivem mu bylo přesvědčení, že většina obyvatel Skotska „už nacionalisty je, a tak není nutné je na tento fakt ještě upozorňovat“.³⁹² Neusiloval o změnu základního principu SNP, tedy apelu na národ a dosažení skotské nezávislosti, nýbrž o nový název „produktu“, jenž by měl podle jeho názoru větší šance na politickém trhu. Zároveň prosazoval, aby SNP měla takový politický program, který by dával voličům záruku, že strana je schopná se ujmout vlády nezávislého Skotska. Tuto vizi SNP prosazoval zejména v letech 1969 – 1979, kdy zastával post předsedy strany.³⁹³

Za účelem vypracování koherentního programu v rámci jednotlivých politik se Wolfe snažil v polovině šedesátých let v rámci SNP rozvinout diskusi a zapojit do ní nejen aktivní členy strany, ale také odborníky z praxe a akademického života. Výsledkem bylo několik dokumentů prezentujících stanovisko strany v oblastech, jež strana považovala za důležité – paliva a energetika, zdravotnictví ve Skotsku či obrana.³⁹⁴

Nový politický program SNP byl veřejnosti předložen v podobě brožurky *SNP & Vy (SNP & You)* v roce 1966. V kontextu Wolfových snah o přejmenování se v brožurce jako součást názvu SNP objevilo sousloví „demokratická strana“. Protože ale SNP změnu názvu odmítla, při dalších reedicích se toto sousloví používalo jako podnázev strany. Celkové vyznění dokumentu odpovídá Wolfově představě o politické orientaci SNP. Vychází sice z dříve formulovaných politik, ale akcentuje jejich sociální rozměr a závazek zajištění ekonomické prosperity skotského národa. Kontinuitu lze vidět např. v odmítání velkých průmyslových kolosů, v podpoře dopravy, energetiky, zdravotnictví, nově je zdůrazňováno dosažení plné zaměstnanosti a stanovení minimální výše platu či zajištění rovných příležitostí a naopak ustupuje z důrazu na decentralizaci průmyslu. Rovněž jsou vyzdviženy demokratické hodnoty jako svoboda či participace občanů na politickém rozhodování. Na rozdíl od předchozího dokumentu upouští od NATO jako důležité součásti zajištění obrany Skotska a spoléhá se pouze na OSN.

---

³⁹² Wolfe, *Scotland Lives*, 83.

³⁹³ Rozhovor se členem skotské vlády, který si přál zůstat v anonymitě, SNP, 25. 11. 2010.

³⁹⁴ Wolfe, *Scotland Lives*, 64–65.

Negativní postoj vůči jaderným zbraním zůstává neměnný.³⁹⁵ Srovnáním s předchozími dokumenty je možné souhlasit s názorem Lynche, že Wolfe tímto vymezením základních politických principů posouval SNP více doleva. V rámci pravolevé dimenze se jednalo o posun do středolevé části spektra.³⁹⁶ Je ale nutné zdůraznit, že tento posun neznamenal odklon od jejího apelu na skotský národ jako takový. Naopak. Wolfe ihned v úvodu dokumentu explicitně uvádí, že SNP „reprezentuje národ“.³⁹⁷

Určité posilování levicového prvku je možné vidět i ve snaze posílit postavení SNP v rámci odborů působících v průmyslové oblasti a získat je pro skotskou nezávislost. Z tohoto důvodu byla v roce 1965 vytvořena Asociace skotských nacionalistických odborů (*Association of Scottish Nationalist Trade Unionists*) a stala se přidruženou organizací SNP. Ovšem kýžené výsledky nepřinesla a v polovině sedmdesátých let byla nahrazena novým systémem. Ten upouštěl od spíše dobrovolnického charakteru Asociace a zaváděl změny přímo do organizace strany. Byl vytvořen nový úřednický post v ústředí strany (*Industrial Officer*), jehož úkolem bylo dohlížet na vztahy SNP a jejích členů s průmyslovými odbory. Obdobné posty (*Industrial Organiser*) byly zřizovány v jednotlivých asociacích a v případě potřeby i v pobočkách, jejichž úkolem bylo získávat mezi odboráři nové členy SNP. Aby strana měla přehled, kolik jejích nových členů je zároveň členy průmyslových odborů, museli noví členové při vstupu do strany uvést, kde jsou zaměstnáni, jaký typ práce vykonávají a zda jsou členy odborů, případně jakých.³⁹⁸ Tento postup dokládá velké úsilí SNP rozšířit členskou základnu o členy odborového hnutí a v podstatě tak ubírat členy a také voliče Labouristické straně, se kterou byly odborové organizace většinou spjaty.

Snahy o profesionalizaci strany jak v kontextu jasného politického programu strany, tak vedení volební kampaně a získávání finančních prostředků, společně s rozšiřováním členské základny a vytvářením nových poboček vedly ke změnám v organizační struktuře SNP a specifikaci pravomocí jednotlivých orgánů strany. Před vítězstvím v Hamiltonu měla strana kolem 50.000 členů a 400 poboček, což v porovnání s rokem 1962, kdy SNP sdužovala 2.000 členů a disponovala dvaceti pobočkami, byl obrovský nárůst.³⁹⁹ A na tento růst musela SNP reagovat.

---

³⁹⁵ SNP, *SNP & You* (Glasgow: Scottish National Party, 1966).

³⁹⁶ Lynch, „From Social Democracy back to No Ideology?“, 628.

³⁹⁷ SNP, *SNP & You*, 2.

³⁹⁸ Brand, *The National Movement in Scotland*, 285; Wolfe, *Scotland Lives*, 67.

³⁹⁹ Hanham, *Scottish Nationalism*, 204.

Změny se dotkly všech úrovní organizace strany. V případě vedení SNP došlo k rozšíření počtu postů. Strana obnovila funkci viceprezidenta strany a dokonce oproti třicátým letům rozšířila jejich počet na tři. Dále byly jasně rozděleny pravomoci mezi předsedu a prezidenta SNP, přičemž bylo explicitně stanoveno, že předseda je hlavním představitelem strany. Zároveň byl přejmenován post místopředsedy strany z *Vice-Chairman* na *Senior Vice-Chairman*, ale pravomoci zastupovat předsedu v případě jeho nepřítomnosti a plnit nejrůznější úkoly administrativního a organizačního charakteru zůstaly beze změny. Vytvořeny byly čtyři nové posty výkonných místopředsedů (*Executive Vice-Chairmen*) – místopředseda pro finance, organizaci, politiku a místopředseda pro propagaci. Přešla na ně část agendy dosud vykonávané předsedou strany a další povinnosti stanovené radou. Ostatní funkce zůstaly zachovány. V souvislosti s rozšiřující se členskou základnou vznikla funkce ředitele pro vnitřní vzdělávání (*Director for Internal Training*), jehož úkolem bylo seznámit nové členy s politickými cíli SNP, jejími vnitřními pravidly a fungováním. Zároveň se posiloval aparát osoby zodpovědné za organizaci strany (*National Organizer*).⁴⁰⁰

Podmínky pro vytváření nových poboček zůstaly stejné, změn doznala pouze způsobnost pro členství v SNP. Nově museli členové podepsat prohlášení, ve kterém vyjadřovali souhlas s cíli a politikou SNP a zavazovali se k respektování ústavy a pravidel strany a k výhradnímu členství ve straně. Nárůst členů se projevil také v zavedení pravidla, že členové strany, kterým je méně než šestnáct let, se stávají členy přidruženými bez jakýchkoli práv, jež požívají plní členové, včetně práva hlasovacího. Novým aspektem organizace členství v SNP se stala možnost vytvářet pobočky mimo území Skotska. Členům těchto poboček, kteří jsou označováni za čestné, byla přiznána stejná práva a povinnosti, kterými disponují plní členové poboček ve Skotsku s jedinou výjimkou – jejich zástupci nemají na výroční konferenci a v radě právo hlasovat.⁴⁰¹

K určitému posílení postavení došlo v případě asociací. I nadále platí, že jsou tvořeny nejméně dvěma pobočkami a jsou odpovědné za koordinaci aktivit v daném obvodu, zejména při místních a parlamentních volbách, a každoročně ústředí předkládají zprávy o činnosti a počtu poboček. Nově je každá asociace oprávněna vysílat jednoho delegáta na výroční a mimořádnou konferenci strany a být zastupována jedním delegátem v radě. Naopak nepřetrvaly oblastní rady, jež byly nahrazeny

---

⁴⁰⁰ Bod 6 H Part One, SNP, *The Scottish National Party Constitution and Rules* (Glasgow: Scottish National Party, 1968); Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 12, 31.

⁴⁰¹ Bod 5, Part One, SNP, *The Scottish National Party Constitution and Rules*, 1968.

regionálními radami (*Regional Councils*) majícími odpovědnost za koordinaci aktivit a organizaci SNP v oblastech pokrývající více než dva volební obvody (*constituencies*). Pozice regionálních rad je ale oslabena ustanovením, že jejich rozhodnutí nemají pro pobočky a asociace závazný charakter. Regionální rady rovněž nejsou oprávněny být oficiálně zastupovány na konferenci strany. Na druhé straně ale mohou vyslat jednoho zástupce do rady a mohou předkládat obdobně jako ostatní orgány strany rezoluce a nominace na funkcionáře a členy výkonného shromáždění strany.⁴⁰²

Výkonné shromáždění (*National Executive Assembly*) bylo vytvořeno na návrh Billyho Wolfa a plně fungovat začalo ve druhé polovině roku 1968. Základní ideou, která stála za jeho vznikem, bylo mít speciální orgán v rámci SNP, jenž by se zabýval nastavením politické linie strany. V tomto duchu také získal pravomoci ve třech základních oblastech – ekonomika, sociální a politické záležitosti. Přičemž rada je oprávněna na shromáždění delegovat další kompetence. Shromáždění má primárně sloužit jako platforma pro diskusi a nepřijímá žádné konečné rozhodnutí. Za účelem zajištění co největšího spektra názorů bylo stanoveno, že shromáždění (později došlo k vypuštění slova výkonné) tvoří funkcionáři strany, patnáct členů zvolených na výroční konferenci a jeden zástupce z každého volebního obvodu zvolený asociací. Deset členů mělo vzejít z případných poslanců parlamentu a po jednom zástupci jsou oprávněny vyslat organizace s přidruženým statutem k SNP.⁴⁰³

Orgánem, který v rámci činnosti SNP v šedesátých letech získal na významu, byl výkonný výbor (*National Executive Committee*). Jeho úkolem je řídit každodenní činnost strany. Je zodpovědný za otázky finančního charakteru, organizaci, propagaci, vzdělávání členů a členství. Schází se jednou za měsíc a skládá se z funkcionářů strany, pěti zástupců rady a stejného počtu zástupců výkonného shromáždění. Členy výboru jsou také asistent tajemníka a asistent osoby zodpovědné za finance strany, které si výbor sám jmenuje. I když byl výkonný výbor vyčleněn jako samostatný orgán, stále je za svoji činnost odpovědný radě. Ta zůstává hlavním orgánem strany mezi jednotlivými výročními konferencemi, jehož rozhodnutí jsou pro všechny členy strany závazná. Pravomoc měnit je má pouze výroční nebo mimořádná konference. Rada se může zabývat jakoukoli záležitostí od organizačních věcí po důležité otázky politického charakteru. Na rozdíl od výkonného výboru se jednání rady konají jednou za tři měsíce.

---

⁴⁰² Body 4, 5, 6 A, B, C, D Part One, Body 5, 7, 13 Part Two, SNP, *The Scottish National Party Constitution and Rules*, 1968.

⁴⁰³ Bod 6F Part One, bod 14 Part Two SNP, *The Scottish National Party Constitution and Rules*, 1968; Wolfe, *Scotland Lives*, 99, 118–19.

V případě potřeby může výkonný výbor iniciovat i mimořádné zasedání rady. Změnu rada zaznamenala ve svém složení. Nově je tvořena patnácti členy výkonného výboru volených na výroční konferenci a jedním zástupcem nominovaným jednotlivými pobočkami, asociacemi a regionálními radami. I nadále členy rady zůstali funkcionáři strany.⁴⁰⁴ Z definice členství rady vyplývá, že čím více strana měla poboček, asociací a regionálních rad, tím narůstal i počet delegátů na jejích zasedáních. Bylo tedy jen přirozené, že výkonný výbor, který se scházel častěji a tvořilo jej méně členů SNP, postupně přebíral více agendy od rady a stal se klíčovým tělesem pro chod strany. Slovy profesora Branda se výkonný výbor stal „nervovým centrem strany“.⁴⁰⁵

V gesci rady zůstala i pravomoc zřizovat speciální výbory. V roce 1967 byl vytvořen všeobecný výbor (*General Business Committee*), jenž se zaměřil na řízení administrativních a finančních záležitostí. Jeho úkolem bylo např. zajistit dostatečný počet zaměstnanců v ústředí či vést fundraisingové kampaně. Zřízen byl také odvolací výbor (*Appeal Committee*), který se zabýval organizačními spory a také odvoláními proti pozastavení členství či přímo vyloučení člena ze strany.⁴⁰⁶ K tomuto kroku se mohla strana uchýlit tehdy, když člen nezaplatil včas členský příspěvek, nebo se ukázal být „nezpůsobilým pro členství“ z důvodu porušování pravidel a základních principů strany.⁴⁰⁷

Rovněž nejvyšší orgán strany, výroční konference, doznal určitých změn. Ty se týkaly především jejího složení, zejména v oprávnění asociací vysílat své zástupce. Asociace ale nezískaly právo vyvolat zasedání mimořádné konference. Tímto právem i nadále disponovala pouze rada a pobočky (nutná jedna třetina).⁴⁰⁸

Všechny výše uvedené aspekty proměny organizační struktury zvýšily efektivnost fungování strany a podílely se na jejím úspěchu v Hamiltonu. Ten SNP zopakovala v květnu 1968 v místních volbách. Volební zisky představovaly pro SNP několik důležitých změn. První bylo výrazné zvýšení publicity strany, čímž se strana dostávala do širšího povědomí veřejnosti a opět výrazně rozšířila svou členskou základnu, což se projevilo i ve zřizování nových poboček. Údaje o přesném počtu členů se ale značně liší. Podle počtu prodaných stranických legitimací měla v roce 1968

---

⁴⁰⁴ Body 6E, 6G Part One, body 13, 15 Part Two, SNP, *The Scottish National Party Constitution and Rules*, 1968; Wolfe, *Scotland Lives*, 100.

⁴⁰⁵ Brand, *The National Movement in Scotland*, 275.

⁴⁰⁶ Brand, *The National Movement in Scotland*, 275; Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 61.

⁴⁰⁷ Bod 5 Part One, SNP, *The Scottish National Party Constitution and Rules*, 1968.

⁴⁰⁸ Bod 6D Part One, body 5–12 Part Two, SNP, *The Scottish National Party Constitution and Rules*, 1968.

kolem 120.000 členů. Obdobně tehdejší předseda SNP Arthur Donaldson odhadoval, že strana má 100.000 členů. Na druhé straně Ian MacDonald, který byl odpovědný za organizaci strany (*National Organizer*), uváděl rozmezí 60.000 – 70.000. Počet poboček překonal hranici 500, přičemž průměrně na jednu pobočku připadalo přes sto členů.⁴⁰⁹

Nárůst počtu členů sebou nesl riziko, že se členy strany stanou i zastánci radikálnějšího přístupu k dosažení skotské nezávislosti. Tento předpoklad se potvrdil, když se na veřejnost v roce 1967 dostaly extrémní názory tajně organizované *1320 Group*, jež byla vytvořena o rok dříve a svým názvem odkazovala na deklaraci z Arbroath. Skupině se dařilo získávat i nové členy SNP a dokonce i ty, kteří se stali členy výkonného výboru. Problémem pro stranu bylo, že se aktivitám a názorům této skupiny dostávalo velké publicity nejen ve Skotsku, ale v kontextu zastoupení SNP ve Westminsteru také v Londýně. Pokud si SNP chtěla uchovat image demokratické strany, musela rychle reagovat. V březnu 1968 proto rada přijala rozhodnutí, že členství v této skupině „je neslučitelné s členstvím ve Skotské národní straně“,⁴¹⁰ čímž v podstatě došlo k zákazu této skupiny. V souvislosti s překrýváním členství v této skupině a ve výkonném výboru bylo schváleno pravidlo, že členy výkonného výboru jsou oprávněni se stát pouze ti jedinci, kteří jsou v SNP nejméně jeden rok.⁴¹¹

Úspěch ve volbách vedl rovněž k posilování organizační struktury strany, neboť zvolení Ewing do parlamentu vyžadovalo, aby strana nové poslankyni zajistila podpůrný aparát. Vznikly tak funkce výzkumného pracovníka (*Research Officer*) a tajemníka pro administrativu (*Administration Secretary*). Situace si také vyžadovala, aby SNP měla na plný úvazek osobu, která bude zodpovědná za styk s veřejností a médii. Na podzim 1969 byl za tímto účelem zřízen post ředitele pro komunikaci (*Director of Communications*). Zároveň vedení strany rozhodlo o vytvoření parlamentního poradního výboru (*Parliamentary Advisory Committee*), jehož členy byli přední osobnosti strany – např. Arthur Donaldson, Robert McIntyre či Billy Wolfe. Úkolem tohoto výboru bylo poskytovat pomoc s přípravou iniciativ, otázek a dalších záležitostí, které se týkaly parlamentní činnosti. Pravidelně se také každou neděli setkávali s Winnifred Ewing k diskusi o aktuálních otázkách, jež se ve Westminsteru řešily a jejich případnému dopadu na Skotsko a politiku SNP. Zvolením Ewing tak SNP poprvé získala přímý zdroj informací o tom, jaké záležitosti stojí v centru pozornosti

---

⁴⁰⁹ Douglas, *At the Helm*, 65; Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 40.

⁴¹⁰ Minute of the National Council meeting, NC68/12, 2 March 1968, citováno in Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 42.

⁴¹¹ Wolfe, *Scotland Lives*, 115.

britské vlády. Z hlediska SNP bylo také důležité, že Ewing budila svou intenzivní činností ve Westminsteru pozornost médií, čímž pomáhala k publicitě strany. Při samotných jednáních v Dolní sněmovně britského parlamentu přispívala rovněž k tomu, že skotské záležitosti nezůstávaly v pozadí.⁴¹²

V této souvislosti se také strana zaměřila na formulaci vlastního postoje k nejrůznějším oblastem politik, který se projevil ve zřízení 22 politických výborů. Výbory byly vytvořeny v rámci shromáždění SNP a na jejich činnosti se podílelo několik stovek členů. Zabývaly se např. otázkami průmyslového rozvoje, obrany, rybolovu či ústavními záležitostmi.⁴¹³

Vítězství v doplňovacích volbách též ukázalo, že získání parlamentního křesla není zcela nemožné, což dodávalo členům SNP velký optimismus. Mnoho z nich bylo dokonce přesvědčeno, že dosažení nezávislosti Skotska je otázkou několika let, což jasně vyjadřovali sloganem „Svobodné Skotsko do roku 1973“ (*Scotland Free by '73*).⁴¹⁴

Tento optimismus ale brzy vystřídal zklamání, neboť ke konci šedesátých let podpora SNP poklesla a bylo zřejmé, že svých cílů SNP nedosáhne tak rychle, jak mnozí předpokládali. Část členů dokonce z tohoto důvodu stranu opustila. Pokles podpory byl také úzce spojen s nezkušeností politiků SNP, která se projevila při jejich výkonu funkce radních. Vysloužili se tak kritiku nejenom od svých politických oponentů, ale také ze strany médií. Negativní mediální prezentace SNP vedla k dalšímu odlivu členů. Tato skutečnost se tolik neprojevila na počtu poboček, neboť ústředí strany rozhodlo, že v kontextu zachování viditelnosti SNP se pobočky rušit nebudou, i když měly např. pouze dva členy. Předpokládalo se, že i tak malé pobočky mohou hrát důležitou roli v prosazování aktivit SNP a v případě zlepšení situace mohou usnadnit proces přijímání nových členů.⁴¹⁵

Přestože docházelo ke snižování počtu členů (v roce 1970 měla mezi 20.000 – 30.000 členy)⁴¹⁶, SNP se podařilo udržet soudržnost strany. Podle profesora Branda to bylo způsobeno větší orientací SNP na formulování politik než pouhé spoléhání se na dosažení skotské nezávislosti.⁴¹⁷ Tento důraz na přijetí jasně formulovaných politik

---

⁴¹² Ewing, *Stop the World*, 113; Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 41; Wolfe, *Scotland Lives*, 109–110.

⁴¹³ Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 51; Wolfe, *Scotland Lives*, 132.

⁴¹⁴ Wolfe, *Scotland Lives*, 117.

⁴¹⁵ Brand, *The National Movement in Scotland*, 263.

⁴¹⁶ Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 71.

⁴¹⁷ Brand, *The National Movement in Scotland*, 264.

souvisel s nástupem Billyho Wolfa do funkce předsedy strany v roce 1969 a jeho dlouhodobou snahou orientovat SNP jako stranu, která je schopna se ujmout vlády, tedy stranu s vládním či koaličním potenciálem dle Sartoriho typologie.⁴¹⁸

Snižující se podpora SNP se projevila v místních a doplňovacích volbách proběhnuvších roku 1969 a odrazila se i ve výsledcích všeobecných voleb z roku 1970. Strana do voleb postavila 65 kandidátů, což byl téměř trojnásobek oproti předchozím volbám v roce 1966, kdy kandidovalo 23 politiků.⁴¹⁹ Za úspěch lze považovat, že SNP poprvé získala křeslo v řádných všeobecných volbách, na straně druhé bylo zklamáním, že parlamentní mandát neobhájila Winnifred Ewing v Hamiltonu. Zástupcem SNP ve Westminsteru se tak stal Donald Stewart, jenž kandidoval ve volebním obvodu Western Isles,⁴²⁰ kde se SNP o zvolení ucházela od dob svého vzniku. Celkově strana propadla v průmyslových oblastech, kde si dominantní postavení udržela Labouristická strana, zatímco na venkově, kde soutěžila zejména s konzervativci a liberály si vedla dobře.⁴²¹

3.2.2 *Devoluce – první krok ke skotské nezávislosti*

Sedmdesátá léta ale nabídla SNP možnost, jak na sebe na veřejnosti více upozornit, a tak získat opět přízeň voličů a posílit soudržnost strany. Když byla v roce 1969 v Severním moři objevena ropa, Skotská národní strana se nabízené příležitosti chopila a roku 1972 zahájila kampaň pod názvem „Ropa Skotska“ (*It's Scotland's Oil*). SNP spojila otázku ropy se skotskou nezávislostí a argumentovala, že pokud by bylo Skotsko samostatné, zisky z ropy by mu zajistily ekonomický růst. Zároveň používala Norsko jako příklad země, která díky zásobám ropy ekonomicky vzkvétala. Objevení ložisek ropy silně otrásl hlavní labouristickým protinacionalistickým argumentem, jenž strana prezentovala o několik let dříve, že „Skotsko je jednoduše příliš chudé, než aby mohlo jít samo“⁴²². Navíc byla pozice SNP upevněna děním na mezinárodní scéně, kdy v důsledku vypuknutí čtvrté izraelsko-arabské války v říjnu 1973 došlo ke čtyřnásobnému zvýšení cen ropy. Ukazovalo se, že tato populistická kampaň má ve skotské veřejnosti odezvu, neboť v té době se Skotsko potýkalo s vážnými ekonomickými problémy, vysokou nezaměstnaností a velkým odlivem pracovní síly do

---

⁴¹⁸ Sartori, *Strany a stranické systémy*, 127.

⁴¹⁹ Douglas, *At the Helm*, 67.

⁴²⁰ Ewing, *Stop the World*, 120.

⁴²¹ Lynch, *SNP*, 119.

⁴²² Marr, *The Battle for Scotland*, 132.

Anglie a do zahraničí. Dopady kampaně se projevily v nárůstu členské základny a rostoucí podpoře SNP v místních a doplňovacích volbách v letech 1972 – 1973. Významné byly zejména doplňovací volby v glasgowském obvodu Govan, které se konaly na podzim 1973 a ve kterých zvítězila kandidátka SNP Margo MacDonald. SNP tak měla ve Westminsteru dva zástupce.⁴²³

Spojením otázky ropy a skotské nezávislosti se SNP snažila reagovat na činnost Kilbrandonovy komise, která v roce 1973 publikovala svoji rozsáhlou zprávu a které SNP předložila svůj přístup ke skotské samosprávě jak ústní, tak písemnou formou. Její názory ale nebyly reflektovány. V reakci na vydání zprávy obsahující návrh na vytvoření skotského shromáždění, jeho velikost, pravomoci, atd. publikovala SNP vlastní vizi budoucího uspořádání ve Skotsku. Vyjma deklarovaného cíle získat pro Skotsko nezávislost specifikovala složení samostatného skotského parlamentu, který by měl mít 200 členů volených na čtyři roky systémem jednoho přenosného hlasu.⁴²⁴ S Kilbrandonovou komisí se SNP shodovala pouze v návrhu volebního systému.

Na rozdíl od voleb v roce 1970 se tentokrát všeobecné volby konaly v době, kdy se SNP těšila rostoucí podpoře veřejnosti, což vedlo k jejímu dosud největšímu zastoupení ve Westminsteru. Ve volbách v únoru 1974 získala sedm parlamentních křesel a svoji pozici potvrdila i ve všeobecných volbách v říjnu téhož roku, které vypsala labouristická vláda z důvodu svého menšinového postavení v Dolní sněmovně britského parlamentu. V těchto volbách SNP obdržela 30,4% hlasů, čímž své parlamentní zastoupení zvýšila na jedenáct mandátů. Poprvé v říjnových volbách SNP obsadila kandidáty všechny volební obvody.⁴²⁵ Změny v procentech podpory jednotlivých stran ve Skotsku (tabulka č. 1) potvrzují argument profesora Lynche, že SNP se podařilo získat nejen protestní hlasy konzervativních voličů, ale také „přeběhlíky liberálů a labouristů“.⁴²⁶

Je nutné ale zdůraznit, že kampaň SNP založená na ropě sice přispěla k nárůstu podpory voličů strany, nejednalo se ale zároveň o zvýšení podpory jejího *raison d'etre*, tedy dosažení skotské nezávislosti. Výzkumy veřejného mínění před a po odstartování kampaně ukazují, že podpora nezávislosti Skotska mezi skotskými voliči byla stabilní od roku 1964 do konce sedmdesátých let a pohybovala se kolem 20%.⁴²⁷ Voliči tak SNP

---

⁴²³ Douglas, *At the Helm*, 88–89; Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 78–87.

⁴²⁴ SNP, *The Scotland We Seek* (Edinburgh: The Scottish National Party, 1973) in Acc. 7295, box 24.

⁴²⁵ Brand, *The National Movement in Scotland*, 4.

⁴²⁶ Lynch, *SNP*, 131.

⁴²⁷ Roger Levy, *Scottish Nationalism at the Crossroads* (Edinburgh: Scottish Academic Press, 1990), 32.

vnímali spíše jako stranu prosazující skotské zájmy, což v podstatě odpovídalo i tomu, jak se strana prezentovala. Explicitně to po svém zvolení do Westminsteru v únoru 1974 potvrdili Gordon Wilson a Winnifred Ewing. Zároveň zdůraznili, že z tohoto důvodu nemohou dopředu vyjádřit „přímou podporu žádné z britských stran“.⁴²⁸

Jakým způsobem tedy chtěla SNP v britském parlamentu skotské zájmy hájit? V předvolebních programech se SNP vyjma nezávislosti a ropy zaměřila na představení uceleného politického programu vztahující se k oblastem vnějších záležitostí, energetiky, zaměstnanosti, boji s chudobou, dopravě, bydlení, zemědělství vzdělání, sportu, umění a zajištění lepší kvality života.⁴²⁹ Jednalo se tedy většinou o oblasti, na jejichž řešení se strana dlouhodobě zaměřovala. SNP v kontextu nazírání na dané oblasti potvrdila trend posunu do středolevé části spektra, který byl zahájen Billy Wolfem v polovině šedesátých let. Rozdíl lze spatřit v tom, že SNP tentokrát sociálnědemokratický přístup zcela explicitně ve volebním programu přiznala.⁴³⁰

Krátce před volbami v říjnu 1974 došlo k modifikaci způsobu, jakým chtěla SNP dosáhnout skotské nezávislosti. Tímto krokem reagovala na změnu postoje Labouristické strany k devoluci. Strana uvedla, že navrhované skotské shromáždění podpoří jako „krok na cestě k plné nezávislosti“. Učiní tak ale pouze za předpokladu, že shromáždění bude disponovat kompetencemi v ekonomické oblasti a bude přímo voleno.⁴³¹

SNP tak poprvé formulovala politiku postupné cesty k nezávislosti Skotska, tedy přístup, který podporovali gradualisté. Nejednalo se ale jednoduché rozhodování. Politika devoluce představovala pro SNP velké dilema. Uvnitř strany probíhaly ostré diskuse, jakým směrem by se měla hlavní politická linie strany ubírat. Dříve, než bude pozornost věnována otázce devoluce a jejímu projednávání, je nutné ozřejmit složení a postavení parlamentní skupiny v rámci SNP.

Zvolením sedmi a posléze jedenácti členů SNP do Westminsteru představovalo pro stranu novou situaci, se kterou se musela vypořádat. Nebylo to snadné zejména s ohledem na skutečnost, že do britského parlamentu se nedostali všichni přední politici strany. Příkladem může být nezvolení předsedy SNP Billyho Wolfa ve West Lothian.

---

⁴²⁸ Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 109.

⁴²⁹ SNP, *Scotland's Future. General Elections Manifesto* (Edinburgh: The Scottish National Party, February 1974); SNP, *Scotland's Future. The Manifesto of the Scottish National Party. An Introduction to a practical programme for social justice for the people of Scotland* (Edinburgh: The Scottish National Party, August 1974).

⁴³⁰ SNP, *Scotland's Future. The Manifesto of the Scottish National Party*, 3.

⁴³¹ SNP, *Supplement to the Election Manifesto of the Scottish National Party. It's Time* (Edinburgh: The Scottish National Party, September 1974) 7.

Naopak byly zvoleny zcela nové tváře SNP – např. George Reid, který se stal členem strany v roce 1973 a nezastával žádnou funkci ve stranickém aparátu. Navíc nově zvolení členové parlamentu neměli s výkonem své funkce žádné zkušenosti, vyjma Winnifred Ewing a Donalda Stewarta, který byl posléze zvolen lídrem skupiny a jeho zástupcem se stal Gordon Wilson.⁴³² Vznikem parlamentní skupiny se vytvořilo nové mocenské centrum strany. Problémem bylo, že pravidla SNP neupravovala, jakým způsobem mají být vztahy mezi parlamentní skupinou a dalšími orgány strany nastaveny. Záleželo tedy na vzájemných vztazích mezi skupinou a vedením strany, jakým způsobem budou komunikovat. Budoucí problémy naznačovalo již první setkání parlamentní skupiny s předsedou a prezidentem strany. Po skončení vzájemné výměny názorů mělo pokračovat jednání samotné skupiny. Přestože platilo pravidlo, že předseda strany je z titulu své funkce automaticky členem jakéhokoli orgánu strany, Donald Stewart deklaroval nezávislé postavení skupiny požadavkem, aby „odešli ti, co nebyli zvoleni“. Předseda strany se proti tomuto požadavku nepostavil, čímž v podstatě své postavení vůči skupině oslaboval. Nemalou roli v reakci Wolfa sehrálo právě jeho nezvolení poslancem.⁴³³

Postoj Stewarta ale neznamenal, že by se členové Westminsteru zcela od strany ve Skotsku oddělili. Sedm členů parlamentní skupiny (Bain, Henderson, Reid, Thompson, Watt, Welsh, Wilson) se ještě v říjnu 1974 stalo členy výkonného výboru SNP a někteří se také zapojili do činnosti politických výborů strany. Avšak s ohledem na pracovní vytížení v britském parlamentu bylo pro poslance čím dál obtížnější se plně na aktivitách SNP ve Skotsku podílet.⁴³⁴

Mimoto parlamentní skupina nastavila mechanismus informování o své činnosti ve Westminsteru. Každý den telefonicky podávala informace ústředí strany, komunikovala také s tiskovým oddělením ohledně vzájemného poskytování tiskových zpráv a zavedena byla rovněž pravidelná účast předsedy strany v Londýně při projednávání „důležitých otázek“. Poslanci také pravidelně jednou za týden a v případě potřeby i častěji zasílali vedení SNP zprávy o dění ve Westminsteru. Na jaře 1975 poslanci zavedli vydávání měsíčního bulletinu, který byl určen nejenom vedení strany,

---

⁴³² Dále byli zvoleni Douglas Henderson (ředitel pro vnitřní vzdělávání a výkonný místopředseda SNP), Hamish Watt (člen výkonného výboru a předseda výboru pro využití půdy), Iain MacCormick, Margaret Bain, George Thompson, Douglas Crawford a Andrew Welsh. In Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 106–107, 117.

⁴³³ *Ibid.*, 109–10.

⁴³⁴ Lynch, *SNP*, 137.

ale především členské základně, aby byla dostatečně informována o otázkách projednávaných v britském parlamentu a postojích poslanců.⁴³⁵

Rok 1975 znamenal určité posílení parlamentní skupiny SNP vůči stranickému centru, neboť v tomto roce bylo Westminsterem odsouhlaseno financování poslanců opozičních stran (tzv. *Short Money*). Finanční prostředky musely být využity na podporu činnosti strany v parlamentu. Jejich výše se odvíjela od počtu poslanců a hlasů. O podporu mohly požádat ty strany, které složily parlamentní přísahu a které měly nejméně dva poslance, nebo jednoho, přičemž tento musel ve volbách získat minimálně 150.000.⁴³⁶ Poslanci tak mohli nové prostředky využít pro zajištění svého administrativního a výzkumného zázemí, protože finanční prostředky strany i přes nárůst členů a dobré výsledky loterie *Alba Pools* zůstávaly stále omezené.

Parlamentní skupina se musela ve Westminsteru zabývat širokým spektrem oblastí a ne vždy byla schopna zajistit jednotné hlasování všech svých členů. Obdobně se s nedostatkem konsenzu potýkalo vedení strany v Edinburghu. Mezi oblastmi, u nichž nebylo jednoduché nalézt jednotný postoj, patřila i otázka devoluce a v konečném důsledku heterogenita postoje k této problematice vedla k destabilizaci strany a poklesu její voličské podpory.

Jak bylo uvedeno výše, devoluce se v centru vládní aktivity objevila v roce 1974, kdy byla zahájena série vydávání dokumentů zabývajících se jednotlivými aspekty této politiky nejen pro Skotsko, ale i Wales. SNP na tuto iniciativu byla nucena reagovat. Strana požadovala, aby navrhované shromáždění disponovalo silnými fiskálními pravomocemi včetně odpovědnosti za příjmy z ropy. Ve vládních návrzích se ale takto silný koncept skotské devoluce neobjevoval. SNP ale již neřikala, jakým způsobem bude postupovat v případě, že labouristický návrh na vytvoření skotského shromáždění bude realizován. Tato skutečnost podle profesora Rogera Levyho vedla k tomu, že řadoví členové strany měli jen „mlhavou představu“ o postoji SNP k této otázce.⁴³⁷

V reakci na tato zjištění bylo na výroční konferenci SNP v květnu 1975 přijato rozhodnutí, ve kterém strana potvrdila gradualistický přístup ke skotské nezávislosti a specifikovala strategii svého postupu. SNP měla v demokraticky zvoleném shromáždění

---

⁴³⁵ Lynch, *SNP*, 140; Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 122.

⁴³⁶ Oonagh Gay, Isobel White and Richard Kelly, *The Funding of Political Parties*. Research Paper 07/34 (London: Parliament and Constitution Centre, House of Commons Library, 10 April 2007), 10–11, 4. 2. 2010, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2007/rp07-034.pdf>.

⁴³⁷ Levy, *Scottish Nationalism*, 67.

získat většinu mandátů. Svého majoritního postavení měla využít o rozšíření jeho pravomocí do té míry, až se stane „skutečným parlamentem“, tedy parlamentem, jehož kompetence budou odpovídat legislativnímu orgánu nezávislého státu. Následně strana vymezila pravomoci, kterými by nová instituce měla disponovat. Jednalo se zejména o pravomoci v oblasti ekonomické.⁴³⁸ V kontextu vymezení kompetencí se v podstatě jednalo o tzv. plnou devoluci (*full devolution*), kterou SNP jako jednu z variant možného budoucího vývoje ve Skotsku nabídla jako výsledek diskuze o budoucnosti Skotska zahájené krátce po zformování své první vlády v roce 2007.

Schválené rozhodnutí ale neznamenalo, že by SNP zcela vzdala možnosti v britském parlamentu prosadit větší kompetence navrhovaného shromáždění. Když byl návrh zákona o Skotsku a Walesu na podzim 1976 předložen Dolní sněmovně poslanci za SNP veřejně deklarovali úmysl, zcela v souladu s předchozími prohlášeními strany, získat podporu mezi poslanci pro zplnomocnění shromáždění rozhodovat o příjmech a výdajích ve Skotsku a zajištění přísunu finančních prostředků z ropného průmyslu. Zároveň odmítali zavedení většinového systému pro volby do nové instituce a prosazovali proporční volbu. Rovněž nebyli nakloněni myšlence uskutečnění referenda. Nejednalo se o nesouhlas s referendem jako takovým, ale o obavu, že poslouží pouze jako nástroj k oddálení realizace devoluční politiky. Avšak vývoj debaty a obava, že návrh zákona nebude v důsledku odmítnutí konání referenda schválen, vedl poslance k přehodnocení stanoviska a podpoře tohoto doplňovacího návrhu. Ale ani podpora malých stran včetně SNP nepomohla menšinové vládě 22. února 1977 prosadit další projednávání návrhu, neboť proti vládě hlasovali nejen konzervativci, ale také liberálové, přestože devoluci podporovali, a část labouristických poslanců.⁴³⁹

I když se poslanci SNP po dohodě s výkonným výborem strany rozhodli vypracovat vlastní návrh zákona o skotském shromáždění, bylo podle tehdejšího poslance Gordona Wilsona zřejmé, že SNP je „v nejistotě a čeká, s čím Whitehall přijde“.⁴⁴⁰ Na druhé straně se SNP snažila veřejnosti prezentovat vlastní přístup k devoluci v rámci ucelenější vize fungování samostatného Skotska. Opět zdůraznila, že strana podporuje přímo volené shromáždění s legislativními kompetencemi, na jehož činnosti se bude podílet za účelem dosažení skotské nezávislosti. Zároveň ale připustila, že s ohledem na odmítnutí návrhu zákona se tato možnost nejeví jako realistická, a

---

⁴³⁸ Agenda of the Scottish National Party Annual Conference, 30 May 1975, Edinburgh in Acc. 11565, box 1.

⁴³⁹ Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 177–80.

⁴⁴⁰ *Ibid.*, 180.

proto prostředkem ke vzniku samostatného Skotska zůstává zisk většiny skotských mandátů v parlamentu Skotskou národní stranou. Pokud se tak stane, měla být zahájena jednání s britskou vládou o přenosu pravomocí a současně vypracována ústava, o jejímž přijetí měli obyvatelé Skotska rozhodovat v referendu.⁴⁴¹

Cílem SNP bylo ukázat, že strana devoluci neodmítá a že není zodpovědná za její nepřijetí v parlamentu. Veřejnost postoj SNP přijala. Průzkumy veřejného mínění v této době ukazovaly, že SNP si před Labouristickou stranou ve Skotsku udržuje náskok, jenž se pohyboval v rozmezí 5 % – 9 %.⁴⁴² Podporu voličů dokázala SNP převést na zisky v místních volbách, které proběhly v květnu roku 1977.⁴⁴³ Tento fakt, jak zdůrazňuje Lynch, vytvářel „tlak na labouristy, aby devoluci prosadili navzdory porážce v Dolní sněmovně“.⁴⁴⁴

Menšinová labouristická vláda umožnila SNP zastávat v parlamentu pozici relevantní strany s vyděračským potenciálem⁴⁴⁵, jenž byl umocněn její vysokou podporou mezi voliči.⁴⁴⁶ SNP však tohoto potenciálu zejména s ohledem na prosazení doplňujících pravomocí pro skotské shromáždění plně nevyužila. Ten byl navíc odsunut do pozadí, když se labouristé dohodli na spolupráci s liberály, čímž si vláda zajistila většinu v Dolní sněmovně. Tento názor zastává i Gordon Wilson, který uvedl, že v důsledku uzavření parlamentní dohody „SNP ztratila vizibilitu a její vliv na westminsterské záležitosti se zmenšil“.⁴⁴⁷

SNP se v tomto roce nepotýkala pouze s problémy svého postavení v britském parlamentu, ale začínaly se především v důsledku nedostatečné komunikace prohlubovat spory mezi parlamentní skupinou a vedením strany v Edinburghu. Ukazovalo se, že zvláštní výbor, který tvořili předseda SNP Billy Wolfe, prezident Robert McIntyre a dva poslanci a který vznikl v roce 1976 za účelem posílení vzájemné spolupráce, příliš nefunguje. Z tohoto důvodu se v červenci 1977 uskutečnila schůzka předsedy a prezidenta strany a členů parlamentní skupiny. Bylo dohodnuto ustavení společné pracovní skupiny, kterou tvořili všichni poslanci parlamentu a členové

---

⁴⁴¹ SNP, *SNP & You. Aims & Policy of The Scottish National Party* (Edinburgh: The Scottish National Party, 1977, 5th edition), 1–23.

⁴⁴² W. J. A. Macartney, „Summary of Scottish Opinion Polls Relating to Voting Intentions and Constitutional Change: October 1974–May 1978“ in *Scottish Government Yearbook 1979* 201.

⁴⁴³ Ewing, *Stop the World*, 157.

⁴⁴⁴ Lynch, *SNP*, 148.

⁴⁴⁵ Sartori, *Strany a stranické systémy*, 127.

⁴⁴⁶ Srovnej James L. Newell, „The Scottish National Party. Development and Change“ in Lieven De Winter and Huri Türsan, eds, *Regionalist Parties in Western Europe*, 109.

⁴⁴⁷ Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 180.

výkonného výboru strany. Jejím úkolem bylo zajistit „lepší koordinaci a spolupráci“ mezi oběma skupinami. Zároveň se účastníci schůzky shodli na nutnosti „zvýšení aktivity“ zvláštního výboru.⁴⁴⁸ Bylo ale velice těžké překonat vzájemnou nedůvěru. Profesor Lynch v této souvislosti uvádí, že poslanci měli obavu z potenciální snahy výkonného výboru „diktovat jim, jak mají hlasovat“. Na druhé straně se výkonný výbor „domníval, že poslanci budou hlasovat v rozporu s politikou SNP“.⁴⁴⁹ Toto vnímání bylo rovněž podle Gordona Wilsona komplikováno nejednotností názorů samotného výkonného výboru a také osobními spory, jež vyplývaly především z nezvolení do parlamentu. Na druhé straně svou roli sehrávala i skutečnost, že většina poslanců nebyla příliš nakloněna sociálnědemokratické orientaci SNP, a tudíž nelze v tomto ohledu hovořit o jednotnosti parlamentní skupiny. Jaké tedy bylo rozdělení názorů ve výkonném výboru? Na jedné straně byli ti, kdo „podporovali poslance v mnoha oblastech“, na straně druhé zde byla skupina levicověji orientovaných politiků, např. Isobel Lindsay, Tom McAlpine či Margo MacDonald, jež poslancům příliš nakloněna nebyla. Platí to především o Margo MacDonald, která zastávala post místopředsedkyně SNP a která zdůrazňovala, že parlamentní skupina je pouhým článkem v rámci SNP, jejímž úkolem „je implementovat politiku a nikoli ji vytvářet“.⁴⁵⁰

Otázka devoluce rozdílnost postojů ještě prohloubila a v podstatě reflektovala nesourodost strany jako takové. Když byl v Dolní sněmovně v listopadu 1977 projednáván ve druhém čtení nový návrh zákona o vytvoření skotského shromáždění, parlamentní skupina v souladu s politickou linií strany vystupovala na podporu tohoto návrhu a opět se snažila, byť bez úspěchu, prosadit své pozměňovací návrhy týkající se fiskálních pravomocí shromáždění. Jejich aktivita byla v kontrastu s částí vedení a členské základny SNP, která na výroční konferenci strany přijala politiku „nezávislost-nic jiného“ (*Independence-Nothing Less*). Strana se tak dostala do složité situace. Slíbila vládnoucí Labouristické straně podpořit její návrh zákona ustavující skotské autonomní shromáždění s určitými pravomocemi, na druhé straně část SNP akcentovala nutnost dosažení nezávislosti bez jakýchkoli ústupků v podobě devoluce.⁴⁵¹

Situaci dále zkomplikovalo zejména schválení dodatku Cunninghama, se kterým poslanci ani vedení strany nesouhlasilo. Za účelem zvolení vhodné strategie se ke konci února 1978 uskutečnilo setkání výkonného výboru a parlamentní skupiny. Přestože se

---

⁴⁴⁸ Lynch, *SNP*, 138; Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 148.

⁴⁴⁹ Lynch, *SNP*, 139.

⁴⁵⁰ Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 146, 148, 154.

⁴⁵¹ Levy, *Scottish Nationalism*, 77–78.

zvažovala možnost devoluci odmítnout a nepodpořit tak návrh zákona ve třetím čtení, neboť panovalo přesvědčení, že referendum v kontextu Cunninghamova dodatku nebude úspěšné, byl nakonec odsouhlasen stávající postup podpory vlády. Zdůvodněním byla snaha zachovat jednotnou linii strany, protože v dubnu měly proběhnout doplňovací volby v glasgowském obvodu Garscadden, a „lidé by nepochopili, proč [strana] změnila názor“.⁴⁵²

V souladu s dohodou poslanci hlasovali pro návrh zákona ve třetím čtení a podpořili tak jeho uzákonění. Taktika ohledně voleb ale úspěšná nebyla. Kandidát SNP nedokázal zacílit svou kampaň na devoluci a otázku ropného průmyslu a využít faktu, že voliči v těchto oblastech podle průzkumů ukazovaly větší podporu SNP než labouristům. Připustil, aby se hlavním tématem voleb stala nezaměstnanost, kde voliči věřili více Labouristické straně. Na druhé straně důraz na devoluci nepomohl ke zvolení Margo MacDonald, která do té doby zastávala k nezávislosti nekompromisní postoj a ve snaze o zvolení svůj postoj přehodnotila, v následujících květnových doplňovacích volbách v Hamiltonu. Trend klesající voličské podpory se nepodařilo zastavit ani v dalších místních a doplňovacích volbách.⁴⁵³ Podle Lynche přestávali SNP podporovat zejména dělníci, kteří „se vraceli zpět k labouristům“, neboť v kontextu prohlubujících se ekonomických problémů viděli v Labouristické straně nástroj, jehož prostřednictvím může ke zlepšení situace dojít.⁴⁵⁴

Ve snaze zabránit dalšímu odklonu voličů zveřejnila SNP v září 1978 dokument *Návrat k národu (Return to Nationhood)*, ve kterém formulovala své priority především v ekonomické oblasti a předložila stručný návrh ústavy samostatného Skotska. SNP zopakovala svůj postoj k dosažení nezávislého Skotska, přičemž navrhovala, že hlavou nového státu by měla být královna Alžběta II. Nejednalo se o bezpodmínečnou separaci, neboť královna měla zastřešovat nově vytvořené sdružení států britských ostrovů, čímž mělo nejenom Skotsko, ale i ostatní národy získat rovnoprávné postavení s Anglií. Zároveň se mělo Skotsko stát členem Evropského společenství, v případě, že by jednání zkrachovala, mělo usilovat o účast v Evropském hospodářském prostoru. Již zde jsou tedy vidět zárodky politiky „nezávislost v Evropě“, kterou strana oficiálně přijala až ke konci osmdesátých let. Skotsko se mělo také stát členem *Commonwealthu* a OSN. V kontextu zhoršující se ekonomické situace SNP akcentovala důležitost řešení

---

⁴⁵² Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 185.

⁴⁵³ Levy, *Scottish Nationalism*, 80–81.

⁴⁵⁴ Lynch, *SNP*, 150.

ekonomických otázek. Opět byla hlavní pozornost věnována ziskům z ropného průmyslu, které se měly stát jedním ze základů hospodářské prosperity Skotska. SNP pokračovala ve svém důrazu především na daně, průmysl, zaměstnanost, investice do půdy, bydlení, rybolov. Nově se zaměřila na dopravu. Změnu zaznamenal přístup k otázce bezpečnosti. V rámci zajištění vnitřní bezpečnosti usilovala o posílení role policie, u vnější bezpečnosti v kontextu mezinárodní situace přehodnotila svůj postoj k NATO a zdůraznila členství nezávislého Skotska v této organizaci.⁴⁵⁵

Jasným vymezením stranické politiky a principů k otázkám, které stály v centru politické debaty, se SNP snažila zdůraznit rozdílnost přístupů unionistických stran, obzvláště labouristů, a svým. To bylo důležité zejména v souvislosti s ukončením parlamentní dohody mezi labouristy a liberály v září 1978. SNP dala jasně najevo, že dohady o možné spolupráci s Labouristickou stranou jsou bezpředmětné. Obdobný postoj na druhé straně zastávali i labouristé. Přestože strana odmítla dohodu s labouristy, nebylo zcela jasné, zda vládu podpoří, když se bude hlasovat o jejím programu pro nadcházející zasedání parlamentu, jež měla královna zahájit na počátku listopadu. V rámci diskuse o strategii se ukázalo, že vedení strany nenalézá shodné stanovisko s parlamentní skupinou. Zatímco výkonný výbor se vyslovil pro podporu vlády a apeloval na poslance, aby se jeho rozhodnutím řídila, většina členů parlamentní skupiny tento postoj odmítla a hlasovala společně s konzervativci pro vyslovení nedůvěry vládě. Pouze George Reid, který patřil mezi zastánce politiky devoluce, vládu podpořil a Hamish Watt se hlasování zdržel.⁴⁵⁶ Rovněž ne všichni členové SNP souhlasili s postojem vedení SNP. Gordon Wilson, jenž hlasoval proti vládě, později uvedl, že členové parlamentní skupiny byli kontaktováni i členskou základnou a stranickými organizacemi, z nichž většina se v doporučeních poslancům vyslovila pro to, aby se nenechali ovlivnit vedením strany a „rozhodli se podle svého“.⁴⁵⁷

Protože hlasování o nedůvěře vládě úspěšné nebylo, referendum o realizaci opatření zákona o Skotsku se dle vládního programu uskutečnilo 1. března 1979. Jak je uvedeno výše, předcházela mu kampaň, na které se podílelo celé stranické spektrum. Skotská národní strana se účastnila nejenom společné kampaně obhájců devoluce, ale

---

⁴⁵⁵ SNP, *Return to Nationhood: a summary of the ideology of Scotland's right to independence, the guiding principles of the Scottish National Party and an outline of its programme for self-government* (West Calder: SNP Publications, 1978), 1–32.

⁴⁵⁶ Levy, *Scottish Nationalism*, 82–83; Isobel Lindsay, „The SNP and Westminster“ in Hassan, ed., *The Modern SNP*, 99.

⁴⁵⁷ Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 165.

vedla i vlastní kampaň, kde v souladu se svými předchozími dokumenty „nahlížela na devoluci z perspektivy nezávislosti“.⁴⁵⁸

Neúspěch referenda vedl k vyhlášení všeobecných voleb, ve kterých pokračoval trend klesající podpory SNP, jenž započal v polovině roku 1978. Voličská podpora strany se od té doby pohybovala mezi 18 % – 20 % (mírné zlepšení v lednu 1979), v dubnu 1979 se snížila na 17 %.⁴⁵⁹ SNP se nepodařilo tento trend zvrátit a obdržela pouhých 17,3 % hlasů, což se promítlo do zisku dvou poslaneckých mandátů. Své křeslo obhájili Gordon Wilson za Dundee West a Donald Stewart za Western Isles.⁴⁶⁰ Nepříznivý výsledek voleb byl důsledkem několika faktorů. Zaprvé strana nedokázala využít nezdar v referendu jako argument proti Labouristické straně a zůstala spojována s jeho výsledkem. Zadruhé se nedokázala prezentovat jako vhodná alternativa vůči unionistickým stranám, které se soustředily na sociální a ekonomické problémy, se kterými se nejen Skotsko, ale i celé Spojené království potýkalo, a problematikou devoluce se příliš nezabývaly. Dalším a pravděpodobně nejdůležitějším faktorem byl úbytek finančních prostředků, který byl způsoben klesajícími příjmy z loterie *Alba Pools* a také z členských příspěvků, neboť se nesnižoval pouze počet voličů, ale i členů strany.⁴⁶¹

Určitou satisfakcí pro SNP bylo vítězství Winnie Ewing v prvních přímých volbách do Evropského parlamentu, jež proběhly na počátku června 1979 (SNP postavila osm kandidátů). Poté, co Ewing neobhájila křeslo ve Westminsteru, se rozhodla kandidovat v evropských volbách ve volebním obvodu Highlands & Islands, kde průzkumy naznačovaly, že SNP podporu voličů zcela neztratila.⁴⁶² Z pohledu budoucího vývoje SNP to bylo důležité vítězství, neboť se strana dostala do užšího kontaktu s evropskými politiky a evropskou agendou, a tak mohla lépe poznat fungování evropských institucí a zároveň prezentovat svou politiku a cíle v širším kontextu.

---

⁴⁵⁸ Levy, *Scottish Nationalism*, 91.

⁴⁵⁹ Allan Macartney, „Summary of Scottish Opinion Polls Relating to Voting Intention and Constitutional Change“ in H. Drucker and N. Drucker, eds., *Scottish Government Yearbook 1980* (Edinburgh: Paul Harris, 1980), 225.

⁴⁶⁰ Christopher Harvie, *Scotland and Nationalism. Scottish Society and Politics 1707 to the Present* (London and New York: Routledge, 1998, 3rd edition), 196; Bryn Morgan & Joseph Connelly, *UK Election Statistics: 1945-2000. Research Paper 01/37* (London: Social & General Statistics Section, House of Commons Library, 29 March 2001), 12.

⁴⁶¹ Levy, *Scottish Nationalism*, 92–97; Lynch, *SNP*, 144, 155–56.

⁴⁶² Ewing, *Stop the World*, 186–88.

3.2.3 Destabilizace strany a snahy o její překonání

Skotská národní strana se ale po volbách byla nucena vyrovnat především se svými vnitřními problémy. Trend odchodu členů SNP pokračoval i v osmdesátých letech. Údaje o jejich přesném počtu se ale liší. Zatímco Lynch na základě prodeje stranických legitimací uvádí, že v roce 1979 SNP měla 28.091 členů a o osm let později pouhých 12.115.⁴⁶³ Gordon Wilson s odkazem na zprávu osoby zodpovědné za organizaci strany z dubna 1981 argumentuje, že členská základna v roce 1979 dosáhla počtu 14.087 členů, zatímco v roce 1981 to bylo 12.617 členů.⁴⁶⁴ Rozpětí je sice dosti vysoké, nicméně nic to nemění na skutečnosti, že úbytek počtu členů se odrazil na její organizační struktuře. Z hlediska organizace strany docházelo k rušení poboček z necelých 500, kterými disponovala roku 1979, jich do roku 1988 zůstalo 281, přičemž v patnácti volebních obvodech zcela zanikly a udržela se v nich pouze tzv. asociační pobočka (*Constituency Branch*), což byla v podstatě asociace plnicí i funkce pobočky.⁴⁶⁵

Rušení poboček se promítlo i do financí strany, jejichž výše se neustále snižovala. Poklesly příjmy z členských příspěvků a nedařilo se najít nový způsob získávání finančních prostředků, který by nahradil dosavadní a stále méně výnosné *Alba Pools*. SNP se tak nacházela v deficitu ve výši tří desítek tisíc liber. Nepříznivá finanční situace vedla dokonce v létě 1979 k propuštění pěti zaměstnanců ústředí strany.⁴⁶⁶ Zároveň bylo rozhodnuto o pronajmutí části budovy, ve které od poloviny sedmdesátých let sídlilo ústředí a na kterou si SNP v době svého růstu půjčila peníze. Zisky z pronájmu pak měly být použity na splácení úroků a chod ústředí strany.⁴⁶⁷ Profesor Lynch v tomto kontextu zdůrazňuje, že výše finančních prostředků, jež se straně podařilo získat, nedovolovaly SNP dále se rozvíjet v oblasti vedení kampaně či po organizační stránce. Stačily tak na to, aby strana „přežila“.⁴⁶⁸

Nebyly to ale pouze organizační či finanční nesnáze, se kterými se strana potýkala. Po květnových volbách se ve straně vyostřily spory o další směřování SNP a v rámci strany začaly vznikat nejrůznější frakce. Již v roce 1978 vznikla radikální

---

⁴⁶³ Lynch, *SNP*, 163.

⁴⁶⁴ Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 206.

⁴⁶⁵ Lynch, *SNP*, 163–64.

⁴⁶⁶ Propuštění byli asistent výzkumného pracovníka, zástupce tiskového mluvčího, osoba zodpovědná za koordinaci vztahů s průmyslovými odbory (*Industrial Officer*), tajemník pro organizaci (*National Organising Secretary*) a telefonista. Minutes of the National Executive Committee meeting, 79/50, 15 June 1979 in Acc. 11565, box 10.

⁴⁶⁷ Ibid.; srovnej Lynch, *SNP*, 145.

⁴⁶⁸ Lynch, *SNP*, 164–65.

nacionalistická frakce *Siol nan Gaidheal*, která tíhla k extrémní pravici. Nacionalismus této frakce byl založen na oživení skotské, resp. gaelské, kultury. Důrazem na kulturu se hlásila k odkazu Národní ligy Skotů, ale byla mnohem radikálnější. Svou odlišnost členové této frakce zdůrazňovali svým ošacením skládajícím se z tradičního oděvu skotských horalů. Neopomněli rovněž atributy jako meč, dýku a bubínek. Vytvořili si také vlastní vlajku.⁴⁶⁹

Zcela opačné ideologické zaměření měla frakce, která vznikla na konci května 1979. Oficiální název frakce sice zněl Prozatímní výbor pro politickou diskusi (*Interim Committee for Political Discussion*), ale obecně se používalo označení *79 Group* podle data vzniku. Zahrnovala v sobě zejména politiky hájící devoluci jako prostředek k dosažení nezávislosti Skotska. Na rozdíl od hlavní politické linie SNP prosazovala vytvoření skotské socialistické republiky. Větší orientací doleva se snažila oslovit především voliče Labouristické strany a také získat podporu odborů.⁴⁷⁰ K dosažení tohoto cíle členové skupiny používali mimoparlamentní prostředky. Přijali strategii občanské neposlušnosti a skotského odporu a organizovali nejrůznější protestní kampaně proti uzavírání továren (např. *Leyland*), proti zvyšující se nezaměstnanosti, pochody (např. mírové pochody za jaderné odzbrojení) či demonstrace. Jednou z největších akcí bylo shromáždění na Calton Hill, místě sídla bývalého skotského parlamentu, které proběhlo na podzim 1981. Představitelé skupiny zde přednesli deklaraci, v níž se vyslovili proti vládě Margaret Thatcherové jako vládě postrádající legitimitu vládnout Skotsku. Demonstrace si účastnilo kolem 2.000 lidí a vysloužila si rovněž pozornost médií, neboť šest představitelů skupiny bylo zatčeno a obviněno z vandalismu. Pro média bylo zvláště atraktivní, že mezi zatčenými byl i Jim Sillars⁴⁷¹, který v té době zastával post výkonného místopředsedy SNP pro politiku.⁴⁷²

Přestože skupina čítala přes sto členů SNP, postupně si v rámci SNP vybudovala vlastní strukturu. Měla vlastní výkonný výbor, tajemníka, osobu zodpovědnou za finance, neboť členové skupiny platili příspěvky, pravidelně se setkávala na plenárních zasedáních a každoročně organizovala všeobecné zasedání (*annual general meeting*). Působila rovněž na místní i regionální úrovni strany. Za účelem propagace své ideologie

---

⁴⁶⁹ Devine, *The Scottish Nation*, 600; Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 205.

⁴⁷⁰ Jim Sillars, „Keep to the Left“ in SNP 79 Group, *79 Group News* (Edinburgh: SNP 79 Group, December 1981), 3.

⁴⁷¹ Jim Sillars byl původně člen Labouristické strany a později předsedou Skotské labouristické strany, jenž vstoupil do SNP na počátku osmdesátých let.

⁴⁷² SNP 79 Group, *79 Group News*, July/August 1981, 1; SNP 79 Group, *79 Group News*, October 1981, 1, 3; SNP 79 Group, *79 Group News*, December 1981, 5; SNP 79 Group, *79 Group News*, February 1982, 3.

zavedla i vnitřní vzdělávací systém. Jednalo se o tzv. školy skupiny, které probíhaly v Edinburghu a v Glasgow. V podstatě kopírovala strukturu SNP a vytvořila tak „stranu ve straně“.⁴⁷³ Dokonce podle Gordona Wilsona založili v ústředí SNP buňku.⁴⁷⁴ Oproti *Sìol nan Gaidheal* byla organizace *79 Group* mnohem propracovanější, i když na druhé straně i *Sìol nan Gaidheal* se snažila agitovat na lokální úrovni strany.⁴⁷⁵

Členové *79 Group* se již od počátku svého vzniku snažili získat hlavní posty ve straně. Není bez zajímavosti, že mezi členy skupiny patřili kromě Margo MacDonald i současní přední politici SNP a členové skotské vlády – Alex Salmond, Kenny MacAskill, Stewart Stevenson, či poslanci skotského parlamentu, např. Rob Gibson.⁴⁷⁶ Na výroční konferenci SNP v září 1979 se jim to ale nepodařilo. Předsedou strany byl zvolen Gordon Wilson, který se stal prvním předsedou SNP na plný úvazek.⁴⁷⁷ Wilson činnost a strategii obou frakcí odmítal a snažil se co nejvíce omezit jejich vliv. Řadil se mezi fundamentalisty, ač v parlamentu v zájmu SNP podporoval vytvoření skotského shromáždění a i později lze jeho postoj k otázce devoluce označit spíše za gradualistický. Dále Douglas Henderson, jenž se stal místopředsedou strany, a Robert McIntyre, který byl opětovně zvolen prezidentem, patřili k fundamentalistickému proudu SNP. Zvolením fundamentalistů do vedení strana naznačila, že její prioritou je dosažení skotské nezávislosti bez jakýchkoli mezistupňů v podobě devoluce. Snahu odpoutat se od politiky devoluce potvrdilo i přijetí rezoluce, která jako jediné téma předvolebních kampaní ve vztahu k ústavní budoucnosti Skotska povolovala nezávislost. Zároveň strana odmítla členství nezávislého Skotska v Evropském společenství i v NATO.⁴⁷⁸

Postupně ale s prohlubováním organizační struktury a rozšiřováním svého apelu mezi členy SNP byla *79 Group* úspěšná v prosazování svých členů do vedení strany. V roce 1980 nahradil McIntyru na postu prezidenta člen skupiny Billy Wolfe, který ke konci sedmdesátých let pomalu opouštěl sociálnědemokratickou vizi a posunoval se ve svých názorech více doleva. Přelomem byl rok 1981, kdy na výroční konferenci členové skupiny obsadili dva důležité posty výkonných místopředsedů strany (Jim Sillars se stal

---

⁴⁷³ SNP 79 Group, *79 Group News*, July/August 1981, 8; SNP 79 Group, *79 Group News*, October 1981, 7; SNP 79 Group, *79 Group News*, February 1982, 8.

⁴⁷⁴ Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 203.

⁴⁷⁵ *Ibid.*, 209.

⁴⁷⁶ Rozhovor s Robem Gibsonem, SNP, poslancem skotského parlamentu za volební obvod *Highlands & Islands*, 30. 11. 2010.

⁴⁷⁷ Lynch, „The Scottish National Party“, 242.

⁴⁷⁸ Agenda and Minutes of the Scottish National Party Annual Conference, 13–15 September 1979, Dundee in Acc. 11565, box 1.

místopředsedou strany pro politiku a Andrew Curie pro organizaci strany) a další byli zvoleni do výkonného výboru (např. Alex Salmond). Posilování vlivu ve straně se projevilo také v tom, že se členům skupiny podařilo prosadit principy občanské nespokojenosti a „skotského odporu“ jako součást oficiální strategie SNP.⁴⁷⁹

Přestože se *79 Group* snažila vystupovat jako jediný reprezentant levice v rámci SNP, nebylo tomu tak. Někteří levicoví členové strany, např. Isobel Lindsay, se odmítli na její činnosti podílet. Jedním z důvodů byl nesouhlas s praktikami skupiny a přesvědčení, že jedinečně jednotná strana bez vnitřních dělení a třenic může ve volbách uspět.⁴⁸⁰ Situace se vyhroutil na výroční konferenci SNP, která se uskutečnila na počátku června 1982 v Ayru. V den zahájení konference byla vytvořena nová frakce pod názvem Kampaň za nacionalismus ve Skotsku (*Campaign for Nationalism in Scotland*), jejímž cílem bylo „podporovat filosofii strany a politiky, které byly pošlapány“.⁴⁸¹ Jejimi iniciátory byly přední osobnosti SNP Robert McIntyre a Winnifred Ewing, kteří vystupovali proti aktivitám *79 Group* a novou frakcí se snažili vytvořit určitou protiváhu této skupině. To vedlo předsedu SNP Gordona Wilsona k formulaci rezoluce o zákazu všech frakcí v rámci SNP a neslučitelnosti členství v těchto frakcích se členstvím ve straně. Rezoluce byla velkou většinou delegátů na konferenci přijata. Kampaň za nacionalismus ve Skotsku a *Sìol nan Gaidheal* byly rozpuštěny, zatímco *79 Group* toto učinit odmítla a přeměnila se na nestranickou Socialistickou společnost (*Socialist Society*). Nicméně ani to nezabránilo vyloučení několika členů skupiny, kteří se ale proti tomuto kroku odvolali. Celá záležitost byla ukončena krátce před všeobecnými volbami v roce 1983, kdy se vyloučení členové do strany vrátili. Mezi nimi byl např. i Alex Salmond.⁴⁸²

Mediálně velmi bedlivě sledované projevy nejednotnosti strany se negativně odrazily na výsledcích všeobecných voleb, ve kterých SNP obdržela stejný počet mandátů jako v roce 1979. Naopak v procentuálním vyjádření její podpora nepřesáhla hranici 12% a klesla tak téměř na úroveň roku 1970 (tabulka č. 1). V souladu s přijatými principy SNP ve volbách prosazovala nezávislost Skotska a odmítala členství v Evropském společenství a NATO. Zaměřila se na ekonomickou situaci země a nově do svého programu začlenila i další postmateriální hodnoty jako politiku ochrany

---

⁴⁷⁹ SNP 79 Group, *79 Group News*, July/August 1981, 6; Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 204, 206–7.

⁴⁸⁰ Rozhovor s Billem Kiddem, poslancem skotského parlamentu za *Glasgow Region*, 1. 12. 2010.

⁴⁸¹ Letter of Robert McIntyre to Gordon Wilson, 1 July 1982, citováno in Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 212.

⁴⁸² Lynch, *SNP*, 172–74; Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 212–17.

životního prostředí a důraz na využívání obnovitelných zdrojů energie.⁴⁸³ Situace se příliš nezlepšila ani v následujících místních a doplňovacích volbách. Ve všeobecných volbách v roce 1987 se SNP sice podařilo získat o jedno parlamentní křeslo více, ale procentuálně se voličská podpora zvýšila o pouhých 2% (tabulka č. 1). Program pro volby 1987 zaznamenal několik důležitých změn, které refletovaly posun v politice SNP v daném období. Zatímco nezávislost zůstala základním cílem, nově byly do volebního programu začleněny požadavky na vytvoření skotského ústavodárného shromáždění (*Scottish Constitutional Convention*) a také souhlas s členstvím Skotska v Evropském společenství podmíněné referendem. SNP rovněž poprvé akcentovala spolupráci s *Plaid Cymru* ve Westminsteru, jejímž cílem bylo dosáhnout většího vlivu nacionalistů v parlamentu. I když strany spolupracovaly spolu již dříve, rozhodli se vzájemnou kooperaci podpořit uzavřením tzv. parlamentního spojenectví v roce 1986.⁴⁸⁴

Iniciátorem návrhu na ustavení skotského ústavodárného shromáždění byl Gordon Wilson, který jej přednesl na výroční konferenci SNP v září 1983, ale schválen byl až po delších debatách o dva roky později. Shromáždění mělo být vytvořeno na základě hlasování skotských obyvatel a jeho úkolem mělo být vypracování skotské ústavy. O ní měli posléze Skotové rozhodovat v referendu. Wilson svým návrhem navázal na obdobné snahy v meziválečném období a MacCormickovu iniciativu po roce 1945, rozdíl byl ale v požadavku volby členů tohoto orgánu. Jeho záměrem bylo stranu zbavit přílišného „separatistického a izolacionistického image“, jež získala v důsledku svého vnitřního vývoje po roce 1979, a tak ji učinit pro voliče atraktivnější. V praxi se ale tuto iniciativu realizovat nepodařilo.⁴⁸⁵ Je ale zřejmé, kde vzala inspiraci kampaň za ustavení skotského shromáždění, když na konci osmdesátých let přišla s návrhem na vytvoření „vlastního“ skotského ústavodárného shromáždění (viz výše).

S obdobným cílem se Wilson snažil o zmírnění postoje SNP k NATO a Evropskému společenství. Zatímco v případě NATO se mu to nepodařilo, u druhé organizace byl úspěšnější. I když nelze upírat podíl Wilsona na změně politiky SNP vůči Evropskému společenství, důležitou roli sehrály i další faktory. Prvním byla zkušenost Winnifred Ewing, která byla opět do Evropského parlamentu v roce 1984 zvolena, s evropskou politikou, již pomáhala ostatním členům SNP zprostředkovat.

---

⁴⁸³ SNP, *Choose Scotland—the Challenge of Independence. Manifesto of the Scottish National Party for the 1983 General Elections* (Edinburgh: Scottish National Party, 1983), 1–24.

⁴⁸⁴ SNP, *Play the Scottish Card. SNP General Election Manifesto 1987* (Edinburgh: Scottish National Party, 1987), 3–27.

⁴⁸⁵ SNP, *Play the Scottish Card*, 7; Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 224–26.

Intenzivně proto Wilsona v jeho snaze podporovala. Druhým faktorem byla osobnost a názory Jima Sillarse, jenž dlouhodobě politiku nezávislosti Skotska v Evropě prosazoval. Souhlasil s Wilsonovým přesvědčením, že SNP se podporou členství Skotska v Evropském společenství zbaví nálepky separatistické strany. Argumentoval, že s ohledem na provázanost vztahů s ostatními členskými státy ES, nedojde ke zrušení vazeb mezi Skotskem a dalšími částmi Spojeného království, ale pouze k jejich „redefinici“. Neopomenul také zdůraznit výhody, které Skotsku jakožto samostatnému členu ES mohou plynout.⁴⁸⁶ Dále se na změně postoje k členství projevila i samotná situace uvnitř Společenství, které se přijetím Jednotného evropského aktu zavázalo vybudovat vnitřní trh a odstranit tak překážky volného obchodu mezi členskými státy. Tím se nabízela Skotsku příležitost pro jeho exportně orientovanou ekonomiku a především i možnost podílet se na rozhodování o pravidlech jeho fungování. Neméně významnou roli v debatě o přístupu strany k Evropskému společenství sehrála i skutečnost, že skotské obyvatelstvo evropskou integraci vnímalo v této době pozitivně.⁴⁸⁷

Z pohledu prosazení vize nezávislého Skotska v Evropě bylo důležité, že ji podporovali přední osobnosti obou proudů ve straně, jak gradualistů, tak i fundamentalistů. Za svou hlavní politickou linii přijala SNP politiku nezávislosti v Evropském společenství na konferenci v září 1988. Jednalo se o zcela racionální kalkul, jak opět získat podporu voličů.⁴⁸⁸ Konference byla důležitá i z hlediska dalších strategických rozhodnutí. SNP reflektovala neústupnost konzervativní vlády ohledně zavedení daně z hlavy a potvrdila strategii vedení kampaně za neplacení této daně ve Skotsku, na jejímž základě organizovala demonstrace a kterou úspěšně použila při místních volbách v polovině roku 1988. Zároveň byla na konferenci odsouhlasena změna názvu postu předsedy strany z *Chairman* na *National Convener*. Jednalo se o symbolický krok bez jakýchkoli změn v oblasti jeho pravomocí.⁴⁸⁹

SNP se vedení kampaně za neplacení daně z hlavy vyplatilo i doplňovacích volbách, které proběhly ve volebním okrsku Govan v listopadu 1988. Po dlouhé době

---

⁴⁸⁶ Jim Sillars, *Scotland: Moving on and up in Europe: the Case for Scottish Independence within the European Community* (Edinburgh: Scottish National Party, 1985), 1–10.

⁴⁸⁷ Rozhovor s Billem Kiddem; Michael Keating and Barry Jones, „Scotland and Wales: Peripheral Assertion and European Integration“ in *Parliamentary Affairs* 44, č. 3 (July 1991): 318–20, Lynch, *SNP*, 185–6; James Mitchell and Michael Cavanagh, „Context and Contingency: Constitutional Nationalists and Europe“ in Michael Keating and John McGarry, eds, *Minority Nationalism and the Changing International Order* (Oxford: Oxford University Press, 2001), 256–57.

⁴⁸⁸ Srovnej Newell, „The Scottish National Party“, 113.

⁴⁸⁹ Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 237–38.

zde opět uspěl kandidát SNP – Jim Sillars, jehož hlavními volebními tématy se staly daň z hlavy a také nezávislost Skotska v Evropě. Přestože tuto daň odmítaly všechny opoziční politické strany, podařilo se SNP nespokojené hlasy voličů získat na svoji stranu.⁴⁹⁰ Začalo tak znovu období, ve kterém Skotská národní strana opět zvyšovala počet svých voličů, což se potvrdilo o rok později ve volbách do Evropského parlamentu. SNP sice opět získala pouze jedno křeslo, ale procentuálně se její podpora výrazně zvýšila. Nejen, že Winnie Ewing získala nadpoloviční většinu hlasů ve svém volebním obvodu (51 %), strana navíc zaznamenala nárůst podpory o téměř 8 % a celkově obdržela 25,5 % hlasů.⁴⁹¹ SNP apelovala na voliče vymezením se vůči vládě Margaret Thatcherové na základě propojení otázky nezávislosti v Evropě s ekonomickými záležitostmi, souhlasem se sociální chartou, která byla v té době na evropské úrovni projednávána a kterou Thatcherová odmítala, a celkovou podporou vytváření sociální a zelenější Evropy.⁴⁹²

3.2.4 Dvojitý přístup k nezávislosti?

Volby se konaly v době, kdy byla rovněž ve Skotsku intenzivně řešena otázka ustavení skotského ústavodárného shromáždění. Nejednalo se ale o iniciativu SNP, nýbrž výše zmiňované kampaně za skotské shromáždění. Zástupci SNP se sice přípravných jednání účastnili, nakonec se však SNP na činnosti shromáždění nepodílela. Důvodů bylo několik. SNP usilovala o to, aby se v rámci shromáždění projednávalo více možností ústavního uspořádání Skotska včetně nezávislosti, což ale bylo v rozporu s labouristickou snahou zachovat celistvost Spojeného království. S tím úzce souvisel požadavek SNP na referendum, které by zahrnovalo tři otázky – status quo, devoluci a nezávislost. Takové referendum mělo dát legitimitu ústavodárnému shromáždění pro další činnost. SNP rovněž nesouhlasila s postupem, jakým bylo toto shromáždění vytvořeno. V souladu se svou politikou prosazovala, aby členové tohoto orgánu byli vybíráni na základě voleb speciálně k tomuto účelu vyhlášených nebo evropských. S návrhy SNP se ale Labouristická strana neztotožňovala. Obava, že se shromáždění stane prostředkem labouristů k prosazování vlastní politiky, vedla vedení Skotské

---

⁴⁹⁰ Devine, *The Scottish Nation*, 608; Levy, *Scottish Nationalism*, 111.

⁴⁹¹ Ewing, *Stop the World*, 233; Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 244.

⁴⁹² SNP, *Scotland's Future-Independence in Europe. Scottish National Party Manifesto for European Elections 1989* (Edinburgh: Scottish National Party, 1989), 2–33.

národní strany k rozhodnutí se jednání tohoto orgánu neúčastnit.⁴⁹³ Někteří členové SNP s tímto postojem ale nesouhlasili. Například Alex Salmond či Isobel Lindsay zastávali názor, že z taktických důvodů bylo lepší se na činnosti shromáždění podílet a snažit se prosazovat politiku SNP.⁴⁹⁴

I když SNP neparticipovala na vypracování principů a pravidel, na jejichž základě měl být vytvořen skotský parlament, neznamená to, že by otázka devoluce nebyla v rámci strany diskutována. Naopak. Dostávalo se jí velké pozornosti a opět ukázala nejednotnost názorů členů SNP ve způsobu, jak dosáhnout konečného cíle strany – nezávislosti Skotska. Tato debata se již ale odehrávala za nového vedení SNP. Na výroční konferenci, která proběhla v Perthu v září 1990, byl do čela strany zvolen její dosavadní místopředseda, Alex Salmond. Přestože Salmond zvítězil výraznou většinou a do dalších významných pozic ve straně byli zvoleni jeho stoupenci (obsadili sedm z devíti postů), musel již od počátku svého funkčního období čelit stranické opozici. Ta usilovala o jeho odchod z vedení strany a rekrutovala se především z bývalých členů *79 Group*. Nejvýraznějším oponentem se stal Salmondův bývalý blízký spolupracovník a mentor – Jim Sillars.⁴⁹⁵

Sillars patřil mezi silné zastánce nezávislého Skotska v rámci Evropy a odmítal devoluci jako mezistupeň dosažení tohoto cíle. Naopak Salmond se řadil mezi gradualisty a snažil se ve straně prosadit umírněnější přístup k otázce devoluce. Nebylo to ale jednoduché. Na počátku devadesátých let ve straně převažoval optimismus ohledně nezávislosti, což zcela jasně dokazuje slogan „Nezávislí do roku 1993“ (*Free by 93*) či samotný název volebního programu pro volby do Westminsteru *Nezávislost v Evropě. Uskutečňte ji nyní!* (*Independence in Europe. Make it Happen Now!*). Nezávislého Skotska mělo být dosaženo na základě šesti kroků – od hlasování pro SNP a získání většiny skotských mandátů ve Westminsteru, jednání s britskou vládou, která měla trvat maximálně šest měsíců a během kterých mělo nadále fungovat ministerstvo pro Skotsko, po referendum o psané skotské ústavě obsahující i základní práva a svobody a volby do skotského parlamentu na základě proporčního systému.⁴⁹⁶ Tímto návrhem se SNP odklonila od dříve prezentovaného postupu tím, že se nemělo konat

---

⁴⁹³ Ian Macwhirter, „After Doomsday...The Convention and Scotland’s Constitutional Crisis“ in Alice Brown and Richard Parry, eds., *Scottish Government Yearbook 1990* (Edinburgh: Unit for the Study of Government in Scotland, 1990), 27–28; Wilson, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990*, 240–43.

⁴⁹⁴ David Torrance, *Salmond: Against the Odds* (Edinburgh: Birlinn, 2010), 106–7.

⁴⁹⁵ Lynch, *SNP*, 193–94; Torrance, *Salmond*, 119–21.

⁴⁹⁶ SNP, *Independence in Europe. Make it Happen Now! The 1992 Manifesto of the Scottish National Party* (Edinburgh: The Scottish National Party, 1992), 3.

referendum o nezávislosti, ale pouze o ústavě nezávislého Skotska. Peter Lynch tento přístup označuje za „kuriózní“, neboť mohlo dojít k situaci, že Skotové ústavu odmítnou a nezávislost tak upadne „do zapomnění“.⁴⁹⁷ S Lynchovým názorem je možné souhlasit, neboť případný nadpoloviční zisk skotských mandátů by nemusel vyjadřovat podporu politiky nezávislosti SNP, ale mohl být výsledkem tzv. protestního hlasování. Na druhé straně by bylo otázkou, zda po dojednání podmínek nezávislého státu by voliči nastavený proces zvrátili.

SNP se rovněž zaměřila na formulování ekonomické vize. Své návrhy předložila ve formě střednědobé strategie, kterou měl v nadcházejících čtyřech letech prosazovat nezávislý skotský parlament. SNP položila důraz na dosažení ekonomického růstu Skotska prostřednictvím zvýšení zaměstnanosti, reformy daní, podpory investic, zlepšení sociálních podmínek obyvatel, zdravotnictví, vzdělání a využití příjmů z ropy v Severním moři. Za účelem zvýšení volitelnosti byl volební program SNP na závěr doplněn i o poselství herce a člena SNP Seana Conneryho, zdůrazňující výhody nezávislého Skotska.⁴⁹⁸

Způsobem argumentace v programu a ve strategii i jejich celkovým vyzněním SNP pokračovala v nastaveném trendu prezentovat se jako sociálnědemokratická strana. V případě předsedy strany se ale jednalo o důležitou změnu, neboť dříve zastával levicovější stanoviska a nyní se posunul více do středu. Ostatně sám Salmond na výroční konferenci v roce 1991 prohlásil, že SNP by se měla stát „evropskou sociálnědemokratickou stranou“.⁴⁹⁹ Cílem Salmonda bylo, jak uvedl pro skotský deník *The Scotsman* krátce před konferencí, změnit vnímání SNP skotskými voliči. Usiloval o to, aby SNP přestala být chápána coby „prostředek k protestu“, ... , ale jako „strana, která se uchází o vládu“.⁵⁰⁰ Salmondovy výroky lze také chápat jako snahu „učinit z SNP důvěryhodnou alternativu k labouristům“, a tak získat její voliče.⁵⁰¹ Předseda strany v podstatě navázal na svého předchůdce Billyho Wolfa, který se zasloužil o přijetí sociálnědemokratické ideologie a poprvé explicitně hovořil o SNP jako straně, jejímž cílem měla být snaha o sestavení vlády. Obdobné paralely lze vysledovat

---

⁴⁹⁷ Lynch, *SNP*, 248.

⁴⁹⁸ SNP, *Independence in Europe. Make it Happen Now! The 1992 Manifesto of the Scottish National Party* (Edinburgh: The Scottish National Party, 1992), 1–17; SNP, *Recovery in Scotland. Make it Happen Now! The SNP's Medium Term Recovery Strategy* (Edinburgh: Scottish National Party, 1992), 1–14.

⁴⁹⁹ Torrance, *Salmond*, 127–28.

⁵⁰⁰ *The Scotsman*, 17 September 1991, citováno in Torrance, *Salmond*, 127.

⁵⁰¹ Lynch, „From Social Democracy back to No Ideology?“, 630.

v přístupu vůči voličům Labouristické strany, zejména u manuálně pracujících v průmyslu.

Rovněž prezidentka strany Winnie Ewing přednesla na výroční konferenci projev, ve kterém se vyjádřila k mýtům o situaci ve Skotsku, pokud by bylo samostatným státem, zejména ve vztahu k ekonomické oblasti, velikosti a postavení v rámci Evropy a na mezinárodní scéně.⁵⁰²

Tento optimismus byl založen na pokračující rostoucí podpoře SNP mezi skotským obyvatelstvem. Navíc se straně podařilo do kampaně před volbami zapojit i herce a člena SNP Seana Conneryho, jehož poselství zdůrazňující výhody nezávislého Skotska uzavíralo volební program strany.⁵⁰³ Očekávalo se tedy, že všeobecné volby v roce 1992 přinesou SNP větší zastoupení v britském parlamentu a přiblíží ji ke splnění jejího hlavního cíle. Přestože SNP získala 21,5% hlasů, což bylo o 7,5% více než v předchozích volbách, počet získaných mandátů se nezměnil (tabulka č. 1).

I když bylo od počátku zřejmé, že slogan SNP o dosažení nezávislosti v roce 1993 není příliš realistický, nulové navýšení počtu poslanců znamenalo pro stranu velkou ránu. Strana a především její předseda se museli s nepříznivým výsledkem vypořádat. Co se týče ekonomické oblasti, ta se stala jedním z hlavních témat Alexe Salmonda, kterému se věnoval po celé své působení ve funkci předsedy strany. Tato problematika byla nahlížena z pohledu nezávislého Skotska a za tímto účelem byly předkládány i argumenty o ekonomické výhodnosti tohoto kroku. Pokud jde o samotnou nezávislost, Salmond a jeho příznivci se snažili jako hlavní politickou linii strany prosadit konání referenda o ústavní budoucnosti Skotska, které by obsahovalo více otázek, a za tímto účelem navázat spolupráci s ostatními politickými i nepolitickými subjekty. Salmond se tak vrátil k návrhu, který byl prezentován při jednání o účasti SNP na skotském ústavodárném shromáždění. Navrhovaný postup se ale nsetkal s kladnou odezvou ze strany fundamentalistů, zejména Jima Sillarse, ale i bývalého předsedy Gordona Wilsona. Na druhé straně byla tato otázka diskutována labouristy a také liberálními demokraty. Veškerým snahám o spolupráci ale učinila konec podpora konzervativní vlády při ratifikaci Maastrichtské smlouvy ze strany SNP na jaře 1993. SNP se ke smlouvě stavěla kladně, neboť podporovala vznik Výboru regionů jakožto

---

⁵⁰² *Presidential Address of Mrs Winifred Ewing, Member of the European Parliament Highlands & Islands, Scotland, Scottish National Party Conference, Inverness, September, 1991* (Lossiemouth: The Lossie Printers, 1991), 1–9.

⁵⁰³ SNP, *Independence in Europe. Make it Happen Now! The 1992 Manifesto of the Scottish National Party* (Edinburgh: The Scottish National Party, 1992), 17.

důležitou platformu pro prosazování regionálních zájmů v Evropě. Dohoda mezi SNP a konzervativci vyvolala negativní reakce nejenom u Labouristické strany, ale také v samotné SNP a opět prohloubila rozpory mezi Salmondem a jeho odpůrci.⁵⁰⁴

Roztržku se v SNP podařilo překonat a v roce 1995 strana přijala tzv. dvojitý přístup k nezávislosti. Té mělo Skotsko dosáhnout buď obsazením většiny mandátů za Skotsko v britském parlamentu, nebo v budoucím autonomním skotském parlamentu. Fundamentalisté sice tento přístup odmítli, ale neměli dostatečně silné postavení, aby jeho přijetí zabránili. Lze souhlasit s názorem Petera Lynche, že Salmond zaujal k devoluci „obdobný“ postoj jako „Gordon Wilson na počátku osmdesátých let“. A umožnil tak, aby SNP zaujala k této otázce oficiální stanovisko, a tak se mohla „konstruktivně účastnit ústavní debaty“ a nedostat se do „izolace“.⁵⁰⁵

V rámci této debaty SNP přišla v roce 1996 s kritikou devolučního uspořádání ve Skotsku v podobě, v jaké ji předložilo skotské ústavodárné shromáždění. SNP nesouhlasila především s pravomocemi, které měl skotský parlament získat, a rovněž s podmínkou, že Westminster si zachová svou suverenitu. Jedinou alternativou se tak podle strany stala pouze nezávislost. Předložila také vlastní schéma fungování skotského parlamentu. Jednokomorový parlament měl mít 200 členů; z nichž 144 mělo být voleno prostřednictvím alternativního hlasování a 56 na základě stranických kandidátek pomocí tzv. *Additional Member System*. Ve srovnání s návrhem ze sedmdesátých let SNP zachovala velikost parlamentu, ale upustila od systému jednoho přenosného hlasu. Porovná-li se návrh SNP s tím, jaký předložilo SCC, v mnoha aspektech jsou navrhované procesy totožné. Jedná se např. o pevné čtyřleté funkční období parlamentu, roli parlamentních výborů v legislativním procesu či jeho otevřenost.⁵⁰⁶

Tento přístup se projevil ve volebním programu strany v roce 1997, ve kterém se strana zaměřuje se na otázku dosažení nezávislosti a kritiku devolučního návrhu. Přestože způsob, jakým mělo Skotsko nezávislého státu dosáhnout, doznal určitých změn, neprojevila se v něm strategie dvojího přístupu k nezávislosti. SNP rozšířila dobu, během které měla dojednat nezávislost Skotska, z pouhých šesti měsíců na období mezi šesti až dvanácti měsíci. Vzдалa se rovněž myšlenky uskutečnit referendum o ústavě a vrátila se zpět k návrhu zorganizovat lidové hlasování o skotské nezávislosti

---

⁵⁰⁴ Lynch, *SNP*, 200–1; Torrance, *Salmond*, 135–38.

⁵⁰⁵ Lynch, *SNP*, 202.

⁵⁰⁶ SNP, *Best for Scotland – A Real Scottish Parliament* (Edinburgh: Scottish National Party, 1996), 1–6.

poté, co budou ukončena jednání a bude jasné, za jakých podmínek se Skotsko stane samostatným státem. V ostatních oblastech – ekonomické a sociální – k žádným výraznějším změnám nedošlo. SNP se prezentovala jako středolevá strana akcentující nutnost snížení nezaměstnanosti, zajištění investic, reformy daní, otázku půdy a obnovy venkova za účelem dosažení ekonomického růstu.⁵⁰⁷

Na druhé straně se SNP během kampaně snažila reagovat zejména na postoje labouristů vůči referendu o vytvoření skotského parlamentu. SNP opět obnovila svůj požadavek na referendum obsahující vyjma devoluce i otázku týkající se nezávislosti. Přestože tento postup podporovalo 70 % obyvatel dotázaných v lednovém průzkumu veřejného mínění roku 1997,⁵⁰⁸ labouristé k tomuto kroku ochotni nebyli. Kromě ústavní otázky se SNP snažila ve svůj prospěch využít posunu *New Labour* do politického středu, kterým labouristé chtěli uspět zejména u střední třídy v Anglii.⁵⁰⁹ Tentokrát volby byly pro SNP úspěšné. I když SNP zaznamenala nižší nárůst podpory než v předchozích volbách (o 0,6 %), v aritmetice volebního systému do Westminsteru to představovalo zdvojnásobení počtu mandátů a ustavení SNP jako druhé nejsilnější strany ve Skotsku. Strana dosáhla nejlepšího volebního výsledku od roku 1974 (tabulka č. 1).

I v devadesátých letech se ve straně objevila nová frakce *Sovereignty 90*, kterou vytvořili členové SNP v roce 1990 jako protest proti prosazování politiky nezávislého Skotska v Evropském společenství. Argumentovali tím, že členstvím v této organizaci Skotsko ztratí svou suverenitu a jeho postavení se nebude příliš odlišovat od toho, jaké má nyní v rámci Spojeného království. K frakci se přihlásilo kolem 300 nacionalistů včetně předních členů SNP. Jedním z nich byl i Jim Fairlie, místopředseda strany v letech 1981 – 1984. Činnost frakce podporovali i bývalí členové strany. Přestože Salmond s ohledem na své krátkodobé vyloučení ze strany na počátku osmdesátých let prohlásil, že „nikdy nikoho ze strany pro jeho politické názory nevyloučí“,⁵¹⁰ nakonec většina členů této frakce SNP opustila.⁵¹¹

Alex Salmond navázal na své předchůdce nejenom prosazováním sociálnědemokratického charakteru Skotské národní strany, ale rovněž snahou o její

---

⁵⁰⁷ SNP, *Yes We Can. The Manifesto of the Scottish National Party for the 1997 General Election* (Edinburgh: Scottish National Party, 1997), 1–33.

⁵⁰⁸ Lynch, *SNP*, 215.

⁵⁰⁹ Lynch, „From Social Democracy back to No Ideology?“, 630.

⁵¹⁰ *Guardian*, 2 December 1991, citováno in Torrance, *Salmond*, 125.

⁵¹¹ Ian Macwhirter, „The Political Year in Westminster October 1990–July 1991“ in Lindsay Paterson and David McCrone, eds, *Scottish Government Yearbook* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1992), 33.

modernizaci a profesionalizaci. Salmondův přístup lze srovnat se změnami, které ve straně proběhly šedesátých letech minulého století. Jeho cílem bylo, aby se SNP vyrovnala ostatním politickým subjektům, které s procesem modernizace započaly již v osmdesátých letech.⁵¹²

Důležitou podmínkou pro zlepšení fungování strany, zajištění výzkumu a využívání moderních prostředků pro vedení kampaní, byl dostatek finančních prostředků. Těch se však SNP nedostávalo.⁵¹³ Předseda strany se proto rozhodl vytvořit systém, prostřednictvím kterého by strana pravidelně získávala prostředky do své pokladny. Systém měl fungovat paralelně s již existujícím systémem výběru členských poplatků. Základem se stala tzv. *Challenge of Nineteens*, jejímž cílem bylo apelovat na členy strany, aby se zavázali platit do stranického fondu měsíčně nejméně jednu libru prostřednictvím trvalého příkazu. Jednalo se o částku, kterou si mohli dovolit všichni členové SNP bez ohledu na výši svého příjmu. Pro zajištění trvalého příjmu bylo důležité, aby strana tyto peníze získávala pravidelně. Z tohoto důvodu byla zvolena forma trvalého příkazu. Důležitým nástrojem apelu se stal stranický věstník nazvaný *Snapshot*, jehož vydávání započalo v roce 1990 s periodicitou jednoho vydání za tři měsíce. Celkově mechanismus *Challenge of Nineteens* představoval důležitý zdroj příjmů strany i navzdory nákladnosti, které přinášelo jeho spravování. Na rozdíl od systému *Alba Pools* bylo toto schéma řízeno přímo ústředím strany. Jak správně upozorňuje Peter Lynch, jednalo se o „první systematickou fundraisingovou kampaň řízenou stranickým ústředím ku prospěchu centrální organizace“.⁵¹⁴

Další linií stranického fundraisingu se staly její zahraniční pobočky, zejména ty ve Spojených státech. Za tímto účelem dokonce strana zřídila kancelář v americkém Portlandu. Nebylo to ale příliš šťastné rozhodnutí, neboť výdaje převyšovaly zisky. Přestože se situace ke konci devadesátých let zlepšila, byla SNP nucena na počátku 21. století tuto linii v důsledku přijetí nové legislativy týkající se získávání finančních prostředků politickými stranami ze zahraničí zrušit,⁵¹⁵ neboť zákon tento postup zakazoval.⁵¹⁶

Výše zmíněná fundraisingová schémata byla zaměřena dovnitř strany. SNP ale rovněž chyběla platforma, prostřednictvím které by oslovila potenciální donory mimo

---

⁵¹² Lynch, *SNP*, 202.

⁵¹³ Rozhovor se členem skotské vlády, který si přál zůstat v anonymitě, *SNP*, 25. 11. 2010.

⁵¹⁴ Lynch, *SNP*, 203–4.

⁵¹⁵ Lynch, *SNP*, 204–5, 235.

⁵¹⁶ Chapter II, *Political Parties, Elections and Referendums Act 2000. Chapter 41*, 4. 2. 2010, http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/41/pdfs/ukpga_20000041_en.pdf.

svou členskou základnu. Součástí nového systému získávání finanční podpory se proto stal tzv. *Convenor's Club*, v rámci kterého byly organizovány „speciální akce a večere s předsedou strany“⁵¹⁷ (odtud název).

Přestože SNP v oblasti fundraisingu výrazně posílila, stále za velkými stranami zaostávala. Bylo to dáno faktem, že se SNP nedařilo získávat podporu až na výjimky ze strany podnikatelů a také odborových organizací. To se začalo měnit v roce 1998, kdy byla vytvořena organizace sdružující podnikatele, kteří jsou zároveň podporovateli či dokonce členy Skotské národní strany, *Business for Scotland*. Jedním z nich byl i Jim Mather, který se později stal ředitelem této organizace a ve své funkci zůstal i jako ministr ve vládě SNP.⁵¹⁸

Zároveň se Salmond rozhodl učinit kroky k posílení vztahu SNP s občanskou společností, které do té doby spočívaly zejména na aktivitách výše zmíněné skotské asociace nacionalistických odborů či zapojení do kampaně za jaderné odzbrojení. Za tímto účelem se podařilo vytvořit dvě skupiny, které byly sice spojeny s SNP, ale neměly status přidružené organizace. Jednalo se o spolupráci s asijskou komunitou v rámci tzv. *Asian Scots for Independence* a s mladými lidmi, kteří se sice ve Skotsku nenarodili, ale chtěli v něm žít, v rámci *New Scots for Independence*.⁵¹⁹

V rámci zlepšení fungování a prezentace strany se Salmond v roce 1994 rozhodl zřídit speciální post – *Chief Executive*, jehož náplní bylo dohlížet na průběh předvolebních kampaní, zajišťovat propagační materiály a aktivity SNP a také zabezpečovat komunikaci s veřejností a médii. Nejednalo se o formální funkci, nýbrž práci na plný úvazek s finančním ohodnocením. Předseda strany na tuto pozici jmenoval Michaela Russella. Russell měl s touto oblastí bohaté zkušenosti nejen jako bývalý výkonný místopředseda strany pro publicitu (1987 – 1991), ale i z médií. Byl Salmondovým blízkým spolupracovníkem a podporovatelem. Dokonce v roce 1990 vedl jeho kampaň za zvolení předsedou SNP.⁵²⁰

Peter Lynch v souvislosti s obsazením této funkce rovněž zmiňuje, že existovalo „podezření“, že Russell měl hrát roli „Salmondova *spin doctora*“ [...] a „podporovat ... vedení strany“.⁵²¹ Spisovatel, novinář a autor biografie o Alexu Salmondovi David

---

⁵¹⁷ Ibid, 203.

⁵¹⁸ Lynch, *SNP*, 204; rozhovor s Jimem Matherem, ministrem pro podnikání, energetiku a cestovní ruch, členem skotského parlamentu za Argyll & Bute, 24. 11. 2010.

⁵¹⁹ Scots Independent, 22. 3. 2009, <http://www.scotsindependent.org/features/orgs/snp.htm>; Lynch, „The Scottish National Party: the Long Road from Marginality to Blackmail and Coalition Potential“, 245.

⁵²⁰ Lynch, *SNP*, 205; Torrance, *Salmond*, 126, 147.

⁵²¹ Lynch, *SNP*, 206.

Torrance v podstatě tuto roli Russella nepřímo připouští, když srovnává Tonyho Blaira se Salmondem. Uvádí, že oba politici měli „nápadně“ stejný přístup k „politické prezentaci, řízení strany a [k] využívání mediálních poradců k vybroušení jejich poselství“.⁵²²

Torrance rovněž odkazuje k dalšímu rysu Salmondova vedení SNP. Obdobně jako Blair si za účelem kontroly chodu SNP a její politiky vytvořil okruh svých blízkých spolupracovníků, se kterými řešil naléhavé problémy. Také z vlastní iniciativy vytvořil tzv. skotský kabinet (*Scottish Cabinet*), který tvořili přední stranické osobnosti zabývající se určitou oblastí politiky, členové britského parlamentu a další politici, kteří podporovali Salmondovu politickou linii. Jednalo se v podstatě o „stínovou vládu“ SNP. Vytvoření skotského kabinetu bylo odsouhlaseno na výroční konferenci strany v roce 1992. Salmond ale pro nový orgán nezískal dostatečný počet hlasů k tomu, aby byl formálně zakotven v ústavě strany.⁵²³ Vytvoření nového postu *Chief Executive* bylo tedy jen dalším krokem k posílení centralizace strany. Tímto přístupem se Alex Salmond lišil od předsedů Wilsona a Wolfa, kteří dávali přednost kolektivnímu vedení strany.

Přestože i způsob Salmondova řízení strany měl své kritiky, většina členů uznávala, že za jeho vedení se strana více profesionalizovala, dokázala získat i finanční prostředky z fundraisingových kampaní a v neposlední řadě se na delší dobu etablovala jako druhá nejsilnější strana Skotska.

3.3 Závěr

Tato kapitola se zabývala vznikem Skotské národní strany a její adaptací na politické prostředí ve Spojeném království. Zaměřovala se na definici její politiky a strukturu vnitřního fungování v období, kdy byla s různou intenzitou řešena problematika skotského *Home Rule* či devoluce. I když otázka vytvoření skotských autonomních institucí nenabyla praktické podoby a zůstalo pouze u návrhů, mělo jejich projednávání a zejména neúspěch jejich implementace vliv na politiku i fungování strany.

Skotská národní strana byla v podstatě vytvořena jako reakce politických uskupení, jež usilovaly o změnu ústavněprávního statusu Skotska, na nedostatek vůle hlavních politických stran skotskou autonomii v meziválečném období prosadit. Právě skutečnost, že stranu zformovaly uskupení s různým přístupem ke skotské samosprávě,

---

⁵²² Torrance, *Salmond*, 151.

⁵²³ *Ibid.*, 128, 136.

se odrazila i v hlavní politickém cíli SNP. Strana požadovala větší pravomoci pro Skotsko, než nabízela politika *Home Rule*, na druhé straně ale neusilovala o vytvoření plně nezávislého státu. Tento kompromis společně s důrazem na prosazování národních, rozuměj skotských, zájmů, se ale ukázal být nedostatečným tmelícím prvkem mezi jednotlivými členy strany. Strana jej nedokázala, obdobně jako svou ekonomickou vizi, vhodně prezentovat skotským voličům, což se projevilo na ne příliš dobrých výsledcích ve volbách a následně vedlo k růstu nespokojenosti mezi umírněným (většinou stoupcem pravice) a radikálním křídlem (spíše levicověji zaměřeni členové). Stěžejní roli v procesu prohlubování vnitřních sporů hrál tehdejší tajemník SNP John MacCormick, který patřil mezi umírněné a který v důsledku neschopnosti SNP prosadit vytčený cíl usiloval o vytvoření společné platformy SNP, liberálů a labouristů, jejíž činnost měla vyústit v přijetí určité formy skotské samosprávy. Rozpory ve straně umocněné vypuknutím druhé světové války nakonec v roce 1942 vyústily v rozštěpení SNP.

Stranu opustila většina obhájců skotské autonomie, a umožnila tak zastáncům skotské nezávislosti, aby transformovali SNP podle svého přesvědčení. SNP přijala politiku nezávislosti Skotska jako svůj primární politický cíl a s ohledem na jeho prosazení se snažila zajistit jednotu svých členů. Jinými slovy, neúspěch prosazení umírněné formy skotské samosprávy vedl SNP k přihlášení se k podpoře nezávislosti Skotska bez jakýchkoli kompromisů a vypracování koherentního programu strany, který měl usnadnit voličům identifikaci strany v rámci pravo-levé dimenze politického spektra a který SNP před jejím rozštěpením chyběl. Ve čtyřicátých letech se tak strana prezentovala jako centristická. Od poloviny šedesátých let směřovala více doleva, což vedlo k oficiálnímu přijetí sociálnědemokratické orientace v letech sedmdesátých.

Ke změně zaměření strany došlo v době, kdy SNP zaznamenala ve volbách velkého úspěchu, což navrátilo devoluci do centra politického dění. Vymezení se vůči této otázce nebylo ale pro stranu jednoduché. Názory se mezi jednotlivými členy i v rámci vedení různily. Nakonec bylo přijato rozhodnutí, které prosazoval gradualistický proud, že vytvoření autonomních institucí bude chápáno jako předstupeň skotské nezávislosti. Za tímto účelem strana dokonce vypracovala konkrétní postup, jakým mělo být nezávislosti dosaženo, a definovala pravomoci, kterými měl skotský parlament disponovat. Zavázala se rovněž podporovat labouristickou vládu za účelem jejího prosazení. Ovšem politika odpůrců devoluce v Labouristické straně vedla k negativní reakci v rámci SNP a odmítnutí oficiální politické linie podpory devoluce ze

strany některých členů a přijetí politiky bezpodmínečné nezávislosti. Tuto linii zastával fundamentalistický proud. Neúspěch referenda a výrazné snížení voličské podpory v květnových všeobecných volbách přimělo SNP k tomu, že zcela upustila od devoluce a navrátila se ke strategii dosáhnout nezávislosti přímo – ziskem většiny mandátů za Skotsko v parlamentních volbách. Zároveň tato skutečnost vedla k situaci, již lze dle Duvergerova vymezení označit za ideologickou decentralizaci strany.⁵²⁴ V SNP se totiž vytvořilo několik frakcí, které prosazovaly rozdílnou politickou orientaci SNP a také usilovaly o vybudování paralelní stranické struktury. To se podařilo pouze jediné – socialistické *79 Group*. Na rozdíl od meziválečného období tyto vnitřní rozpory nevedly k rozštěpení strany, ale poškodily stranu navenek.

Důvěru voličů se podařilo opět obnovit ke konci osmdesátých let, kdy SNP začínala získávat politické body z nepopularity Konzervativní strany. Zároveň přijala modifikaci svého cíle a zavázala se prosazovat nezávislost Skotska v Evropském společenství. Obdobně strana akcentovala svou středolevou orientaci, kterou doplnila o nová témata, např. ochranu životního prostředí. V době, kdy se SNP stabilizovala, se znovu v kontextu ustavení skotského ústavodárného shromáždění dostala do popředí otázka devoluční politiky. Přestože se SNP nakonec rozhodla této iniciativy neúčastnit, věnovala problematice devoluce velkou pozornost. Debata v rámci SNP opětovně ukázala, že strana k této otázce nemá jednotný postoj. Nakonec převážil gradualistický proud, ke kterému patřil rovněž předseda strany Salmond. Výsledkem této diskuse bylo odsouhlasení dvojího přístupu k dosažení skotské nezávislosti. Na druhé straně tato strategie nebyla skotské veřejnosti příliš prezentována. Strana pouze trvala na svém požadavku, aby referendum o devoluci navrhované labouristy zahrnovalo i otázku skotské nezávislosti, což se jí prosadit nepodařilo. Oproti předchozím letům devoluce v devadesátých letech nepřinesla tak silná štěpení ve straně. Lze to přičíst schopnosti Alexe Salmonda eliminovat stranickou opozici a získat si podporu pro svou vizi. Na druhé straně se Salmondovi, ani jeho předchůdci Wilsonovi, nepodařilo získat podporu ostatních politických stran pro užší spolupráci při řešení ústavní budoucnosti Skotska. S nástupem Alexe Salmonda do čela SNP byla v rámci strany akcentována její středolevá orientace, která souvisela se snahou oslovit co nejširší spektrum voličů ve Skotsku.

---

⁵²⁴ Duverger, *Political Parties*, 53–54.

Co se týče vnitřního života Skotské národní strany, vliv devoluce se nejvýrazněji projevil v již zmiňovaném vnitřním štěpení strany a v podstatě také ve vzniku dvou proudů – gradualistického a fundamentalistického – které jsou v SNP přítomny již od jejího ustavení. Dále je možné hovořit o určitém vlivu na způsob řízení strany v letech 1934 – 1942, které bylo v rukou tajemníka SNP, MacCormicka. Ten za účelem prosazení své vize si vytvořil tzv. vnitřní kruh spolupracovníků, jenž ho v jeho činnosti podporoval. Ostatní členové vedení byli odsunuti do pozadí. Lze souhlasit s Brandovým názorem, že vedení SNP v podstatě nabylo oligarchického charakteru, což bylo způsobeno vnitřními spory a decentralizací stranických struktur.⁵²⁵

Svým nastavením se struktura SNP blížila struktuře strany mas. Vznikla jako mimoparlamentní strana a její základní organizační jednotkou se stala pobočka, jejíž zřízení či případné zrušení je pod kontrolou centrálního orgánu – rady. Kontrola z centra je zmírněna tím, že tento orgán se mimo jiné skládá i ze zástupců poboček. Obdobně je možné konstatovat, že SNP byla ustavena jako strana spíše silněji rozčleněná, neboť její ústava a pravidla přesně vymezila vzájemné vztahy mezi jednotlivými stupni stranické hierarchie a jejich roli ve fungování strany. V rámci nastavení vertikálních a horizontálních vazeb lze u SNP zpočátku pozorovat důraz na vertikální vazby, teprve s rozšiřováním členské základny a zvyšováním počtu poboček nabyly na významu i vazby horizontální. Ustavující pravidla SNP rovněž oprávnila radu schvalovat výběr kandidátů do voleb a vydávání stranických publikací či mediálních prohlášení členů strany. Naopak podmínky pro členství nebyly zprvu příliš přísně definované. Pro stranu mas je rovněž typické, že se snaží získat co nejvíce členů, kteří zpočátku slouží nejen jako voličská základna, ale také jako primární zdroj stranických příjmů. To platilo i pro SNP. Na druhé straně vnitřní rozpory a rozvolnění stranické disciplíny v podstatě vedlo k rozrušení nastavených struktur.

To se začalo měnit po rozštěpení strany. Tento proces byl zahájen Robertem McIntyrem a Arthurem Donaldsonem ve čtyřicátých letech. Ti za účelem zajištění větší soudržnosti strany prosadili centralizovanější fungování strany a ve svých rukou koncentrovali moc ve straně. Navzdory snahám o soudržnost se SNP ani po druhé světové válce nevyhnula nesouhlasným tendencím vůči postupu vedení ohledně centralizace strany i její strategie k prosazení vlastní politiky. Nedošlo k vytvoření

---

⁵²⁵ Brand, *The National Movement in Scotland*, 277.

frakcí, ale přímo k odchodu politiků ze strany a založení konkurenčních nacionalistických hnutí, která ale neměla příliš dlouhou životnost.

K výraznému upevnění stranické organizace, která ve své podstatě přetrvala několik desetiletí a kterou se SNP ještě více přiblížila struktuře strany mas, došlo v šedesátých letech. Aby strana byla schopna efektivně absorbovat rozšiřování členské základny, byl posílen její politický a byrokratický aparát. Došlo k vytvoření nových funkcí a centrálních orgánů. Nově byla např. zřízena funkce ředitele pro vnitřní vzdělávání, odvolací výbor či výkonné shromáždění. Posíleno bylo také výzkumné a tiskové oddělení strany. V kontextu nárůstu členů, které bylo možné v sedmdesátých letech označit za masové, došlo ke zpřísnění nároků na členství, které je možné označit za reglementované, a umožnění vytváření poboček i mimo území Skotska. Na druhé straně rozšiřování členské základny bylo spojeno se snahami o jejich větší participaci na aktivitách strany nejen na lokální úrovni, ale také centrální, především možnosti se podílet na činnosti shromáždění.

Důležité změny doznalo i financování strany, které nebylo již nebylo založeno pouze na prostředcích od členů, ale v souvislosti s vytvořením loterie *Alba Pools* i mimo ně. I nadále zůstalo decentralizováno, neboť to byly pobočky, které byly zodpovědné jak za výběr členských poplatků, tak i příjmy z loterie, z nichž si část ponechávaly a zbytek plynul do ústředí strany. Nastavením financování strany SNP reflektovala systém, který byl typický pro stranu mas.

Výrazným zásahem do fungování SNP bylo vytvoření parlamentní skupiny v sedmdesátých letech, která se vyprofilovala jako další mocenské centrum, což bylo umožněno tím, že do Westminsteru nebyla zvolena většina vedení SNP. Přestože byly nastaveny mechanismy spolupráce a informování o činnosti poslanců, dostávala se parlamentní skupina s vedením SNP často do konfliktu nejen ve věcných otázkách, ale svou roli hrály i osobní důvody. Situaci navíc komplikovala skutečnost, že ani parlamentní skupina, ani vedení nepředstavovali homogenní názorovou skupinu. Nastavením vztahů mezi vedením a poslanci se SNP oddálila od struktury strany mas, neboť vedení strany si poslance nepodřídilo. To je rovněž dokladem, že způsob vedení strany nebyl oligarchického charakteru, ale naopak nabýval kolektivních rysů, byť značně fragmentovaných. Způsob kolektivního řízení přetrval až do zvolení Alexe Salmonda předsedou strany. Salmond za účelem zefektivnění činnosti strany a její profesionalizace více chod strany centralizoval. Vytvořil si vnitřní kruh spolupracovníků, čímž navázal na MacCormickův způsob vedení strany. Na rozdíl od

něj a dalších předchůdců zřídil také tzv. skotský kabinet, který v podstatě plnil funkci „stínové vlády“ SNP. Obdobně vytvořil speciální post, jehož úkolem bylo centrálně dohlížet na veškeré komunikační a volební aktivity. K posílení centralizace strany sloužilo rovněž vytvoření fundraisingového schématu, které bylo řízeno ústředím strany.

I když organizační struktura strany odpovídá svou charakteristikou spíše straně mas, svým apelem na skotský národ a prosazování skotských zájmů se od tohoto typu strany odlišuje. Podle profesora Branda je však orientace na národ důkazem, že lze SNP označit za stranu mas, neboť považuje národ jako „masu“ voličů.⁵²⁶ S tímto názorem ale nelze příliš souhlasit, neboť pro stranu mas je charakteristické spojení s určitou sociální skupinou, což ale nebyl případ SNP. Strana usilovala o to, aby oslovila jednotlivé vrstvy skotského národa, čímž se přibližovala univerzální straně. Tento přístup umocnila i strategie SNP při oslovování potenciálních voličů v rámci předvolebních kampaní započatá v šedesátých letech. I snahu získat voliče z řad členů odborů, resp. dělníků, a tak ubrat voličský potenciál Labouristické straně, lze chápat v kontextu charakteristiky univerzální strany. Tomuto typu strany odpovídá rovněž způsob získávání finančních prostředků zavedený Salmondem v devadesátých letech.

---

⁵²⁶ Brand, *The National Movement in Scotland*, 268.

4 DEVOLUCE REALITOU

Po velkém vítězství Labouristické strany ve volbách do Westminsteru v květnu 1997 se jedním z hlavních témat její vlády stala otázka devoluce. Přestože panovaly u obhájců devoluce obavy, že se bude opakovat situace z roku 1979, nestalo se tak. Labouristická strana dodržela své sliby a krátce po svém nástupu k moci předložila návrh zákona o referendu v Dolní komoře, ve kterém zdůraznila, že referendum se uskuteční o dvou otázkách – zda si Skotové přejí vlastní parlament a zda by měl tento parlament pravomoc měnit základní sazbu daně z příjmu v rozmezí $\pm 3\%$. V červenci následovala Bílá kniha *Parlament Skotska (Scotland's Parliament)*, která specifikovala podobu devolučního uspořádání ve Skotsku, jež vycházela z návrhů skotského ústavodárského shromáždění.⁵²⁷ Vláda tak v uceleném dokumentu prezentovala svoji vizi devoluce skotské veřejnosti. Ta měla o tom, zda skutečně k ustavení parlamentu s omezenou pravomocí měnit daně dojde, rozhodnout v referendu, jehož konání bylo stanoveno na 11. září 1997. K urnám přišlo celkem 60,2% oprávněných voličů. Většina se vyslovila pro vytvoření skotského parlamentu (74,3%) a také pro pravomoc měnit základní sazbu daně z příjmu (63,5%).⁵²⁸

Úspěch referenda lze zcela jistě přičíst aktivitě Labouristické strany. K jeho kladnému výsledku nepochybně přispěla i dlouhodobá spolupráce mezi labouristy a dalšími stoupenci devoluce v rámci skotského ústavodárského shromáždění. V neposlední řadě byla důležitá i samotná kampaň před referendem, kdy se představitelé labouristů, liberálních demokratů a Skotské národní strany dohodli na vzájemné podpoře a vzdání se kritiky jejich odlišného pojetí budoucnosti Skotska po vzniku skotských autonomních institucí. Pro labouristy to znamenalo posílení Spojeného království, pro liberální demokraty základ pro budoucí federalizaci země, pro Skotskou národní stranu první krok na cestě k nezávislosti Skotska.⁵²⁹ SNP se rozhodla spolupracovat na kampani za kladný výsledek referenda, i přesto, že v před květnovými volbami devoluční uspořádání kritizovala. Jednalo se o zcela pragmatické rozhodnutí, které reflektovalo danou politickou situaci a vůči kterému nebyla ve straně dost silná

⁵²⁷ *Scotland's Parliament*, Cm 3658 (London: HMSO, July 1997), ix – 43.

⁵²⁸ Gay, *Scotland and Devolution*, 15.

⁵²⁹ Brown, „Scotland: Paving the Way for Devolution?“, 669; David Denver et al., *Scotland Decides. The Devolution Issue and the 1997 Referendum* (London-Portland: Frank Cass, 2000), 51–76; Devine, *The Scottish Nation 1700–2000*, 616–17; Oonagh Gay, *The Scotland Bill: Devolution and Scotland's Parliament*. Research Paper 98/1 (London: Home Affairs Section, House of Commons Library, January 1998), 9.

opozice, aby jej zvrátila. SNP se podle profesora Lynche snažila získat co největší politický kapitál z podpory devoluce skotským obyvatelstvem a chtěla rovněž zabránit tomu, aby se opakovala situace ze sedmdesátých let.⁵³⁰

S ohledem na schválení obou otázek v referendu vláda Tonyho Blaira ještě v prosinci 1997 předložila návrh zákona o Skotsku, ve kterém bylo zdůrazněno zachování principu suverenity britského parlamentu a který byl schválen v následujícím roce. Formulace jednotlivých článků zákona v podstatě potvrdila tezi historického institucionalismu o závislosti na předchozích vzorech, neboť labouristická vláda se rozhodla pro postup, který byl poprvé uplatněn v roce 1920 při schvalování zákona o vládě Irska (*The Government of Ireland Act*), na jehož základě vznikl severoirský parlament. Zákon o Skotsku tak obsahuje detailní vymezení pravomocí, které si ponechala centrální vláda, a uvádí výjimky (*Exceptions*) konkrétních oblastí, jež byly na nové autonomní instituce přeneseny.⁵³¹ K oficiálnímu přenesení pravomocí z Londýna došlo 1. června 1999, kdy byl královnou Alžbětou II. slavnostně otevřen skotský parlament.

4.1 Institucionální rámec⁵³²

Zákon o Skotsku z roku 1998 dal vzniknout dvěma skotským autonomním institucím – skotskému parlamentu a skotské vládě (*Scottish Administration*). Obecně se pro název skotské vlády používá pojmu skotská exekutiva (*Scottish Executive*). Tento pojem ale podle zákona o Skotsku označuje pouze politickou část skotské vlády (viz dále). Mimo těchto výhradně skotských institucí byly v rámci procesu devoluce vytvořeny i institucionální platformy, v jejichž rámci se scházejí zástupci autonomních vlád a vlády britské.

4.1.1 Pravomoci autonomních institucí

Pravomoci, které byly na skotský parlament a skotskou exekutivu, přeneseny, nejsou zcela totožné. Co se týče skotského parlamentu, zákon o Skotsku explicitně

---

⁵³⁰ Lynch, *SNP*, 222.

⁵³¹ McFadden and Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 122.

⁵³² Tato podkapitola vychází ze statě Zuzana Kasáková, „Vznik skotského parlamentu – konec procesu devoluce?“ in Eliška Tomalová a Zuzana Kasáková, *Sborník západoevropských studií* (Praha: Karolinum, 2005), 81–228 a také z článku Zuzana Kasáková, „Tony Blair a devoluce. Vývoj skotských autonomních institucí za vlády New Labour 1997-2007“ in *AUC XI*, č. 1 (2010): 29–54.

nevyjmenovává kompetence, jimiž je oprávněn parlament disponovat, ale detailně vymezuje ty, jež zůstaly v rukou centrálních institucí. V rámci tohoto vymezení uvádí výjimky konkrétních oblastí, které byly na skotský parlament přeneseny. Skotský legislativní orgán není oprávněn přijímat primární ani sekundární legislativu v následujících oblastech: ústava, zahraniční záležitosti včetně vztahů s Evropskou unií, obrana, státní správa, vlastizrada, registrace a financování politických stran, finanční a hospodářské záležitosti, vnitřní věci (např. volby, imigrace, otázky národnosti, národní bezpečnost), obchod a průmysl (např. telekomunikace, poštovní služby, duševní vlastnictví), energie, doprava, sociální zabezpečení, regulace profesí, zaměstnanost, zdraví a léčiva, média a kultura, soudní odměňování, rovné příležitosti pro všechny, kontrola zbraní, munice (*ordnance survey*), čas a meziplanetární prostor.⁵³³

V oblasti ústavy skotský parlament nemá žádnou pravomoc přijímat zákony, které by upravovaly status Koruny (*the Crown*), britského parlamentu a soudů – *High Court of Justiciary* (soud první instance v trestních otázkách a odvolací soud) a *Court of Session* (soud první instance v občanských záležitostech a odvolací soud). Nesmí také měnit status unie království Skotska a Anglie (*Union of Kingdoms of Scotland and England*), což znamená, že skotský parlament prakticky nedisponuje legální pravomocí prohlásit Skotsko za nezávislý stát, i kdyby se proto vyslovila většina poslanců skotského parlamentu.⁵³⁴

Také v otázce zdraví a léčiv si Westminster ponechal možnost rozhodovat v záležitostech, které vyžadují regulaci na centrální úrovni, neboť se jedná o otázky vysoce eticky citlivé (potraty, náhradní mateřství, genetika, transplantace orgánů a embryologie). Rovněž léky a jejich přísun pro Národní zdravotní službu ve Skotsku (*National Health Service*) zůstaly v rukou centrálních orgánů. Na druhé straně lze výjimky nalézt zejména v otázkách, které upravují vztah k Evropské unii. Skotský parlament získal pravomoc implementovat do skotského právního systému závazky vyplývající z komunitárního práva, Konvence o lidských právech a dalších mezinárodních smluv. Obdobně byly v oblasti obrany na skotský legislativní orgán převedeny pravomoci týkající se obrany civilní. Za zmínku stojí i vymezení vztahů k místní správě. V této oblasti jsou všechny pravomoci kromě volebního práva postoupeny skotskému parlamentu.⁵³⁵

---

⁵³³ *Scotland Act 1998*, Schedule 5, 74–92.

⁵³⁴ *Ibid.*, 74–75.

⁵³⁵ McFadden and Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 11.

Skotský parlament má tedy pravomoc vydávat zákony ve všech ostatních záležitostech, které centrální instituce nezahrnuly do svých pravomocí. Jedná se např. o oblast zdravotnictví, vzdělání a výzkumu, bydlení, ekonomického rozvoje, životního prostředí, zemědělství, rybolovu či sportu. Může rovněž vydávat pozměňující návrhy k již přijatým zákonům nebo je dokonce zrušit, ale pouze tehdy, pokud se tyto zákony týkají přenesených pravomocí.⁵³⁶ Zákon o Skotsku 1998 vymezuje ty právní akty, do kterých nesmí skotský parlament žádným způsobem zasahovat.⁵³⁷

Skotská exekutiva disponuje širším spektrem pravomocí než skotský parlament. Kromě postoupených pravomocí, které jsou stejné s těmi, v jejichž rámci má parlament přijímat zákony, se může podílet na rozhodování ve věcech, které nejsou parlamentu postoupeny. Jedná se o dva typy pravomocí. Prvním jsou tzv. sdílené pravomoci (*shared powers*), které mohou být vykonávány současně skotskými i britskými ministry (např. financování vědeckého výzkumu, podpora vývozu atd.). Druhý představuje exekutivní devoluce, v rámci které je skotská exekutiva zodpovědná za výkon určitých administrativních pravomocí v oblastech, které si ponechala britská vláda. Skotští ministři nemohou také provádět žádná opatření a navrhopvat prováděcí legislativu či přímo zákony, které by byly v rozporu s právem Evropských společenství či s ustanoveními Evropské konvence o lidských právech.⁵³⁸

Zákon o Skotsku umožňuje skotským ministrům „asistovat“ jejich britským kolegům při řešení evropských otázek, které se vztahují k postoupeným oblastem.⁵³⁹ Konečné rozhodnutí je ale vždy v rukou britské vlády. Britská vláda může tedy reflektovat názory skotské exekutivy pouze do té míry, do jaké jsou v souladu s jejími představami. Jestliže přijme stanovisko, se kterým Skotsko nesouhlasí, neexistuje žádný mechanismus, v rámci kterého by skotští ministři mohli rozdílný postoj v EU prosadit. V této souvislosti konkordát, který upravuje vztahy mezi centrální a autonomní vládou v oblasti Evropské unie, výslovně hovoří o tom, že skotská exekutiva musí respektovat

---

⁵³⁶ Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom*, 204; McFadden, and Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 16.

⁵³⁷ Skotský parlament nemá pravomoc modifikovat články 4 a 6 Zákona o Unii z roku 1706/1707 vztahující se ke svobodnému obchodu. Není také oprávněn měnit různé části Zákona o evropských společenství (*European Communities Act 1972*), na jehož základě se Velká Británie stala členem této organizace. Dalším důležitým zákonem, který skotský parlament nemá pravomoc měnit v žádné jeho části, je Zákon o lidských právech. Také celý zákon o Skotsku 1998, kromě několika ustanovení, je chráněn od pozměňovacích návrhů. McFadden, J. and Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 19; *Scotland Act 1998*, Schedule 4, 70–72.

⁵³⁸ *Scotland Act 1998*, Sections 53, 54, 56, 57 a 63; srovnej McFadden and Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 77–79.

⁵³⁹ *Scotland Act 1998*, Schedule 5, Paragraph 7.

britský postoj, který ze vzájemných diskusí vzejde a který bude odrážet zájmy Spojeného království jako celku.⁵⁴⁰

Skotští ministři se také na základě článku 146 Maastrichtské smlouvy mohou podílet na jednáních Rady EU v oblastech, které byly Skotsku postoupeny. Vystupují ale jako představitelé Spojeného království, nikoli Skotska.

Skotská exekutiva je také odpovědná za implementaci závazků Evropské unie do skotského právního systému v postoupených oblastech. Pokud Skotové včasnou účinnost evropské legislativy nezajistí, je britská vláda oprávněna příslušné zákony přijmout. V případě, že v důsledku neimplementování evropských závazků skotskou exekutivou bude centrální vláda nucena předstoupit před Soudní dvůr Evropské unie, jakékoli sankce půjdou k tíži skotské exekutivy.⁵⁴¹

Zákon o Skotsku z roku 1998 obsahuje opatření týkající se přerozdělování pravomocí. Jedná se o to, že funkce vykonávané skotskými ministry mohou být převedeny na ministry britské vlády, nebo tyto pravomoci mohou být vykonávány souběžně či pouze členem skotské exekutivy, avšak se souhlasem nebo po poradě s britským ministrem.⁵⁴²

Pravomoc, která ale Skotsku postoupena nebyla a od které se do značné míry odvíjí i míra odpovědnosti autonomních institucí skotským obyvatelům, se týká fiskální autonomie. Činnost skotských autonomních institucí je financována prostřednictvím jednorázové subvence, která se každý rok mění na základě Barnettova vzorce. Barnettův vzorec se odvíjí od fixního podílu změny ve výdajích v Anglii v těch oblastech, které byly převedeny na skotský parlament. Tento fixní podíl je založen na podílu obyvatelstva a činí 10,66 %. Když tedy dojde ke změně výdajů v Anglii, skotské výdaje vzrostou o 10,66 % nárůstu v Anglii a ty jsou připočteny k jednorázové subvenci.⁵⁴³ Subvence je Skotsku poskytována přes skotský jednotný rozpočtový fond, k jehož

---

⁵⁴⁰ „Concordat on Co-ordination of European Policy Issues – Scotland”, 17–18, „Concordat on Co-ordination of European Policy Issues”, 23–28 in: *Devolution: Memorandum of Understanding and Supplementary Agreements Between the United Kingdom Government, Scottish Ministers, the Cabinet of the National Assembly for Wales and the Northern Ireland Executive Committee*, CM 5240, SE/2002/54, December 2001, 23. 4. 2009, www.scotland.gov.uk/library2/memorandum.

⁵⁴¹ „Concordat on Co-ordination of European Policy Issues– Scotland,” in: *Devolution: Memorandum of Understanding and Supplementary Agreements*, 17–18; srovnej McLeod, *The Scottish Parliament and Europe*, 6–7.

⁵⁴² *Scotland Act 1998*, Section 108, 51.

⁵⁴³ David Bell a Alex Christie, „Finance-The Barnett Formula: Nobody’s Child?“, in Alan Trench, ed., *The State of the Nations 2001, The Second Year of Devolution in the United Kingdom* (Thorverton: Imprint Academic, 2001), 136; John Altridge, „Financing Devolution. 2008 and Beyond“, in Alan Trench, ed., *The State of the Nations 2008* (Exeter: Imprint Academic, 2008), 147, 151.

zřízení došlo na základě zákona o Skotsku 1998.⁵⁴⁴ V praxi to znamená, že skotský parlament i exekutiva musí při plánování svých výdajů vycházet z výše finančních prostředků, které jim poskytne centrální vláda. Na druhé straně Londýn ponechává zcela na uvážení skotských autonomních institucí, do jakých oblastí peníze poplynou.

Co se týče vlastních zdrojů financování, Skotsko získalo právo přijímat legislativu pouze v oblasti místních daní a měnit základní sazbu daně z příjmů ve výši $\pm 3\%$. Návrh na uplatnění posledně jmenované pravomoci však může podat pouze člen skotské exekutivy. Pokud se tak stane, parlament je povinen schválit rezoluci, která může mít platnost pouze jeden rok.⁵⁴⁵

Tuto základní sazbu daně z příjmu mohou platit pouze skotští daňoví poplatníci. Za ty jsou označovány osoby, které mají trvalé bydliště na území Spojeného království v tom roce, ve kterém byla příslušná daň uložena, a pro které je Skotsko částí Spojeného království, k níž mají v daném roce nejužší vztah. Tento nejužší vztah je definován na základě doby, kterou příslušné osoby strávily ve Skotsku v porovnání s ostatními částmi Spojeného království, a také na základě skutečnosti, zda hlavním pobytem (*principal residence*) bylo Skotsko.⁵⁴⁶ Například osoba, jež má trvalé bydliště v Edinburghu, ale každý týden dojíždí za prací do Londýna, je stále považována za skotského daňového poplatníka.⁵⁴⁷

I když skotský parlament využije maximální míry pro zvýšení daně z příjmu, její dopad na příjmy Skotska bude v porovnání s jednorázovou subvencí velmi malý. V době, kdy byl zákon o Skotsku schvalován, by se jednalo pouze o 4,4 % celkových příjmů, což by odpovídalo sumě 450 milionů liber.⁵⁴⁸

Peter Lynch zdůrazňuje, že tato pravomoc měnit základní sazbu daně z příjmu „existuje spíše jako symbol než jako efektivní finanční schéma“ a považuje ji za „nejvíce zpolitizovanou formu zdanění v britské politice v minulých dvou desetiletích“.⁵⁴⁹

Přestože tato pravomoc je prakticky jediným „nezávislým“ příjmem skotského parlamentu, bude velice těžké pro samotný parlament ji použít. V případě zvýšení

---

⁵⁴⁴ *Scotland Act 1998*, Section 64, 28.

⁵⁴⁵ McFadden and Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 96 a 98; *The Scottish Parliament: The Tax-Varying Power*. Subject Map, Scottish Parliament Series: Map no. 9, 12 May 1999, 15. 10. 2008 www.scottish.parliament.uk/whats_happening/research/pdf_subj_maps/smsp09.pdf.

⁵⁴⁶ *Scotland Act 1998*, Section 75.

⁵⁴⁷ McFadden and Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 97.

⁵⁴⁸ Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom*, 239.

⁵⁴⁹ Peter Lynch, *Scottish Government and Politics. An Introduction* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2001), 25.

dosavadní daně se parlament bude muset vyrovnávat s nákladností výběru této daně.⁵⁵⁰ Jestliže se však parlament rozhodne pro její snížení, „výdaje na veřejné služby ve Skotsku budou muset být sníženy. Britská vláda potom omezí celkovou úroveň zdrojů skotského parlamentu v jednorázové subvenci“.⁵⁵¹ Tato skutečnost jen podtrhuje Lynchův názor o zpolitizovanosti této pravomoci, neboť její praktický efekt je velice diskutabilní, zatímco z politického hlediska postoupení dané pravomoci skotskému parlamentu přineslo kýžený efekt.

Dále skotští ministři získali právo půjčovat si finanční prostředky. Toto právo je ale omezeno dvěma podmínkami. První, že této pravomoci mohou využít pouze za účelem zajištění vyrovnaného hospodaření jednotného rozpočtového fondu. Druhou, že prostředky si ministři mohou půjčovat výlučně od ministra pro Skotsko.⁵⁵² Opět tedy se jedná o pravomoc, která skotským ministrům neumožňuje si nezávisle na centrální vládě půjčovat peníze od soukromých subjektů.

Zároveň měli skotští poslanci dodržovat principy, které vypracovala na základě zadání Blairovy vlády zvláštní poradní skupina pod vedením labouristického politika Henryho McLeishe. Tyto zásady zdůrazňovaly nutnost sdílení moci mezi skotským parlamentem, skotskou exekutivou a obyvateli Skotska, princip odpovědnosti, otevřenosti, participace a podporu rovných příležitostí.⁵⁵³ Je zde velmi patrná snaha o to, aby skotské autonomní instituce se co nejvíce přiblížily lidem, aby se veřejnost zapojila do činnosti parlamentu, a tak byla zajištěna i transparentnost jednání. Skotský parlament i exekutiva tak měly představovat nový typ institucí, jejichž fungování bude „odlišné“ od dosavadní praxe ve Westminsteru.⁵⁵⁴

4.1.1.1 Skotský parlament

Skotský parlament byl slavnostně otevřen na počátku června 1999. Poprvé se ale sešel již 12. května. Jeho složení odpovídalo výsledkům voleb, které se uskutečnily o šest dní dříve na základě nového volebního systému, dohodnutého mezi stoupenci devoluce v rámci skotského ústavodárného shromáždění.

---

⁵⁵⁰ Lynch, *Scottish Government and Politics*, 25; McFadden and Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 98–99.

⁵⁵¹ Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom*, 239.

⁵⁵² *Scotland Act 1998*, Section 66.

⁵⁵³ The Scottish Office. *Report of the Consultative Steering Group on the Scottish Parliament. Shaping Scotland's Parliament* (Edinburgh: The Stationery Office Ltd, 1999), 3.

⁵⁵⁴ Alice Brown, „How the Parliament Works“, in Gerry Hassan and Chris Warhurst, eds., *The New Scottish Politics. The First Year of the Scottish Parliament and Beyond* (Norwich: The Stationery Office, 2000), 50.

Skotští voliči volí celkem 129 poslanců do jednokomorového parlamentu, jehož funkční období je zákonem vymezeno na čtyři roky s tím, že volby by měly proběhnout vždy první čtvrtek v květnu. V britském parlamentu naopak přesné datum voleb stanoveno není, pouze pětileté časové rozmezí, ve kterém by se volby měly uskutečnit.

Na rozdíl od Westminsteru, kde se pro volby členů Dolní komory používá relativně většinový systém⁵⁵⁵, se ve Skotsku volí prostřednictvím tzv. *Additional Member System*. Tento systém se označuje za smíšený, neboť v sobě kombinuje princip většinové a proporční volby. Dle kategorizace politologů Louise Massicotteho a André Blaise lze skotský volební systém označit za smíšený systém vzájemné korekce, který je jednou z podkategorií smíšeného volebního systému závislé kombinace.⁵⁵⁶ Z hlediska typologie zavedené politology Matthew Shugartem a Martinem Wattenbergem je možné volební systém do skotského parlamentu charakterizovat jako proporční smíšený volební systém. Shugart s Wattenbergem rovněž rozlišují dvě úrovně smíšeného systému – nominální a kandidátních listin. V první, nominální, úrovni voliči hlasují pro jednotlivé kandidáty, zatímco ve druhém případě pro politické strany.⁵⁵⁷

Na nominální úrovni skotského volebního systému je 73 poslanců voleno většinově v jednomandátových volebních obvodech (*constituencies*). Takto zvolení poslanci se označují jako *constituency members*. Zbýlých 56 je voleno na základě uzavřených stranických kandidátních listin v osmi volebních obvodech (*regions*). Ti se nazývají *regional members* nebo také *list members*. Rozdělení mandátů podle proporční volby je založeno na tzv. d'Hondtově děliteli. To je mechanismus, prostřednictvím kterého dochází k dělení hlasů stoupajícím dělitelem jedna, dva, tři, čtyři. Každé straně se připíše zbylý mandát v tom okamžiku, kdy požadované zmenšené číslo získala. Názorně lze toto rozdělování hlasů vyjádřit takto: celkový počet regionálních hlasů pro stranu v daném regionu / počet poslanců zvolených většinovou volbou za danou stranu +1. Do uvedených výpočtů jsou zahrnuty i strany, jejichž kandidáti nebyli zvoleni většinovou volbou. V případě nezávislých kandidátů probíhá přidělování

---

⁵⁵⁵ Tomáš Lebeda, „Stručný přehled volebních systémů“ in Miroslav Novák, Tomáš Lebeda a kol., *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání* (Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2004), 22.

⁵⁵⁶ Ladislav Cabada a Marek Ženíšek, *Smíšené volební systémy* (Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003), 32, 34, 38.

⁵⁵⁷ Cabada a Ženíšek, *Smíšené volební systémy*, 41, 48, 57–58; Matthew Soberg Shugart and Martin P. Wattenberg, „Mixed-Member Electoral Systems: A Definition and Typology“ in Matthew Soberg Shugart and Martin P. Wattenberg, eds, *Mixed-Member Electoral Systems. The Best of Both Worlds?* (Oxford: Oxford University Press, 2003), 11–15.

mandátů sečtením počtu hlasů pro nezávislého ve všech volebních obvodech, které spadají do příslušného regionu.⁵⁵⁸

Zákon o Skotsku z roku 1998 umožňuje jednotlivým kandidátům ucházet se současně o parlamentní křeslo nejen v obvodech s většinovou volbou, ale také na základě stranické kandidátky. Platí však podmínka, že daný volební obvod, za který osoba kandiduje, musí být součástí regionu. Politické strany této možnosti využily již v prvních volbách do skotského parlamentu.⁵⁵⁹ Skotský volební systém se od britského liší i v oblasti volebního práva. Toto právo je rozšířeno na ty, kteří jsou oprávněni volit ve volbách do místní správy. Volební právo tak získali členové Sněmovny lordů a občané členských států Evropské unie, kteří jsou ve Skotsku usazeni. Přípustné pro volby do skotského parlamentu jsou také tzv. dvojí mandáty (*dual mandates*). To znamená, že poslanec britského či Evropského parlamentu nebo člen městské rady může být zároveň poslancem parlamentu skotského. V platnosti jsou však ustanovení, která těmto poslancům brání pobírat dva plné platy.⁵⁶⁰

Strany mají povinnost složit před volbami kauci. Její výše činí 500 liber na jednoho kandidáta ve volebním obvodu a 500 liber na jednu stranickou kandidátku. Tato kauce propadne, pokud kandidát či stranická kandidátka nezískaly alespoň 5 % hlasů v oblasti, za kterou kandidovaly. Výše této kauce je stejná jako v případě voleb do celobritského parlamentu.⁵⁶¹

Skotský volební systém byl nastaven tak, aby pro jakoukoli politickou stranu bylo obtížné získat většinu křesel v parlamentu, a tak vytvořit většinovou vládu, jak je běžné v Londýně. Někteří členové Labouristické strany nesouhlasili díky tomu s jeho zavedením. Také sám Tony Blair nebyl příliš velkým zastáncem proporčního systému. Jeho využití pro skotské volby ale nebránil. Důležitou roli v nastavení systému pro volby do skotského parlamentu sehrál Blairův spolupracovník a pozdější první ministr Skotska Donald Dewar a také liberální demokraté, kteří proporční volbu velmi podporovali. Liberální demokraté jí byli nakloněni zejména z toho důvodu, že doufali v lepší zastoupení v novém legislativním orgánu. V případě Donalda Dewara skutečným cílem bylo, jak zdůrazňuje profesor McLean, zabránit tomu, aby Skotská národní strana

---

⁵⁵⁸ Lynch, *Scottish Government*, 22; srovnej Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom*, 221–24; Denver et al., *Scotland Decides*, 195; McFadden and Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 23.

⁵⁵⁹ *Scotland Act 1998*, Section 5.

⁵⁶⁰ McFadden and Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 25–27 a 29; *Scotland Act 1998*, Section 82.

⁵⁶¹ L. G. Bennie, „Small Parties in a Devolved Scotland“ in Alex Wright, ed., *Scotland: The Challenge to Devolution* (Aldershot: Ashgate Publishing Ltd., 2000), 76; Bryn Morgan, *Scottish Parliament Elections: 6 May 1999*. Research Paper 99/50 (London: Social and General Statistics Section, House of Commons Library, 8 September 1999), 6.

v parlamentu obsadila většinu mandátů, a tak ji zabránit sestavení skotské vlády. S ohledem na mechanismus fungování volebního systému se předpokládalo, že místo většinových vlád bude skotský systém produkovat vlády koaliční. Tento předpoklad potvrdily první (1999) a druhé (2003) volby do skotského parlamentu, které daly vzniknout koaličním vládám labouristů a liberálních demokratů. Naopak volby z května 2007, ve kterých zvítězila SNP, ukázaly, že je možná i alternativa vlády menšinové, ač tato možnost nebyla příliš během debat o nastavení volebního systému akcentována.⁵⁶² Do určité míry lze tento výsledek voleb označit za nezamýšlený důsledek zmíněného politického rozhodnutí, neboť strana sice nezískala většinové postavení v parlamentu, ale stala se nejsilnější stranou ve Skotsku a chopila se vlády.

Důležité pro politické rozhodování skotského parlamentu je nastavení vnitřních mechanismů jeho fungování a způsob přijímání legislativy. Oba tyto prvky představují velkou změnu oproti fungování britského parlamentu. Na rozdíl od Westminsteru mají výbory ve skotském parlamentu silnější postavení, neboť kromě legislativní funkce disponují i pravomocí přezkoumávací. Do určité míry je to dáno i tím, že skotský parlament má pouze jednu komoru. Výbory jsou také zpravomocněny navrhopat legislativní akty. Naopak jejich protějšky v britském parlamentu mohou navrhopat výhradně změny k projednávaným zákonům, nemohou je ale implementovat.⁵⁶³ Princip otevřenosti a přístupnosti politického rozhodování blíže obyvatelům Skotska je zakotven v jednáních výborů. Ta jsou veřejnosti přístupná. Mimoto platí, že výbory se ke svému zasedání mohou sejít i v jiných částech Skotska než pouze v Edinburghu. Tato snaha po otevřenosti je ale limitována finančními zdroji parlamentu a také logistickou náročností, což dokládá i nepřilíš vysoký počet jednání výborů mimo skotské hlavní město. Od roku 1999 se jich uskutečnilo kolem sta.⁵⁶⁴

V případě zákonodárného procesu bylo nutné z pohledu centrální vlády zajistit, aby skotský parlament nepřijímal zákony v oblastech, které mu nebyly postoupeny. Za tímto účelem bylo zavedeno několik opatření, jež tomu mají zabránit. První se týká úlohy předsedy skotského parlamentu. Ten je oprávněn rozhodnout o tom, zda

---

⁵⁶² Iain McLean, „The National Question“ in Anthony Seldon, ed., *Blair's Britain. 1997–2007* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007), 491 a 493.

⁵⁶³ *Standing Orders of the Scottish Parliament*, Chapter 6, Edition 1, 10. 12. 99, revision 15. 3. 02; 2. 4. 2002, www.scottish.parliament.uk/parl_bus/sto-1.htm; *Standing Orders of the Scottish Parliament* (Edinburgh: Scottish Parliament, 3rd edition, 2nd revision, December 2008), Chapter 6, 27. 3. 2009, <http://www.scottish.parliament.uk/business/so/revisions/2ndRevision.pdf>.

⁵⁶⁴ The Scottish Parliament, *The Work of Committees in the Scottish Parliament* (Edinburgh: Scottish Parliament, July 2008), 27. 3. 2009, <http://www.scottish.parliament.uk/vli/committees/documents/WOC-Eng.pdf>.

navrhovaný zákon nepřesahuje pravomoci parlamentu. V tomto případě dochází k přezkoumání ještě během legislativního procesu v parlamentu. Dalším opatřením je zavedení čtyřtýdenní lhůty, která následuje po schválení návrhu zákona parlamentem a během níž mohou Nejvyšší státní zástupce pro Skotsko (*Advocate General for Scotland*), *Lord Advocate* a generální prokurátor pro Skotsko (*Attorney General for Scotland*) navrhovaný zákon nebo pouze jeho část postoupit právnímu výboru tajné rady (*Judicial Committee of the Privy Council*), aby rozhodl, zda je předložený návrh zákona v rámci legislativních pravomocí skotského parlamentu. Pokud nejsou vzneseny žádné námitky, je dokument předložen ke královskému souhlasu a stává se zákonem. V opačném případě se vrátí zpět do parlamentu. Také britský ministr pro Skotsko má právo zabránit předsedovi skotského parlamentu, aby předložil návrh zákona ke královskému souhlasu. Může tak učinit v přesvědčení, že navrhovaná opatření jsou neslučitelná s britskými mezinárodními závazky, nebo v případě, že by tato opatření měla negativní dopad na provádění zákonů týkajících se pravomocí, které si ponechal Londýn.⁵⁶⁵

Také do legislativního procesu se promítly principy otevřenosti a odpovědnosti. Jsou ošetřeny v připomínkovém řízení a v požadavku, aby návrhy zákonů byly doprovázeny memorandy, které informují o jeho výsledcích. Dříve, než je samotný návrh zákona představen v parlamentu, je projednáváný problém podrobně přezkoumán a konzultován s nejrůznějšími skupinami a organizacemi, které se danou otázkou zabývají nebo kterých se, ať již v kladném, či záporném smyslu, dotýká. Výsledky těchto diskusí by měly být reflektovány v konečném znění návrhu zákona. I když se může zdát, že přístup, kdy jsou přizvány určité skupiny k podílení se na přípravě legislativy, je jasnou deklarací otevřenosti a participace, nikde není zaručeno, že se připomínky v konečném znění návrhu zákona odrazí. Z toho důvodu jsou návrhy zákona doprovázeny memorandy, jež mají informovat o výsledcích připomínkového řízení. Nejde však pouze o ochotu iniciátorů zákonů konzultovat, ale naopak i o ochotu oslovených podílet se na celém procesu konzultace. Odezva není vždy tak příznivá, jak by si skotští politici představovali. Někdy není dokonce žádná.⁵⁶⁶ Tyto reakce zcela jasně ukazují limity využívání těchto principů v běžné politické praxi.

---

⁵⁶⁵ *Scotland Act 1998*, Sections 31–35, Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom*, 205–09; McFadden and Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 49–50.

⁵⁶⁶ *Standing Orders of the Scottish Parliament* Rule 9.3, Edition 1, 10. 12. 99, revision 15. 3. 02; Lynch, *Scottish Government*, 91–93.

I když skotský parlament získal pravomoc přijímat legislativu v postoupených oblastech, neznamená to, že by se Londýn zcela vzdal možnosti do jeho pravomocí zasáhnout. Vytvořením skotského legislativního orgánu neztratil britský parlament svoji suverenitu, a má tak pravomoc přijímat zákony v oblastech, které byly Skotsku postoupeny. V případě, že se Westminster rozhodne projednávat otázky spadající do oblastí, které byly na Skotsko přeneseny, může tak učinit pouze se souhlasem skotského parlamentu. Přestože se předpokládalo, že tohoto opatření bude využíváno pouze občas, opak se ukázal být pravdou. Původně byl tento postup nazýván Sewela úmluva (*Sewel Convention*), dnes se spíše používá označení legislativní procedura souhlasu (*Legislative Consent Motion*).⁵⁶⁷

4.1.1.2 Skotská exekutiva

Skotskou exekutivu tvoří první ministr (*First Minister*), skotští ministři (*Senior Scottish Ministers*) a skotští právní úředníci (*Scottish Law Officers*) – *Lord Advocate* a státní zástupce pro Skotsko (*Solicitor General for Scotland*). Jak již bylo uvedeno výše, skotská exekutiva představuje politickou část skotské vlády (*Scottish Administration*). Kromě skotské exekutivy do politické části vlády patří státní tajemníci Skotska (*Junior Scottish Ministers*) a ti, kteří vykonávají významné státní funkce (např. hlavní matrikář pro Skotsko [Registrar General of Births, Deaths and Marriages for Scotland]). Dále se *Scottish Administration* skládá z administrativní části, kterou tvoří zaměstnanci, tedy státní služba působící na ministerstvech a odděleních skotské vlády.⁵⁶⁸

Platí, že skotští ministři včetně prvního ministra jsou zároveň poslanci skotského parlamentu, z jehož řad jsou na ministerské posty delegováni. Na rozdíl od skotského parlamentu, jehož poslanci mohou zasedat i ve Westminsteru, členové skotské exekutivy nesmí vykonávat žádnou funkci v britské vládě. Výběr prvního ministra a dalších členů skotské exekutivy je v podstatě totožný jako v případě sestavování britské vlády. Jediný rozdíl spočívá v tom, že první ministr musí získat souhlas parlamentu s vybranými kandidáty na vládní pozice. Formování nové exekutivy může také ztížit

---

⁵⁶⁷ Název této dohody je odvozen od Lorda Sewela, ministra pro Skotsko, který ji poprvé navrhl. Paul Bowers, *The Sewel Convention* (London: Parliament and Constitution Centre, 25 November 2005); Roger Masterman and Robert Hazell, „Devolution and Westminster”, in Alan Trench, ed., *The State of the Nations 2001. The Second Year of Devolution in the United Kingdom* (Thorverton: Imprint Academic, 2001), 203.

⁵⁶⁸ *Scotland Act 1998*, Section 44, Section 126 (6)-(8), 20, 61–62.

koaliční charakter vlády. Prvním ministrem se obvykle stává osoba, jejíž strana zvítězila ve volbách. Oficiálně je první ministr jmenován královnou, která jej může bez důvodu i odvolat. V podstatě ale první ministr zůstává ve své funkci do té doby, dokud má podporu parlamentu. V případě, že se tento post z jakéhokoli důvodu uvolní, rozhodne předseda skotského parlamentu o jeho nástupci. Tato situace nastala v roce 2000, kdy kvůli nemoci nemohl Donald Dewar zastávat svůj úřad. Funkci převzal jeho zástupce Jim Wallace.⁵⁶⁹

První ministr se souhlasem parlamentu navrhuje skotské právní úředníky královně, která je jmenuje do funkcí. Ministři jsou po konzultaci s parlamentem jmenováni prvním ministrem, avšak s královniným souhlasem. Mohou jím být také odvoláni. Rozhodnutí prvního ministra v této otázce musí opět schválit parlament. Tento postup nelze uplatnit u skotských právních úředníků. V jejich případě musí, v souladu s názorem parlamentu, doporučit jejich odvolání královně.⁵⁷⁰

V rámci procedury jmenování skotských ministrů jednacím řádem skotského parlamentu umožňuje, aby kandidáti na ministerský post byli parlamentem schvalováni jednotlivě nebo jako celek. Poslanci sice mohou kandidáta zamítnout, nemají však pravomoc k navržení jiného kandidáta. To může učinit pouze první ministr. Aby byl kandidát či kandidáti schváleni, je nutná prostá většina hlasů přítomných poslanců.⁵⁷¹ Jestliže ztratí důvěru parlamentu, musí ministři i první ministr na své funkce rezignovat.⁵⁷²

Na rozdíl od ministrů, skotští právní úředníci nemusí být členy skotského parlamentu. I přesto musí být jejich jmenování a odvolání parlamentem schváleno. Členství či nečlenství právních úředníků v parlamentu hraje důležitou roli v jejich podílu na činnosti této instituce. Pokud totiž nejsou členy skotského parlamentu, mohou se sice účastnit jednotlivých parlamentních procedur, nejsou však oprávněni hlasovat. V případě, že členy jsou, toto právo mají. *Lord Advocate* stojí v čele prokuratury pro řízení spojené s násilnými nebo podezřelými úmrtími (*criminal prosecution and investigation of deaths*). Spolu se státním zástupcem pro Skotsko, který je jeho

---

⁵⁶⁹ *Scotland Act 1998*, Section 44 (3), Section 45, 20; McFadden and Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 69–70.

⁵⁷⁰ *Scotland Act 1998*, Sections 47–49, 21–22; *Standing Orders of the Scottish Parliament*, Rule 4.3–4.4, Edition 1, 10. 12. 99, revision 15. 3. 02.

⁵⁷¹ *Standing Orders of the Scottish Parliament*, Rule 4.6, Edition 1, 10. 12. 99, revision 15. 3. 02.

⁵⁷² *Scotland Act 1998*, Section 45 (2) a 47 (3), 20 a 21.

zástupcem, jsou poradci skotské exekutivy v právních otázkách a hájí její zájmy před soudem.⁵⁷³

Nezávislost *Lorda Advocate* je zdůrazněna v situaci, kdy celá skotská exekutiva musí podat demisi na základě vyjádření nedůvěry parlamentem. *Lord Advocate* totiž zůstává v čele úřadu pro řízení spojené s násilnými nebo podezřelými úmrtími do té doby, než bude jmenován nástupce. Skotský parlament nedisponuje pravomocí přijímat zákony, na jejichž základě by mohlo dojít k odvolání *Lorda Advocate* z jeho pozice představitele pro řízení spojené s násilnými nebo podezřelými úmrtími. Důsledně je tedy zákonem oddělena pozice *Lorda Advocate* jako člena skotské exekutivy a jako příslušníka justice. I přesto je tato skutečnost často kritizována, zejména ze strany justice. Někteří její členové vystupují proti působení právních úředníků ve skotské exekutivě, neboť je tak z jejich pohledu ohrožena nezávislost soudnictví.⁵⁷⁴

Členové skotské exekutivy dodržují princip kolektivní odpovědnosti, který vychází z tradice britské vlády, kde je tento princip pevně zakotven. Spočívá v tom, že všechna rozhodnutí exekutivy a její politika musí být podporovány všemi členy exekutivy, přičemž dostatečná diskuse a konzultace by měla předcházet konečnému stanovisku. Veškerá jednání mezi ministry o daném problému probíhají za zavřenými dveřmi. Jestliže jednou rozhodnutí padne, mají ministři povinnost toto rozhodnutí respektovat. Pokud ministr z jakéhokoli důvodu poruší tento závazek, očekává se, že ze své funkce odstoupí.⁵⁷⁵

Vzájemný vztah skotského parlamentu a exekutivy je obdobný vztahu Westminsteru k britské vládě. Skotská exekutiva je odpovědná parlamentu, který přezkoumává její činnost. Ministři skotské exekutivy jsou zároveň i poslanci parlamentu. S ohledem na to, že výbory skotského parlamentu mají za úkol přezkoumávat činnost skotské exekutivy, platí pravidlo, že ministr není členem parlamentního výboru, jenž má ve své kompetenci záležitosti, za které je příslušný ministr zodpovědný. Právě vztahy s jednotlivými výbory jsou někdy příčinou neshod mezi ministry a členy výborů, kteří kromě interpelací trvají na tom, aby ministři přicházeli do parlamentu a před výbory obhajovali vládní politiku. Tu určuje samotná

---

⁵⁷³ *Scotland Act 1998*, Section 27, Section 48, 13 a 21; *Standing Orders of the Scottish Parliament*, Rule 4.3-4.4; McFadden a Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 131.

⁵⁷⁴ *Scotland Act 1998* Section 29 (2) (e), Section 48 (3), 14 a 21; McFadden and Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 74–75.

⁵⁷⁵ *Partnership for Scotland. An Agreement for the First Scottish Parliament*, May 1999, 13. 6. 2010, www.scottish.parliament.uk/msps/partnership.pdf; Lynch, *Scottish Government*, 39; McFadden a Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 78.

skotská exekutiva. Přesto se očekává, že exekutiva bude ve formě prohlášení informovat parlament o hlavních vládních iniciativách. K tomuto účelu může také použít odpovědi na písemné dotazy poslanců, jak je to běžné ve Westminsteru. V britském parlamentu se odpovědi jednotlivých ministrů považují za neoficiální stanoviska, kdežto ve skotském případě se jedná o stanoviska oficiální.⁵⁷⁶

Principy otevřenosti a participace se snaží dodržovat i skotská exekutiva. Ta často vydává politické a diskusní dokumenty, v nichž v hlavních rysech nastiňuje vládní návrhy zákonů. Dokumenty jsou poté rozeslány příslušným jednotlivcům nebo organizacím ke komentáři. Samotný skotský parlament není do této konzultační fáze zahrnut. Poté, co je konzultace ukončena, je návrh zákona předložen parlamentu.⁵⁷⁷

Zvláštní postavení má v důsledku přijetí devoluce státní správa ve Skotsku. Nepatří totiž mezi oblasti, které byly Skotsku postoupeny, ale i nadále spadá pod pravomoc centrální státní správy v Londýně (*Home Civil Service*). Skotští ministři, obdobně jako britští, však nesou odpovědnost za její každodenní činnost. Právě zaměstnanci státní správy jsou důležitým komunikačním pojítkem mezi Edinburghem a Londýnem.⁵⁷⁸

4.1.2 Mezinstitucionální vztahy

Vztahy mezi Edinburghem a Londýnem jsou s přijetím politiky devoluce řešeny jak bilaterálně, tak i prostřednictvím formálních platforem multilaterálního charakteru. V rámci bilaterálních vztahů hraje důležitou roli ministr pro Skotsko, který v důsledku devoluce postoupil část svých pravomocí prvnímu ministrovi. Na druhé straně si některé důležité kompetence ponechal. I nadále zastupuje zájmy Skotska v britské vládě, a představuje tak důležitý přímý komunikační kanál mezi skotskými autonomními orgány a britskými. Zároveň také zastupuje britskou vládu ve Skotsku. Je zodpovědný za to, aby zákony skotského parlamentu byly v souladu nejen s postoupenými pravomocemi, ale i s mezinárodními závazky Spojeného království. Zabývá se také zákony, které schvaluje britský parlament a které mají dopad na Skotsko a nese

---

⁵⁷⁶ The Scottish Parliament, *The Scottish Parliament and the Scottish Executive-Roles and Responsibilities*. Scottish Parliament Factfile, December 2001, www.scottish.parliament.uk/welcoming_you/ff8.htm, 15. 5. 2008.

⁵⁷⁷ Ibid.

⁵⁷⁸ Lynch, *Scottish Government*, 42–45; McFadden a Lazarowicz, *Scottish Parliament*, 76–77.

odpovědnost za platbu vládní subvence skotskému jednotnému rozpočtovému fondu. Určitou změnu v roli státního sekretáře mělo signalizovat přejmenování jeho úřadu ze *Scottish Office* na *Scotland Office*. Již se tedy nejedná o skotský úřad, ale o úřad zastupující Skotsko, a to zejména v záležitostech, které si ponechaly centrální orgány.⁵⁷⁹

V souvislosti s devolucí byl v britské vládě vytvořen nový post – Nejvyšší státní zástupce pro Skotsko (*Advocate General for Scotland*). Zřízení této pozice předjímal zákon o Skotsku z roku 1998. Nejvyšší státní zástupce pro Skotsko má za úkol poskytovat právního poradenství centrální vládě v oblasti skotského práva a zabývat se veškerými zákony schvalovanými ve Westminsteru, které se dotýkají Skotska a zároveň přezkoumávat, zda skotský parlament nepřesahuje své kompetence.⁵⁸⁰

Multilaterální vztahy jsou založeny na formálních platformách, do kterých jsou zapojeny i ostatní autonomní vlády, nikoli ale parlamenty, což často vede ke kritice tohoto způsobu spolupráce právě ze strany parlamentů. První linií mezinstitutionální spolupráce jsou tzv. konkordáty, které upravují vztahy mezi britskou vládou a vládami Skotska, Walesu a Severního Irsku v oblastech Evropské unie, finanční podpory průmyslu, mezinárodních vztahů a statistiky. Neznamená to ale, že by v rámci konkordátů nemohly být řešeny bilaterální vztahy mezi centrální a autonomní vládou. Příkladem takové spolupráce může být konkordát mezi skotskou exekutivou a britským ministerstvem vnitra.⁵⁸¹

Další platformou je Společný výbor ministrů (*Joint Ministerial Committee, JMC*), v jehož rámci dochází také ke spolupráci zástupců vlád – britské, skotské, velšské a severoirské. Jedná se konzultativní orgán. Jeho rozhodnutí nejsou tudíž pro členy závazné, ale přesto se očekává jejich dodržování. Úkolem výboru je zabývat se pravomocemi autonomních vlád a centrální vlády, věnovat se možným kompetenčním problémům a v neposlední řadě řešit vzájemné spory. Výbor se schází na dvou úrovních – plenární a ministerské. Plenární setkání by se měla konat minimálně jednou ročně a

---

⁵⁷⁹ House of Lords Select Committee on Constitution, *Devolution: Inter-Institutional Relations in the United Kingdom* Session 2002–03 2nd Report, HL 28 (London: The Stationery Office, 2003), 21–24; Oonagh Gay, *Devolution and Concordats*, Research Paper 99/84 (London: Parliament and Constitution Centre, House of Commons Library, 19 October 1999), 13–15; Lynch, *Scottish Government and Politics*, 129–32.

⁵⁸⁰ *Scotland Act 1998. Chapter 46, Section 33, Schedule 6.*

⁵⁸¹ *Devolution: Memorandum of Understanding and Supplementary Agreements Between the United Kingdom Government, Scottish Ministers, the Cabinet of the National Assembly for Wales and the Northern Ireland Executive Committee*, CM 5240, SE/2002/54, December 2001, 23. 4. 2009, www.scotland.gov.uk/library2/memorandum; McFadden a Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 86; The Scottish Parliament, *Concordats*, Research Paper 99/12, 6 October 1999, 13, 23. 4. 2009, www.scottish.parliament.uk/whats_happening/research/pdf_res_papers/rp99-12.pdf.

kromě nejvyšších představitelů vlád a jejich zástupců, případně dalších ministrů, se ho účastní také jednotliví státní sekretáři. Na ministerské úrovni dochází k setkáním dle potřeby. V rámci těchto setkání se projednávají otázky týkající se Evropské unie, chudoby nebo zdravotnictví.⁵⁸²

Na rozdíl od Společného výboru ministrů se na činnosti Britsko-irské rady (*British-Irish Council, BIC*) podílí navíc také zástupci irské vlády, Normanských ostrovů a ostrova Man. Předmětem jednání bývají aktuální otázky, které jsou pro jednotlivé účastníky nějakým způsobem významné. Diskutovány jsou například drogová problematika, životní prostředí, zdravotnictví, sociální začleňování, menšinové jazyky nebo cestovní ruch. K jednáním rady dochází minimálně jednou ročně.⁵⁸³

Výše uvedené platformy vznikly za účelem potřeby centrálně koordinovat vztahy mezi centrem a autonomními vládami. V případě Společného výboru ministrů i Britsko-irské rady platí, že premiér nebo další členové britské vlády jednotlivým setkáním předsedají. JMC i BIC slouží k výměně názorů, příkladů dobré praxe či k výměně informací k současným tématům. Přestože podnět k zasedání JMC a BIC mohou dát vyjma centrální vlády i vlády autonomní, je zcela na úvaze britské vlády, zda k jednání v rámci těchto institucí dojde.⁵⁸⁴ Autonomní vlády jsou v tomto ohledu zcela závislé na centrální vládě. Záleží tedy pouze na ochotě konkrétního politika, zda bude tohoto nástroje využívat, či nikoli. Neexistují žádné „donucovací“ mechanismy.

4.2 SNP – strana s koaličním potenciálem?

Ustavení skotských autonomních institucí pro SNP představovalo upevnění pozice druhé nejsilnější strany ve Skotsku, kterou získala ve volbách do Westminsteru v květnu 1997. Nepodařilo se tak splnit předpoklad, že implementací devoluční politiky nacionalisté ztratí svůj vliv a atraktivitu pro skotské voliče. Určitý náznak oslabení přinesly sice volby do skotského parlamentu v roce 2003 a všeobecné volby do Westminsteru, které proběhly o dva roky později, vše ale bylo zapomenuto nečekaným

---

⁵⁸² „Agreement on the Joint Ministerial Committee“, in *Devolution: Memorandum of Understanding and Supplementary Agreements Between the United Kingdom Government, Scottish Ministers, the Cabinet of the National Assembly for Wales and the Northern Ireland Executive Committee*.

⁵⁸³ Gerard Murray, „New Relations Between Scotland and Ireland“, in Wright, ed., *Scotland: The Challenge to Devolution*, 128; The Scottish Parliament, *The British-Irish Council*, Research Note 00/7, 28 January 2000, 6, 8, 13–14, 26. 6. 2010,

www.scottish.parliament.uk/whats_happening/research/pdf_res_notes/rn00-07.pdf.

⁵⁸⁴ „Agreement on the Joint Ministerial Committee“, 13.

vítězstvím SNP ve skotských volbách roku 2007. Přestože strana nezískala ve skotském parlamentu většinu, podařilo se jí vytvořit menšinovou vládu, a tak zintenzivnit debatu o ústavní budoucnosti Skotska. Vliv devoluce se projevil nejenom v samotné politice SNP, ale i v její organizační struktuře.

4.2.1 *V opozici*

V období mezi referendem a prvními volbami do skotského parlamentu se SNP zaměřila na vypracování politického programu, který byl schválen v roce 1998 a který měla SNP prosazovat během prvního funkčního období parlamentu. S ohledem na skutečnost, že se jednalo o cíle, kterých SNP chtěla dosáhnout jako vládní strana Skotska v rámci devolučního uspořádání, byl důraz položen na potenciál skotských autonomních institucí. Hlavními tématy strany se opět staly podpora podnikání prostřednictvím vytvoření exportní agentury prosazující skotské produkty na zahraničních trzích, zdůrazněna byla i reforma půdy – politika, ke které se SNP hlásí od doby svého vzniku. Obdobně se SNP zaměřila na podporu vytvoření solidární společnosti zajišťující odpovídající kvalitu života pro všechny obyvatele Skotska, na prosazování principů otevřenosti politického rozhodování a na efektivní poskytování veřejných služeb. SNP nejenom navázala na své předchozí politické priority, ale rovněž reflektovala aktuální problémy. Jednalo se např. o zrušení vývozu hovězího masa, zavedeného evropskými státy v důsledku propuknutí nemoci šílených krav ve Spojeném království, či otázka placení školného na univerzitách.⁵⁸⁵

Otázka nezávislosti Skotska byla minimalizována, ale nikoli opomenuta. SNP však opět modifikovala proces, jakým tohoto cíle dosáhnout. V případě, že by strana obsadila ve skotském parlamentu většinu křesel, měl to být dostatečný mandát k zahájení jednání o nezávislosti s britskou vládou. Poté měly být výsledky dohody předloženy ke schválení v lidovém hlasování. Pokud by SNP ve volbách vyhrála, ale neobdržela nadpoloviční většinu mandátů, a i přesto sestavila vládu, předcházelo by jednání s britským protějškem referendum, zda si obyvatelé Skotska nezávislost přejí. Přičemž se mělo uskutečnit během prvního funkčního období skotského parlamentu.⁵⁸⁶

Předložené principy se staly základem volebního programu strany pro první volby do skotského parlamentu, které proběhly 6. května 1999. Výjimku představovala

---

⁵⁸⁵ SNP, *Towards the Scottish Parliament: Policy Intentions for the 1999 Elections* (Edinburgh: Scottish National Party, 1998), 1–26.

⁵⁸⁶ *Ibid.*, 20.

politika „pence pro Skotsko“ (*A Penny for Scotland*), jež byla do programu včleněna na základě rozhodnutí mimořádné konference strany v březnu 1999. Nejednalo se ale o bezvýhradnou podporu. Někteří členové SNP (např. Alex Neil, Fergus Ewing, Roseanna Cunningham, kteří se podíleli na činnosti Salmondova kabinetu) s přijetím této politiky nesouhlasili. Lze se tázat, co stranu k tomuto postupu vedlo. SNP reagovala na rozhodnutí britského ministra financí Gordona Browna snížit základní sazbu daně z příjmu o jednu penci, které označila za „ožebračení“ Skotska. Proto navrhla, aby skotský parlament využil svou pravomoc měnit daně a o jednu penci zvýšil daň z příjmů, čímž by se Skotsko dostalo na původní úroveň zdanění. Podle SNP by tak Skotsko získalo 690 milionů liber, které by strana investovala do vzdělání, zdravotnictví a bydlení.⁵⁸⁷ SNP svým rozhodnutím vyvolala okamžité reakce, ať již ze strany svých politických oponentů, či zástupců podnikatelů. Argumentovali, že se Skotsko stane nejvíce zdaněnou částí Spojeného království, což bude mít negativní dopady na jeho ekonomiku.⁵⁸⁸ Lze souhlasit s profesorem Lynchem, že se SNP podařilo otevřeněji se vymezit vůči Labouristické straně „v otázce financování veřejných služeb“ a prezentovat se jako strana, která hájí zájmy středolevého voliče.⁵⁸⁹ Na druhé straně přijetí politiky „pence pro Skotsko“ voliče v jejich volebním chování příliš neovlivnilo. Již v březnových průzkumech 67 % dotázaných uvedlo, že v jejich rozhodnutí volit SNP prosazování této politiky nebude mít vliv.⁵⁹⁰ To potvrdily i výsledky voleb, srovnají-li se s volebními preferencemi z června 1998 i března a dubna 1999 (tabulka č. 2).⁵⁹¹

Důležitým tématem předvolební kampaně se stala otázka placení školného. Labouristická vláda premiéra Blaira předložila ke schválení placení školného ve výši 1.000 liber za rok s výjimkami pro rodiny s nízkými příjmy. Labouristé tuto koncepci obhajovali jako metodu rozšíření systému vyššího vzdělání, avšak její protivníci – nejen Skotská národní strana, ale i liberální demokraté, Konzervativní strana – placení

---

⁵⁸⁷ SNP, *Scotland's Party for Scotland's Parliament. The Scottish National Party Manifesto for the Scottish Parliament Elections 1999* (Edinburgh: Scottish National Party, 1999), 2, 5; Kirsty Milne, „Taxing times for Alex Salmond“, *New Statesman*, 2 April 1999, <http://www.newstatesman.com/199904020006>; „Scotland's election. Spending a penny“, *The Economist*, 18 March 1999, <http://www.economist.com/node/319805>.

⁵⁸⁸ Kirsty Milne, „Taxing times for Alex Salmond“; „Scotland's election. Spending a penny“.

⁵⁸⁹ Lynch, *SNP*, 230.

⁵⁹⁰ The Scotsman/ICM Monthly Poll, 2 March 1999, 25. 6. 2010,

http://www.icmresearch.com/pdfs/1999_march_2_scotsman_monthly_poll.pdf.

⁵⁹¹ ICM Research / The Scotsman – Scottish Opinion Poll, June 1998, 25. 6. 2010,

http://www.icmresearch.com/pdfs/1998_june_scotsman_scotland_opinion_poll.pdf; The Scotsman/ICM

Monthly Poll, 2 March 1999; Scotsman on Sunday Poll, 1 April 1999, 25. 6. 2010,

http://www.icmresearch.com/pdfs/1999_april_1_scotsman_scotland_on_sunday_poll.pdf.

školného ve svých předvolebních programech striktně odmítli a zavázali se k jejich zrušení.⁵⁹²

Vyjma vnitřní politiky se do popředí kampaně dostala díky SNP i otázka zahraniční politiky labouristické vlády. Předseda strany Alex Salmond ostře kritizoval vládní politiku v otázce Kosova, čímž se SNP opět dostalo velké kritiky jak ze strany jejích politických soupeřů, tak i médií.⁵⁹³

Co se týče samotného výběru kandidátů, vedení strany rozhodlo, že využije možnosti dvojího mandátu. Všech šest poslanců ve Westminsteru tak kandidovalo v jednomandátových volebních obvodech i do skotského parlamentu. Devoluce přinesla změnu volebního systému, a tak byla SNP nucena přijmout pravidla, jakým způsobem obsadí kandidátní listiny v osmi regionálních obvodech. Opět se nejednalo o jednoduché rozhodování, přičemž důležitou roli v něm sehrál předseda strany. Salmond prosazoval přijetí principu, aby kandidáty pro jednotlivé regiony vybíralo zvláštní setkání zástupců poboček a asociací v daném regionu. Naopak odmítal mechanismus jeden člen=jeden hlas, kterému dávali přednost někteří členové strany a který přijala Labouristická strana. Nakonec se mu podařilo svůj návrh na mimořádné konferenci SNP v červnu 1998 prosadit. Ač Salmond označil konkurenční způsob výběru kandidátů za netransparentní, byl to on, kdo svým návrhem sledoval vlastní cíl. Usiloval o to (a úspěšně), aby jako kandidáta prosadil Michaela Russella, který byl součástí byrokratického a nikoli politického aparátu strany.⁵⁹⁴

Na druhé straně nebyl Salmond úspěšný v jiné oblasti. I když se SNP nepodílela na činnosti skotského ústavodárského shromáždění, rozhodla se reflektovat princip prosazování více žen do politického života. Předseda SNP se v této souvislosti snažil prosadit pravidlo, na jehož základě by byly spojovány vždy dva volební obvody, v jejichž rámci měli být vybráni jako kandidáti jeden muž a jedna žena. Jednalo se o mechanismus tzv. zipování, který pro výběr kandidátů zvolili labouristé. Na rozdíl od Labouristické strany ale mimořádná konference SNP Salmondův návrh odmítla a žádný formální mechanismus zajišťující rovné zastoupení mužů a žen nepřijala. Omezila se pouze na neformální postup, kdy na přední místa kandidátek umístila ženy. Tento

---

⁵⁹² Brian Taylor, *The Scottish Parliament*, 6.

⁵⁹³ Denver et al, *Scotland Decides*, 207; Paterson et al, *New Scotland, New Politics?* (Polygon in Edinburgh: Edinburgh University Press, 2001), 17–18.

⁵⁹⁴ Rozhovor se členem skotské vlády, který si přál zůstat v anonymitě; Torrance, *Salmond*, 169.

postup se osvědčil, neboť téměř polovinu mandátů za SNP ve skotském parlamentu získaly ženy (15 z celkových 35).⁵⁹⁵

Dále SNP jako ostatní politické strany využila výše zmíněné možnosti postavit jednoho kandidáta jak ve volebním obvodu, tak na stranickou kandidátku. Strana si tím chtěla zajistit zvolení svých čelních představitelů, jejichž jména na předních místech kandidátek měla rovněž pomoci získat co nejvíce hlasů pro stranu v regionech.⁵⁹⁶

Prvních všeobecných voleb do skotského parlamentu se zúčastnilo 58,8 % voličů. V porovnání s volbami do celobritského parlamentu v květnu 1997 byla účast o 12,6 % nižší, ale ve srovnání s referendem v září téhož roku se voleb účastnilo pouze o 1,6 % voličů méně.⁵⁹⁷ Podle očekávání zvítězili labouristé, kteří získali celkem 56 křesel. SNP potvrdila pozici druhé skotské strany a díky volebnímu systému procentuální podporu proměnila i do poslaneckých mandátů. Výsledky voleb ukázaly, že SNP výrazně profitovala zejména z proporčního hlasování. V regionech obdržela 28 mandátů, zatímco ve volebních obvodech s většinovou volbou pouze sedm, z nichž šest získali tehdejší poslanci britského parlamentu. Ve srovnání s labouristy bylo u SNP rozdělení mandátů opačné. Labouristická strana získala 53 mandátů v jednomandátových volebních obvodech a tři na základě stranické kandidátky a v podstatě nejvíce trátila na tom, že byl přijat nový systém volby do skotského parlamentu (tabulka č. 2).⁵⁹⁸ Porovnáním výsledků SNP ve volbách do skotského a do britského parlamentu se ukazuje, že strana ve skotských volbách v rámci většinové volby obdržela o 6,6 % více hlasů než v roce 1997 (tabulky č. 1, č. 2). Nárůst voličské podpory na druhé straně ale nebyl takový, jak SNP očekávala a jak naznačovaly předvolební průzkumy, jež straně přisuzovaly zisk přes 30 % hlasů.⁵⁹⁹

Rozdělení mandátů ve skotském parlamentu umožnilo vytvoření koaliční vlády labouristů a liberálních demokratů. Prvním ministrem se stal dlouholetý obhájce devoluce a také blízký spolupracovník Tonyho Blaira Donald Dewar. Z pohledu britského premiéra i zastánců devoluční politiky to byla jasná volba. Dewar byl osobností respektovanou nejen ve Skotsku, ale i v celé Británii. Svým stylem politiky

---

⁵⁹⁵ Alice Brown, „Designing the Scottish Parliament“ in *Parliamentary Affairs* 53, číslo 3 (July 2000): 551; Alice Brown, „Scottish Politics After the Election: Towards a Scottish Political System?“ in Alex Wright, ed., *Scotland: The Challenge to Devolution* (Aldershot: Ashgate Publishing Ltd., 2000), 37–38, 45–46; Torrance, *Salmond*, 169.

⁵⁹⁶ McFadden, and Lazarowicz, *The Scottish Parliament*, 22.

⁵⁹⁷ Denver et al, *Scotland Decides*, 212; srovnej Lynch, *Scottish Government and Politics*, 174.

⁵⁹⁸ Jonathan Bradbury and James Mitchell, „Devolution: New Politics for Old?“ in *Parliamentary Affairs* 54, číslo 2 (April 2001): 259; Morgan, *Scottish Parliament Elections: 6 May 1999*, 6.

⁵⁹⁹ The Scotsman/ICM Monthly Poll, 2 March 1999; Scotsman on Sunday Poll, 1 April 1999.

patřil mezi umírněné. Usiloval především o zajištění stability nového politického uspořádání a fungování koaliční vlády.⁶⁰⁰ Jeho úřadování ale předčasně ukončila náhlá smrt na podzim 2000. Jeho nástupcem se stal dosavadní skotský ministr pro podnikání a celoživotní vzdělávání Henry McLeish, který ale nepatřil mezi prominentní postavy Labouristické strany. Ve skotské politice se snažil o nový přístup k řešení problémů. Usiloval o větší roli skotské exekutivy, čímž se ale dostal do sporu s Blairovou vládou. Nevůli vzbudil např. svým návrhem na přejmenování skotské exekutivy na skotskou vládu (*Scottish Government*), které mělo posílené postavení skotské exekutivy symbolizovat. Díky nesouhlasu Londýna ale ke změně nedošlo. Nedlouho poté, v listopadu 2001, byl McLeish donucen k rezignaci na základě zveřejněných informací o jeho finančních machinacích v době, kdy byl poslancem britského parlamentu. Přestože se to stalo během výkonu poslaneckého mandátu ve Westminsteru, jeho další působení ve funkci prvního ministra bylo politicky zcela nepřijatelné, zejména vzhledem k deklarovaným principům otevřenosti a transparentnosti činnosti skotské exekutivy. Tato krátká epizoda McLeishovy vlády zcela jasně ukázala, že bez souhlasu centrální vlády bylo velice těžké pro skotské labouristické politiky prosadit nějaké změny, neboť nemohli jít zcela proti politice vedení vlastní strany. To se potvrdilo i v případě McLeishova nástupce Jacka McConnella.⁶⁰¹

První funkční období skotského parlamentu bylo poznamenáno relativně častými změnami ve skotské exekutivě. Vliv centrální vlády na fungování skotské exekutivy se dočkalo kritiky ze strany SNP. Skotská národní strana ale nebyla tak silná, aby dokázala z této situace výrazněji profitovat. Potýkala se totiž s vnitřními problémy. Ty se týkaly nejenom způsobu vedení strany Alexem Salmondem a jeho umírněným postojem k prosazování politiky skotské nezávislosti, ale především finanční situace strany, která začínala nabývat vážných rozměrů. Prohloubení finančních problémů souviselo s výdaji na předvolební kampaň a rovněž se snižováním příjmů z fundraisingového mechanismu strany způsobeném zejména legislativním omezením získávání finančních prostředků ze zahraničí v roce 2000.⁶⁰²

---

⁶⁰⁰ Jonathan Bradbury and James Mitchell, „Devolution and Territorial Politics: Stability, Uncertainty and crisis“, in *Parliamentary Affairs* 55, č. 2 (duben 2002): 300; James Mitchell and the Scottish Monitoring Team, „Scotland: Maturing Devolution“, in Alan Trench, ed., *The State of the Nations 2001*, 51.

⁶⁰¹ Mitchell and the Scottish Monitoring Team, „Scotland: Maturing Devolution“, 51–57 a 68–69; Bradbury and Mitchell, „Devolution and Territorial Politics: Stability, Uncertainty and crisis“, 300–04.

⁶⁰² Lynch, *SNP*, 234–35.

Rok 2000 představoval pro SNP důležitou změnu, neboť došlo k odstoupení Alexe Salmonda z čela strany. Salmond se zároveň vzdal i křesla ve skotském parlamentu a zaměřil se pouze na výkon svého poslaneckého mandátu ve Westminsteru. Svým rozhodnutím vyvolal mnoho spekulací nejenom v rámci SNP, ale také v médiích. Hlavním důvodem tohoto kroku bylo, jak uvádí autor Salmondovy biografie Torrance, vnímání SNP jako strany „jednoho muže“. Svým odchodem chtěl umožnit jiným členům SNP, aby se prosadili a vedli stranu podle svých představ.⁶⁰³

Na podzim tak SNP rozhodovala o novém předsedovi. Stal se jím dosavadní místopředseda strany John Swinney, který jako Salmond zastával gradualistický přístup k dosažení skotské nezávislosti. Swinney zvítězil s velkou převahou. Získal více než dvojnásobný počet hlasů než jeho protikandidát Alex Neil, jenž se řadil k fundamentalistickému proudu.⁶⁰⁴

4.2.1.1 *Swinneyho řízení strany a reformy jejího vnitřního fungování*

Prvním testem Swinneyho ve funkci předsedy SNP se staly volby do britského parlamentu v roce 2001. Pro SNP tyto volby byly specifické tím, že musela v kontextu devoluce obhájit svou volitelnost, kterou zpochybňovali především její političtí oponenti. Situaci navíc činil těžším fakt, že stávající poslanci ve Westminsteru se rozhodli v těchto volbách nekandidovat a soustředit se na své aktivity ve skotském parlamentu. Výjimku představoval Alex Salmond. Stal se tak jediným širší veřejnosti i mediím známým kandidátem SNP. Tento přístup tak spíše důvěryhodnost strany snižoval, než aby ji posiloval, neboť byl interpretován jako nezájem předních politiků SNP vykonávat funkci poslance v britském parlamentu.⁶⁰⁵ V politické oblasti byla pozornost opět zaměřena na prosazování skotské nezávislosti, která byla spojena se získáním více pravomocí pro skotský parlament, zejména v otázce garance fiskální autonomie, a zorganizováním referenda. Oproti roku 1997 byl akcentován gradualistický přístup, což vycházelo ze skutečnosti, že devoluce byla realitou, kterou se SNP rozhodla ve svém programu reflektovat. Na druhé straně zdůraznění nezávislosti pro Skotsko znamenalo změnu vůči předchozím letům, kdy od voleb do skotského parlamentu byla tato otázka v rámci SNP odsunuta do pozadí. Přestože se strana ve

---

⁶⁰³ Torrance, *Salmond*, 203–4.

⁶⁰⁴ Nicola McEwen, „The Scottish National Party after devolution: progress and prospects“ in Gerry Hassan and Chris Warhurst, eds, *Tomorrow's Scotland* (London: Lawrence & Wishart, 2002), 55.

⁶⁰⁵ Lynch, *SNP*, 237–38.

volebním programu věnovala svým tradičním tématům jako životní prostředí, půda či odmítání jaderných zbraní na území Skotska nebo členství v NATO, primárně se zaměřila na vzdělání, zdravotnictví a nově na dodržování práva.⁶⁰⁶ V centru kampaně tak stály otázky, které byly Skotsku postoupeny a nikoli ty, v nichž si pravomoc ponechal Westminster. Důraz na zmíněné tři oblasti vycházel z linie předložené Swinneyem po svém zvolení do čela SNP. Naopak otázka garantování fiskální autonomie Skotsku byla návrhem Andrew Wilsona, který byl mluvčím strany pro otázku financí.⁶⁰⁷

Volby příliš velké změny v postavení SNP ve Westminsteru nepřinesly a byly pro stranu spíše zklamáním. SNP si sice co do počtu hlasů udržela pozici druhé nejsilnější strany ve Skotsku, ale získala o 2 % hlasů méně, což se projevilo ve snížení počtu mandátů z původních šesti na pět (tabulka č. 1). Přestože se jednalo o dobře organizovanou kampaň, projevil se zmiňovaný nedostatek finančních prostředků. Předsedou parlamentní skupiny se podle očekávání stal Alex Salmond. V kontextu devoluce skupina dodržovala rozhodnutí strany „nehlasovat o otázkách, které se výhradně týkají Anglie“.⁶⁰⁸ Na rozdíl od sedmdesátých let parlamentní skupina byla jednotná v názorech na prosazování stranické politiky ve Westminsteru a výrazněji se nelišila ani od vedení SNP v Edinburghu. Navíc dobře s ústředím strany komunikovala, což bylo umožněno i novými prostředky komunikace, zejména internetu. Rovněž pokračovala ve spolupráci s poslanci za *Plaid Cymru*. Každý týden se poslanci setkávali na společném jednání o aktuálních otázkách a domlouvali se na společném postupu. Poslanci SNP byli velmi aktivní a pokrývali širokou škálu témat, které byly na pořadu jednání v parlamentu. Navíc se snažili akcentovat skotské zájmy při projednávání otázek, které nebyly Skotsku postoupeny, a rovněž těch, jež byly řešeny v rámci Sewelovy úmluvy. Důležitou roli hrál výzkumný aparát, který politikům připravoval podkladové materiály k legislativním návrhům.⁶⁰⁹

Za příklad dodržování stranické linie v britském parlamentu a prosazování skotských zájmů je možné označit debatu ohledně snížení skotských křesel ve Westminsteru, jež byla zahájena ministrem pro Skotsko v prosinci 2001 jako částečná odpověď na *West Lothian Question*. Důvodem byla skutečnost, že zastoupení Skotska

---

⁶⁰⁶ SNP, *Manifesto/01: We Stand for Scotland* (Edinburgh: Scottish National Party, 2001), 1–14.

⁶⁰⁷ Jonathan Bradbury, „British political parties and devolution: adapting to multi-level politics in Scotland and Wales“ in Dan Hough and Charlie Jeffery, eds, *Devolution and electoral politics*, 241; Lynch, *SNP*, 239; McEwen, „The Scottish National Party after devolution: progress and prospects“, 61.

⁶⁰⁸ Lindsay, „SNP and Westminster“, 102.

⁶⁰⁹ Tato zjištění vycházejí z autorčiny osobní zkušenosti během jejího působení u Skotské národní strany ve Westminsteru v roce 2004 a neformálním rozhovorům ohledně chodu SNP.

v britském parlamentu bylo mnohem větší než v případě Anglie, neboť skotské volební obvody zahrnovaly méně obyvatel než obvody anglické. Za tímto účelem byla zřízena hraniční komise, která ve svém doporučení z února 2002 navrhovala snížit počet poslanců z tehdejších 72 na 59, což bylo o dva více, než předpokládalo ministerstvo pro Skotsko.⁶¹⁰ Nakonec k tomuto kroku došlo v roce 2003, kdy hraniční komise stanovila novou velikost volebních obvodů, na jejichž základě proběhly všeobecné volby do britského parlamentu v květnu 2005.

V logice skotského volebního systému mělo v důsledku tohoto opatření dojít k poklesu počtu členů autonomního parlamentu, neboť jednomandátové volební obvody, ve kterých se volí většinou, odpovídaly volebním obvodům pro volby do britského parlamentu vyjma volebního obvodu Orkneje a Shetlandy, který byl pro volby do skotského parlamentu rozdělen na dva. S touto možností strůjci devoluce počítali a již do zákona o Skotsku z roku 1998 zakomponovali ustanovení, které bralo v úvahu potenciální snížení skotských poslaneckých mandátů ve Westminsteru a jeho dopady na Skotsko.⁶¹¹

Skotská národní strana se do debaty velice aktivně zapojila a již v únoru 2002 přijala oficiální stanovisko, ve kterém se vyslovila proti snížení počtu poslanců skotského parlamentu. Argumentovala tím, že redukce křesel ve skotském legislativním orgánu by byla porušením legitimacy, kterou skotskému parlamentu přisoudilo kladné hlasování obyvatel Skotska v referendu. Zároveň by tento krok podle SNP vedl ke snížení nastavené rovnováhy volebního systému a narušilo fungování celé instituce.⁶¹² Jelikož názory SNP se shodovaly s většinovým diskurzem k této problematice, bylo dosaženo dohody, že k žádnému snížení počtu poslanců skotského parlamentu nedojde. Toto rozhodnutí bylo potvrzeno zákonem, který v roce 2004 přijal Westminster a kterým se doplňovala příslušná ustanovení zákona o Skotsku z roku 1998.⁶¹³

Výsledky voleb v roce 2001 měly negativní dopad na soudržnost strany ohledně strategie přístupu k nezávislosti. Opět na intenzitě nabraly spory mezi gradualisty a

---

⁶¹⁰ Scotland Office, *The Size of the Scottish Parliament. A Consultation* (London: Scotland Office, December 2001), 1. 3. 2009, www.scottishsecretary.gov.uk/Consultations/Consultations%20-%20Final.pdf; The Boundary Commission for Scotland, *Fifth Periodical Review of Parliamentary Constituencies in Scotland*, 1. 3. 2009, www.bcomm-scotland.gov.uk/index.html.

⁶¹¹ *Scotland Act 1998*. Section 86, Schedule 1; Lynch, *Scottish Government and Politics*, 134–35, 142–43.
⁶¹² SNP, *The response of the Scottish National Party to the consultation on the size of the Scottish Parliament* (Edinburgh: Scottish National Party, 12 March 2002), 1–19.

⁶¹³ *Scottish Parliament (Constituencies) Act 2004*, Chapter 13, http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2004/ukpga_20040013_en_3, 1. 3. 2009.

fundamentalisty, se kterými se Swinney musel potýkat po celou dobu svého působení ve funkci. Na rozdíl od Salmonda se Swinney neobklopil úzkým okruhem spolupracovníků za účelem prosazení své vize, ale snažil se dosáhnout konsenzu mezi jednotlivými hlavními orgány strany včetně výroční konference. Jeho styl řízení strany byl obdobný tomu, jaký měl Billy Wolfe či Gordon Wilson. Na druhé straně zachoval Salmondem vytvořený „stínový“ kabinet, jehož členy byli výhradně poslanci skotského parlamentu. Ve snaze překonat rozdíly ve straně a lépe ji adaptovat na multidimenzionální politické prostředí provedl Swinney reformu vnitřního fungování SNP.⁶¹⁴

Reforma vnitřního fungování strany

První linií reformy byla otázka zajištění lepší komunikace s veřejností, která měla vést k efektivnějšímu šíření informací o cílech a politickém programu strany. Zároveň SNP usilovala o zvýšení počtu členů či sympatizantů, kteří by stranu podpořili ve volbách. Za účelem dosažení těchto cílů bylo v roce 2002 zřízeno call centrum v Glasgowě, které zaměstnávalo 25 osob na částečný úvazek. Call centrum se stalo součástí oddělení pro vedení kampaní (*Campaigns Unit*), jež se tak rozšířilo o osobu zodpovědnou za řízení centra. Zatěžkávací zkouškou efektivity činnosti centra byly volby do skotského parlamentu, jež se uskutečnily roku 2003. Přestože v nich SNP neuspěla podle svých představ (viz níže), podle vnitřních rozborů strany call centrum významnou měrou napomohlo k vítězství SNP nad labouristy ve třech volebních obvodech, což pro stranu vzhledem k jejím volebním výsledkům znamenalo určitou satisfakci.⁶¹⁵

Dále byla pozornost zaměřena na komunikaci uvnitř strany. Došlo k přepracování každodenního informačního e-mailu *SNP TODAY*, jenž je zasílán členům strany, kteří se přihlásili k jeho odběru. Nově byl v rámci přípravy na volby zavedeno pravidlo týdenního posílání e-mail s přehledem tisku. Swinney celkově usiloval o zlepšení komunikace mezi ústředím strany a členskou základnou, neboť podle stranických průzkumů se ukazovalo, že strana se na lokální úrovni stává ve své činnosti nezávislejší na vedení strany a není příliš seznámena s aktivitami probíhajícími na

---

⁶¹⁴ Rozhovor se členem skotské vlády, který si přál zůstat v anonymitě; McEwen, „The Scottish National Party after devolution: progress and prospects“, 60.

⁶¹⁵ SNP, *Report and financial statements year ended 31st December 2002* (Edinburgh: Scottish National Party, 2003), 7; SNP, *Annual report and financial statements year ended 31st December 2003* (Edinburgh: Scottish National Party, 2004), 4, 11–12.

úrovni centrální. Z tohoto důvodu zahájil předseda strany na podzim 2003 řadu dvanácti setkání zástupců ústředí se členy SNP v různých částech Skotska. Smyslem této akce bylo přiblížit jednotlivým členům nové formy komunikace a jejich využívání a v neposlední řadě i způsob fungování ústředí strany.⁶¹⁶

Obdobně k posilování vnitřní soudržnosti strany sloužila i třetí reformní linie, která se zaměřila na posílení formulace politického programu SNP a jeho šíření v rámci strany. V rámci ústředí bylo proto vytvořeno politické oddělení (*Policy Unit*), které tvořili tři pracovníci. Oddělení vypracovalo dvě příručky, jež se staly základními politickými dokumenty pro členy strany. Poskytovaly a poskytují aktuální informace o přijatých rezolucích v radě a na výroční konferenci, aby jednotliví členové strany měli přehled o rozhodnutích schválených na nejvyšší úrovni strany, a také instruktaž, jak nejlépe propagovat stranickou politiku. Zároveň se členové tohoto oddělení podíleli na formulaci volebních programů a organizovali shromáždění skotských obyvatel (*People's Assembly*), která v roce 1998 za účelem většího propojení strany s občanskou veřejností zavedl Alex Salmond a která sloužila jako platforma pro diskusi vybraných politických priorit SNP.⁶¹⁷ Lze naprosto souhlasit s Lynchem, že tento postup znamenal velkou změnu ve formulaci politických priorit strany, které se následně projeví ve volebním programu SNP.⁶¹⁸

Předseda strany se zaměřil také na získávání finančních prostředků, s jejichž nedostatkem se SNP potýkala. Již výše bylo zmíněno, že strana byla nucena na základě zákona z roku 2000 zrušit svou zahraniční fundraisingovou linii. Ten samý zákon ale na druhé straně stranám přiznával prostřednictvím rozvojového fondu (*Policy Development Fund*) určitou sumu peněz politickým stranám majícím alespoň dva poslance v britském parlamentu na rozvoj politického programu.⁶¹⁹ O důležitosti tohoto příspěvku pro SNP svědčí čísla, která byla zveřejněna za rok 2002. Ta ukazují, že strana nejvíce finančních prostředků získala právě na základě tohoto fondu.⁶²⁰

Vyjma již nastaveného schématu *Challenge of Nineteens*, které bylo přejmenováno na *Challenge of Independence*, či *Convenor's Club*, jehož název byl roku

---

⁶¹⁶ SNP, *Report and financial statements year ended 31st December 2002*, 7; SNP, *Annual report and financial statements year ended 31st December 2003*, 13.

⁶¹⁷ SNP, *Annual report and financial statements year ended 31st December 2002*, 7, 14; SNP, *Annual report and financial statements year ended 31st December 2003*, 12–13; Lynch, „The Scottish National Party: the Long Road from Marginality to Blackmail and Coalition Potential“, 245.

⁶¹⁸ Lynch, „The Scottish National Party: the Long Road from Marginality to Blackmail and Coalition Potential“, 245–46.

⁶¹⁹ Section 12, *Political Parties, Elections and Referendums Act 2000*.

⁶²⁰ SNP, *Report and financial statements year ended 31st December 2002*, 18.

2004 změněn na *President's Club*, strana zavedla další tři nová schémata. Každý rok je organizována mezi členy strany sbírka na den sv. Ondřeje (*St. Andrew's Appeal*), dále probíhá tzv. *Independence Covenant*, což je loterie určená všem sympatizantům SNP, aby koupí losu podpořili chod strany. Polovina finančních prostředků plyne ústředí SNP, polovina je určena na výhry. Posledním fundraisingovým mechanismem je loterie o počasí (*Great Weather Lottery*), jejímž prostřednictvím lidé tipují počasí v šesti městech Skotska. Vyjma těchto základních fundraisingových schémat SNP pravidelně organizuje loterie a tomboly při významných událostech v roce. Jedná se o jarní loterii (*Spring Draw*), svatoondřejskou loterii (*St. Andrew's Draw*) a tombolu na výroční konferenci strany, kdy hlavní výhrou je auto (*Conference Car Raffle*). Příjmy z těchto akcí jsou rozdělovány mezi ústředí strany a pobočky. V případě prvních dvou loterií je zisk dělen napůl, u příjmů z tomboly pobočky obdrží čtvrtinu získaných finančních prostředků. Před každými volbami je navíc vytvořen volební fond, do kterého mohou přispívat nejenom členové, ale i sympatizanti strany. SNP se snaží své příjmy zvyšovat i prostřednictvím investic a také propagačními aktivitami na výroční konferenci.

Mezi další příjmy strany patří i tzv. parlamentní poplatek (*Parliamentary Levy*) ve výši 3.000 liber, který byl schválen na výroční konferenci strany v roce 2003 a který mají platit všichni poslanci. Takto získané prostředky jsou využívány zejména na placení výzkumných pracovníků jako podpůrného personálu poslanců. Zpočátku ale poslanci příliš ochotni k placení tohoto příspěvku nebyli, postupně se ale jejich „disciplína“ zvyšovala. Dokládají to vybrané částky. Zatímco v roce 2004 SNP tímto způsobem získala 37.655 liber, za rok 2009 to bylo 152.490 liber.⁶²¹

Od roku 2004 strana získává finanční prostředky rovněž v rámci dědického řízení, kdy na ni v poslední vůli pamatují její členové či sympatizanti. Ve srovnání s ostatními fundraisingovými mechanismy i příjmy z členských poplatků včetně předplatného získala v roce 2004 SNP nejvíce finančních prostředků právě z dědictví. Strana tedy opět primárně spoléhala na své členy a sympatizanty, nepodařilo se jí získat finanční podporu u podnikatelů. Aby strana měla přesný přehled o výši příjmů ze všech svých aktivit zaměřených na získávání finančních prostředků, zavedla v roce 2002

---

⁶²¹ SNP, *Report and financial statements year ended 31st December 2002*, 18; SNP, *Annual review 2009/10*, 31.

speciální software, jehož prostřednictvím je schopna generovat všechny podstatné informace.⁶²²

Neúspěšné volby z května 2003 se staly katalyzátorem dalších reforem, které nově upravily vztahy mezi členskou základnou a ústředím strany a v podstatě vedly k větší centralizaci systému administrace placení členských příspěvků. Jak bylo uvedeno výše, za vybírání členských příspěvků byly zodpovědné pobočky. Nový systém, jenž byl schválen na výroční konferenci strany na podzim 2003 s účinností od 1. ledna 2004, přenesl tuto odpovědnost na ústředí strany, kde bylo za tímto účelem zřízeno speciální oddělení (*Member Services Unit*).⁶²³ Zároveň došlo ke změně způsobu placení příspěvků. Strana upustila od pevné částky, kterou každý rok platili všichni členové SNP, ale ponechala její výši na rozhodnutí jednotlivých členů dle jejich finančních možností. Neznamenal to ale, že by neexistovala minimální výše příspěvku, již na základě návrhu výkonného výboru schvalovala rada nebo výroční konference. Protože členství má roční platnost, úkolem nového oddělení se stalo i informovat členy o blížící se době, kdy jejich členství vyprší. Pokud členové příspěvek na další rok včas nezaplatí, jejich členství s okamžitou platností končí. V případě, že se členství ve straně nechtějí vzdát, mají podle pravidel SNP tříměsíční lhůtu na jeho obnovení.⁶²⁴

Dále podle nových pravidel členství zaniká tehdy, pokud člen SNP, který vykonává jakýkoli volený úřad (v místní správě, ve skotském, britském či evropském parlamentu) a je z tohoto titulu členem stranické skupiny v dané instituci, odmítne podepsat pravidla fungování této skupiny. Členství je rovněž zrušeno, a to s okamžitou platností, když se politik vzdá svého členství ve skupině, ale nerezignuje na svůj volený post. Stejně pravidlo platí pro ty, kteří se rozhodnou ve volbách kandidovat proti vybranému kandidátovi SNP.⁶²⁵ Pokud je člen těmito způsoby ze strany vyloučen, ale rád by se do strany vrátil, může tak na základě nových pravidel učinit po uplynutí dvou let. Současně musí jeho žádost podpořit minimálně jedna pobočka a jedna asociace a schválit výkonný výbor strany.⁶²⁶ Ostatní, dříve přijatá, pravidla členství zůstala beze změny.

Swinneymu se podařilo prosadit i další transformaci vnitřní struktury a fungování strany, která se promítla do nové ústavy a pravidel strany. Stalo se tak na

---

⁶²² SNP, *Report and financial statements year ended 31st December 2002*, 8; SNP, *Mid-year reports 2005 and financial statements 2004* (Edinburgh: Scottish National Party, 2005), 17–18, 28.

⁶²³ SNP, *Annual report and financial statements year ended 31st December 2003*, 14.

⁶²⁴ Rule 3.3, Rule 5, SNP, *Membership Rules* (Edinburgh: Scottish National Party, 2003).

⁶²⁵ *Ibid.*, Rule 6, Rule 7.

⁶²⁶ *Ibid.*, Rule 10.

mimořádné konferenci SNP, která proběhla v dubnu 2004. Po dlouhé době se změny dotkly také cílů SNP. Poprvé byl explicitně do formulace cíle strany zakomponován gradualistický přístup k dosažení skotské nezávislosti. K obnovení „národní suverenity“ Skotska tak mělo dojít prostřednictvím „obnovení plných pravomocí skotského parlamentu“. Současně byl do základních cílů strany včleněn závazek prosazování ochrany životního prostředí, politiku, kterou přijala do svého programu v osmdesátých letech.⁶²⁷

Změn doznaly i jednotlivé úrovně stranické organizace. Co se týče poboček, ty přišly o výše zmíněnou pravomoc administrovat členské příspěvky. Na druhé straně ale čtvrtina vybraných peněz je určena pobočkám na jejich činnost. Oproti předcházejícím pravidlům vznik nových poboček neschvaluje již rada, ale výkonný výbor. Pobočkám byla také přisouzena odpovědnost za výběr kandidátů do místních voleb, jejichž konečný seznam musí odsouhlasit výkonný výbor. Dříve předvýběr kandidátů prováděl volební výbor, o nichž poté rozhodovali zástupci poboček a asociací. Dále strana zrušila možnost vytváření zahraničních poboček a ponechala pouze možnost, aby ti, kdo žijí mimo území Skotska a chtějí se stát členy strany, se registrovali u ústředí. Jiné změny v pravomocích a fungování poboček provedeny nebyly.⁶²⁸ V případě asociací došlo v důsledku devoluce ke změně jejich organizace. Jsou organizovány na základě vymezení jednomandátových volebních obvodů pro volby do skotského parlamentu a tvoří je zástupci všech poboček v daném volebním obvodu. Rovněž došlo ke zvýšení počtu delegátů, které jednotlivé asociace vysílají na výroční konferenci strany (z jednoho na čtyři) a do rady (z jednoho na dva). Důležitou roli sehrávají asociace při volbách do skotského parlamentu, kdy podle ústavy strany jsou oprávněny nakládat se všemi finančními prostředky, kterými disponují pobočky a které jsou využity na kampaň.⁶²⁹ Zároveň jsou zodpovědné za dohled na výběr parlamentních kandidátů (viz níže). Z uvedeného je zřejmé, že základní organizační jednotkou strany zůstala pobočka a zároveň byly zachovány i asociace. Zrušeny naopak byly regionální rady.

Do stávající organizační struktury strany byly nově včleněny tzv. zprostředkující výbory (*Liaison Committees*), za jejichž zřízení je odpovědný výkonný výbor. Úkolem těchto výborů je zajišťovat dohled a koordinaci poboček při kampani před volbami do místní správy a parlamentními volbami. V platnosti je ale omezení pro volby do

---

⁶²⁷ Bod 2, SNP, *Constitution of the Scottish National Party* (Edinburgh: Scottish National Party, 2004).

⁶²⁸ Body 5.4, 5.7, SNP, *Constitution of the Scottish National Party*; SNP, *Mid-year reports 2005 and financial statements 2004*, 2.

⁶²⁹ Body 6.1, 6.3, 6.5, 9.1, 10.2, SNP, *Constitution of the Scottish National Party*.

skotského parlamentu, kdy tento typ výborů není oprávněn zasahovat do kampaně probíhající v jednomandátových volebních obvodech. Podílejí se rovněž na vypracování volebního programu pro daný typ voleb. V případě místních voleb nesou dokonce odpovědnost za jeho vytvoření. Aby se výbory při vytváření tohoto dokumentu neodchýlily od politické linie strany, musí jej postoupit ke schválení výkonnému výboru.⁶³⁰

V roce 2004 byly zřízeny tři typy těchto výborů – *Westminster Liaison Committees*, *Regional Liaison Committees* a *Council Liaison Committees*. První typ výborů je určen pro zajištění voleb do britského parlamentu. Důvodem jejich vzniku byly změny volebních obvodů pro britské volby, jak je uvedeno výše. Tyto výbory aktivizují svou činnost vždy určité období před volbami a v logice mechanismu jejich fungování ji ukončují po volbách. Jsou tvořeny zástupci jednotlivých asociací, případně asociačních poboček. *Regional Liaison Committees* jsou určeny pro zajištění kampaně v jednotlivých regionech pro volby do skotského parlamentu. Jsou formovány ze zástupců poboček a asociací a na rozdíl od předchozího typu mají i vlastní ústavu (stejně jako pobočky a asociace). Třetí typ výborů se, jak název napovídá, zaměřuje na otázky místní správy. Je odpovědný za dodržování pravidel při výběru kandidátů, volební program a kampaň.⁶³¹

Novinkou jsou také tzv. členské asociace (*Member's Associations*), které mohou zřizovat členové strany za účelem projednávání specifického problému. Jedná se tedy o platformu, jejímž prostřednictvím se mohou členové SNP aktivněji zapojit do činnosti strany a přicházet s novými nápady a návrhy. Možnost jejich zřizování je v souladu s nastavenou linií předsedy strany aktivizovat členskou základnu. Status asociace je „přezkoumáván na výroční konferenci“, ta také společně s radou může její činnost, na základě návrhu výkonného výboru, ukončit.⁶³² Není zatím jasné, zda členové SNP tohoto prostředku využívají. Spíše lze zastávat skeptické stanovisko, že nikoli.

Na centrální úrovni bylo posíleno postavení výkonného výboru. Kromě výše zmíněných pravomocí byla specifikována role tohoto orgánu v oblasti „strategického řízení a politického směřování strany“ a „koordinace a monitorování činnosti všech funkcionářů strany“. Je rovněž zodpovědný za implementaci rozhodnutí schválených konferencí či radou. Nově výbor již není za svoji činnost odpovědný radě, nýbrž

---

⁶³⁰ Ibid., body 7.1-7.3, 8.1-8.3.

⁶³¹ SNP, *Mid-year reports 2005 and financial statements 2004*, 3.

⁶³² Body 16.1-16.4, SNP, *Constitution of the Scottish National Party*.

výroční konferenci. Všechny ostatní kompetence vyjma otázky členství (viz dále) zůstávají beze změny. Význam výboru se zvýšil i v důsledku faktu, že rada se již neschází jednou za čtvrt roku, ale s půlroční periodicitou, zatímco členové výboru se i nadále setkávají jednou za měsíc.⁶³³

V kontextu devoluční politiky se proměnilo i složení výkonného výboru. Vyjma funkcionářů strany, kteří jsou členy výboru od jeho ustavení, je jeho skladba následující: dva členové jsou voleni na výroční konferenci z poslanců skotského, britského a evropského parlamentu, dalších šest je voleno z ostatních členů SNP. Zbylí členové jsou vybíráni mimo rámec výroční konference. Každá parlamentní skupina SNP vybere jednoho člena výboru, obdobně po jednom členu volí přidružené organizace strany – Asociace nacionalistických radních (*Association of Nationalist Councillors, ANC*) a Odborová skupina Skotské národní strany (*Scottish National Party Trade Union Group*). Pouze Mladí Skotové za nezávislost (*Young Scots for Independence*) a Federace nacionalistických studentů (*Federation of Student Nationalists*) vysílají dohromady do výboru jednoho zástupce. Platí ale pravidlo, že členové výkonného výboru musí být členy SNP, což je zejména namířeno na přidružené organizace, pro jejichž členy není členství v SNP podmínkou.⁶³⁴

Z výše uvedeného lze dospět k závěru, že složení výboru reflektovalo Swinneyho snahu zapojit do činnosti strany co nejvíce členů z různých úrovní stranické organizace a zároveň posílit horizontální vazby s přidruženými organizacemi. Tento fakt se projevil také v tom, že SNP se rozhodla přímo v ústavě otázku přidružených organizací, byť stručně, řešit. Zároveň vyjma výkonného výboru jsou oprávněny vysílat své delegáty, opět ale za podmínky členství ve straně, na výroční konferenci a do rady. Upuštěno naopak bylo od explicitní specifikace vysílání zástupců přidružených organizací do shromáždění, neboť nově se na aktivitách shromáždění mohou podílet všichni členové strany bez jakýchkoli omezení.⁶³⁵ Zvláštní postavení mezi přidruženými organizacemi má Asociace nacionalistických radních, neboť jejími členy jsou automaticky všichni členové SNP, kteří jsou členy stranické skupiny na úrovni místní správy.⁶³⁶

---

⁶³³ Body 9.1b, 10.3, 14.1, SNP, *Constitution of the Scottish National Party*; bod 1.1, SNP, *Standing Orders of the National Executive Committee* (Edinburgh: Scottish National Party, 2004).

⁶³⁴ Bod 14.2, SNP, *Constitution of the Scottish National Party*.

⁶³⁵ Body 9.2j, 10.2d, 12.2, 17.1-17.4, SNP, *Constitution of the Scottish National Party*.

⁶³⁶ Bod 13.1, SNP, *Constitution of the Scottish National Party*.

Co se týče shromáždění, jeho pravomoci zůstaly nezměněny. Stalo se pouze otevřenější platformou z hlediska účasti členů na jeho zasedáních, která se nekonají pravidelně, ale dle „potřeby“. Zároveň se větší otevřenost promítla i do kompetence, kdo je oprávněn zasedání shromáždění svolat. Může tak učinit nejenom výroční konference, rada, výkonný výbor nebo předseda shromáždění, kterým je z titulu své funkce místopředseda strany, ale prostřednictvím předsedy shromáždění také pobočky, asociace, přidružené organizace, poslanci či předsedové skupin SNP v místní správě. Předseda shromáždění je ale oprávněn dle vlastního uvážení jejich požadavek odmítnout.⁶³⁷

Obdobně jako ostatní centrální orgány strany i rada doznala změn ve složení jak do počtu členů, tak i v zastoupení jednotlivých úrovní stranické hierarchie. Zvýšil se počet členů (z jednoho na dva) delegovaných jednotlivými pobočkami a asociacemi. Bylo zrušeno i omezení počtu zástupců za výkonný výbor. Nově jsou v radě zastoupeni všichni členové výkonného výboru. Dále se na činnosti rady může podílet 24 zástupců za přidružené organizace (šest z každé organizace), patnáct členů SNP zvolených na výroční konferenci, pět poslanců skotského parlamentu, dva poslanci z parlamentu britského, jeden poslanec Evropského parlamentu a šest radních, jež vybrala Asociace nacionalistických radních. Její pravomoci kromě výše zmíněných zůstaly stejné.⁶³⁸

Nejvyšším orgánem strany zůstala výroční konference, jejíž složení rovněž reflektovalo změny, které přinesla politika devoluce i ty, o které usiloval předseda strany. Celkově se zvýšil počet jejích členů, což vyplývalo především z navýšení počtu zástupců, které na výroční konferenci jsou oprávněny delegovat pobočky (dva zástupci na dvacet členů, poté vždy jeden na každých dalších dvacet členů bez jakéhokoli limitu; přičemž počet poboček v podstatě odpovídal jejich počtu v osmdesátých letech) a asociace (čtyři zástupci z každé asociace). Dále kromě členů výkonného výboru a patnácti členů rady se s plnými právy mohou konference účastnit všichni poslanci skotského, britského a Evropského parlamentu, zástupci místní správy a přidružených organizací. V případě přidružených organizací platí početní omezení ve výši patnácti zástupců za jednu organizaci, přičemž jejich počet je počítán stejně jako v případě poboček. Pokud jde o pravomoci, i ty doznaly určitých změn. Nově konference nese

---

⁶³⁷ Body 12.1-12.2, SNP, *Constitution of the Scottish National Party*; body 3 a 5.1, SNP, *National Assembly Standing Orders* (Edinburgh: Scottish National Party, 2004).

⁶³⁸ Body 10.1-10.2, SNP, *Constitution of the Scottish National Party*.

odpovědnost za písemné zprávy, které ji zasílají parlamentní skupiny SNP a přidružené organizace, a za volbu pouhé části funkcionářů strany.⁶³⁹

V kontextu změny počtu funkcionářů strany delegáti konference volí pouze prezidenta, osobu odpovědnou za finance, tajemníka a výkonného místopředsedu strany zodpovědného za organizaci (*Organisation Convener*). Zbytek je volen mimo rámec konference. Jedná se o dva nejvyšší stranické posty – předsedu a místopředsedu strany, jejichž funkce byly přejmenovány z *National Convener* na *Leader* a ze *Senior National Convener* na *Deputy Leader*. Právě volba předsedy a místopředsedy SNP je jednou z klíčových změn, která byla za předsednictví Swinneyho implementována a která do této volby zapojuje všechny členy SNP a nikoli pouze delegáty na konferenci. Bylo totiž zavedeno pravidlo jeden člen=jeden hlas, které funguje následovně. Každému členu strany, jenž zaplatil včas všechny příspěvky, je zaslán hlasovací lístek, na kterém zaškrtně jméno kandidáta na předsedu a místopředsedu strany. Poté musí lístek do jednadvaceti dnů od jeho vydání zaslat zpět ústředí. Zvítězí ten kandidát, který získá většinu hlasů. Platí také, že na předsedu či místopředsedu SNP je oprávněna kandidovat osoba, která získá podporu od minimálně sta členů reprezentujících alespoň dvacet poboček. V případě, že se do voleb přihlásí pouze jeden kandidát, volby se nekonají a kandidát je „prohlášen za zvoleného“. Bylo rovněž ustanoveno, že pokud je předseda strany zároveň poslancem skotského parlamentu, stává se automaticky z titulu své funkce předsedou parlamentní skupiny.⁶⁴⁰

Další funkcí, která byla nově vytvořena a do níž není člen SNP volen na výroční konferenci, ale je do ní jmenován na jeden rok předsedou strany z členů výkonného výboru a se souhlasem rady, je *Business Convener*. Osoba zastávající tento post je odpovědná za celkový chod strany, koordinaci kampaní a za otázky spojené se členstvím ve straně – pravomoc, kterou převzala od výkonného výboru. Jejím úkolem je také předsedat zasedáním výkonného výboru, výroční konference a rady.⁶⁴¹

Celkově byl počet funkcionářů snížen téměř o polovinu (z dvanácti na sedm). Zrušeny byly pozice tří viceprezidentů a šesti výkonných místopředsedů (*Vice Conveners*). Ústava rovněž explicitně stanovila, že post prezidenta strany je výhradně

---

⁶³⁹ Ibid., body 9.1-9.2.

⁶⁴⁰ Body 15.2, 15.5, 15.7, SNP, *Constitution of the Scottish National Party*; body 1-2, SNP, *Leadership Election Rules* (Edinburgh: Scottish National Party, 2004).

⁶⁴¹ Bod 15.8, SNP, *Constitution of the Scottish National Party*.

čestnou funkcí.⁶⁴² V podstatě se jednalo o formalizaci pravidla, které se dodržovalo od konce šedesátých let.

Důležitým aspektem modernizace a větší otevřenosti fungování strany se stalo zavedení nové procedury výběru kandidátů pro parlamentní volby. Ta byla založena na principu jeden člen=jeden hlas. Swinneymu se tak podařilo prosadit typ volby, který byl na konci devadesátých let odmítnut tehdejší předsedou strany Salmondem a následně i delegáty na výroční konferenci. Z původní procedury výběru kandidátů zůstalo v platnosti pravidlo, že výkonný výbor sestaví registr „schválených potenciálních kandidátů pro parlamentní volby“, který předloží pobočkám.⁶⁴³ Schválení potenciálních kandidátů provádí výkonný výbor na základě doporučení volebního výboru. Nově ale platí, že politik, který se chce ucházet o parlamentní křeslo musí již v této fázi procedury podepsat „zásady chování“ a také pravidla, kterými se řídí daná parlamentní skupina. Pokud odmítne tyto dokumenty podepsat, nezískává status potenciálního kandidáta a je z voleb vyloučen. Strana tak chtěla od počátku zajistit dodržování určité disciplíny a předejít případným problémům při samotné kampani, které by ji mohly v očích voličů poškodit. Je možné souhlasit v této souvislosti s Katzem, který uvádí, že tímto postupem si „stranické centrum udržovalo důležitý vliv nad stranickou základnou“, čímž si uchovávala rysy strany mas.⁶⁴⁴ Poté do procesu vstupuje *Business Convener*, jenž formou doporučení předkládá výkonnému výboru maximální počet kandidátů, kteří by měli v daném volebním obvodu usilovat o parlamentní křeslo. Na proces výběru kandidátů dle typu voleb dohlíží asociace či asociační pobočky (volby do skotského parlamentu), zprostředkující výbor (volby do Westminsteru) a výkonný výbor (volby do EP).⁶⁴⁵

Výběr samotných kandidátů provádějí členové strany, kteří mají trvalé bydliště v daném volebním obvodu a jsou členy SNP déle než tři měsíce od dne, který je pro výběr kandidátů určen. Jak již bylo uvedeno, každý člen disponuje jedním hlasem. Pokud jde o typ volby, strana se rozhodla použít systém jednoho přenosného hlasu. Zároveň pravidla pro výběr kandidátů doporučují členům, aby při hlasování dodržovali princip rovných příležitostí. Strana tedy opět nepřijala žádný formální mechanismus

---

⁶⁴² Body 15.1, 15.4, SNP, *Constitution of the Scottish National Party*; SNP, *Annual report and financial statements year ended 31st December 2003*, 8.

⁶⁴³ Body 1.1a 8.1 SNP, *Rules on Vetting and Selection of Parliamentary Candidates* (Edinburgh: Scottish National Party, 2004); Brand, *The National Movement in Scotland*, 280–81.

⁶⁴⁴ Richard S. Katz, „The Problem of Candidate Selection and Models of Party Democracy“ in *Party Politics* 7, č. 3, 284.

⁶⁴⁵ *Ibid.*, body 3-8, 10, 11.

podpory žen. Obdobně se pravidla vyjadřují k podpoře etnických menšin a postižených.⁶⁴⁶ Poté, co je výběr kandidátů dokončen, stávají se vybraní členové SNP kandidáty strany pro parlamentní volby.

Politické priority a volby 2003

John Swinney v roce 2002 odstartoval nejenom jednu z největších reforem vnitřního fungování strany, ale zaměřil se rovněž na nastavení její politické linie. Již ve volebním programu pro volby do Westminsteru byl opět položen důraz na dosažení skotské nezávislosti. Tohoto směru se strana držela i nadále a snažila se vést veřejnou debatu o ústavní budoucnosti Skotska. Projevilo se to dvěma dokumenty, z nichž jeden byl vypracován na základě výsledků debat shromáždění skotských obyvatel (dokument *Talking Independence*) a druhý – *A Constitution for a Free Scotland* v rámci strany. V prvním dokumentu se SNP snaží zdůvodnit, proč je nezávislost pro Skotsko důležitá, jak by země vypadala po získání nezávislosti a jaké by měla postavení na mezinárodní scéně. Opět se v něm objevily ekonomické argumenty včetně využití příjmů z ropy a také odmítání označování vytvoření nového skotského státu za separaci se stejnými argumenty, které již Jim Sillars přednesl v osmdesátých letech.⁶⁴⁷

Naopak v ústavě stanovila SNP principy, na jejichž základě mělo nezávislé Skotsko fungovat. Jedná se o velmi propracovaný dokument obsahující sedm článků. Opět je zdůrazněno území Skotska a také princip občanství. Princip občanství SNP stanovuje na základě trvalého pobytu ve Skotsku v době, kdy ústava vstoupí v platnost. Nově ale přisuzuje skotské občanství také osobám, které se nebo jejich rodiče ve Skotsku narodili. Tím umožňuje i Skotům žijícím mimo území Skotska, aby se stali občany nového státu. Článek II se věnuje hlavě státu a vládě. V článku III je rozebrán skotský parlament, složení, pravomoci a proces přijímání zákonů. SNP se opět vrátila k systému jednoho přenosného hlasu pro volby do skotského parlamentu, který prosazovala v sedmdesátých letech. Zároveň aktivní volební právo přisoudila všem občanům Skotska starším šestnácti let. Dále se ústava věnovala místní správě a soudnictví. V článku VI jsou rozebrána základní práva a svobody. Tato část ústavy patří

---

⁶⁴⁶ Body 1.1, 14, SNP, *Rules on Vetting and Selection of Parliamentary Candidates*; body 20.1, 20.2 SNP, *Constitution of the Scottish National Party*.

⁶⁴⁷ Alasdair J Allan, *Talking Independence. A Saltire Paper* (Edinburgh: Scottish National Party, 2002), 6–40.

mezi nejobsáhlejší. Závěrečný článek se zabývá procedurou, jak je možné tuto ústavu doplňovat.⁶⁴⁸

Rovněž předseda strany otázku nezávislosti Skotska zdůraznil ve svém projevu v radě SNP na den sv. Ondřeje roku 2002. Spojil ji s dosažením plné ekonomické nezávislosti a zároveň zdůraznil hodnoty – spravedlnost, čestnost a rovné příležitosti, jejichž dodržování měla v jednotlivých oblastech politiky budoucí vláda SNP zajistit.⁶⁴⁹ Tyto hodnoty byly zakomponovány do volebního programu strany pro skotské volby, které proběhly v květnu 2003. Oproti volbám předcházejícím SNP položila větší důraz na nezávislost,⁶⁵⁰ ale v samotné kampani byla tato otázka spíše odsunuta do pozadí, což zejména v porovnání s aktivitou v předchozím roce překvapivé a naznačuje, že SNP se vrátila k původní strategii ve volbách otázku nezávislosti příliš nezdůrazňovat.⁶⁵¹ A to i přesto, že ještě v únoru a v březnu bývalý předseda strany Alex Salmond usiloval o udržení pozornosti k otázce nezávislosti prostřednictvím série přednášek o nezávislosti Skotska z ekonomického hlediska.⁶⁵² Dopad na širokou veřejnost byl ale omezen faktem, že byly předneseny na akademické půdě.

SNP se v předvolební kampani zaměřila na otázky, které propagovala i v rámci voleb do Westminsteru. Jednalo se především opět o zdravotnictví, dodržování práva, vzdělání a také problematiku životního prostředí a zajištění ekonomického růstu. Na rozdíl od předchozích voleb do skotského parlamentu upustila od prosazování politiky zvýšení daně z příjmu.⁶⁵³ Lze souhlasit s názorem profesora Lynche, že se SNP zaměřila na politiky, které byly pro Skotsko důležité a s jejichž řešením se země neustále potýkala. SNP rovněž tolik neakcentovala svou sociálnědemokratickou orientaci a více se přiblížila středolevé pozici labouristů.⁶⁵⁴ Na druhé straně se těmto tématům věnovaly i ostatní strany. Celkově se nejednalo o příliš zajímavou kampaň. Média se věnovala spíše irácké válce než samotné kampani. Dokonce předseda Skotské

---

⁶⁴⁸ SNP, *A Constitution for a Free Scotland* (Edinburgh: Scottish National Party, September 2002), 4–26.

⁶⁴⁹ John Swinney, *St. Andrew's Day Address to SNP National Council, Saturday 30 November 2002* (Edinburgh: Scottish National Party, 2002), 2–6.

⁶⁵⁰ SNP, *Manifesto/03. The Complete Case for a Better Scotland* (Edinburgh: Scottish National Party, 2003), 2–30.

⁶⁵¹ Srovnej Peter Jones, „The Smooth Wooing: The SNP's Victory in the 2007 Scottish Parliamentary Elections“ in *Scottish Affairs* 60 (Summer 2007): 11.

⁶⁵² Alex Salmond, *The Economics of Independence*, edited by Jennifer Erickson (Glasgow: University of Strathclyde Economics Department, 2003), 15–68.

⁶⁵³ SNP, *Manifesto/03. The Complete Case for a Better Scotland* (Edinburgh: Scottish National Party, 2003), 2–30.

⁶⁵⁴ Lynch, „From Social Democracy back to No Ideology?“, 631.

socialistické strany (*Scottish Socialist Party, SSP*) Tommy Sheridan vyzval ostatní politiky, aby se parlamentní volby staly jakýmsi referendem o válce v Iráku.⁶⁵⁵

Výsledky voleb nebyly pro stranu příznivé. SNP ztratila osm mandátů a celkově získala 27 křesel. Největší pokles zaznamenala u kandidátů, kteří byli zvoleni na základě stranické kandidátky (z 28 v roce 1999 na 18). Naopak se SNP podařilo získat o dvě křesla více v jednomandátových obvodech. Za úspěch, byť zcela zastíněný celkovými výsledky, strana považovala výše zmíněný zisk tří mandátů na úkor labouristů ve dvou městských volebních obvodech – Aberdeen North, Dundee East – a ve volebním obvodu Ochil.⁶⁵⁶ SNP se tak podařilo splnit část svého cíle, který v devadesátých letech akcentoval Alex Salmond. SNP ale musela do budoucna reflektovat skutečnost, že v těchto volbách získaly na úkor její i labouristů podporu malé strany, které se vyznačují levicovou orientací a také, vyjma Skotské strany seniorů (*Scottish Senior Citizens Unity Party*), podporou skotské nezávislosti (tabulka č. 3). Skotští voliči vyslali SNP a Labouristické straně jasný signál, že ve Skotsku existují také jiné strany, které by mohly hájit skotské zájmy. Skotská politická scéna se stala těmito volbami pluralitnější.

Skotská národní strana v těchto volbách uplatnila nový software, jehož prostřednictvím zjistila údaje o voličích, jejich předpokládaném a skutečném volebním chování. Aktivisté strany obcházeli jednotlivé ulice v obcích a získávali informace o tom, nejen jakým způsobem obyvatelé Skotska budou hlasovat, ale také o jejich ekonomické situaci. Součástí systému byly i údaje o demografickém rozložení skotských voličů. SNP tak mohla před volbami zacílit svou kampaň a zdroje tam, kde měla nedostatečnou podporu. Během volebních dnů měla v každém volebním místě své zástupce, kteří zjišťovali skutečné hlasování voličů. Tyto údaje pak systém spojil s těmi, které strana získala před volbami, a výsledkem byl přehled o tom, v jakých oblastech lidé pro stranu skutečně volili a kde nikoli. SNP tak také zjistila, kde lidé svou podporu ve volbách přislíbili, ale nakonec pro stranu ve volbách nehlasovali. Této znalosti posléze SNP využila ve volbách v roce 2007, kdy se jí cílenou kampaní (viz dále) podařilo značnou část těchto voličů získat.⁶⁵⁷

---

⁶⁵⁵ Matthew Leake and Richard Cracknell, *Scottish Parliament Elections: 1 May 2003*, Research Paper 03/46 (London: Parliament and Constitution Centre, House of Commons Library, 14 May 2003), 24–27, www.parliament.uk/briefing-papers/RP03-46.pdf.

⁶⁵⁶ *Ibid.*, 13–14.

⁶⁵⁷ Rozhovor se členem skotské vlády, který si přál zůstat v anonymitě.

Za důvod úbytku voličské podpory lze zejména označit ne příliš dobrý výkon poslanců ve skotském parlamentu a jejich vzájemné spory. Dotázaní skotští politici se shodují, že v prvním funkčním období parlamentu se strana potýkala s určitým chaosem. Poslanci se zaměřili na přizpůsobení se devolučnímu uspořádání spíše jednotlivě než ve vzájemné spolupráci. Většina poslanců SNP také neměla zkušenost s parlamentním prostředím, což adaptaci ještě více ztěžovalo. Parlamentní skupina nebyla také příliš soudržná, neboť se tam projevovaly již zmiňované rozdíly mezi fundamentalisty a gradualisty.⁶⁵⁸ Nejviditelnějším příkladem vnitřních sporů SNP se stala poslankyně Margo MacDonald, která zastávala levicové názory a patřila k fundamentalistickému proudu. Z tohoto důvodu se kriticky stavěla k nastavenému směřování strany jak v otázce způsobu dosažení nezávislosti, tak také v její politické linii. Výsledkem bylo, že prominentní postava SNP získala pro květnové volby roku 2003 až páté místo na kandidátce, čímž měla jen mizivou šanci na zvolení. MacDonald proto tento postup odmítla a rozhodla se kandidovat jako nezávislá, za což byla ze strany vyloučena.⁶⁵⁹ Na rozdíl od SNP jako celku si podporu voličů udržela a byla do skotského parlamentu zvolena.

Otázka obsazování stranických kandidátek se stala obecně jedním z dalších problémů, se kterými se strana před volbami potýkala. Při jejich sestavování docházelo k nekalým praktikám, kdy někteří poslanci, aby si zajistili volitelné místo na kandidátce, se domlouvali s místními organizacemi na své podpoře.⁶⁶⁰ Řešení přinesla právě reforma systému výběru parlamentních kandidátů v roce 2004.

Svou roli v neúspěchu ve volbách sehrálo rovněž samotné zapojení poslanců do parlamentního procesu. Přestože i SNP na konci devadesátých let zdůrazňovala, že ustavení skotského parlamentu představuje „začátek“ nového směřování Skotska,⁶⁶¹ již na počátku se účastnila poslaneckých sporů ohledně výše finanční podpory poslancům. Finanční podpora určená na reprezentativní funkce poslanců a jejich administrativní zázemí ve volebních obvodech nabývala totiž různé úrovně pro *constituency members*

---

⁶⁵⁸ Rozhovor s Robem Gibsonem, poslancem skotského parlamentu za volební obvod Highlands & Islands, 30. 11. 2010; rozhovor s Billeem Kiddem, poslancem skotského parlamentu za Glasgow Region, 1. 12. 2010; rozhovor s Lindou Fabiani, poslankyní skotského parlamentu za Central Scotland Region, 30. 11. 2010.

⁶⁵⁹ Colin Mackay, „The SNP and the Scottish Parliament: The Start of a New Sang?“ in Gerry Hassan, ed., *The Modern SNP*, 82.

⁶⁶⁰ Soukromá informace. Srovnej Mackay, „The SNP and the Scottish Parliament: The Start of a New Sang?“; 82.

⁶⁶¹ Lynch, *SNP*, 223.

a *regional members*. K prohloubení rozepře rovněž přispěly nejrůznější manipulace se stížnostmi občanů z různých volebních obvodů.⁶⁶²

Diskuse o možném narovnání vztahů mezi poslanci byly vedeny v intencích stran, což řešení problému velmi ztěžovalo, neboť jednotlivé strany získaly velmi rozdílné zastoupení na základě většinového a proporčního systému. Návrhy, které vyhovovaly jedné straně, byly odmítnuty ostatními stranami. Poslanci za SNP patřili k velkým kritikům nastaveného mechanismu, neboť většina z nich se řadila k *regional members*, které daný systém znevýhodňoval. Nakonec byla tato otázka v létě 1999 vyřešena, nicméně veřejností byla velmi negativně vnímána a celkově poškodila obraz poslanců včetně těch, kteří vykonávali mandát za SNP.⁶⁶³

Během parlamentních debat se také ukázalo, že předseda strany nedisponuje takovým řečnickým talentem jako jeho předchůdce a že nedokáže příliš pohotově reagovat zejména během interpelací prvního ministra, které jsou od samého počátku obdobně jako ve Westminsteru velice bedlivě sledovány médii. Jak zdůrazňuje politický komentátor Colin Mackay: „Swinney postrádal instikt zabijáka, aby se [svým] politickým oponentem skoncoval.“⁶⁶⁴ Tento „nedostatek“ prohluboval i fakt, že Swinneymu chybělo Salmondovo charisma, kterým by byl schopen média a voliče více oslovit a zaujmout.

Nezdar SNP ve volbách nevedl pouze k zmíněným změnám ve vnitřním fungování strany, ale také k větší kritice Swinneyho vedení. Roku 2003 dokázal Swinney tuto kritiku překonat i si udržet post předsedy strany, k jehož obhajobě jej vyzval ne příliš známý člen SNP.⁶⁶⁵ Avšak poté, co podpora voličů SNP klesla i v evropských volbách, které proběhly na počátku června 2004⁶⁶⁶, se John Swinney rozhodl na svou funkci rezignovat.⁶⁶⁷

Tímto krokem došlo ve straně k dalšímu zlomu. Hlavními kandidáty na nejvyšší stranický post byli Michael Russell, který v té době nezastával žádný stranický post,

---

⁶⁶² Angela McCabe and James McCormick, „Rethinking Representation: Some Evidence from the First Year“ in Gerry Hassan and Chris Warhurst, eds, *The New Scottish Politics. The First Year of the Scottish Parliament and Beyond* (Norwich: Stationery Office, 2000), 41.

⁶⁶³ Ibid., 42–43.

⁶⁶⁴ Mackay, „The SNP and the Scottish Parliament: The Start of a New Sang?“, 83.

⁶⁶⁵ Torrance, *Salmond*, 223.

⁶⁶⁶ SNP v těchto volbách obdržela 19,7 % hlasů, což bylo o 7 % méně než v předchozích volbách v roce 1999. Adam Mellows-Facer, Richard Cracknell and Jessica Yonwin, *European Parliament Elections 2004*. Research Paper 04/50 (London: Social and General Statistics Section, House of Commons Library, 23 June 2004), 24, 25. 9. 2010, <http://www.parliament.uk/briefing-papers/RP04-50>.

⁶⁶⁷ SNP, „John Swinney to step down“, *SNP Press Release*, 22 June 2004, 25. 9. 2010, <http://www.snp.org/node/11745>; BBC, „Under-fire SNP leader resigns“, 22 June 2004, 25. 9. 2010, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/3828657.stm.

tehdejší místopředsedkyně strany Roseanna Cunningham a poslankyně ve skotském parlamentu a členka výkonného výboru Nicola Sturgeon, jež ve druhé polovině devadesátých let patřila i k blízkým spolupracovníkům Salmonda. Kandidaturu zvažoval i Alex Neil. Přestože Salmond již během Swinneyho výkonu funkce neustále zdůrazňoval, že nebude znovu kandidovat na post předsedy strany, a otevřeně vyslovil podporu Sturgeon, nakonec kandidaturu přijal. Vytvořil tandem s Nicolou Sturgeon, která kandidovala na místopředsednickou funkci. Důvodů změny Salmondova rozhodnutí bylo několik. Strana neměla příliš dobrý obraz na veřejnosti a rovněž finanční situace se nezlepšovala. Salmond tak opět cítil příležitost postavení SNP změnit. Dále tu působili jeho kolegové z Westminsteru a další blízcí spolupracovníci, kteří jej k volbě přesvědčovali. Třetím důvodem, úzce souvisejícím s prvním, byla obava, že Sturgeon nevyhraje. Výsledky voleb, které se poprvé konaly podle nového systému, ukázaly přesvědčivou podporu Salmonda. Na začátku září 2004 se tak do čela strany vrátil Alex Salmond a jeho zástupkyní se stala Nicola Sturgeon.⁶⁶⁸

Alex Salmond opět v čele SNP – krok správným směrem?

Na rozdíl od svého předchozího působení ve funkci předsedy strany se tentokrát Salmond rozhodl pro tzv. týmové vedení strany,⁶⁶⁹ což ostatně bylo patrné již ze společné kandidatury obou politiků. Protože Salmond nebyl členem skotského parlamentu, postavila se do čela parlamentní skupiny Nicola Sturgeon, zatímco Salmond zůstal lídrem skupiny ve Westminsteru. Krátce po svém zvolení Salmond vytvořil nový stínový kabinet, na kterém se oproti Swinneyho týmu nepodíleli pouze poslanci v parlamentu skotském, nýbrž také poslanci v britském a evropském parlamentu, radní a jeden zástupce nezastával žádnou volenou funkci. I když toto složení mělo zajistit pluralitu názorů reprezentujících různé úrovně vládnutí, ve většině případů se jednalo o Salmondovy podporovatele.⁶⁷⁰

Změna vedení strany opět přišla několik měsíců před volbami do britského parlamentu. Tématy SNP se znovu staly jak otázky postoupené Skotsku, tak i ty, které zůstaly v pravomoci centrálních orgánů. Zejména se jednalo o zajištění ekonomického růstu Skotska a lepšího daňového systému, dále o otázku penzí a jaderných zbraní.

---

⁶⁶⁸ Eberhard Bort, „Annals of the Parish: the Year at Holyrood, 2004-2005“ in *Scottish Affairs* 53 (Autumn 2005): 140; Torrance, *Salmond*, 225–29.

⁶⁶⁹ Torrance, *Salmond*, 231.

⁶⁷⁰ SNP, *Mid-year reports 2005 and financial statements 2004*, 12.

Rovněž SNP vystupovala proti plánu britské vlády zrušit skotské historické regimenty. Zároveň SNP navázala na svůj volební program do skotského parlamentu a zdůraznila hodnoty, které strana vyznává.⁶⁷¹ SNP se rozhodla rozšířit svůj volební apel nejen publikováním základního volebního programu, ale také patnácti speciálních programů, které se věnovaly vždy jedné konkrétní oblasti politik, např. nezávislosti či vzdělání. I když se Alex Salmond snažil dát SNP lepší veřejnou image, s ohledem na výsledky voleb se mu to příliš nepodařilo. Strana dosáhla nejhoršího výsledku v procentech voličské podpory od roku 1987. Na druhé straně počet křesel ve Westminsteru navýšila na šest (tabulka č. 1).

Pro Salmonda to nebyl dobrý začátek a negativně ovlivnil i členy strany, kteří od něho měli velká očekávání. Situace se začala měnit v roce 2006, kdy SNP v doplňovacích volbách do skotského parlamentu obhájila křeslo po zesnulé Winnifred Ewing. Autoři se shodují, že tyto volby se staly „odrazovým můstkem“ k úspěchu ve volbách roku 2007.⁶⁷² Je ale nutné zdůraznit, že SNP si ve druhém funkčním období skotského parlamentu vedla mnohem lépe. Parlamentní skupina se stala kompaktnější, neboť ti, kteří nesouhlasili s gradualistickým přístupem k devoluci, nebyli znovu zvoleni, nebo stranu opustili. Pozitivnímu obrazu strany rovněž přispělo vystupování Sturgeon při parlamentních debatách a interpelacích, které jí přinesly uznání nejen ve vlastních řadách, ale i od politických oponentů a také novinářů.⁶⁷³

V kontextu rozložení politických sil v parlamentu bylo pro SNP složité prosazovat své politické priority. Na druhé straně koaliční vláda labouristů a liberálních demokratů si ve svém vládním programu vytyčila oblasti, které se ve velké míře shodovaly s těmi, jež prosazovala SNP.⁶⁷⁴ Jednou z nich byla podpora změny většinového volebního systému pro volby do místní správy na systém jednoho přenosného hlasu, který SNP dlouhodobě podporovala a který se podařilo ve druhém funkčním období schválit. To znamenalo, že volby do místní správy v roce 2007 se konaly na základě nového systému a stejně jako volby do skotského parlamentu přinesly

---

⁶⁷¹ SNP, *Manifesto 2005. If Scotland Matters to You Make It Matter in May* (Edinburgh: Scottish National Party, 2005), 2–39. Srovnej Nicola McEwen, „Adapting to Multi-Level Politics: The Political Parties and the General Election in Scotland“ in *Scottish Affairs* 53 (Autumn 2005): 120.

⁶⁷² Mackay, „The SNP and the Scottish Parliament: The Start of a New Sang?“, 86; Torrance, *Salmond*, 236.

⁶⁷³ Rozhovor s Billem Kiddem, poslancem skotského parlamentu za Glasgow Region, 1. 12. 2010; rozhovor s Lindou Fabiani, poslankyní skotského parlamentu za Central Scotland Region, 30. 11. 2010; Mackay, „The SNP and the Scottish Parliament: The Start of a New Sang?“, 85.

⁶⁷⁴ *A Partnership for a Better Scotland*, May 2003, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/47095/0025772.pdf>.

SNP úspěch. Koaliční vláda ale také napomohla SNP, se vůči ní lépe vymezit. Tato skutečnost souvisela s iniciativou prvního ministra Jacka McConnella získat od Londýna více kompetencí pro skotské autonomní instituce. McConnell prosazoval např. zvýšení fiskálních pravomocí či převedení skotské státní správy do kompetencí Skotska. Neměl ale dostatek síly své návrhy prosadit, neboť vláda Tony Blaira jakékoli změny odmítla.⁶⁷⁵ To umožnilo SNP skotskou exekutivu kritizovat, že nedostatečně hájí skotské zájmy a je v područí Londýna. Zároveň skotská exekutiva dala SNP možnost akcentovat svou politiku zajištění ekonomického růstu Skotska prostřednictvím snižování korporátních daní, podpory investic a příjmů z ropy.

Právě otázka ropy se v roce 2006 dostala opět do centra pozornosti. Na konci roku 2005 byla odtajněna tzv. McCronova zpráva (*McCrone Report*), která analyzovala ekonomický potenciál skotského nacionalismu v kontextu příjmů ropy ze Severního moře a členství v Evropském společenství. Zprávu na zadání britské konzervativní vlády vypracoval ekonom Gavin McCrone v roce 1974, kdy ale už u moci byli labouristé. Ve zprávě došel k jednoznačnému závěru, že Skotsko by ekonomicky z ropy velmi profitovalo. Tento závěr byl zcela v rozporu s argumenty, které veřejnosti prezentovala tehdejší labouristická vláda, a proto se rozhodla zprávu utajit.⁶⁷⁶ Zveřejnění této zprávy umožnilo SNP posílit vlastní argumentaci ohledně dopadů příjmů z ropy na skotskou ekonomiku. Strana proto několik měsíců po zveřejnění této zprávy vydala dokument týkající se ropy, jenž obsahoval rovněž návrh zákona, jakým způsobem by mělo dojít k převodu příjmů z ropy na Skotsko.⁶⁷⁷ Vydání tohoto dokumentu spadalo do strategie přípravy SNP na květnové volby do skotského parlamentu roku 2007.

V rámci této strategie strana již na své mimořádné konferenci v dubnu 2006 zveřejnila dva dokumenty, které obsahovaly základní politické priority SNP. Nejí překvapením, že první se zaměřoval na ekonomický růst a zajištění konkurenceschopného Skotska. SNP v něm zopakovala a více rozvedla své předchozí návrhy včetně např. snižování korporátní daně.⁶⁷⁸ Další se věnoval specifikaci kroků,

---

⁶⁷⁵ Bort, „Annals of the Parish: the Year at Holyrood, 2004-2005“, 145–46; Jonathan Bradbury and James Mitchell, „Devolution and Territorial Politics: Stability, Uncertainty and crisis“, in *Parliamentary Affairs* 55, č. 2 (April 2002): 303–04.

⁶⁷⁶ Ber Russell and Paul Kelbie, „How black gold was hijacked: North sea oil and the betrayal of Scotland“, *The Independent*, 9 December 2005, <http://www.independent.co.uk/news/uk/this-britain/how-black-gold-was-hijacked-north-sea-oil-and-the-betrayal-of-scotland-518697.html>.

⁶⁷⁷ SNP, *Scottish Oil. Bringing Oil Home* (Edinburgh: Scottish National Party, May 2006), 7–27.

⁶⁷⁸ SNP, *Let Scotland Flourish: A Growth Strategy for Scotland* (Edinburgh: Scottish National Party, April 2006), 3–21.

kteřé SNP přijme, pokud se stane vládní stranou. Aby byl zajištěn jednotný postoj strany, byl dokument rozeslán každému členu SNP. Zároveň se SNP snažila co nejvíce svůj program rozšířit mezi skotskou veřejnost, a proto jej zaslala všem nevládním organizacím ve Skotsku.⁶⁷⁹ Dále se SNP zaměřila na prezentování koherentní politiky v energetické oblasti, kterou pro stranu vypracovali profesoři ekonomie a kterou zveřejnila v červenci 2006.⁶⁸⁰

Všechny prezentované politické priority byly úzce spojeny zejména s otázkou skotské nezávislosti. To, že tato otázka je oproti předchozím letům hlavním bodem kampaně SNP, strana zdůraznila publikováním návrhu zákona o referendu o nezávislosti v dubnu 2006. Zároveň Alex Salmond prohlásil, že pokud bude SNP po volbách sestavovat koaliční vládu, bude součástí vládního programu závazek zorganizovat v prvním funkčním období referendum.⁶⁸¹ Zopakoval tak v podstatě postup, který SNP přijala ve svém politickém programu na konci devadesátých let. Jak se ukázalo později, strana setrváním na tomto požadavku podstatně snížila svůj koaliční potenciál.

Součástí strategie prohloubení apelu SNP na skotské voliče se stala pozitivnější prezentace strany, což se dařilo realizovat. Důležitou roli v tomto procesu hrál Alex Salmond, který neustále zdůrazňoval, že strana je schopna skotské volby vyhrát a že je připravena ujmout se Skotsku vlády. Svým optimismem dokázal stranu stmelit, neboť její členové začali věřit tomu, že je to opravdu možné, a podle toho začali i chovat.⁶⁸² K tomuto optimistickému postoji předsedy SNP podstatně napomohly průzkumy veřejného mínění, které od podzimu 2006 ukazovaly zvyšující se podporu SNP na úkor labouristů a Alexe Salmonda jako budoucího prvního ministra (v září 2006 jej podporovalo 39 % Skotů, zatímco McConnella 30 %, jehož podpora v listopadu klesla dokonce na 15 %).⁶⁸³ Navíc 44 % dotázaných v září 2006 uvedlo, že by v referendu

---

⁶⁷⁹ SNP, *Scottish National Party Annual Report 05/06* (Edinburgh: Scottish National Party, 2006), 17.

⁶⁸⁰ Stephen Salter, Kerr MacGregor, Clifford Jones, *Scottish Energy Review. Scotland's opportunity – Scotland's challenge* (Edinburgh: Scottish National Party, July 2006), 1–26.

⁶⁸¹ „SNP's independence referendum bid“, *BBC News*, 8 April 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/4891132.stm, 13. 5. 2006.

⁶⁸² Rozhovor s Anne McLoughlin, poslankyní skotského parlamentu za Glasgow Region, 2. 12. 2010.

⁶⁸³ Brian Lironi, „SNP support overtakes rivals Labour could lose Holyrood“, *Sunday Mail*, 22 October 2006, <http://www.sundaymail.co.uk/64735>, 30.10.2006; YouGov, *YouGov / Sunday Times (Scotland) Survey Results*, September 2006, <http://today.yougov.co.uk/sites/today.yougov.co.uk/files/YG-Archives-pol-stimesScot-ScotPol-060911.pdf>; YouGov, *YouGov Survey for the Scottish National Party: Results*, November 2006, <http://today.yougov.co.uk/sites/today.yougov.co.uk/files/YG-Archives-pol-snp-ScotParlVI-061128.pdf>.

o nezávislosti Skotska hlasovalo kladně, o měsíc později tento názor sdílelo 51 % Skotů.⁶⁸⁴

SNP se příznivé reflexe Salmonda u skotských voličů snažila maximálně využít, proto na hlasovací lístek (na rozdíl od předchozích voleb byl pouze jeden) místo názvu strany použila slogan „Alex Salmond prvním ministrem“.⁶⁸⁵

Skotské národní straně se podařilo oslovit nejenom širokou veřejnost, ale také skotské podnikatele. Tato skutečnost se projevila nejen ve finanční podpoře strany, což umožnilo SNP vést intenzivnější kampaň, ale také v otevřené podpoře nezávislosti Skotska. K podnikatelům se přidaly i přední osobnosti akademické sféry, zejména ekonomové, ale také umělci (např. spisovatel Irvine Welsh). Bylo to poprvé, kdy SNP otevřeně takové osobnosti v předvolební kampani podpořily. Nechyběl samozřejmě ani Sean Connery, jehož strana využila pro nový způsob kampaně – onlinovou televizi, která byla k dispozici na internetových stránkách strany deset dní před volebním čtvrtkem. Možnosti internetu strana opět využila v maximální míře. Vyjma internetové televize vytvořila na svých stránkách onlinové centrum pro vedení kampaně, na němž se mohli podílet všichni členové strany. Výhodou bylo, že všichni měli k dispozici aktuální informace. Na druhé straně to umožňovalo ústředí mít přehled o všech aktivitách, které se v rámci SNP v jednotlivých volebních obvodech vedou. Pro vlastní prezentaci SNP využila rovněž moderních prostředků komunikace jako skype, twitter a aplikace iphone app. Zároveň zúročila výsledky z předchozích voleb, které měla díky výše zmiňovanému softwaru k dispozici, pro vhodné zacílení kampaně. Zaměřila se na ty oblasti, kde voliči i přes své deklarace pro SNP v roce 2003 nehlasovaly a kde neměla příliš velkou podporu. Navíc na webových stránkách strany bylo půl roku před volbami implementováno odpočítávání času do data konání voleb s názvem *It's time*.⁶⁸⁶

Tento název SNP využila rovněž pro svůj volební program. Snažila se tak zdůraznit, že „je čas na vládu, které Skotsko může věřit“, na „nový přístup“.⁶⁸⁷ Chtěla zdůraznit odlišný přístup, než jaký měli labouristé, přestože v rámci pravolevé dimenze stále zůstávala v levém středu a měla velmi blízko Labouristické straně.⁶⁸⁸ Volební program SNP prezentovala jako program vládní. Vytyčila několik cílů, které

---

⁶⁸⁴ ICM, *ICM Research. Scottish Omnibus*, October 2006, http://www.icmresearch.com/pdfs/2006_october_scotsman_october_poll.pdf; YouGov, *YouGov / Sunday Times (Scotland) Survey Results*, September 2006.

⁶⁸⁵ Torrance, *Salmond*, 239.

⁶⁸⁶ Rozhovor se členem skotské vlády, který si přál zůstat v anonymitě; SNP, *Annual Report 2006/07* (Edinburgh: Scottish National Party, 2007), 20–21.

⁶⁸⁷ SNP, *Manifesto 2007. It's Time* (Edinburgh: Scottish National Party, 2007), 5–6.

⁶⁸⁸ Lynch, „From Social Democracy back to No Ideology?“, 631.

reflektovaly předchozí politiky SNP a kterých chtěla během své vlády dosáhnout – bezpečnější (více policistů), spravedlivější (změna v systému placení místních daní), zdravější (zlepšení zdravotnických služeb), zelenější, dostupnější, vzdělanější (zlepšení systému vzdělávání) a bohatší (ekonomický růst, příjmy z ropy) Skotska. Opět zopakovala závazek uskutečnit referendum o nezávislosti během prvních čtyř let své vlády a zavázala se rovněž k reorganizaci skotské vlády.⁶⁸⁹ Lze souhlasit s názorem profesora Lynche, že SNP se více zaměřila na jednotlivé politiky a v „kampani či volebním programu“ opět příliš nezdůrazňovala svůj „sociálnědemokratický“ profil, což ale neznamenalo, že by se této orientace vzdala, ale nebylo to v kontextu politické situace důležité.⁶⁹⁰

Profesionálně vedená kampaň a strategie tentokrát fungovala a strana volby skutečně vyhrála. Je ale nutné zmínit, že jí napomohla i ne příliš velká popularita nejen skotské exekutivy, ale také labouristické vlády Tonyho Blaira. Po osmi letech koaliční vlády labouristů a liberálních demokratů tak voliči dali najevo, že chtějí „nový přístup“. SNP získala přes 30 % hlasů jak ve většinové, tak i proporční volbě. Byl to její nejlepší výsledek, jakého dosud v parlamentních volbách dosáhla. Na druhé straně se ve volbách projevilo nastavení systému a obdobně jako předtím labouristé, tak SNP nezískala ve skotském parlamentu většinu. Měla pouze o jedno křeslo více než Labouristická strana (tabulka č. 4). Úspěch ve volbách do skotského parlamentu byl doprovázen rovněž vítězstvím v místních volbách, kdy strana získala většinu míst na radnicích.⁶⁹¹ SNP tak nahradila labouristy v pozici nejsilnější strany ve Skotsku jak na regionální, tak místní úrovni.

4.2.2 Menšinová vláda

I když SNP ve volbách zvítězila, nebylo zcela jasné, zda sestaví vládu. Alex Salmond ale nenechal nikoho na pochybách, že by se SNP ujmout vlády neměla. Již krátce po volbách prohlásil, že je prvním ministrem, přestože neměl zajištěnou žádnou oficiální podporu od ostatních politických stran. Dokázal velmi dobře využít mediálního zájmu o svou osobu, čímž značně ztěžoval situaci ostatním stranám.⁶⁹² Na druhé straně

---

⁶⁸⁹ SNP, *Manifesto 2007. It's Time* (Edinburgh: Scottish National Party, 2007), 6–75.

⁶⁹⁰ Lynch, „From Social Democracy back to No Ideology?“, 632.

⁶⁹¹ SNP, *Annual Report 2006/07* (Edinburgh: Scottish National Party, 2007), 21.

⁶⁹² Rozhovor s Anne McLoughlin.

pokud by se labouristé s liberálními demokraty dohodli na spolupráci, Salmond by s ohledem na rozdělení mandátů ve skotském parlamentu vládu nesestavil. Tuto možnost ale již před volbami předseda skotských liberálních demokratů Nicol Stephen odmítl a zdůraznil, že strana, která volby vyhraje, „má morální právo“ vládu sestavit.⁶⁹³ Byli to právě liberálními demokraty, se kterými předseda SNP navázal za účelem vytvoření koaliční vlády kontakt. Oficiální jednání ani nezačala, neboť SNP se odmítla vzdát závazku zorganizovat v prvním funkčním období nové vlády referendum o nezávislosti a liberální demokrati nebyli ochotni tuto podmínku akceptovat.⁶⁹⁴

Výsledkem povolebních jednání nakonec byla dohoda o spolupráci se stranou Zelených, která vedla k ustavení menšinové vlády SNP. Strany se dohodly na vzájemné spolupráci v oblastech, které obě dlouhodobě prosazují – životní prostředí, nesouhlas s výstavbou jaderných elektráren a nezávislost. Konkrétní podporu strana Zelených přislíbila pouze při volbě prvního ministra a členů jeho týmu. Výměnou se SNP zavázala ke konzultaci svých legislativních plánů včetně rozpočtu předtím, než je předloží skotskému parlamentu, a také podpoře kandidáta strany Zelených na předsedu parlamentního výboru.⁶⁹⁵ Nejednalo se o příliš podrobnou dohodu, neboť strany realisticky reflektovaly rozložení svých sil v parlamentu, kde ani v případě společného postupu neměly většinu (tabulka č. 4). Bylo tedy jasné, že SNP bude muset hledat podporu i u jiných stran.

Ne všichni v SNP byli nakloněni vytvoření koaliční vlády, o kterou usiloval Alex Salmond, ale preferovali vládu menšinovou. Argumentovali, že menšinová vláda umožňuje prosazovat politické priority SNP, byť samozřejmě s omezeními, které tento typ vlády sebou přináší. A nemusí se bát, že by ztratila vliv ve vládě, k čemuž by mohlo s koaličním partnerem dojít. Bylo by také podle jejich názoru těžší prezentovat případné úspěchy vlády na veřejnosti.⁶⁹⁶

Poté, co byl Alex Salmond ve druhé polovině května 2007 schválen do funkce prvního ministra⁶⁹⁷ a posléze i jeho tým, ujala se SNP ve Skotsku vlády. Prvním krokem menšinové vlády byla změna struktury skotské exekutivy. V souladu se svým programem snížila SNP počet ministrů a reorganizovala jejich portfolia. Došlo tak

---

⁶⁹³ Hamish Macdonell, „Lib Dem leader insists largest party has authority“, *The Scotsman*, 27 April 2007, <http://thes Scotsman.scotsman.com/politics/Lib-Dem-leader-insists-largest.3280579.jp>.

⁶⁹⁴ „Lib Dem rule out SNP coalition“, *BBC News*, 7 May 2007, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/6631053.stm>.

⁶⁹⁵ *Scottish National Party & Scottish Green Party Cooperation Agreement*, http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/11_05_07_agreement.pdf.

⁶⁹⁶ Rozhovor s Lindou Fabiani, Billem Kiddem a Anne McLoughlin.

⁶⁹⁷ Scottish Parliament, *Official Report 16 May 2007* (Edinburgh: Scottish Parliament, May 2007), <http://www.scottish.parliament.uk/business/officialreports/meetingsparliament/or-07/sor0516-02.htm>.

k vytvoření postů pěti kabinetních ministrů (*Cabinet Secretaries*) a deseti ministrů (*Ministers*). Ve srovnání s předchozími skotskými exekutivami se počet postů v menšinové vládě SNP snížil o dva.⁶⁹⁸ Post prvního ministra se nezměnil. Reorganizace se však dotkla právních úředníků. Ti se již nemohou automaticky účastnit zasedání kabinetu, ale výhradně na pozvání ministrů. Skotská národní strana oddělila také politické a soudní pravomoci *Lorda Advocate*, čímž reflektovala dlouhotrvající debatu o soudní nezávislosti. *Lord Advocate* se tak může podílet na jednání kabinetu pouze tehdy, pokud jsou projednávány otázky týkající se prokuratury a občanských záležitostí. Všechny tyto reformy byly skotským parlamentem schváleny. Zároveň SNP iniciovala změnu názvu skotské exekutivy na skotskou vládu (*Scottish Government*), k čemuž oficiálně došlo v září 2007.⁶⁹⁹ Britská vláda tuto změnu akceptovala až ke konci roku 2008.

Transformována byla také jednotlivá oddělení vlády. Místo devíti ředitelů oddělení byl vytvořen strategický výbor (*Strategic Board*) v čele se stálým tajemníkem (*Permanent Secretary*) a také pět generálních ředitelství, jejichž portfolia odpovídají strategickým cílům vlády – zajistit Skotsko bohatší a spravedlivější, zdravější, bezpečnější a silnější, vzdělanější a zelenější.⁷⁰⁰ SNP tak přeměnila své priority prezentované ve volebním programu ve vládní.

Reorganizace ministerských portfolií a vládních oddělení ovlivnila rovněž fungování státní správy, která, jak je uvedeno výše, zůstávala pod kontrolou Londýna. Státní správa se musela na novou situaci adaptovat. Zpočátku přistupovala k SNP s nedůvěrou, neboť nevěděla, co může od nové vládní strany očekávat. Situaci komplikovala i skutečnost, že někteří pracovníci státní správy viděli svoji kariéru v Londýně, ke kterému vztahovali také svoji loajalitu.⁷⁰¹ Tyto zkušenosti ještě více podnítily snahy SNP, aby Skotsko získalo pravomoc rozhodovat o státní správě. SNP chtěla mít v této oblasti stejné kompetence, jakými disponovala severoirská vláda.⁷⁰²

---

⁶⁹⁸ Scottish Executive, „FM nominates his Cabinet“, *News Release*, 16. 5. 2007, <http://www.scotland.gov.uk/News/Releases/2007/05/16161147>.

⁶⁹⁹ Scottish Parliament Official Report 24 May 2007, Col. 104-12, at <http://www.scottish.parliament.uk/business/officialReports/meetingsParliament/or-07/sor0524-02.htm#Col137>; Paul Cairney, „The Scottish Executive“, in Akash Paun, ed., *Scotland Devolution Monitoring Report September 2007* (The Constitution Unit, 2007), 12–16, at http://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/files/research/devolution/dmr/Scotland_Sept07.pdf.

⁷⁰⁰ Scottish Executive, *Reporting on 100 Days: Moving Scotland forward* (Edinburgh: Scottish Executive, August 2007), 3–4, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/196007/0052539.pdf>.

⁷⁰¹ Rozhovor s Lindou Fabiani.

⁷⁰² Scottish Executive, *Reporting on 100 Days: Moving Scotland forward*, 4.

SNP tak začala plnit své předvolební sliby. Ne ve všech oblastech ale dokázala své politické cíle prosadit, což se dalo vzhledem k jejímu menšinovému postavení očekávat. Pro jednotlivé politiky je vláda SNP nucena hledat konkrétní podporu v parlamentu a předjednávat návrhy zákonů, což vede k prodlužování legislativního procesu. Tyto postupy představují určitý odklon od předchozí politické praxe, neboť na rozdíl koaliční vlády labouristů a liberálních demokratů se SNP nemůže tolik spoléhat na „legislativu jako primární prostředek k prosazení svých cílů“, a proto také využívá své pravomoci rozhodovat o veřejných výdajích.⁷⁰³ Hledání parlamentní podpory klade také velké nároky na soudržnost strany. Přestože má SNP své *backbenchers* (např. Gill Paterson, Ian McKee), kteří ne se všemi legislativními návrhy, jež vláda předkládá, souhlasí a své názory při jejich projednávání i prezentují, nakonec vždy ale vládu za účelem zachování jejího efektivního fungování podpoří. Nejenom v parlamentu se vláda může spolehnout na podporu své strany, ale také mimo něj, neboť všichni členové SNP usilují o to, aby první vláda SNP byla úspěšná. Strana se tak nepotýká s vnitřním dělením. Ti, co nesouhlasí s působením SNP ve vládě a v parlamentu, se počítají spíše „na jednotlivce“.⁷⁰⁴ Poslanec Rob Gibson v této souvislosti akcentoval všeobecný souhlas s gradualistickou strategií SNP. Podle jeho názoru si členové SNP uvědomují, že skotská vláda se snaží prosadit politiku SNP v parlamentu, který „chápou jako odrazový můstek k dosažení plné nezávislosti“.⁷⁰⁵

Otázka skotské nezávislosti se stala jednou z priorit vlády, která za tímto účelem krátce po svém nástupu k moci zahájila celoskotskou debatu. Protože tato práce se zabývá vzájemným vztahem devoluce a nezávislosti jakožto stěžejního politického cíle SNP, je této debatě, jejím výsledkům a dopadům věnována speciální podkapitola. Zde postačí konstatovat, že tato oblast patřila k těm, ve kterých vláda nedokázala ve skotském parlamentu své stanovisko prosadit. Obdobně tomu bylo v případě reformy místních daní, kterou SNP dlouhodobě prosazovala. Základem reformy bylo zavedení místní daně z příjmů (*Local Income Tax*), která měla nahradit existující místní daň (*Council Tax*). Nová daň měla podle SNP zajistit větší pružnost systému, jenž by lépe

---

⁷⁰³ Michael Keating and Paul Cairney, „The New Scottish Statute Book: The Scottish Parliament’s Legislative Record since 1999“ in Charlies Jeffery and James Mitchell, eds, *The Scottish Parliament 1999–2009: The First Decade* (Edinburgh: Luath Press, 2009), 41.

⁷⁰⁴ Rozhovor s Lindou Fabiani; rozhovor s Jamiem Hepburnem, poslancem skotského parlamentu za Central Scotland Region, 25. 11. 2010; rozhovor s Jimem Matherem, ministrem pro podnikání, energetiku a cestovní ruch, poslancem skotského parlamentu za Argyll & Bute; rozhovor s Ianem McKee, poslancem skotského parlamentu za Lothians Region, 2. 12. 2010; rozhovor s Anne McLaughlin, rozhovor s Gillem Patersonem.

⁷⁰⁵ Rozhovor s Robem Gibsonem.

reflektoval situaci jednotlivých poplatníků daně. Opozice, především labouristé, ale názory vlády nesdílela a v kontextu vypuknutí finanční krize se proti jejímu návrhu postavili i zástupci podnikatelů.⁷⁰⁶ Negativní reakce nakonec přiměly vládu k opuštění této reformy v únoru 2009. Lze souhlasit s názory profesora Keatinga a Cairneyho, že SNP nedokázala prosadit politiky, které byly „vlajkovou lodí“ její vlády.⁷⁰⁷

Na druhé straně se SNP pokaždé podařilo prosadit návrh rozpočtu. Tato oblast patřila každý rok mezi nejdůležitější legislativu a její přijetí představovalo pro vládu vždy velkou výzvu. Jednání o rozpočtu nabízela nevládním stranám možnost vyvíjet na vládu tlak a výměnou za svou podporu od ní získat ústupky, čímž se celý proces schvalování rozpočtu prodlužoval. Příkladem může být rozpočet na rok 2011. Na druhé straně někdy požadavky opozičních stran nebyly zcela v rozporu s vládními prioritami. Jako příklad lze uvést rozpočet na rok 2008. SNP se na jeho podpoře kromě Zelených a nezávislou Margo MacDonald dohodla také s konzervativci výměnou za snížení daní podnikatelům a navýšení počtu policistů na ulicích o jeden tisíc.⁷⁰⁸ Jednalo o požadavky, které odpovídaly cílům vlády, a proto s jejich plněním neměla vláda příliš velké problémy. V dubnu 2008 snížila daně pro malé podnikatele a na podzim 2009 došlo ke zvýšení počtu policistů.⁷⁰⁹

I když SNP neprosadila zavedení místní daně z příjmů, podařilo se jí dohodnout se s představiteli místní správy na zmrazení místní daně. Úspěšná byla také v zahájení procesu reformy financování vysoké školství, neboť v roce 2008 byl v parlamentu schválen návrh zákona na zrušení absolventského poplatku na univerzitách (*Graduate Endowment Fee*). Dále vláda dokázala v rámci širší reformy veřejných služeb, jejímž smyslem je zajistit jejich lepší dostupnost a vyšší kvalitu, prosadit např. několik zákonů týkajících se poskytování zdravotních služeb. Velkou pozornost vláda v souladu se svým programem i cíli samotné strany věnovala také životnímu prostředí a obnovitelným zdrojům energie. Dokonce první ministr za tímto účelem navštívil summit o klimatických změnách v Kodani, přestože nebyl členem oficiální britské

---

⁷⁰⁶ Peter MacMahon, „Local income tax is not a purpose-built vote winner“, *The Scotsman*, 27 November 2008, 31; David Maddox, „Rebellion over SNP finance package grows in public and private sector“, *The Scotsman*, 28 November 2008, 10.

⁷⁰⁷ Michael Keating and Paul Cairney, „The New Scottish Statute Book: The Scottish Parliament’s Legislative Record since 1999“, 40.

⁷⁰⁸ Mackay, „The SNP and the Scottish Parliament: The Start of a New Sang?“, 88.

⁷⁰⁹ SNP, *Annual Review 2007/08* (Edinburgh: Scottish National Party, 2008), 12; SNP, *Annual Review 2009/10* (Edinburgh: Scottish National Party, 2010), 9.

delegace. Své ambiciózní priority v této oblasti se vládě podařilo prosadit roku 2009 v zákoně o klimatických změnách.⁷¹⁰

Za zmínku stojí rovněž otázka místní správy, kterou SNP dlouhodobě řadí mezi své politické priority. S ohledem na své většinové zastoupení na skotských radnicích se SNP rozhodla zlepšit spolupráci a koordinaci mezi skotskou vládou a místní správou. Ta jí má také sloužit jako prostředek pro efektivnější implementaci vládních závazků. Formátem této spolupráce se stal konkordát, který byl uzavřen mezi skotskou vládou a shromážděním skotských orgánů místní správy (*Convention of Scottish Local Authorities, COSLA*) ke konci roku 2007. Jedná se o formát, který se používá pro spolupráci mezi regionální a centrální vládou. Rozdíl je ale v tom, že konkordát mezi COSLA a skotskou vládou je předmětem každoročního jednání o jeho prodloužení. Jednou z oblastí, kterou konkordát pokrýval, bylo zmiňované zmrazení místní daně.⁷¹¹

Z tohoto důvodu věnovala i velkou pozornost doporučením tzv. Gouldovy zprávy, která analyzovala výsledky voleb do místní správy ve Skotsku, jež proběhly v květnu 2007. Důvodem přezkoumání bylo na skotské poměry vysoké číslo (140.000) neplatných hlasovacích lístků v místních volbách (i když jejich počet nedosahoval takové úrovně jako v případě voleb do skotského parlamentu).⁷¹² Jednoznačným doporučením nezávislého kanadského odborníka Goulda bylo oddělit konání voleb do místní správy od voleb do skotského parlamentu. Skotská vláda preferovala ze čtyř nabízených možností tu, která navrhovala, aby se místní volby konaly v polovině funkčního období skotského parlamentu. Po konzultačním procesu připravila návrh zákona, který odpovídal jí preferované variantě a který byl na jaře 2009 schválen. Příští volby do místní správy se tak nebudou konat v květnu 2011, ale o rok později. Následující volby se uskuteční roku 2017 a poté by se měly vrátit zpět ke čtyřletému cyklu.⁷¹³ Na tento zákon navázal o dva roky později další, který předpokládá zřízení

---

⁷¹⁰ SNP, *Annual Review 2007/08* (Edinburgh: Scottish National Party, 2008), 10–13; SNP, *Annual Review 2009/10*, 10; Scottish Parliament, *Annual Report 2007 to 2008* (Edinburgh: Scottish Parliament, 2008), 15, <http://www.scottish.parliament.uk/corporate/anrep-accts/spar/ar-08/SPAnnualReport08English.pdf>; Scottish Parliament, *Annual Report 2008 to 2009* (Edinburgh: Scottish Parliament, 2009), 8, <http://www.scottish.parliament.uk/corporate/anrep-accts/spar/ar-09/SPAnnualReport09English.pdf>; Scottish Parliament, *Annual Report 2009-2010* (Edinburgh: Scottish Parliament, 2010), 9–10, <http://www.scottish.parliament.uk/corporate/anrep-accts/spar/ar-10/SPAnnualReport10English.pdf>; Torrance, *Salmond*, 261.

⁷¹¹ Scottish Government, *Concordat between the Scottish Government and local government*, 14 November 2007, 26. 5. 2009, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/923/0054147.pdf>.

⁷¹² „Probe says May poll failed voters“, *BBC News*, 23 October 2007, 24. 4. 2011, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7057818.stm>.

⁷¹³ Scottish Government, *Scottish Elections 2007: Scottish Government Response to the Independent Review of The Scottish Parliamentary and Local Government Elections 3 May 2007* (Edinburgh: Scottish

volebního výboru (*Electoral Management Board for Scotland*) za účelem koordinace místních voleb. Zároveň volební komise získala pravomoc na skotské místní volby dohlížet.⁷¹⁴

I když legislativní proces nebyl pro SNP jako menšinovou vládu příliš jednoduchý, mohl její předseda na počátku roku 2009 konstatovat, že z celkových 96 vládních priorit, se jí 46 podařilo splnit.⁷¹⁵ Co se týče dalšího prostředku prosazování vládní politiky – rozhodování o vládních výdajích, lze zmínit několik oblastí, ve kterých tak SNP činila. První lze zmínit snižování poplatků za recepty, které vláda během svého působení postupně snižovala, až byly na počátku dubna 2011 zrušeny úplně. Vláda také na podzim 2009 ze svého rozpočtu vyčlenila 30 milionů liber na podporu skotských studentů na univerzitách. Do této kategorie patří rovněž již zmiňované zvýšení počtu policejního sboru či snižování daní pro malé podnikatele.⁷¹⁶

Skotská vláda se také zaměřila na zlepšení činnosti meziinstitucionálních platforem, především společného výboru ministrů. Během předchozích koaličních vlád tyto platformy nebyly dostatečně využívány. Příkladem mohou být plenární zasedání JMC, ke kterým od roku 2002 do konce vlády Tonyho Blaira vůbec nedošlo. Nebo lze uvést jednání JMC o reformě zdravotnictví, kdy v roce 2000 proběhla pouze čtyři jednání pod Blairovým vedením. Zasedání JMC dále nepokračovala, protože, jak uvádí profesor Alan Trench, britský premiér se zaměřil na řešení jiných problémů.⁷¹⁷ Blairova vláda místo formálně nastavených mechanismů využívala spíše neformálních vztahů se skotskou exekutivou, což bylo umožněno tím, že ve Skotsku byli u moci rovněž labouristé, i když v koalici s liberálními demokraty. Za tento přístup byla vláda Tonyho Blaira kritizována nejen SNP, ale také Sněmovnou lordů. Situace se začala zlepšit s nástupem Gordona Browna do funkce britského premiéra, což dokonce na jaře 2010

Government, 2008), 23–24, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/216411/0058058.pdf>; *Scottish Local Government (Elections) Act 2009*, 22. 4. 2011,

http://www.legislation.gov.uk/asp/2009/10/pdfs/asp_20090010_en.pdf.

⁷¹⁴ *Local Electoral Administration (Scotland) Act 2011*, 22. 4. 2011,

http://www.legislation.gov.uk/asp/2011/10/pdfs/asp_20110010_en.pdf.

⁷¹⁵ Scottish Parliamentary Corporate Body, *Meeting of the Parliament*, Thursday 12 February 2009 (Edinburgh: Scottish Parliament, 2009), Col. 15021,

<http://www.scottish.parliament.uk/Apps2/Business/ORSearch/ReportView.aspx?r=4848&mode=pdf>.

⁷¹⁶ SNP, *Annual Review 2009/10*, 9; „Prescription charges abolished in Scotland“, *BBC News Scotland*, 1 April 2011, 24. 4. 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/uk-12928485>.

⁷¹⁷ Alan Trench, „The More Things Change, The More They Stay the Same. Intergovernmental Relations Four Years On.” in Alan Trench, ed., *Has Devolution Made a Difference? The State of Nations 2004* (Exeter: Imprint Academic, 2004), 180.

vedlo ke schválení nového memoranda, které vzájemné vztahy mezi centrální a regionálními vládami lépe specifikovalo.⁷¹⁸

Fungování menšinové vlády bylo do velké míry také ovlivněno finanční krizí, se kterou se vláda ve spolupráci se svými britským protějškem musela vyrovnávat. Zejména tato krize zasáhla bankovní sektor, na jehož stabilizaci se výraznou měrou podílela právě britská vláda. V této souvislosti Torrance zdůrazňuje, že pro prvního ministra byla tato situace obzvláště obtížná, neboť před vypuknutím krize označoval „skotské banky za nejstabilnější finanční instituce na světě“ a zdůrazňoval jejich potenciál pro zajištění ekonomického růstu nezávislého Skotska.⁷¹⁹ Zároveň krize významně zasáhla Irsko, které SNP dlouhodobě považuje za svůj vzor pro dosažení skotské nezávislosti. Této skutečnosti využili odpůrci tohoto kroku zdůrazňováním potřeby Spojeného království. Přestože Salmond reagoval na tato tvrzení obhajobou irského modelu, neučinil podle Torrance první ministr ani jeho ekonomičtí ministři „žádné veřejné prohlášení, jaké poučení si vláda z krize může vzít pro budoucí podobu a regulaci finančních služeb Skotska“.⁷²⁰ Na druhé straně po dvou letech, v roce 2010, ministr Jim Mather připustil, že SNP se poučila z chyb, které učinilo nejenom Irsko, ale také Island.⁷²¹

Obdobně jako první koaliční vláda i vláda SNP doznala během svého působení změn na ministerských postech. Téměř v polovině funkčního období se Alex Salmond rozhodl vyměnit tři ministry. Vládu opustili ministr pro komunity a sport Stewart Maxwell, ministryně pro školy a dovednosti Maureen Watt a ministryně pro Evropu, vnější vztahy a kulturu Linda Fabiani. Maxwella nahradil Alex Neil, uvolněný post ministryně pro školy převzal Keith Brown a Fabiani vystřídal dosavadní ministr pro životní prostředí Michael Russell. Novou ministryní pro životní prostředí se stala Roseanna Cunningham. Salmond své rozhodnutí zdůvodnil nutností zajistit ekonomický růst Skotska v době krize. „Chci využít všechny schopnosti, které máme k dispozici“ ...

---

⁷¹⁸ Trench, „Intergovernmental Relations“, in Cairney, ed., *Scotland Devolution Monitoring Report January 2009*, 71–72; *Devolution: Memorandum of Understanding and Supplementary Agreements Between the United Kingdom Government, the Scottish Ministers, the Welsh Ministers, and the Northern Ireland Executive Committee*, March 2010, 10. 9. 2010, <http://www.justice.gov.uk/guidance/docs/devolution-mou-mar-10.pdf>.

⁷¹⁹ Torrance, *Salmond*, 257.

⁷²⁰ *Ibid.*, 259.

⁷²¹ Rozhovor s Jimem Matherem.

a „přivést [do vlády] čerstvý talent a zkušenosti“. Zároveň všechny ujistil, že odstupující ministři se žádných pochybení nedopustili.⁷²²

Lze souhlasit s Torrance, že tato změna byla nečekaná, zejména vzhledem k zapojení Neila a Cunningham, kteří po neúspěšných kandidaturách na post předsedy strany patřili mezi *backbenchery*. Zároveň tento krok Torrance zdůvodňuje Salmondovou snahou mít co nejlepší „ministrský tým, a tak potlačit svou reputaci jako sólisty“.⁷²³ Torrance také zmiňuje zdroj blízký prvnímu ministrovi, který zdůraznil načasování vládních změn. „Čekal, aby viděl, co udělají, zda se stanou fundamentalisty nebo něco takového.“⁷²⁴ Z uvedeného je zřejmé, že Salmond se snažil v nestabilní době způsobené krizí, co nejvíce minimalizovat opozici vůči své vládě v parlamentu a zajistit si podporu poslanců SNP. Z hlediska způsobu vedení strany i vlády chtěl rovněž ukázat, že je schopen zajistit pluralitu názorů. Na druhé straně odstupující ministři tento postup nemuseli nést příliš snadno a mohlo to u nich vůči prvnímu ministrovi zanechat určité negativní pocity.⁷²⁵

4.2.2.1 Národní debata⁷²⁶

Jedním z předvolebních slibů SNP a zároveň neožehavějším bylo uskutečnit referendum o nezávislosti Skotska. Protože se SNP zavázala, že tomuto referendu bude předcházet veřejná diskuse, tři měsíce po sestavení nové vlády předseda SNP a zároveň první ministr Alex Salmond zahájil národní debatu (*National Conversation*) zveřejněním Bílé knihy *Vyberte si budoucnost Skotska: Národní debata. Nezávislost a odpovědnost v moderním světě* (*Choosing Scotland's Future: A National Conversation. Independence and Responsibility in the modern world*) v srpnu 2007.⁷²⁷ Navzdory faktu, že primárním cílem SNP je dosažení nezávislosti Skotska, nabídla strana v dokumentu dvě možnosti ústavního uspořádání země. Lze to vysvětlit Salmondovým přístupem k této otázce, ale i dřívějšími snahami SNP např. v případě vymezení působení

---

⁷²² Stewart Paterson, „SNP cabinet reshuffle: Culture minister Linda Fabiani sacked“, *Herald Scotland*, 10 February 2009, 30. 11. 2009, <http://www.heraldscotland.com/snp-cabinet-reshuffle-culture-minister-linda-fabiani-sacked-1.902347>.

⁷²³ Torrance, *Salmond*, 260–61.

⁷²⁴ Citováno in Torrance, *Salmond*, 261.

⁷²⁵ Soukromá informace.

⁷²⁶ Tato podkapitola vychází ze statě Zuzana Kasáková, „Future prospects of Scotland“ in *AUC IX*, č. 4 (2009): 65–96.

⁷²⁷ Scottish Executive, *Choosing Scotland's Future: A National Conversation. Independence and Responsibility in the modern world* (Edinburgh: Scottish Executive, 2007), 12. 9. 2009, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/194791/0052321.pdf>.

skotského ústavodárného shromáždění, aby skotské obyvatelstvo mělo možnost se rozhodnout mezi více alternativami.

První variantou, kterou SNP nabídla k diskusi, bylo rozšíření pravomocí skotských autonomních institucí. Protože Skotsko v rámci devoluce nezískalo významnější fiskální pravomoci, SNP se zaměřila na přenesení kompetencí v této oblasti a navrhla, aby Skotsku byla udělena fiskální autonomie včetně odpovědnosti za finanční otázky a zásoby ropy a plynu. Skotská vláda tímto způsobem chtěla snížit skotskou závislost na britské vládě v ekonomické oblasti. SNP dále argumentovala, že pokud Skotsku bude uděleno právo rozhodovat nezávisle o hospodářských a finančních politikách, umožní mu to přizpůsobit tyto politiky specifickým skotským podmínkám. Dále požadovala přenesení pravomocí v oblasti protiteroristické legislativy, pracovního práva, odborů, energetické politiky, voleb do skotského parlamentu či státní správy. Pozornost byla rovněž věnována mezinstitucionálním vztahům, o jejichž zlepšení SNP usilovala, jak je uvedeno výše.⁷²⁸

Druhou alternativou byla nezávislost. SNP v kontextu přijaté strategie v dokumentu akcentovala, že nezávislosti Skotska bude dosaženo na základě jednání mezi skotskou a britskou vládou. Opět zdůraznila, že Skotsko bylo vždy národem „s vlastním právním systémem a hranicemi“ a že jeho území tudíž nemůže být zpochybňováno. Výjimku představují námořní hranice a sdílení kontinentálního šelfu, které musí být vyřešeny v rámci jednání o stanovení podmínek skotské nezávislosti.⁷²⁹ Vymezení kontinentálního šelfu je úzce spojeno s otázkou ropy v Severním moři. V rámci finančních toků a národních účtů totiž britský kontinentální šelf představuje speciální samostatný region, tzv. extraregionální teritorium (*extra-regio territory*), a tudíž geograficky nepřísluší žádnému regionu Spojeného království, ale Spojenému království jako celku a příjmy z ropy tak plynou do rozpočtu britské vlády.⁷³⁰ To by SNP ráda změnila.

Vláda také specifikovala dopady nezávislosti na obranu a zahraniční vztahy a nastínila, jak by měly probíhat rozhovory o nezávislosti Skotska. Předmětem jednání by se podle SNP měly stát zejména ekonomické otázky – rozdělení státního dluhu, budoucí závazky ohledně penzí pro pracovníky veřejného sektoru či příspěvky na sociální

---

⁷²⁸ Scottish Executive, *Choosing Scotland's Future*, 10–12.

⁷²⁹ *Ibid.*, 20.

⁷³⁰ Scottish Government, *Government Expenditure & Revenue Scotland 2007-2008* (Edinburgh: Scottish Government, June 2009), 38, 12. 9. 2009, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/276248/0082927.pdf>.

zabezpečení. Dále mělo dojít k rozdělení majetku armády. Za účelem vyřešení mezinárodního postavení Skotska měla být vedena jednání mezi skotskou a britskou vládou na jedné straně a zástupci evropských a mezinárodních organizací na straně druhé. SNP v této souvislosti zopakovala podporu členství nezávislého Skotska v EU, OSN, Commonwealthu, ve Světové obchodní organizaci a nově také v NATO,⁷³¹ což byla důležitá změna oproti předchozímu odmítání členství Skotska v této organizaci.

Protože SNP před volbami slíbila konání referenda o skotské nezávislosti, vládní dokument obsahoval také návrh zákona o referendu, jehož předmětem měla být otázka, zda obyvatelé Skotska souhlasí, aby „skotská vláda vyjednala s vládou Spojeného království dohodu, aby se Skotsko stalo nezávislým státem“. Důvodem znění otázky je snaha vyvarovat se porušení zákona o Skotsku z roku 1998, podle kterého nesmí skotský parlament přijímat zákony měnící ústavu Spojeného království. I když se SNP v otázce pro referendum vyhýbá formulaci „nezávislost ano či ne“, je otázkou, zda předložená verze je dostatečná pro to, aby byla považována za návrh nepřekračující legislativní pravomoci skotského parlamentu. Skotská vláda dále definovala, kdo se může referenda zúčastnit. Toto právo získali ti, kdo jsou oprávněni volit v místních volbách ve Skotsku.⁷³² To znamená, že v referendu mohou hlasovat pouze obyvatelé Skotska, kteří zde mají trvalé bydliště. Nezáleží tedy na tom, jaká je jejich národnost. Na druhé straně jsou z možnosti volit vyjmuti Skotové, kteří trvale žijí v jiných částech Spojeného království nebo v zahraničí. Tento postup potvrzuje charakter občanského nacionalismu SNP. Zároveň specifikace podmínek pro voliče potvrzuje tezi liberálního teoretika Harryho Berana, že ti, kdo usilují o odtržení od mateřského státu na základě referenda, omezí volební právo pouze na osoby, které žijí na území, o jehož nezávislost daná politická strana či skupina usiluje, aby si tak zajistila většinovou podporu pro svůj cíl.⁷³³

Calmanova komise

Reakce tří hlavních opozičních stran – skotských labouristů, konzervativců a liberálních demokratů – na vládní dokument byla zčásti očekávatelná. Všechny jej odmítly. Na druhé straně se rozhodly do diskuse o budoucím ústavněprávním

---

⁷³¹ Scottish Executive, *Choosing Scotland's Future*, 20–23.

⁷³² Draft Referendum (Scotland) Bill, in Scottish Executive, *Choosing Scotland's Future*, 44.

⁷³³ Harry Beran, „A Liberal Theory of Secession“ in *Political Studies* 32, (1984): 27–28.

uspořádání Skotska zapojit předložením alternativního návrhu. Za tímto účelem navrhly vytvoření skotské ústavní komise (*Scottish Constitutional Commission*), jejíž mandát byl schválen skotským parlamentem a podpořen Westminsterem. Veřejně tuto iniciativu oznámila tehdejší předsedkyně skotské větve Labouristické strany Wendy Alexander na den sv. Ondřeje, 30. listopadu 2007.⁷³⁴ Holyrood dal iniciativě zelenou a odsouhlasil ustavení Komise o skotské devoluci (*Commission on Scottish Devolution*), poté následoval souhlas britské vlády.⁷³⁵

Svou činnost komise zahájila v dubnu 2008 pod předsednictvím sira Kennetha Calmana. Dle domluvy ji tvořili politici zastupující všechny tři politické strany, zástupci podnikatelů, médií a akademické obce. Na rozdíl od vlády se komise zaměřila pouze na přezkoumání stávajícího devolučního uspořádání a na možnost dalšího přenesení pravomocí skotským autonomním institucím.⁷³⁶ Otázka nezávislosti byla zcela vyloučena z její kompetence, což učinilo debatu o budoucnosti Skotska poněkud limitovanou. Lze předpokládat, že členové komise by zřejmě alternativu nezávislého Skotska odmítli, avšak v kontextu celoskotské diskuse by jistě nebylo bez zajímavosti porovnat její argumenty s těmi, které prezentovala vláda SNP.

Po měsících shromažďování podkladů, veřejných slyšení a jejich analýzy zveřejnila v červnu 2009 komise zprávu, ve které zdůraznila, že devoluce ve Skotsku byla doposud úspěšná. Definovala oblasti, jež by měly být přeneseny z Londýna do Edinburghu, a vymezila ty, u nichž požadovala reformu za účelem zlepšení stávajícího systému. Dále navrhla, aby Skotsko získalo určitou míru fiskální autonomie, a tak se zvýšila finanční odpovědnost skotských autonomních institucí. Komise doporučila nahradit existující pravomoc skotského parlamentu měnit základní sazbu daně z příjmu o deset pencí sníženou základní sazbou Spojeného království a vyššími sazbami daně z příjmů včetně odpovídajícího snížení jednorázové subvence. Mezi další daně, které měly být Skotsku postoupeny, komise doporučila daň z prodeje či převodu pozemků a majetku (*Stamp Duty Land Tax*) a daně, jež jsou vybírány z aktivit poškozujících životní prostředí (*Landfill Tax, Aggregates Levy, Air Passenger Duty*). Na druhé straně komise odmítla převést na Skotsko korporátní daň a veškeré otázky týkající se ropy a plynu

---

⁷³⁴ Wendy Alexander, *A New Agenda for Scotland. A Keynote Lecture on a Future Vision for Scotland*, University of Edinburgh, Friday 30th November 2007, 11–13, 12. 9. 2009; <http://www.wendyalexander.co.uk/wp-content/uploads/2008/11/wendy-cc-speech-301107.pdf>.

⁷³⁵ Peter Jones, „Scotland. The Nationalist Phoenix“, in Trench, ed., *The State of the Nations 2008*, 52–53.

⁷³⁶ Commission on Devolution, *Serving Scotland Better: Scotland and the United Kingdom in the 21st Century*, Final Report, 15 June 2009, 3, 15. 10. 2009, <http://www.commissiononscottishdevolution.org.uk/uploads/2009-06-12-csd-final-report-2009fb bookmarked.pdf>.

v Severním moři. Jejím hlavním argumentem, proč by příjmy z ropy měly zůstat v rukou centrální vlády, byla vysoká volatilita těchto příjmů. Ty jsou podle komise závislé na ceně ropy, které jsou stanoveny globálním trhem, nikoli Spojeným královstvím či Skotskem. Naznačila tak, že skotské autonomní instituce by nebyly dostatečně silné na to, aby se dokázaly adekvátně vyrovnat s těmito vnějšími tlaky. Komise rovněž doporučila zachování použití Barnettova vzorce pro stanovení výše finančních prostředků pro Skotsko. Dále se vyslovila pro rozšíření pravomoci skotské vlády půjčovat si peníze, ale omezila ji podmínkou, že může být uplatněna pouze za účelem zvýšení kapitálových investic a prokázáním schopnosti skotské vlády své závazky splatit.⁷³⁷

Vyjma fiskálních kompetencí Calmanova komise navrhovala, aby na Skotsko byla přenesena pravomoc autonomně rozhodovat o otázkách týkajících se organizace voleb do skotského parlamentu (přijímání odpovídající legislativy ale mělo zůstat v kompetenci Westminsteru), regulace vlastnictví a používání vzduchovek, stanovení limitů povoleného množství alkoholu za volantem či omezení maximální rychlosti na silnicích nebo ochrana moří. Komise dokonce zdůraznila nutnost zlepšit stávající procedury spolupráce v oblastech, které sice nebyly Skotsku postoupeny, ale mají na něj určitý dopad. Jednalo se zejména o implementaci imigračního zákona či spravování majetku Koruny.⁷³⁸

Obdobně jako vládní dokument i komise věnovala pozornost vztahům mezi centrálními a regionálními institucemi jak na parlamentní, tak vládní úrovni. Doporučila zlepšit vztahy mezi parlamenty prostřednictvím posílení vzájemných komunikačních mechanismů, lepším využíváním Sewelovy úmluvy, a vytvářením *ad hoc* společných výborů. K mezivládním vztahům zaujala stejně kritické stanovisko jako SNP a nastínila, jak by měl tento výbor fungovat. V obecné rovině zdůraznila především nutnost obnovení formální báze mezivládních vztahů, konkrétně pak argumentovala ve prospěch lepšího zapojení skotských ministrů do jednání o evropských záležitostech, v případě, že se budou týkat postoupených oblastí.⁷³⁹

Některá doporučení Calmanovy komise ohledně postoupení dalších pravomocí Skotsku a zlepšení vztahů mezi centrem a autonomními orgány se shodovala s návrhy SNP. I když SNP se na aktivitách komise nepodílela a spíše byla k její činnosti kritická,

---

⁷³⁷ Ibid., 69–112.

⁷³⁸ Ibid., 157–214.

⁷³⁹ Commission on Devolution, *Serving Scotland Better*, 141–56.

požadovala rychlou implementaci některých doporučení. Jednalo se především o organizaci voleb do skotského parlamentu, regulace vlastnictví a používání vzduchovek, stanovení limitů povoleného množství alkoholu za volantem a omezení maximální rychlosti na silnicích. Skotská vláda dokonce za tímto účelem vypracovala odpovídající legislativní návrhy. Zavázala se také prosazovat komisí navrhované změny ve větším zapojení skotských ministrů do vytváření britských pozic vůči EU, v uznání skotských specifíků při nastavení imigrační politiky a správě majetku britské monarchie. SNP rovněž přivítala návrhy postoupit Skotsku vybrané daně a pravomoc půjčovat si finanční prostředky, ale odmítla jakákoli omezení pro využívání této kompetence.⁷⁴⁰

Na rozdíl od skotské vlády se unionistické strany ve Skotsku rozhodly po zveřejnění výsledků činnosti komise zachovat zdrženlivější stanovisko a příliš své postoje k jejím doporučením veřejně nespecifikovat. Aktivita byla ponechána na britské vládě, která se závěry komise zabývala prostřednictvím dvou pracovních skupin. První se skládala z vysokých úředníků britské vlády a druhá z poslanců za konzervativce, labouristy a liberální demokraty jak v britském, tak skotském parlamentu.⁷⁴¹ Výsledky vládního přezkoumání doporučení Calmanovy komise byly zveřejněny na konci listopadu 2009. Britská vláda zaujala k doporučením obdobné stanovisko jako vláda skotská. Vyslovila souhlas s většinou návrhů komise, jak v oblasti fiskálních pravomocí, tak i v oblasti regulace vzduchovek, stanovení limitů povoleného množství alkoholu za volantem a maximální rychlosti na silnicích, administrace voleb do skotského parlamentu či zplnomocnění skotských ministrů jmenovat členy BBC Trustu. Naopak nesouhlasila s oddělením státní správy.⁷⁴² K žádným konkrétním výsledkům ve formě změny pravomocí skotského parlamentu ale již ze strany labouristické vlády nedošlo, neboť se blížily všeobecné volby a nebyl dostatek času vše v parlamentu projednat.

---

⁷⁴⁰ Scottish Government, *The Scottish Government Response to the Recommendations of the Commission on Scottish Devolution* (Edinburgh: The Scottish Government, November 2009), 2–6, 15. 12. 2009, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/291162/0089439.pdf>.

⁷⁴¹ Paul Cairney, „The Scottish Constitutional Debate“, 10–11; Scotland Office, *Murphy: On track for Calman response this Autumn*, Press Release, 16 September 2009, 7. 12. 2009, <http://www.scotlandoffice.gov.uk/scotlandoffice/12662.html>.

⁷⁴² Scotland Office, *Scotland's Future in the United Kingdom. Building on ten years of Scottish Devolution*, Cm 7738 (London: The Stationery Office Limited, November 2009), 12–16, 7. 12. 2009, <http://www.official-documents.gov.uk/document/cm77/7738/7738.pdf>.

Zapojení veřejnosti do národní debaty

Debata o budoucnosti Skotska trvala přes dva roky. Mohli se jí účastnit nejenom lidé žijící ve Skotsku, ale také ve zbytku Spojeného království a v zahraničí. Bylo to možné především z toho důvodu, že skotská vláda vytvořila speciální internetové stránky, na nichž mohla veřejnost vyjádřit své názory o vládních návrzích a vlastní ústavní preference.

Celoskotské diskuse se zúčastnilo přes 10.000 osob. Přispívaly buď do internetové debaty nebo participovaly na více než 200 akcích, které vláda v rámci debaty po celém Skotsku organizovala. Vládě se podařilo do debaty zapojit nejenom širokou veřejnost, ale také zástupce občanské společnosti – představitele kulturních institucí (např. *Aberdeen Performing Arts, Whitehall Theatre*), místní správy (např. *Argyl & Bute Council, Girvan Community Council, Stirling Council*), církve (např. Skotská episkopální církev, Skotská církev, Svobodná skotská církev, Kristova církev), univerzit (*Stirling University, University of Dundee, University of Strathclyde*), podnikatelů a obchodních organizací (např. *Glasgow Chamber of Commerce, Highlands and Islands Enterprise*), či odborů.⁷⁴³

Devoluce vs. nezávislost

Veřejná diskuse o prohloubení devoluce a nezávislosti nabídla široké spektrum názorů a stanovisek. Debata o preferovaných ústavních možnostech byla často doprovázená ekonomickými argumenty podporujícími buď devoluci, nebo nezávislost, vždy záleželo na úhlu pohledu. Ti, kdo se vyslovili ve prospěch nezávislosti, rovněž akcentovali ekonomický potenciál Skotska. Naopak odpůrci této možnosti zdůrazňovali, že Skotsko ekonomicky profituje ze skutečnosti, že je součástí Spojeného království. Zároveň argumentovali, že zásoby ropy a plynu v Severním moři se tenčí, což není irrelevantní argument. Na druhé straně se ale objevují nová ložiska, které Skotsko může za pomoci nových technologických postupů využít.⁷⁴⁴ Ekonomické argumenty se objevily rovněž v diskusi ohledně členství samostatného Skotska v EU. Obháječi nezávislosti většinou argumentovali, že pokud by Skotsko zůstalo členem Unie, jeho situace by byla ještě horší než v rámci Spojeného království. Naopak zastánci

---

⁷⁴³ Scottish Government, *A National Conversation – Your Scotland, Your Choice* (Edinburgh: Scottish Government, November 2009), 5–6, 140–51.

⁷⁴⁴ Rozhovor s Jimem Martherem.

pokračujícího členství v EU prosazovali názor, že Skotsko nemůže bez EU prosperovat.⁷⁴⁵

Významný počet účastníků debaty se vyjádřil ve prospěch varianty postoupit skotským autonomním institucím více pravomocí včetně plné fiskální autonomie. Někteří rovněž požadovali podrobnější specifikaci pravomocí, které měly být na Skotsko přeneseny. Na druhé straně menšina zapojených nečinila rozdíl mezi prohloubením devoluce a nezávislostí a prohlašovala, že podporuje obě možnosti. Proti tomu byli ti, kteří označili devoluci jako takovou za neúspěch a trvali na tom, že pouze nezávislost je „správnou odpovědí na skotskou otázku“.

Není bez zajímavosti, že se do debaty zapojili i Angličané, kteří dokonce vyjádřili podporu skotské nezávislosti. Svůj přístup zakládali na argumentaci, že už jsou unaveni tím, jak jsou obviňováni za všechno špatné.⁷⁴⁶

V centru pozornosti debaty stály otázky prezentované skotskou vládou. Pouze velmi nízké procento diskutujících se vyslovilo ve prospěch federalizovaného Spojeného království, v němž by každá z jeho částí měla vlastní parlament a zabránilo by se tak možnému rozpadu země, či podporovalo *status quo*.⁷⁴⁷

Referendum

Debata o referendu nebyla o nic méně zajímavá než o ústavní budoucnosti Skotska a zaznamenala ještě větší diverzitu názorů. Pozornost byla věnována otázce, kdo je oprávněn volit, kde a kdy by se mělo referendum o nezávislosti uskutečnit, zda by mělo být pouze jedno referendum nebo více a kolik otázek by mělo referendum zahrnovat.

Skotové, zejména ti, kteří žili ve Skotsku, s vládním návrhem souhlasili, zatímco ti, kteří měli trvalý pobyt v zahraničí, byli proti. Argumentovali, že právo hlasovat v referendu by mělo být dáno všem Skotům a nikoli pouze těm, kteří ve Skotsku trvale

---

⁷⁴⁵ „Economics and Constitutional Change“, Official Site of the Scottish Government. Scotland's Future: A National Conversation, <http://www.scotland.gov.uk/Topics/a-national-conversation/Tell-us/commentIssue/economics>; „An Independent Scotland“, Official Site of the Scottish Government. Scotland's Future: A National Conversation, <http://www.scotland.gov.uk/Topics/a-national-conversation/Tell-us/commentIssue/independence>.

⁷⁴⁶ „Extending devolution“, Official Site of the Scottish Government. Scotland's Future: A National Conversation, <http://www.scotland.gov.uk/Topics/a-national-conversation/Tell-us/commentIssue/extending-devolution>.

⁷⁴⁷ „An Independent Scotland“, Official Site of the Scottish Government. Scotland's Future: A National Conversation, <http://www.scotland.gov.uk/Topics/a-national-conversation/Tell-us/commentIssue/independence>; „Extending devolution“, Official Site of the Scottish Government. Scotland's Future: A National Conversation, <http://www.scotland.gov.uk/Topics/a-national-conversation/Tell-us/commentIssue/extending-devolution>.

žijí. V diskusi se objevil také názor, že referendum by mělo proběhnout nejenom ve Skotsku, ale také v Anglii, aby i Angličané mohli vyjádřit svůj názor na budoucnost Spojeného království. Bylo to ale menšinové stanovisko.

Názory se rovněž lišily v otázce, kdy by se referendum mělo konat. Někteří navrhovali, aby bylo spojeno s volbami do skotského parlamentu v květnu 2011, zatímco jiní požadovali jeho uskutečnění co nejdříve. Co se týče počtu referend, někteří diskutující požadovali, aby se konala referenda dvě. V prvním měla být položena otázka, zda si obyvatelé Skotska přejí referendum, či nikoli. Další možností bylo, že první referendum oprávně skotskou vládu zahájí rozhovory o podmínkách skotské nezávislosti s vládou britskou. Poté mělo následovat referendum druhé, v němž by lidé hlasovali o dojednaných podmínkách, neboť jedině tak budou obyvatelé Skotska vědět, co mají od nezávislosti očekávat.

Pokud jde o samotnou otázku, která měla být v referendu položena, tam již vůbec žádná shoda nepanovala. Názory se rozcházely od podpory vládního návrhu hlasovat pouze o jedné otázce, přes dvě otázky zahrnující nezávislost a prohloubení devoluce až po referendum obsahující tři otázky – *status quo*, nezávislost a více postoupených pravomocí, které měly být navíc jasně formulovány. Objevily se také názory, které referendum zcela odmítaly. V kontextu debaty o závaznosti výsledků referenda jeden diskutující dokonce navrhl, aby se referendum o nezávislosti konalo pod dohledem pozorovatelů OSN, aby jeho výsledky byly respektovány všemi politickými stranami.⁷⁴⁸ V této souvislosti je nutné zdůraznit, že v britském politickém systému výsledky referenda pro vládu závazná nejsou, nicméně politici je dosud vždy respektovali.

Veřejná diskuse o ústavněprávním uspořádání Skotska ukázala velkou odlišnost názorů, jakým směrem by se Skotsko mělo vydat. Nejvíce podporovanými alternativami byly prohloubení devoluce a nezávislost, zatímco federalizace a *status quo* přilákaly jen minimální pozornost. Debata také naznačila, že lidé si nejsou zcela jisti, jaké pravomoci by měly být Skotsku postoupeny, a tak požadovali jejich větší specifikaci. Do určité míry bylo to samé požadováno v případě nezávislosti. Ve vztahu k ústavním možnostem byly velmi detailně diskutovány otázky týkající se ekonomické situace a referenda.

---

⁷⁴⁸ „Referendum and Voting Rights“, Official Site of the Scottish Government. Scotland's Future: A National Conversation, <http://www.scotland.gov.uk/Topics/a-national-conversation/Tell-us/commentIssue/A-Referendum>.

4.2.2.2 Odpověď skotské vlády

Národní debata o budoucnosti Skotska potvrdila různorodost názorů a pohledů na to, jaká ústavní možnost by měla být zvolena, aby byl zajištěn udržitelný růst země. Skotská vláda dokázala, že se do debaty zapojilo několik tisíc lidí žijících ve Skotsku a značný počet těch, kteří žili v jiných částech Spojeného království a v zahraničí, stejně jako zástupci občanské společnosti a obchodních organizací. Byla méně úspěšná v přímém začlenění opozičních stran, ale na druhé straně svou aktivitou podnítila ustavení Calmanovy komise, v jejímž rámci byly jejich názory prezentovány.

Vláda SNP se snažila většinu návrhů, které byly skotskou veřejností předneseny, reflektovat v několika prohlášeních a dokumentech. Na počátku září 2009 potvrdila, že referendum o nezávislosti by se mělo uskutečnit 30. listopadu 2010, a zároveň uvedla, že návrh zákona o referendu bude skotskému parlamentu předložen v roce 2010. Na rozdíl od předchozích prohlášení ale připustila, že by se mohlo uskutečnit referendum zahrnující více otázek a že je „otevřena možností“, že návrhy Calmanovy komise v oblasti fiskálních pravomocí budou jednou z možných variant.⁷⁴⁹

Otázka, kolik variant by mělo případné referendum mít, byla naznačena SNP v Bílé knize *Vaše Skotsko, Váš hlas (Your Scotland, Your Voice)*, publikované na konci listopadu 2009 jako oficiální uzavření národní debaty. Skotská vláda vymezila čtyři alternativy budoucího směřování Skotska: *status quo*, implementace doporučení Calmanovy komise, plná devoluce (*full devolution*) a nezávislost. SNP ale zdůraznila, že ne všechny předložené možnosti by měly být v referendu zahrnuty. Přestože nebyla proti začlenění fiskálních kompetencí navrhovaných Calmanovou komisí, nepodporovala zahrnutí Calmanových doporučení jako takových. Důvodem byla především skutečnost, že politické strany, jež iniciovaly její ustavení, explicitně doporučení komise nepodpořily. SNP také argumentovala, že již přijala kroky k implementaci vybraných doporučení a bylo by tak podle ní pro skotské voliče matoucí, co již bylo uvedeno do praxe a co nikoli. Z tohoto důvodu skotská vláda navrhla, že nejvhodnější variantou by mohla být plná devoluce – alternativa nabízející rozšíření pravomocí skotských autonomních institucí. Navzdory faktu, že SNP vyjádřila svoji ochotu zabývat se referendem majícím více otázek, zcela jasně dala najevo, že

---

⁷⁴⁹ Scottish Government, “Referendum Bill”, *Scottish Government News Release*, 3 September 2009, 7. 12. 2009, <http://www.scotland.gov.uk/About/programme-for-government/2009-10/summary-of-bills/referendum-bill>.

návrh na tento typ referenda musí být přednesen jinými politickými stranami ve skotském parlamentu během jednání o návrhu zákona o referendu a deklarovala, že její preferovanou volbou je mít referendum pouze o jedné otázce.⁷⁵⁰

Vláda tak do určité míry reflektovala názory, které se objevily během národní debaty a kterými lidé vyjádřili svou preferenci mít v referendu více než jednu otázku. Konečné rozhodnutí ale ponechala na ostatních stranách a vyvarovala se poskytnout více informací o navrhovaném zákonu o referendu. Na druhé straně naznačila, že referendum bude organizováno obdobným způsobem jako referendum v roce 1979, a potvrdila podmínku pro účast v referendu trvalým bydlištěm ve Skotsku.⁷⁵¹

K tomuto prohlášení se vláda rozhodla i přesto, že na jaře 2009 všechny opoziční strany, včetně strany Zelených, jasně deklarovaly své negativní stanovisko k uskutečnění referenda. SNP na svém rozhodnutí dále se touto otázkou zabývat trvala nejenom s ohledem na svůj předvolební slib, ale také na průzkumy veřejného mínění, které ukazovaly, že většina voličů všech tří unionistických stran je myšlenice referenda nakloněna.⁷⁵² Otázka dalších konkrétních kroků v případě referenda zůstávala i nadále otevřená. Nabízely se dva scénáře vývoje. První, strany budou trvat na svém předchozím prohlášení a odmítnou o referendu debatovat, čímž bude celý návrh zákona zamítnut. Druhý, využijí příležitosti, kterou jim SNP nabídla, a podpoří možnost referenda s více otázkami, aby tak demonstrovaly, že většina obyvatel Skotska si nepřejde jeho nezávislost. Vláda se ale nakonec rozhodla ke zcela jinému postupu.

Dříve, než bude pozornost věnována vládní strategii ohledně referenda, je důležité na tomto místě blíže specifikovat možnost plné devoluce, kterou nově skotská vláda nabídla a která jde dále než návrhy Calmanovy komise. Důvodů, proč se strana rozhodla tuto možnost skotské veřejnosti nabídnout, je několik. Politoložka Eve Hepburn nabízí tři: (a) snaha získat hlasy voličů liberálních demokratů či konzervativců pro referendum o nezávislosti, aby zajistila schválení odpovídající legislativy ve skotském parlamentu; (b) reakce na veřejné mínění, které většinově podporovalo prohloubení devoluce než nezávislost; (c) tato možnost reprezentuje 'mírnější' formu nezávislosti uznávající rozsáhlou vzájemnou provázanost mezi Skotskem, zbytkem

---

⁷⁵⁰ Scottish Government, *A National Conversation – Your Scotland, Your Choice* (Edinburgh: Scottish Government, November 2009), 136–38, 7. 12. 2009,
<http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/293639/0090721.pdf>.

⁷⁵¹ *Ibid.*, 139.

⁷⁵² Mackay, „The SNP and the Scottish Parliament: The Start of a New Sang?“, 90; Angus Macleod, „Opposition parties warn Salmond to dump Referendum Bill“, *The Times*, 4 March 2009, 12.10. 2009,
<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/scotland/article5847842.ece>.

Spojeného království a Evropou.⁷⁵³ S uvedenými možnostmi je možné souhlasit, i když, jak je uvedeno níže, otázka vzájemné provázanosti neplatila pouze pro plnou devoluci, nýbrž byla postulována také v rámci možnosti vztahující se k nezávislosti. Dále lze rovněž doplnit, že variantou plné devoluce se chtěla SNP lépe vymezit vůči doporučením Calmanovy komise a nabídnout tak skotské veřejnosti a svým politickým oponentům alternativní řešení. Jednalo se o postup zcela v rámci gradualistické linie strany, který byl v podstatě zmiňován již v sedmdesátých letech v kontextu hledání postoje strany vůči vládním návrhům týkající se devoluce.

Zároveň s přiblížením varianty plné devoluce nemůže být opomínuta ani otázka nezávislosti, neboť SNP na rozdíl od předchozí Bílé knihy z roku 2007 tuto možnost analyzovala mnohem podrobněji a dokonce některé své návrhy modifikovala. Je rovněž důležité ukázat základní rozdíly mezi těmito dvěma možnostmi, neboť v některých oblastech, jakou představuje např. doprava, je rozdíl nulový.

Plná devoluce

Plná devoluce znamená, že centrální vláda by měla Skotsku postoupit maximální rozsah kompetencí. V ekonomické oblasti SNP zdůraznila nutnost přenesení takových pravomocí, které by zajistily odpovědnost skotských autonomních institucí v oblasti vybírání všech daní ve Skotsku včetně daňového režimu, jenž je spojen s ropou v Severním moři. Dále by mělo Skotsko platit určitou sumu peněz britské vládě za veřejné služby, kterou jsou zajišťovány a financovány centrálně. To se týká zejména obrany a zahraničních věcí. Konkrétní podoba skotského příspěvku by ale měla být podle SNP vyřešena během jednání s Londýnem. V rámci plné devoluce by Skotsko mělo získat právo rozhodovat o pracovním a soutěžním právu, regulaci společností, či otázkách týkajících se zdraví a bezpečnosti. Na druhé straně SNP uznala omezení navrhovaných opatření, neboť hlavní nástroje makroekonomické politiky by zůstaly v rukou centrální vlády.⁷⁵⁴ Návrhy SNP ukazují, že Barnettův vzorec a jednorázová subvence by byly v případě přijetí plné devoluce opuštěny. Vládou předložené schéma ale vyžaduje ještě hlubší specifikaci mechanismu fungování, aby se zabránilo

---

⁷⁵³ Eve Hepburn, „Degrees of Independence: SNP Thinking in an International Context“ in Gerry Hassan, ed., *The Modern SNP*, 198.

⁷⁵⁴ Scottish Government, *A National Conversation – Your Scotland, Your Choice*, 16–18, 29, 42–43, 88.

případným negativním dopadům jak na Spojené království jako celek, tak Skotsko samotné.

Pokud jde o konkrétní oblasti, které měly být Skotsku postoupeny, SNP argumentovala, že zcela autonomně by Skotsko mělo rozhodovat o regulaci a bezpečnosti silniční, železniční, námořní a letecké dopravy, a vysílání. Skotsko mělo být odpovědné za všechny procedury vztahující se k autonomním institucím (např. volební systém do skotského parlamentu), a mělo by mít vlastní státní správu. V oblasti národní bezpečnosti a obrany požadovala, aby Skotsku byly postoupeny pravomoci týkající se mimořádných událostí. Zároveň ale zdůraznila nutnost zachování vzájemné spolupráce mezi vládami.⁷⁵⁵

SNP také reflektovala změny, ke kterým na britské úrovni došlo. Zejména se jednalo o oblast soudnictví. V říjnu 2009 začal fungovat Nejvyšší soud Spojeného království (*Supreme Court of the UK*), jenž je zpravomocněn rozhodovat ve všech odvoláních v občanskoprávních sporech ve Skotsku. Je oprávněn tak činit i ve věcech trestního charakteru, ale pouze za podmínky, že předmětem sporu je porušování lidských práv. SNP vyjádřila obavy, zda nejvyšší soud bude dostatečně chránit rozdílnost skotského právního systému. Z tohoto důvodu předložila v kontextu plné devoluce návrh, aby v rámci nejvyššího soudu byla zřízena speciální skotská komora, kterou by tvořila většina soudců specializujících se na skotské právo. Současně by jako součást soudního systému Skotska měla být vytvořena skotská soudní služba (*Scottish tribunal service*).⁷⁵⁶

Nezávislost

SNP v modifikované variantě skotské nezávislosti reflektovala kritické názory, že by se měla více zaměřit na řešení ekonomické krize. Vláda této výtky využila k zopakování argumentu, že s nezávislostí by mohla přijmout takový přístup a nástroje, které by nejlépe odpovídaly skotským potřebám. Jedině tak by byla schopna lépe reagovat na ekonomické problémy, podporovat konkurenceschopnost země v dlouhodobém horizontu a stát se atraktivním místem pro podnikatele. Za účelem přitáhnout soukromý kapitál do země navrhla zřízení skotské burzy. Na druhé straně SNP připustila, že suverenita nezávislého Skotska by byla omezena dodržováním mezinárodních i evropských pravidel. Právě s ohledem na ekonomické problémy

⁷⁵⁵ Ibid., 54, 82–84, 86–88, 117, 129, 131–32.

⁷⁵⁶ Ibid., 102–03.

zopakovala svůj návrh na vytvoření nezávislého fondu (*Sovereign Wealth Fund*), který by spravoval příjmy plynoucí z ropy a zemního plynu a „sloužil by jako efektivní mechanismus pro chránění ekonomiky v době hospodářské nestability a pro investice zajišťující její dlouhodobou udržitelnost“.⁷⁵⁷ SNP již několik desetiletí argumentuje, že příjmy z ropy pomohou zajistit ekonomickou prosperitu Skotska. Přestože se často hovoří o tom, že zásoby pomalu docházejí, a i v samotné debatě se tento názor objevil, Skotsko díky novým technologiím může využít nových nalezišť v okolí západních Shetland a Western Isles. Pokud by byly příjmy z ropy přiděleny Skotsku, pomohly by snížit deficit skotského rozpočtu. V této argumentaci není SNP osamocená, neboť i liberální demokraté tuto hypotézu formulovali v rámci své zprávy o federálním uspořádání Spojeného království, kterou vypracovala tzv. Steelova komise v roce 2006.⁷⁵⁸ Avšak do jaké míry by příjmy z ropy skutečně ovlivnily rozpočet, závisí také na metodě výpočtu. Vezme-li se v úvahu podíl příjmů z ropy na jednoho obyvatele, snížení skotského deficitu by bylo menší, než pokud by se použil geografický podíl příjmů z ropy.⁷⁵⁹

Vláda uznala, že průměrný roční růst HDP se v letech 1977 – 2007 pohyboval kolem 2% a byl nižší, než jaký měla britská ekonomika jako celek (2,4%). Také dobře poukázala na fakt, že ekonomická situace nezávislého Skotska by se odvíjela od politiky přijaté vládou, která by byla u moci, a byla by také ovlivněna evropskou a světovou hospodářskou situací.⁷⁶⁰

SNP rovněž v dokumentu akcentovala vzájemnou provázanost vztahů mezi nezávislým Skotskem a zbytkem Spojeného království, které neměly s vytvořením nezávislého státu zaniknout. Spolupráce měla být založena na „silném partnerství v oblastech společného zájmu“, který by byl prosazován zejména v rámci Evropské unie. Za tímto účelem SNP navrhla vytvoření efektivního mechanismu mezivládní spolupráce, který by vycházel ze stávajícího fungování JCM a zachovával existující kooperaci v rámci britsko-irské rady. Také větší specifikace skotského občanství tuto provázanost potvrzuje. Občanství mělo být „založeno na inkluzivním modelu“ a ti, kteří

---

⁷⁵⁷ Ibid., 33.

⁷⁵⁸ Scottish Liberal Democrats, *The Steel Commission: Moving to Federalism – A New Settlement for Scotland* (Edinburgh: Scottish Liberal Democrats, 2006), 81–84, 13. 11. 2009, <http://www.scotlibdems.org.uk/files/steelcommission.pdf>.

⁷⁵⁹ Scottish Government, *Government Expenditure & Revenue Scotland 2007-2008* (Edinburgh: Scottish Government, June 2009), 13. 11. 2009, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/276248/0082927.pdf>.

⁷⁶⁰ Scottish Government, *A National Conversation – Your Scotland, Your Choice*, 23, 34.

mají určitá „pouta s ostatními částmi Spojeného království“, by mohli získat „sdílené či dvojí občanství“.⁷⁶¹

Pokud jde o soudní systém SNP zdůraznila, že bude předmětem dalšího zkoumání, zda by měl být vytvořen skotský nejvyšší soud (*Scottish Supreme Court*) podle existujícího soudu v Londýně, nebo zda bude zachován stávající systém. Ohledně členství nezávislého Skotska v mezinárodních institucích jako např. NATO skotská vláda bez bližšího vysvětlení změnila svou postoj. Ustoupila ze svého požadavku plného členství Skotska v této organizaci a vyslovila se ve prospěch spolupráce s touto organizací prostřednictvím programu Partnerství pro mír, čímž se vrátila ke své původní politice volnějších vztahů se Severoatlantickou aliancí. Celkově vzato, Skotsko by se mělo stát suverénním státem s královnou jako jeho hlavou a členem EU. Mimoto SNP opět zdůraznila, že po získání nezávislosti skotský parlament nebo lidé v referendu rozhodnou, zda chtějí kodifikovanou ústavu.⁷⁶²

4.2.2.3 Veřejné mínění – většina pro nezávislost?

S ohledem na závazek SNP uskutečnit o změně ústavního statusu Skotska referendum, je vhodné si přiblížit i průzkumy veřejného mínění, které nabízejí doplňující pohled na diskutovanou otázku.

Za nejlepší možnost je od roku 1997 označována varianta skotského parlamentu se silnými pravomocemi. Tu v době voleb do britského parlamentu podporovalo 42 % respondentů a po krátkém výkyvu směrem dolů i nahoru, se v roce 2002 k této variantě přihlásilo 44 % dotázaných (tabulka č. 5). Podporu prohlubování devoluce jako nejlepší možnosti potvrdil také průzkum veřejného mínění, který byl proveden agenturou Ipsos MORI Scotland na počátku roku 2006. V tomto průzkumu se 48 % respondentů se vyslovilo pro přenesení více pravomocí skotskému parlamentu.⁷⁶³ O tři roky později, v červnu 2009 průzkum ICM/BBC tento trend potvrdil, neboť 47 % dotázaných podpořilo hlubší devoluci, zejména v oblasti daní.⁷⁶⁴ Obdobné výsledky přinesl průzkum veřejného mínění uskutečněný agenturou Ipsos MORI Scotland ve druhé

---

⁷⁶¹ Ibid., 112, 114.

⁷⁶² Ibid., 103–4, 120, 130.

⁷⁶³ Stephen Herbert, *Attitudes to the Scottish Parliament and Devolution*, SPICe briefing 06/23 (Edinburgh: The Scottish Parliament, April 2006), 19, 23. 8. 2009, <http://www.scottish.parliament.uk/business/research/briefings-06/SB06-23.pdf>.

⁷⁶⁴ John Curtice, „Public Attitudes and Elections“, in *Scotland Devolution Monitoring Report September 2009*, ed. Paul Cairney, 18.

polovině listopadu 2009, tedy v době, kdy se očekávalo zveřejnění výsledků celoskotské diskuse o budoucnosti Skotska. 46 % respondentů vyjádřilo svůj souhlas s návrhem, aby skotské autonomní instituce získaly více pravomocí, zatímco 32 % bylo pro zachování *statu quo*.⁷⁶⁵

Podpora nezávislosti v EU byla od roku 1992, kdy se tato otázka stala předmětem průzkumu, do roku 2002 konstantní na úrovni 18 % s výjimkou doby, kdy se konalo referendum o vytvoření skotského parlamentu v září 1997 a kdy podpora nezávislosti dosáhla 28 % (tabulka č. 5). Nárůst podpory lze vysvětlit faktem, že skotští obyvatelé v euforii rozhodovat o skotské budoucnosti příliš nerozlišovali mezi skotským parlamentem se silnými kompetencemi včetně pravomocí v oblasti daní a nezávislostí. Významná změna nastala v listopadu 2006, kdy 52 % respondentů v průzkumu ICM vyjádřilo svůj souhlas s tím, aby se Skotsko stalo nezávislým státem.⁷⁶⁶ Bylo to v době, kdy SNP měla úspěch s kampaní zaměřující se na otázku příjmů z ropy a skotské nezávislosti, která předcházela volbám v květnu 2007. Od té doby ale podpora nezávislosti klesá. Průzkum ICM z června 2009 ukázal 28 % podporu této ústavní možnosti.⁷⁶⁷ Sestupná tendence pokračovala i v dalších měsících. V listopadu téhož roku se pro vznik nezávislého Skotska vyslovilo pouze 20 % dotázaných.⁷⁶⁸

Z uvedených průzkumů jednoznačně vyplývá, že skotská veřejnost dává přednost posílení pravomocí autonomních institucí a zachování jednoty Spojeného království. Naopak podpora skotské nezávislosti klesá. Tento trend nedokázala změnit ani národní debata, ani závěrečná vládní zpráva o jejích výsledcích. Tuto tezi potvrzuje i průzkum z prosince 2009, ve kterém byli voliči dotazováni právě na možnosti ústavněprávního směřování Skotska. Opět to bylo prohloubení devoluce, které získalo největší podporu: 22 % respondentů souhlasilo s návrhy Calmanovy komise, zatímco 17 % s návrhem SNP na plnou devoluci. Naopak pro nezávislost se vyslovilo 25 % Skotů a pro *status quo* 36 %.⁷⁶⁹

---

⁷⁶⁵ Ipsos MORI Scotland, *Talk of independence is doing SNP few favours*, 29 November 2009, 15. 12. 2010, <http://www.ipsos-mori.com/researchpublications/researcharchive/poll.aspx?oItemId=2523>.

⁷⁶⁶ Sunday Telegraph Independence Poll Scottish Data, ICM Reserch, November 2006, http://www.icmresearch.co.uk/pdfs/2006_november_sunday_telegraph_independence_poll_scottish_data.pdf.

⁷⁶⁷ John Curtice, „Public Attitudes and Elections“, 18.

⁷⁶⁸ Ipsos MORI Scotland, *Talk of independence is doing SNP few favours*.

⁷⁶⁹ Angus Reid Public Opinion, *Referendum on Independence Supported by Majority in Scotland*, 14 December 2009, <http://www.angus-reid.com/polls/40151/referendum-on-independence-supported-by-majority-in-scotland/>.

Důležitou součástí národní debaty bylo také referendum. Přestože v této otázce panovaly velké názorové rozdíly na způsob a podmínky jeho organizace, většina souhlasila s jeho uskutečněním. Tento názor podpořily rovněž průzkumy veřejného mínění. Zatímco zmiňovaný listopadový průzkum Ipsos MORI Scotland ukázal 75 % podporu konání referenda, přičemž 20 % se vyslovilo pro jeho uspořádání „co nejdříve“, podle prosincového průzkumu referendum schvalovalo 62 % Skotů.⁷⁷⁰ Tato zjištění podpořila argumentaci SNP, že referendum má mezi obyvateli Skotska podporu.

Méně kladné stanovisko ale Skotové zastávali k samotné otázce, která měla být formulována podle návrhu vlády uvedeném jak v Bílé knize z roku 2007, tak i v závěrečné zprávě. V srpnu 2007, kdy byla zahájena debata, polovina Skotů se k otázce vyslovila negativně. Největší podpory dosáhla na jaře 2008, kdy 41 % dotázaných souhlasilo s návrhem, aby skotská vláda zahájila jednání o nezávislosti s vládou britskou, zatímco 40 % bylo proti. Od té doby podpora opět klesá. Nejnižší byla zaznamenána v období od listopadu 2009 do dubna 2010, kdy se pohybovala v rozmezí 28 % – 29 %, aby se opět v říjnu 2010 dostala na úroveň srpna 2007 (tabulka č. 6).

Průzkumy veřejného mínění tak potvrzují zjištění výzkumníků zaměřujících se na dynamiku referend, že „existuje tendence, že voliči v referendu hlasují konzervativním způsobem“.⁷⁷¹ Tento konzervativní přístup k hlasování může být dále posílen nepříznivou ekonomickou situací. Dva nezávislé průzkumy z listopadu 2009 to jasně ukazují. V průzkumu YouGov 63 % dotázaných uvedlo, že primárním cílem skotské vlády by měl být boj s nezaměstnaností, k jejímuž zvýšení v důsledku ekonomické krize došlo. Podle Ipsos MORI toto stanovisko sdílí 43 % respondentů.⁷⁷² Je zřejmé, že ekonomická nestabilita snižuje ochotu obyvatel hlasovat ve prospěch radikální změny, kterou vytvoření nezávislého státu beze sporu je a jejíž výsledek a dopady jsou v podstatě nejisté.

---

⁷⁷⁰ Ipsos MORI Scotland, *Talk of independence is doing SNP few favours*; Angus Reid Public Opinion, *Referendum on Independence Supported by Majority in Scotland*.

⁷⁷¹ Citováno in Stéphane Dion, „Why is Secession Difficult in Well-Established Democracies? Lessons from Quebec“, *British Journal of Political Science* 26, č. 2 (April 1996): 272.

⁷⁷² Ipsos MORI Scotland, *Talk of independence is doing SNP few favours*; YouGov, YouGov/ Scottish Telegraph Survey Results, 24 November 2009, <http://today.yougov.co.uk/sites/today.yougov.co.uk/files/YG-Archives-pol-sTel-pollIssues-091124.pdf>.

4.2.2.4 Otázka referenda a více pravomocí pro Skotsko

Po ukončení národní debaty nebylo příliš zřejmé, jakým způsobem bude vláda řešit otázku referenda. Nakonec se rozhodla žádný návrh zákona o referendu parlamentu nepředkládat, nýbrž o něm opět vést konzultační proces. Ten byl zahájen na počátku února 2010 publikováním dokumentu, který obsahoval nejen otázky k veřejné diskusi, ale také samotný návrh zákona. V kontextu předchozích vyjádření je možné považovat návrh vlády za kompromisní, neboť ke konzultaci předložila tři možné varianty otázek vycházející z výsledků celoskotské diskuse. První se týkala plné devoluce, druhá návrhů prezentovaných Calmanovou komisí a třetí nezávislosti. V případě nezávislosti došlo také k reformulaci otázky, která se již netýkala zahájení jednání o tomto kroku, nýbrž toho, zda by mělo Skotsko získat takové pravomoci, kterému by mu „umožnily stát se nezávislým státem“.⁷⁷³ Hlasovat se mělo většinou volbou na základě dvou hlasovacích lístků obsahující každý jednu otázku, což byl způsob použitý v referendu 1997. Skotská veřejnost měla tedy rozhodnout, zda první hlasovací lístek bude obsahovat variantu plné nezávislosti, nebo návrhy Calmanovy komise. Zároveň ale vláda zmínila i druhou metodu, kterou při vypracování zvažovala. Jednalo se o využití alternativního hlasování v případě, že by byl použit jeden hlasovací lístek se třemi otázkami. Ohledně podmínky týkající se práva v referendu volit své stanovisko vláda nezměnila. Dále v souladu se svou snahou snížit věk pro výkon aktivního volebního práva na šestnáct let vláda navrhla, aby tato věková hranice byla použita i v plánovaném referendu. Na samotný průběh referenda měla dohlížet speciální komise za tímto účelem zřízená.⁷⁷⁴

Lze si položit otázku, co vládu k takovému rozhodnutí a kompromisnímu návrhu vedlo. Co se týče samotného návrhu, vláda se snažila reflektovat názor skotské veřejnosti, že si přeje změnu, ale liší se v míře této změny. Na druhé straně, pokud chtěla skutečně zachovat pluralitu názorů, součástí konzultace se měla stát i možnost *statu quo*, neboť průzkumy veřejného mínění ukázaly, že třetina obyvatel by ráda zachovala stávající nastavení devolučního uspořádání. Jednalo by se navíc o variantu, již SNP prosazovala v době formování a fungování skotského ústavodárského

---

⁷⁷³ Scottish Government, *Scotland's Future: Draft Referendum (Scotland) Bill Consultation Paper* (Edinburgh: Scottish Government, 2010), 11–14, 13. 10. 2010, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/303348/0095138.pdf>.

⁷⁷⁴ *Ibid.*, 15–31.

shromáždění. Pokud jde o postup, který vláda zvolila, jedná se o strategické rozhodnutí vycházející z kalkulace prvního ministra. Salmond předpokládal, že všeobecné volby do britského parlamentu v květnu 2010 nepřinesou většinovou vládu a vítězná strana bude muset hledat podporu u menších stran. Dále byl s ohledem na podporu SNP mezi skotským obyvatelstvem již od dubna 2008 přesvědčen o tom, že strana může v těchto volbách získat dvacet mandátů, což by jí umožnilo hrát důležitou roli v povolebních jednáních a získat ústupky ve prospěch svých návrhů.⁷⁷⁵ I když Alex Salmond správně předpokládal, že žádná strana nezíská většinu, jeho strategie úspěšná nebyla. Nejenom proto, že došlo k vytvoření koaliční vlády konzervativců a liberálních demokratů, ale také z důvodu nesplnění stanoveného cíle v počtu mandátů. Přestože SNP v těchto volbách svou podporu procentuálně navýšila, obdržela stejný počet křesel jako v minulých volbách (tabulka č. 1).

Taktika s britskými volbami tedy nevyšla. V červnu 2010 vláda zveřejnila většinu příspěvků z konzultačního procesu, do kterého se zapojili dle zveřejněných údajů zejména jednotlivci, méně již organizace. Výsledky konzultace potvrdily průzkumy veřejného mínění v otázce, že většina obyvatel si přeje konání referenda. Rozdíl lze spatřit naopak v tom, že většina účastníků se vyjádřila ve prospěch plné devoluce jakožto možnosti uvedené na prvním hlasovacího lístku, zatímco Calmanovy návrhy získaly mnohem menší podporu. Obdobně velkou podporu získala varianta dvou hlasovacích lístků se dvěma otázkami. Objevily se ale i názory, že by bylo vhodnější mít pouze jeden hlasovací lístek se třemi, případně čtyřmi (zahrnující *status quo*), možnostmi. Kolem pětiny dotázaných podpořilo snížení věkové hranice pro hlasování.⁷⁷⁶

Navzdory výsledkům konzultace SNP slibované referendum na den sv. Ondřeje neuskutečnila. Na počátku září 2010 v kontextu zveřejnění svého legislativního plánu na další rok, který návrh zákona o referendu neobsahoval,⁷⁷⁷ představitelé skotské vlády prohlásili, že se rozhodli ustoupit od svého plánu. Argumentovali tím, že návrh zákona o referendu nemá ve skotském parlamentu dostatečnou podporu a že není také jisté, zda formulací otázek nepřekračuje legislativní pravomoci parlamentu. Naznačili rovněž, že

---

⁷⁷⁵ SNP, *Annual Review 2007/08*, 12; SNP, „Scotland in process of independence“, *SNP Press Release*, 15 October 2010, 13. 12. 2011, <http://www.snp.org/node/15749>.

⁷⁷⁶ Scottish Government, *Responses to consultation paper „Scotland’s Future: Draft Referendum (Scotland) Bill Consultation Paper* (Edinburgh: Scottish Government, June 2010), 13. 10. 2010, <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2010/05/24131023/0>.

⁷⁷⁷ Scottish Government, *Delivering for Scotland. The Government’s Programme for Scotland 2010-2011* (Edinburgh: Scottish Government, September 2010), 6–9, 13. 10. 2010, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/324109/0104294.pdf>.

tuto otázku chtějí řešit v rámci voleb do skotského parlamentu v květnu 2011. Tímto postojem si vysloužili velkou kritiku od opozičních stran zejména s ohledem na finanční prostředky vynaložené na konzultační proces.⁷⁷⁸ Je zřejmé, že tato argumentace nepůsobila příliš přesvědčivě zejména s ohledem na postoje opozičních stran na jaře 2009, kdy se zcela jednoznačně vyslovily proti přijetí návrhu zákona. Lze zcela souhlasit s názorem politického komentátora Briana Taylora, že se opět jednalo o „změnu taktiky“ SNP. Salmond se podle Taylora rozhodl „apelovat přímo na voliče“ a ve volbách získat „nový mandát pro SNP“.⁷⁷⁹ Tato taktika mu rovněž umožnila ponechat otázku skotské nezávislosti stále v centru pozornosti i s ohledem na ekonomickou situaci země. Taylor také dobře poukazuje na Salmondovu „dvojí strategii“ během výkonu vládního mandátu: „v rámci devoluce vládnout rozumně, a tam, kde je to možné i konsenzuálně, a současně působit na voliče“, že nezávislost by přinesla lepší výsledky.⁷⁸⁰

Rozhodnutí skotské vlády přišlo v době, kdy britská vláda připravovala změnu pravomocí skotských autonomních institucí. David Cameron tak dodržel slib, který veřejně přednesl v prosinci 2009, že pokud se stane premiérem, bude se zabývat doporučeními Calmanovy komise.⁷⁸¹ Tento závazek se objevil i ve volebním programu strany a posléze také v koaliční smlouvě.⁷⁸² Aktivita britské vlády do určité míry znehodnotila konzultační proces ohledně referenda, i přesto, že jeho výsledky daly jednoznačnou podporu plné nezávislosti před doporučeními Calmanovy komise. V době jejich zveřejnění nebylo totiž jasné, do jaké míry bude britská vláda respektovat ona doporučení, nebo zda přijde s novými návrhy. Z tohoto pohledu je možné označit rozhodnutí skotské vlády vzdát se konání referenda za vhodnější. Na druhé straně se nedalo očekávat, že by britská vláda přiznala Skotsku autonomii na úrovni plné devoluce.

---

⁷⁷⁸ Paul Hutcheon, „Salmond shelves plans for referendum on UK break-up“, *Herald Scotland*, 5 September 2010, 13. 10. 2010, <http://www.heraldsotland.com/news/politics/salmond-shelves-plans-for-referendum-on-uk-break-up-1.1052924>; „Scottish independence plan 'an election issue““, *BBC News Scotland*, 6 September 2010, 13. 10. 2010, <http://www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-11196967>.

⁷⁷⁹ Brian Taylor, „Tactical switch“, *BBC News*, 6 September 2010, 13. 10. 2010, http://www.bbc.co.uk/blogs/thereporters/briantaylor/2010/09/tactical_switch.html.

⁷⁸⁰ Ibid.

⁷⁸¹ Magnus Linklater, „We will use Calman to strengthen Union“, *The Times*, 18 December 2009, 15. 12. 2009, <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/scotland/article6961216.ece>.

⁷⁸² Conservative Party, *Invitation to Join the Government of Britain. The Conservative Manifesto 2010*, 83–84, 5. 1. 2011, http://media.conservatives.s3.amazonaws.com/manifesto/cpmanifesto2010_lowres.pdf; HM Government, *Coalition: our programme for government* (London: Cabinet Office, May 2010), 28, 5. 1. 2011, http://www.cabinetoffice.gov.uk/sites/default/files/resources/coalition_programme_for_government.pdf.

Vláda Davida Camerona návrh zákona o Skotsku, který pozměňuje znění zákona o Skotsku z roku 1998, předložila Dolní komoře britského parlamentu 30. listopadu 2010, tedy v den, kdy se původně mělo konat referendum o ústavní budoucnosti Skotska. O jeho schválení ale nebude rozhodovat pouze Westminster, ale v rámci Sewelovy úmluvy také skotský parlament, který za tímto účelem vytvořil speciální výbor. Protože proces schvalování nebyl ještě v době psaní práce dokončen, je pozornost věnována zásadním změnám, které návrh přináší, a reakci skotské vlády. Zároveň s návrhem zákona zveřejnila britská vláda dokument *Posílení budoucnosti Skotska (Strengthening Scotland's Future)*, ve kterém představila své návrhy prohloubení skotské autonomie. Z větší části se zabývala jednotlivými doporučeními Calmanovy komise a jejich způsobu implementace, ale věnovala se i otázkám, ke kterým se komise nevyjadřovala. Příkladem může být přezkoumání role *Lorda Advocate* ve skotském soudním systému, které započalo v září 2010 a které nebylo do vládního návrhu implementováno, neboť proces v době jeho předložení nebyl ještě dokončen.⁷⁸³ Na druhé straně vláda do návrhu zákona neimplementovala všechna doporučení komise. Týkalo se to např. označování potravin či problematiky zdraví zvířat.⁷⁸⁴

V oblasti fiskální autonomie se britská vláda rozhodla uvést do praxe několik doporučení Calmanovy komise. První se týká daně z příjmu. Všechny sazby daně z příjmu budou ve Skotsku sníženy o deset pencí ve srovnání s ostatními částmi Spojeného království. V kontextu tohoto opatření získal skotský parlament pravomoc rozhodovat o tzv. skotské sazbě daně daně z příjmů, o kterou se změní snížená sazba daně z příjmu. Dále by mělo platit pravidlo, že tato sazba bude shodná pro všechny typy daní z příjmů s dobou platnosti na jeden daňový rok. Tato pravomoc by měla nahradit dosavadní kompetenci skotského parlamentu měnit základní sazbu daně z příjmu. Zároveň by mělo dojít k odpovídajícímu snížení jednorázové subvence.⁷⁸⁵

Skotsku by měly být také postoupeny daň z prodeje a převodu pozemků a majetku a daň z odpadů (*Landfill Tax*), všechny ostatní daně navrhované komisí zůstanou v rukou centrální vlády. Na druhé straně implementovala vláda doporučení,

---

⁷⁸³ HM Government, *Strengthening Scotland's Future* (London: The Stationary Office, November 2010), 69–70, 1. 12. 2010,

http://www.scotlandoffice.gov.uk/scotlandoffice/files/Scotland_Bill_Command_Paper.pdf.

⁷⁸⁴ *Ibid.*, 59–62.

⁷⁸⁵ HM Government, *Strengthening Scotland's Future*, 26–30; Chapter 2, *Scotland Bill*, Bill 115, 30 November 2010, 15. 12. 2010,

<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmbills/115/11115.i-iii.html>.

kterým se skotskému parlamentu postupuje pravomoc schvalovat nové daně. Podmínkou pro výkon této pravomoci je ale souhlas Westminsteru.⁷⁸⁶ Fiskální autonomie Skotska je prohloubena rovněž rozšířením kompetence skotských ministrů půjčovat si finanční prostředky.⁷⁸⁷

Mezi další pravomoci, které by Skotsko mělo získat, patří např. řízení voleb, regulace vlastnictví a používání vzduchovek, stanovení limitů povoleného množství alkoholu za volantem a omezení maximální rychlosti na silnicích. Také doplnila pravomoc skotských ministrů schvalovat na základě návrhu britské vlády člena BBC Trustu za Skotsko. Zároveň vláda do návrhu zákona včlenila i změnu názvu skotské exekutivy na skotskou vládu.⁷⁸⁸

Na druhé straně britská vláda přistoupila i k opačnému kroku a rozhodla se několik oblastí vrátit zpět do kompetence centrálních orgánů. Jedná se o otázky týkající se Antarktidy, platební neschopnosti, či zdravotnických profesí.⁷⁸⁹

Z výše uvedeného vyplývá, že Cameronova vláda navrhla významné změny v devolučním uspořádání ve Skotsku. Svým přístupem se ani příliš nelišila od návrhů, jež měla v úmyslu prosadit předchozí vláda Gordona Browna. Ve srovnání s prioritami, které v rámci plné devoluce prosazuje SNP, a také kritikou, které podrobila návrhy Calmanovy komise zejména ve fiskální oblasti, se dalo očekávat, že odpověď skotské vlády na předložený návrh bude spíše kritická. To se také potvrdilo. I když vláda „přivítala“ rozšíření pravomocí skotských autonomních institucí na jedné straně, na straně druhé označila míru prohloubení skotské devoluce za nedostatečnou. Zopakovala zejména svou kritiku navrhovaných fiskálních pravomocí. Podle Salmonda je totiž úplná fiskální autonomie pro Skotsko důležitá za účelem oživení skotské ekonomiky, „investic do veřejných služeb a podpory dlouhodobého udržitelného růstu“.⁷⁹⁰

Skotská vláda nesouhlasí s předloženým nastavením skotské sazby daně z příjmu, neboť podle jejích propočtů dojde při použití tohoto mechanismu ke snížení finančních prostředků, kterými bude moci Skotsko v rámci devolučního uspořádání disponovat. Zároveň požaduje, aby došlo k přenesení dalších daní, které navrhovala Calmanova komise. Navrhuje také zvýšení pravomocí skotských ministrů v oblasti

---

⁷⁸⁶ HM Government, *Strengthening Scotland's Future*, 30–33; Chapter 3, Chapter 4, Schedule 3, Schedule 4, *Scotland Bill*.

⁷⁸⁷ HM Government, *Strengthening Scotland's Future*, 37–40; Clause 32, *Scotland Bill*.

⁷⁸⁸ HM Government, *Strengthening Scotland's Future*, 51–54, 58–59, 67; Clauses 1, 11, 15, 17, 20–22, *Scotland Bill*.

⁷⁸⁹ HM Government, *Strengthening Scotland's Future*, 55–58, 68; Clauses 12–14, *Scotland Bill*.

⁷⁹⁰ Scottish Government, „Scotland Bill published at Westminster“, *News Release*, 30 November 2010, 15. 12. 2010, <http://www.scotland.gov.uk/News/Releases/2010/11/30124218>.

půjčovat si finanční prostředky, neboť i přes jejich rozšíření oproti původnímu nastavení jejich úroveň považuje SNP za nevyhovující. Obdobně kritický postoj zastává k pravomocím, které byly zcela vypuštěny z vládního návrhu, a také nesouhlasí s navrácením vybraných kompetencí zpět do Londýna (vyjma Antarktidy). Dílčí změny požaduje i v těch oblastech, na kterých se shodla s Calmanovou komisí krátce po zveřejnění jejich doporučení a iniciovala, byť neúspěšně, jejich implementaci ve skotském parlamentu.⁷⁹¹

Z výše uvedeného vyplývá, že skotská vláda bude v rámci projednávání návrhu zákona usilovat o změny. Bude zajímavé sledovat výsledky této snahy, neboť pokud ostatní politické strany ve skotském parlamentu budou s návrhy souhlasit, SNP nemá dostatečnou parlamentní sílu jim ve schválení zabránit. V celkovém kontextu řešení otázky nezávislosti a prohlubování devoluce je možné konstatovat, že k těmto změnám by s velkou pravděpodobností nedošlo, nebýt diskuse o budoucím ústavněprávním uspořádání Skotska. Na druhé straně svou roli sehrála i skutečnost, že David Cameron se snaží o to, aby jeho vláda nebyla ve Skotsku považována za nelegitimní, jako tomu bylo především za vlády Margaret Thatcherové, neboť ve všeobecných volbách konzervativci ve Skotsku již potřetí v řadě získali pouze jediný mandát (tabulka č. 1). Nelze ale opominout ani účast liberálních demokratů ve vládě, kteří dlouhodobě decentralizaci Spojeného království podporují a stejně jako konzervativci se ve svém volebním programu zavázali doporučení Calmanovy komise realizovat v praxi.⁷⁹²

Co se týče fungování strany během výkonávání jejího vládního mandátu, došlo k několika změnám, které reflektovaly nové postavení SNP na regionální a místní úrovni politického rozhodování. V souvislosti s vítězstvím strany v místních volbách v květnu 2007 se SNP na podzim téhož roku rozhodla posílit zastoupení místní správy v centrální organizaci. Zřídila proto nový post výkonného místopředsedy strany pro místní správu (*Local Government Convener*), jehož úkolem je zabývat se všemi záležitostmi, které se místní správy týkají, a přezkoumávat činnost radních i ANC.⁷⁹³ Na tento krok SNP navázala v roce 2009, kdy rozšířila počet výkonných místopředsedů

---

⁷⁹¹ Scottish Government, *Legislative Consent Memorandum: Scotland Bill*, LCM (S3) 30.1, 1 December 2010, 5–34, 15. 12. 2010, <http://www.scottish.parliament.uk/business/legconmem/LCM-2010-2011/ScotlandBillLCM.pdf>.

⁷⁹² Liberal Democrats, *Liberal Democrat Manifesto 2010. Change that works for you. Building a fairer Britain*, 92, 5. 1. 2011, http://www.libdems.org.uk/our_manifesto.aspx.

⁷⁹³ SNP, *Scottish National Party 74th Annual National Conference Agenda, Reports & Financial Statements* (Edinburgh: Scottish National Party, 2008), 30.

vytvořením funkce výkonného místopředsedy pro politické vzdělávání (*Political Education Convener*).⁷⁹⁴ Strana tímto krokem reagovala na vzrůstající počet členů (viz dále), jejichž jednotný postoj v prosazování cílů a politického programu strany chtěla tímto zajistit. Zřízení tohoto postu proběhlo v rámci širší reformy chodu strany, kterou Salmond navázal na rozsáhlou transformaci vnitřního fungování SNP svého předchůdce Johna Swinneyho.

Vznikem dvou nových funkcí došlo v logice nastavení vnitřních mechanismů strany k rozšíření počtu členů dalších centrálních orgánů. Jedním z nich byl výkonný výbor, jehož počet členů byl navýšen také rozdělením společného mandátu dvou přidružených organizací sdružujících skotskou mládež a studenty. Současně byla zavedena minimální hranice počtu zástupců přidružených organizací na výroční konferenci na šest. Větší pluralitu názorů v centrálních orgánech měla přinést detailnější specifikace volby patnácti členů rady na výroční konferenci. Nově bylo zavedeno pravidlo, že tito členové se nesmí zároveň podílet na činnosti výkonného výboru.⁷⁹⁵

SNP také upravila proceduru výběru kandidátů pro parlamentní volby. Bylo přijato nové pravidlo výběru kandidátů dva měsíce před volbami. Pokud v tomto časovém intervalu se člen SNP rozhodne kandidovat, jeho výběr provádí pouze tajemník strany ve spolupráci s výkonným místopředsedou zodpovědným za chod a členství strany. V případě, že se bude jednat o umístění kandidáta na kandidátní listinu, bude mu uděleno poslední místo za všemi do té doby uvedenými kandidáty na listině. Současně byl výkonný výbor pověřen vypracováním postupu, který by měl být dodržován tehdy, pokud kandidát nebude mít ve volebním obvodu žádného protikandidáta.⁷⁹⁶ Zavedením těchto pravidel zabezpečila SNP větší transparentnost procesu výběru kandidátů. Na druhé straně lze toto opatření vnímat jako posilování formálních pravidel strany.

V souladu s předchozí Swinneyho změnou mechanismu výběru kandidátů pro parlamentní volby se SNP rozhodla implementovat princip jeden člen=jeden hlas i pro výběr kandidátů usilujících o zvolení v místních volbách. Tím došlo ke zrušení pravidla, že základní platformou pro výběr kandidátů jsou pobočky.⁷⁹⁷ Strana tak opět v rámci svého fungování posílila princip otevřenosti.

---

⁷⁹⁴ Bod 15.1, SNP, *Constitution of the Scottish National Party* (Edinburgh: Scottish National Party, 2009).

⁷⁹⁵ *Ibid.*, body 9.1-9.2, 14.1.

⁷⁹⁶ *Ibid.*, body 20.1-20.3.

⁷⁹⁷ *Ibid.*, body 21.1-21.2.

V kontextu zvyšující se voličské podpory, jejímž jasným vyjádřením byl úspěch v místních a parlamentních volbách v květnu 2007, na který strana navázala i získáním většiny hlasů ve volbách do Evropského parlamentu v červnu 2009,⁷⁹⁸ SNP zaznamenala i nárůst členské základny. Zatímco k prosinci 2003 strana měla 9.450 členů, v prosinci 2010 to bylo již 16.232. V daném období se počet členů SNP tedy zvýšil o 71 %.⁷⁹⁹ Zároveň v prosinci 2010 strana zrušila členský příspěvek pro univerzitní studenty jako odpověď na zvýšení školného na anglických univerzitách britskou vládou.⁸⁰⁰ Zda toto opatření přinese další zvýšení počtu členů z řad mladých lidí, je ale otázkou.

Na rozdíl od šedesátých a sedmdesátých let nebyl růst členské základny doprovázen vytvářením nových poboček. Naopak byl zaznamenán jejich mírný úbytek. Mezi lety 2002 – 2008 se počet poboček snížil z 221 na 197. Současně se v tomto období snížil počet asociací o sedm, z 56 na 46, přičemž došlo k jejich transformaci na asociální pobočky, jejichž počet vzrostl z 15 na 25.⁸⁰¹ Tato čísla ukazují, že SNP není zastoupena asociací či asociální pobočkou v každém volebním obvodu pro volby do skotského parlamentu. Růst členské základny se projevil také v nárůstu finančních prostředků, který by doprovázen navýšením finančních darů od podnikatelské komunity, což platilo zejména pro volební rok 2007. Tyto dary pokračovaly i v následujících letech, ale ne v tak velké míře. Je nutné ale zdůraznit, že SNP se, navzdory zlepšení vztahů s podnikatelskou sférou, nepodařilo získat korporátní financování i nadále spoléhá na individuální příspěvky. To se odráží ve skutečnosti, že většina příjmů strany mimo volební období pochází od jejích členů a sympatizantů. Například v roce 2009 příjem SNP ze 78 % pocházel právě od členů a sympatizantů strany, což bylo dokonce o 8% více než v roce 2008.⁸⁰²

Růst členské základny doprovázený růstem finančních prostředků představovaly důležitou podmínku pro dobrou prezentaci strany před volbami do skotského

---

⁷⁹⁸ SNP získala 29,1 %, což bylo o 8,3 % více než obdržela Labouristická strana a o 9,4% více než v předešlých evropských volbách. Adam Mellows-Facer, Richard Cracknell and Sean Lightbown, *European Parliament Elections 2009*. Research Paper 09/53 (London: House of Commons Library, 17 June 2009), 18, 25. 9. 2010, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2009/rp09-053.pdf>.

⁷⁹⁹ SNP, „SNP become Scotland’s largest party“, *News Release*, 1 January 2011, 10. 2. 2011, <http://www.snp.org/node/17593>.

⁸⁰⁰ SNP, „SNP offer free membership to students“, *News Release*, 10 December 2010, 10. 2. 2011, <http://www.snp.org/node/17548>.

⁸⁰¹ SNP, *Annual Review 2008/09*, 5; SNP, *Report and financial statements year ended 31st December 2002*, 5.

⁸⁰² SNP, *Annual Review 2008/09*, 16; SNP, *Annual Review 2009/10*, 14.

parlamentu v květnu 2011. Podstatná je pro SNP také skutečnost, že dokončí celé funkční období, což málokdo v roce 2007 předpokládal.⁸⁰³ Rozhovory se členy skotské vlády a parlamentu na přelomu listopadu a prosince 2010 naznačily, že SNP je před volbami mírně optimistická. Někteří dokonce zastávali názor, že SNP by mohla své postavení v parlamentu posílit. Průzkumy veřejného mínění ale příliš optimistické pro SNP v té době nebyly, neboť podle jejich zjištění labouristé jak ve většinové, tak proporční volbě vedli nad SNP o 10 %.⁸⁰⁴ To se začalo měnit v únoru 2011, kdy se podpora obou stran téměř vyrovnala. Podle vedoucího výzkumu důležitou roli v této změně hrála osoba Alexe Salmonda, jehož působení ve funkci prvního ministra hodnotilo kladně 51 % dotázaných, a také přijetí skotského rozpočtu, kdy „jedinou stranou“, která nesouhlasila s jeho schválením, byli labouristé.⁸⁰⁵ Zůstává tedy otázkou, zda SNP dokáže trend své vzrůstající podpory udržet a dosáhnout ve volbách kýženého výsledku.

4.3 Závěr

Tato kapitola se zaměřila na problematiku fungování Skotské národní strany po vytvoření skotských autonomních institucí. Její cíl byl dvojitý. Zaprvé bylo snahou přiblížit základní pravidla a principy fungování nových institucí a jejich pravomoci, aby bylo zřejmé, v jakém kontextuálním rámci se SNP pohybovala. Druhým a hlavním cílem bylo ukázat, jakým způsobem se strana dokázala na nové prostředí adaptovat a zda tato adaptace byla doprovázena změnami v politických prioritách a cílech strany a v mechanismech jejího vnitřního fungování.

Obecně lze říci, že SNP se po počátečních problémech dokázala dobře na nový institucionální rámec adaptovat. Z pohledu míry změn, který tento proces přinesl v oblasti politických cílů, je možné konstatovat, že se nejedná o změny zásadní. Dosažení nezávislosti Skotska i nadále zůstává primárním cílem strany. Nicméně v otázce, jakým způsobem by k tomuto kroku mělo dojít, strana potvrdila gradualistický přístup. Nejdříve se to projevilo ve formulaci volebních programů, jak pro volby do

---

⁸⁰³ Rozhovor s Jimem Matherem.

⁸⁰⁴ Ipsos MORI Scottish Public Opinion Monitor, November 2010, 23. 3. 2011, <http://www.ipsos-mori.com/Assets/Docs/Scotland/scotland-public-opinion-monitor-november-2010-slides.pdf>.

⁸⁰⁵ Ipsos MORI, „Resurgent SNP take narrow poll lead as Holyrood election draws closer“, *Scottish Public Opinion Monitor February 2011*, 23. 3. 2011, <http://www.ipsos-mori.com/researchpublications/researcharchive/2721/Scottish-Public-Opinion-Monitor-February-2011.aspx>.

Westminsteru, tak také do skotského parlamentu. Výjimku představovaly volby 2007, kdy byla problematika skotské nezávislosti v centru kampaně a spojena se závazkem organizace referenda. Ovšem působení menšinové vlády SNP opět vedlo ke zmírnění postoje. Přestože otázka referenda byla řešena v rámci dvou konzultačních procesů, vláda se nakonec rozhodla tento krok odložit. Toto chování je ale možné vnímat v kontextu strategického kalkulu, neboť strana neměla dostatečnou podporu ve skotském parlamentu, aby svůj návrh prosadila. A zároveň odsunutím řešení této otázky na dobu po květnových volbách v roce 2011 chtěla strana politicky využít ve svůj prospěch během předvolební kampaně. Rozhodnutí SNP ale nic nemění na skutečnosti, že strana ustoupila ze své pozice uskutečnit referendum pouze o jedné otázce nabídnutím více alternativ. A tou hlavní alternativou, kterou SNP jako akceptovatelnou veřejnosti nabídla a kterou se zabývala již v sedmdesátých letech, se stala plná devoluce, neboť by na jejím základě získalo Skotsko velkou míru autonomie včetně tolik požadovaných fiskálních pravomocí. V neposlední řadě je jednoznačným potvrzením přijetí gradualistického přístupu jeho zakotvení do ústavy strany jako součást strategie pro dosažení základního cíle.

Zdůraznění gradualistického přístupu je možné také nahlížet optikou stranické reflexe veřejného mínění, které od ustavení autonomních institucí ve většině považuje za nejlepší variantu dalšího ústavněprávního vývoje Skotska právě posílení pravomocí skotského parlamentu a vlády. SNP z tohoto pohledu nebyla úspěšná v prosazení nezávislosti u skotské veřejnosti, neboť podpora této možnosti s výjimkou roku 2006 pohybuje mezi 20 % – 28 %.

I když se SNP nepodařilo během svého prvního vládního mandátu nezávislost prosadit, je nutné zdůraznit, že devoluce umožnila SNP tuto otázku veřejně více akcentovat a vést o ní diskusi v podstatě po celou dobu své vlády a udržovat téma ústavněprávního uspořádání Skotska stále živé. Zároveň SNP tímto postupem vytvořila určitý tlak na své politické oponenty nejen ve Skotsku, ale i v Londýně, aby se touto problematikou vážněji zabývali. SNP tak opět podnítila britskou vládu k přijetí určitých ústupků ve prospěch Skotska. Ty se projevíly ve formulaci návrhu zákona, na jehož základě by mělo dojít k přenesení nových pravomocí na Skotsko.

Co se týče politické orientace strany, tam lze hovořit o setrvání na středolevé pozici. Na druhé straně SNP tolik svou sociálnědemokratickou orientaci v samotném volebním soupeření neakcentovala. V této souvislosti profesor Lynch hovoří o důrazu na „konkrétní politiky“, čímž se SNP chtěla lépe vymezit vůči svým politickým

oponentům, především labouristům. Právě k Labouristické straně měla SNP svou politickou orientací nejbližší. Podle Lynche lze dokonce hovořit o „ideologické konvergenci“.⁸⁰⁶

I nadále SNP kladla důraz na dosažení ekonomického růstu, prosazování otázky půdy a další. Výrazněji ale po ustavení autonomních institucí akcentovala dodržování zákonnosti a především politiku ochrany životního prostředí. Tu sice SNP do svého programu začlenila již v osmdesátých letech, ale v souvislosti s jejím řešením na evropské a mezinárodní úrovni se stala jednou z jejích hlavních priorit, což dokládá její začlenění do základních cílů strany formulovaných v ústavě, a také prosazení odpovídajícího zákona během její vlády. Bylo to právě vytvoření menšinové vlády, které SNP umožnilo implementovat své politické priority v praxi, byť ne vždy v takovém rozsahu a podobě, v jaké si předsevzala, neboť bylo třeba hledat kompromisní řešení a konsenzus mezi jednotlivými stranami. Nebyl to ale pouze menšinový charakter vlády, který ovlivňoval její činnost, nýbrž také ekonomická krize.

Na druhé straně vznik autonomních institucí významně přispěl ke změně vnitřního fungování strany. Důležitou roli v tomto procesu hrálo zvýšení parlamentního zastoupení SNP. Nová parlamentní skupina ve skotském parlamentu, která navíc čítala největší počet poslanců ze všech parlamentních skupin strany, pro SNP představovala důležitou platformu nejen pro prosazování stranické politiky, nýbrž také pro intenzivnější komunikaci s médii, voliči a s občanskou společností obecně.

Na rozdíl od sedmdesátých let, kdy SNP vůbec poprvé parlamentní skupinu vytvořila, se členy skotského parlamentu staly přední osobnosti strany včetně předsedy. Na druhé straně skupina nebyla zpočátku také příliš homogenní a potýkala se s rozpory mezi gradualisty a fundamentalisty, které byly patrné i v rámci strany jako celku. Neshody ale nevyústily ve vznik frakcí. Naopak se je s nástupem Salmonda do čela strany v roce 2004 podařilo eliminovat do té míry, že strana vystupovala jednotně a dokonce dosáhla velkého volebního úspěchu. Vytvořením menšinové vlády byla soudržnost strany ještě více posílena, neboť panovala všeobecná snaha, aby vláda fungovala efektivně a realizovala co nejvíce ze svých politických priorit, které byly koncipovány na základě stranických cílů. Stranická politika se tak poprvé stala politikou vládní. Členové vlády se rekrutovali z významných představitelů strany, ať již se jednalo o příznivce a blízké spolupracovníky Salmonda či nikoli. Vstup do vlády byl

---

⁸⁰⁶ Lynch, „From Social Democracy back to No Ideology?“, 635.

doprovázen nejenom získáním největšího počtu mandátů ve skotském parlamentu, ale také obsazením většiny volených funkcí na úrovni místní správy. Lze tedy konstatovat, že v důsledku devoluce došlo k posílení strany ve veřejné funkci.

V souvislosti se zastoupením strany ve skotském parlamentu Lynch v roce 2006 zdůraznil, že tímto krokem byla zahájena „parlamentarizace SNP“, což se projevilo v novém nastavení mocenských vztahů ve prospěch parlamentní skupiny.⁸⁰⁷ V kontextu vývoje po volbách z roku 2007 lze hovořit o tom, že hlavním rozhodovacím centrem je vláda, jejíž členové jsou ale zároveň členy parlamentu a ve většině také na významných pozicích v rámci strany.

Pokud jde o samotné vedení strany i lze zde zaznamenat určité změny, zejména ve srovnání s řízením strany v devadesátých letech. John Swinney i Alex Salmond se snažili o kolektivní vedení strany, což bylo zejména u Salmonda výrazná změna. Tu započala již spolupráce s Nicol Sturgeon v době kandidatury na nejvyšší posty ve straně. Přestože Salmond usiloval o to, aby SNP nebyla brána jako strana jednoho muže, dostávalo se mu po návratu do čela strany a zejména po vytvoření skotské vlády velké pozornosti médií, což mohlo tento dojem u veřejnosti stále vyvolávat. Na druhé straně mediálně sledováni byli i poslanci skotského parlamentu, čímž se dostávali více do povědomí veřejnosti i jiné tváře SNP. Největší krok v tomto směru bylo ale sestavení skotské vlády, kdy jednotliví ministři byli nuceni nejenom komunikovat s médii, ale také v rámci konzultačního procesu při přípravě návrhů zákonů, který byl vyžadován jako součást legislativního procesu, rovněž se zástupci veřejného, občanského i soukromého sektoru.

Další změnou, ke které v důsledku implementace devoluční politiky došlo ve vnitřním fungování strany, byla transformace nastavení vztahů mezi členskou základnou, centrálními orgány strany a ústředím. Na jedné straně tato reforma přispěla k větší modernizaci a profesionalizaci strany, zvýšení její otevřenosti a demokratizace, na straně druhé za účelem zajištění efektivního fungování vedla k větší centralizaci a posílení formálních pravidel.

K větší profesionalizaci strany přispělo zejména zavedení nových nástrojů pro vedení kampaně, ať již to bylo vytvoření call centra či využití nového softwaru a nových komunikačních technologií. Posílení otevřenosti strany se odrazilo především v zapojení všech členů do volby předsedy a místopředsedy strany a výběru kandidátů

---

⁸⁰⁷ Lynch, „The Scottish National Party: the Long Road from Marginality to Blackmail and Coalition Potential“, 244.

pro parlamentní a místní volby. Důležité v tomto kontextu bylo i zlepšení vnitřní komunikace mezi ústředím a členskou základnou ohledně každodenní činnosti strany a jejích politických aktivitách. Ke zvýšení participace členů na formulaci politik strany mají sloužit i nově zřízené členské asociace, i když jejich využití zatím zůstává nejasné. V kontextu většího zapojení členů z různých úrovní stranické organizace a posílení horizontálních vazeb s přidruženými organizacemi došlo ke změnám ve složení centrálních orgánů strany.

Za účelem lepší koordinace a efektivního vedení volebních kampaní byly nově zřízeny tzv. zprostředkující výbory, které zároveň vedou i k většímu zapojení členů do chodu strany. Dosud byly zřízeny výbory pro britské, skotské (pouze pro volby v regionech) a místní volby, nikoli ale pro volby evropské, kde hlavní role zůstávala výkonnému výboru. Zřízením výboru pro britské volby SNP reflektovala změny, které v důsledku devoluce přineslo snížení počtu mandátů za Skotsko v britském parlamentu a nové vymezení volebních obvodů.

Zajištění efektivnějšího chodu strany se projevilo rovněž ve snížení počtu výkonných místopředsedů a posílení role výkonného výboru. Na druhé straně výbor přestal být za svoji činnost odpovědný radě, ale v kontextu principu otevřenosti byla nově zavedena jeho odpovědnost výroční konferenci, čímž se významně rozšířil počet členů strany, kteří mohou aktivity výboru přezkoumávat.

Rovněž centralizace administrace placení členských příspěvků byla vedena snahou o zefektivnění činnosti strany. Tato změna sebou přinesla i zavedení nových způsobů jejich placení. V této souvislosti byla také specifikována formální pravidla pro zánik členství vztahující se nejenom k otázce neplacení členských příspěvků, ale také chování členů strany během výkonu jejich veřejné funkce a volební kampaně.

V rámci změny výběru placení členských příspěvků bylo celkově reorganizováno schéma získávání finančních prostředků a zavedeny nové mechanismy, které měly zlepšit finanční situaci strany. V kontextu zlepšení veřejné prezentace strany po nástupu Alexe Salmonda do funkce předsedy se podařilo poprvé SNP získat významnější finanční podporu od podnikatelů, což pro činnost strany představovalo důležitou změnu. Zlepšení vztahů s podnikatelskou komunitou ale zatím nevedlo k uzavření nějaké institucionální dohody. I nadále pro stranu důležitý zdroj příjmů představují členské a další příspěvky od členů strany.

Tato skutečnost souvisí s nárůstem členské základny, která je odrazem volebních úspěchů strany. Na růst počtu členů strana reagovala vytvořením nového postu

výkonného místopředsedy pro politické vzdělávání, jehož úkolem je zajistit, aby nejen noví členové na veřejnosti prezentovali jednotnou politickou linii strany.

Z uvedeného je zřejmé, že SNP se i nadále pohybuje mezi stranou mas a univerzální stranou. Straně mas se SNP přibližuje svou organizační strukturou, neboť pobočka je i přes ztrátu některých svých pravomocí nadále její základní jednotkou. Zároveň s růstem počtu členů opět došlo k posílení politického vzdělávání. Zesíleny byly rovněž v souvislosti se vznikem zprostředkujících výborů vertikální vazby a s větším zapojením přidružených organizací do rozhodovacích mechanismů strany také vazby horizontální. Na druhé straně v otázce členství nelze hovořit o jeho masovosti, na druhé straně posílení participace členů na činnosti a chodu strany nereflektuje podmínku univerzálnosti strany. Obdobným způsobem lze nahlížet na získávání finančních prostředků, které stále do značné míry závisí na členech strany než institucionálním či korporátním financováním. Naopak univerzální stranu SNP připomíná profesionalizací volební kampaně, zaměřováním svého apelu na všechny vrstvy společnosti a zvýšením významu parlamentní skupiny.

ZÁVĚR

Vliv devoluce na politiku a fungování Skotské národní strany lze vysledovat v několika „vlnách“. První lze vymezit již samotným vznikem strany, neboť neúspěch prosazení devoluční politiky vedl zastánce změny ústavněprávního statusu Skotska k jejímu vytvoření. S ohledem na skutečnost, že mezi obhájci této změny nebyli pouze ti, kteří podporovali devoluci, ale také ti, kdo upřednostňovali nezávislost, politické cíle strany a její program nebyl zpočátku zcela jednoznačně specifikován. Strana v podstatě přijala kompromis, který se nacházel mezi těmito dvěma alternativami a který byl spojen s obhajobou skotských zájmů. Ty někteří členové strany viděli v přijetí bezpodmínečné nezávislosti, zatímco jiní dávali přednost postupné cestě. V rámci SNP se již od jejího ustavení zformoval fundamentalistický a gradualistický proud. Rozpory ve straně mezi jednotlivými křídly ale nakonec i v důsledku vnějších okolností vedly v roce 1942 k rozštěpení strany. Jeho dopady se v rovině politických priorit projevíly jednoznačnou formulací základního cíle SNP, kterým se stala nezávislost. Zároveň se strana zformulovala jasný program, který se zaměřoval na socio-ekonomické problémy Skotska a v rámci pravo-levé dimenze stavěl SNP do středu politického spektra. V podstatě lze říci, že neúspěch prosazení devoluční politiky přiměl stranu, aby se přihlásila k politice nezávislosti.

Jakousi „druhou vlnu“ aktivnějšího řešení devoluční politiky přinesla sedmdesátá léta. Ta byla vyvolána samotnou SNP a zpětně ji ovlivnila. Opět to ve straně vyvolalo rozpory, jakým způsobem s devolucí nakládat. Nakonec ve straně převážil gradualistický proud a SNP poprvé oficiálně formulovala strategie postupného dosažení nezávislosti prostřednictvím skotských autonomních institucí. Neúspěch devoluce tentokrát nevedl k rozštěpení strany, nýbrž k její frakcionalizaci, neboli ideologické decentralizaci. Na druhé straně v rovině politických priorit došlo k obdobné změně jako v letech čtyřicátých, neboť se strana opět přihlásila k bezpodmínečné nezávislosti. Tato změna ale nebyla doprovázena příliš velkým odklonem od politického programu strany, protože jeho transformace byla započata před samotným řešením devoluční politiky v polovině šedesátých let a ve svém výsledku vedla k většímu posunu doleva a přijetí sociálnědemokratické orientace.

Za „třetí vlnu“ aktivizace devoluce je možné považovat konec osmdesátých let, kdy to nebyla primárně SNP, která ji vyvolala, nýbrž vláda Konzervativní strany. SNP

reaguje opět přijetím umírnější strategie vytvoření nezávislého skotského státu. Svůj primární cíl ale modifikovala a nově prosazovala dosažení nezávislosti v Evropském společenství. Nejednalo se o změnu v důsledku devoluce, ale spíše procesů, ke kterým docházelo na evropské úrovni. Také v rámci politického programu byl položen důraz na ekonomické oživení Skotska. Z uvedeného je zřejmé, že formulace politického cíle byla devolucí, respektive neúspěšnými návrhy devoluční politiky, silně ovlivněna. Naopak dopady na politický program jsou dvojí. V případě „první vlny“ lze hovořit o zásadní změně, zatímco v případě druhé nikoli.

Z analýzy dopadu devoluce na vnitřní fungování strany lze v rámci vymezených vln definovat jen několik změn. Neznamena to, že by k žádným změnám nedošlo, ale nestaly se v důsledku působení devoluční politiky. Organizační struktura SNP se do značné míry reflektovala strukturu strany mas. Zformovala se jako mimoparlamentní strana, přičemž její základní organizační jednotkou se stala pobočka. Přestože stranické centrum si udržovalo dohled nad formováním poboček, které byly zodpovědné za výběr finančních příspěvků. V kontextu nastavení vzájemných vazeb, silnější byly vazby horizontální. Zároveň si centrum ponechávalo kontrolu nad výběrem kandidátů do voleb. Nejvyšším orgánem strany byla výroční konference. V důsledku vnitřních rozporů ale postupně struktura strany ustupovala do pozadí obdobně jako stranická disciplína. Tato situace vedla po roce 1942 k větší centralizaci organizační struktury stejně jako posilování moci stranického centra, což vedlo k odchodu dalších členů z SNP. Výrazné změny doznalo vnitřní fungování strany v šedesátých a sedmdesátých letech, které ale nebyly výsledkem působení devoluce, nýbrž růstem voličské podpory strany, což se následně odrazilo i v nárůstu počtu členů. Na jedné straně došlo k posílení byrokratického a politického aparátu strany, zpřísnění podmínek členství, na straně druhé výběr finančních příspěvků zůstal decentralizován. Těmito změnami se strana opět blížila struktuře strany mas. Naopak změnou, kterou představovalo vytvoření parlamentní skupiny, se od strany mas odklonila, neboť stranické vedení si stranu ve veřejné funkci nepodřídilo. Nedošlo ale ani k opačnému procesu. Spíše se jednalo o dvě autonomní centra, která spolu, byť obtížně spolupracovala. Vedení strany si zachovávalo kolektivní charakter, kterým se lišilo od předchozího oligarchického. Vliv devoluce se nejvýrazněji na vnitřním fungování strany projevil výše zmíněným vznikem frakcí, který komplikoval chod strany, a také velkým úbytkem členské základny, což znamenalo i snižování stranických příjmů.

Kolektivní charakter vedení strany skončil s nástupem Alexe Salmonda, který ve způsobu řízení SNP navázal na MacCormicka a vytvořil si vnitřní kruh spolupracovníků, v jehož rámci projednával důležité změny. Za jeho vedení došlo také k větší centralizaci strany, která měla zajistit efektivitu volebního chování strany a získávání finančních prostředků. Stále se tedy dalo o SNP hovořit jako o straně, která se přibližuje straně mas. Avšak svou volební strategií a apelem na skotské voliče lze spíše hovořit o přibližování se univerzální straně.

Vliv devoluce se tedy před samotným vytvořením institucí projevil nejvíce ve strategii dosažení skotské nezávislosti, zatímco ve vnitřním fungování lze pozorovat dopad dvojí. První, který vedl k rozštěpení strany a následné centralizaci, druhý, ve svém důsledku slabší vedl „pouze“ k frakcionalizaci strany. V obou případech ale došlo k úbytku členské základny.

Ustavení skotských autonomních institucí znamenalo důležitý předěl. Ve Skotsku se v podstatě formalizoval politický systém, o kterém již na počátku sedmdesátých let hovořil profesor Kellas. Pro SNP to znamenalo potvrzení jejího postavení druhé nejsilnější strany, ze které se jí pak podařilo vystoupat až do pozice nejsilnější skotské politické strany a stát se vládní stranou. Devoluce tak SNP umožnila prezentovat se jako strana, která je schopna Skotsku vládnout bez větších problémů i v době hospodářské krize. Umožnila jí také ukázat, že hlasování pro SNP automaticky neznamená odtržení od Spojeného království.

Z analýzy hodnocení dopadu devoluce na politický program a cíle strany vyplývá, že k žádným výraznějším změnám nedošlo. Nezávislost zůstává základním cílem SNP, i když kroky vlády ohledně odložení referenda o potenciálním vytvoření skotského státu ukazuje mírné oslabení tohoto cíle. Tento předpoklad nabývá naplatnosti zejména v kontextu výsledků debaty o ústavní budoucnosti Skotska, mezi nimiž SNP jako alternativu předložila tzv. plnou devoluci, kterou poprvé SNP formulovala v sedmdesátých letech a která se sice v mnoha oblastech od varianty nezávislosti příliš neliší, přesto ale se jedná o změnu v rámci Spojeného království, nikoli mimo něj. Obdobně lze nahlížet i na určitou modifikaci podmínek nezávislosti ve smyslu zachování hlubších vztahů mezi nezávislým Skotskem a Spojeným královstvím zejména v rovině nynějších meziinstitucionálních vztahů.

Na druhé straně devoluce jednoznačně SNP umožnila vést debatu o možnosti vytvoření nezávislého státu a jeho ekonomickým dopadům, která se zvláště zintenzívnila po vytvoření menšinové vlády a která byla reflektována širokou veřejností.

Přestože vláda nedokázala do jí organizované debaty přímo zapojit i opoziční strany, podařilo se jí, aby tuto debatu reflektovaly vytvořením zvláštní komise, jejímž cílem bylo zabývat se možným prohloubením devoluce, a nepřímo tak na ní participovaly. Svou aktivitou sehrála obdobnou roli jako v sedmdesátých letech, neboť ve svém důsledku vyvolala reakci britské koaliční vlády. Ta se projevila předložením návrhu zákona o prohloubení skotské devoluce v listopadu 2010. Přestože SNP zákon kritizuje pro nedostatečnou šíři pravomocí, které by měly být Skotsku postoupeny, zejména v oblasti fiskální.

Důležitou změnou, kterou SNP v důsledku devoluce přijala, bylo zakotvení gradualistické strategie pro dosažení skotské nezávislosti. Tím strana dala najevo, že bude o nezávislost usilovat v postupných krocích, čemuž odpovídá i její varianta plné devoluce. Zároveň SNP tímto krokem reflektuje veřejné mínění ve Skotsku, které dává přednost prohloubení pravomocí skotského parlamentu ve formě plné devoluce nad nezávislostí. V tomto kontextu lze rovněž říci, že SNP nedokázala skotskou veřejnost přesvědčit o nezávislosti jako prioritní volbě. Je ale nutné zdůraznit, že skotská vláda byla nucena se vypořádat s ekonomickou krizí, která ve Skotsku silně postihla zejména finanční a bankovní sektor, jenž SNP považovala za jeden z motorů ekonomického růstu nezávislého Skotska.

I v případě politické orientace strany vznik autonomních institucí zásadnější změny nepřinesl. Strana i nadále zastává středolevou pozici v rámci pravo-levého vymezení. Akcentována byla post-materiální politika ochrany životního prostředí, což ale spíše souviselo s vývojem na mezinárodním poli než samotnou devolucí. O její důležitosti pro SNP svědčí její implementace do cílů strany. I v dalších politikách navázala na své předchozí programové vymezení. Jednalo se např. o ekonomický růst či otázku půdy, kterou strana má ve svém programu od svého vzniku. Devoluce ale SNP umožnila, byť za cenu kompromisů vyplývajících z charakteru její vlády, prosadit svůj stranický a zároveň vládní program v praxi.

Důležité změny ale strana zaznamenala v důsledku devoluce v rovině vnitřního fungování. Základní změnou je vytvoření velké parlamentní skupiny ve skotském parlamentu, čímž došlo k posílení strany ve veřejné funkci, jež bylo akcelerováno vstupem do vlády. Právě snahy udržet vládu funkční vedly k větší soudržnosti mezi členy parlamentní skupiny, která se na počátku potýkala s vnitřním rozdělením na fundamentalisty a gradualisty. To bylo zaznamenáno i mimo parlamentní struktury, ale s ohledem na pozici SNP jako vládní strany, se míra soudržnosti zvýšila i zde.

Strana si také díky svému parlamentnímu a vládnímu zastoupení vypěstovala lepší vztahy s občanskou společností, které vyplývaly z jejích legislativních funkcí vyžadujících dodržování konzultačního procesu při předkládání návrhů zákonů. Zároveň se SNP poprvé podařilo navázat lepší kontakty s podnikatelskou komunitou, což se projevilo i na jejích financích. Co se týče vedení strany, Salmond upustil od svého předchozího způsobu a klade důraz na kolektivní vedení strany.

V důsledku devoluce SNP přijala rovněž nové nástroje vedení kampaně, což vedlo k její větší profesionalizaci. Lze říci, že SNP pro co největší posílení svého apelu využívá všech dostupných moderních technologií. K větší demokratizaci strany rovněž přispělo zapojení všech členů strany do výběru předsedy a místopředsedy strany a také kandidátů pro parlamentní volby a volby do místní správy. Na druhé straně byla v této souvislosti posílena formální pravidla, kterými si stranické vedení udržuje nad těmito volbami kontrolu. Obdobně došlo k centralizaci vybírání členských příspěvků, které od poboček převzalo ústředí strany.

Zároveň byly vytvořeny zprostředkující výbory, jejichž úkolem je zajistit efektivní volební kampaně pro volby na všech úrovních vyjma evropské. SNP tak reflektovala nejenom snahu po větším zapojení členů strany do jejího chodu, ale rovněž změny ve volebních obvodech pro volby do Westminsteru. Byly také posíleny horizontální vazby s přidruženými organizacemi.

Za účelem větší efektivity fungování došlo ke snížení počtu výkonných místopředsedů strany na jedné straně, na straně druhé byl posílen centrální dohled nad vnitřním vzděláváním strany. To lze vnímat v kontextu zvyšování členské základny a snahy prosazovat jednotnou politiku SNP na veřejnosti.

Z uvedeného vyplývá, že z pohledu typologie stran se SNP i nadále pohybuje mezi stranou mas a univerzální stranou. Zároveň se úspěšně dokázala adaptovat na vícedimezionální volební soutěžení, přičemž její teritoriální působení zůstává vymezeno Skotskem.

Analýza vlivu devoluce na politiku a fungování Skotské národní strany odpovídá percepce historického institucionalismu. Iniciátory institucionální změny byli labouristé, jejichž cílem bylo nastavením mechanismů fungování skotských autonomních institucí eliminovat vliv SNP. Z tohoto pohledu současná podpora SNP tomuto předpokladu neodpovídá. Optikou historického institucionalismu lze tedy hovořit o „nezamýšlených důsledcích“.

Bude zajímavé sledovat, jakým způsobem se bude ústavněprávní debata o budoucnosti Skotska dále vyvíjet. Zda SNP bude prosazovat nezávislost, či zda tato otázka bude odsunuta do pozadí v rámci řešení dopadů hospodářské krize.

SUMMARY

Devolution, delegation of powers from the central government to subordinate regional bodies, was initiated in 1997 by the New Labour government as a part of its constitutional reform package. In the particular case of Scotland, devolution has led to the establishment of the Scottish Parliament and Scottish Executive. The thesis focuses on the explanation of how devolution influenced the policies and organization of the Scottish National Party.

However, the devolution issue has been discussed within the British politics more or less intensively since the end of 19th century. Coming to the fore, it led to the establishment of several Scottish organizations requiring some form of self-government for their region. The abortive implementation of devolution in the inter-war period resulted in closer cooperation of these organizations and led to the formation of the Scottish National Party (SNP) as a representative body of Scottish interests. This situation can be described as the “first wave” of the impact of devolution on the SNP. The “second wave” came about in 1970s when it was the electoral support of the SNP which led the main British political parties to deal with devolution again. In particular, it was Labour who tried to bring autonomous government to Scotland, but unsuccessfully. This had a negative impact on SNP in terms of its organization and a sharp decrease in its membership. It also led the SNP to adopt an unconditional strategy towards independence. However, after years of the SNP stabilization, the “third wave” occurred at the end of eighties. This time it was not the SNP who brought it about, but the Conservative government. The SNP responded by adopting devolution as a stepping stone to independence in Europe. This third wave led to the key institutional change – the establishment of Scottish Parliament and Executive. The SNP managed to adapt to a new institutional setting quite successfully and on the basis of its internal as well as policy changes was able to appeal to Scottish electorate and thus become a party of government. This enabled her to intensify the national debate on constitutional future of Scotland and implement her policies. The SNP became also more coherent, positive and managed to show that she is capable to govern Scotland without any serious rupture.

Looking through the lenses of historical institutionalism devolution as a institutional change brought „unforeseen results“.

POUŽITÁ LITERATURA

Primární zdroje

Archivní materiály

The National Archives v Londýně

- CAB fond 24
- CAB fond 128
- CAB fond 129

National Library of Scotland

- Acc. 11565, Gavin Kennedy
- Acc. 3721, R. E. Muirhead
- Acc. 7295, Scottish National Party

Biografie

Ewing, Winnie, *Stop the World: The Autobiography of Winnie Ewing*, edited by Michael Russell (Edinburgh: Birlinn, 2004).

Johnston, Thomas, *Memories* (London: Collins, 1952).

MacCormick, John, *The Flag in the Wind. The Story of the National Movement in Scotland* (Edinburgh: Birlinn, 2008).

Wilson, Gordon, *SNP: The Turbulent Years 1960–1990. A history of the Scottish National Party* (Stirling: Scots Independent (Newspapers) Ltd, 2009).

Wolfe, Billy, *Scotland Lives* (Edinburgh: Reprographia, 1973).

Dokumenty, pamflety a projevy

Alexander, Wendy, *A New Agenda for Scotland. A Keynote Lecture on a Future Vision for Scotland*, University of Edinburgh, Friday 30th November 2007; 12. 9. 2009, <http://www.wendyalexander.co.uk/wp-content/uploads/2008/11/wendy-cc-speech-301107.pdf>.

Allan, Alasdair J, *Talking Independence. A Saltire Paper* (Edinburgh: Scottish National Party, 2002).

Blair, Tony, *New Britain. My Vision of a Young Country* (London: Fourth Estate, 1996).

Commission on Devolution, *Serving Scotland Better: Scotland and the United Kingdom in the 21st Century*, Final Report, 15 June 2009, 15. 10. 2009, <http://www.commissiononscottishdevolution.org.uk/uploads/2009-06-12-csd-final-report-2009fbookmarked.pdf>

Conservative Party, *Invitation to Join the Government of Britain. The Conservative Manifesto 2010*, 5. 1. 2011, http://media.conservatives.s3.amazonaws.com/manifesto/cpmanifesto2010_lowres.pdf.

Democracy and Devolution Proposals for Scotland and Wales (London: Her Majesty's Stationary Office, September 1974).

- Devolution: Memorandum of Understanding and Supplementary Agreements Between the United Kingdom Government, Scottish Ministers, the Cabinet of the National Assembly for Wales and the Northern Ireland Executive Committee, SE/2002/54, December 2001, 23. 4. 2009, www.scotland.gov.uk/library2/memorandum.
- Devolution: Memorandum of Understanding and Supplementary Agreements Between the United Kingdom Government, the Scottish Ministers, the Welsh Ministers, and the Northern Ireland Executive Committee*, March 2010, 10. 9. 2010, <http://www.justice.gov.uk/guidance/docs/devolution-mou-mar-10.pdf>.
- Devolution within the United Kingdom: Some Alternatives for Discussion* (London: Her Majesty's Stationary Office, June 1974).
- Ewing, Winnie, *Presidential Address of Mrs Winifred Ewing, Member of the European Parliament Highlands & Islands, Scotland: Scottish National Party Conference, Inverness September, 1991* (Lossiemouth: Lossie Printers, 1991).
- HM Government, *Coalition: our programme for government* (London: Cabinet Office, May 2010), 5. 1. 2011, http://www.cabinetoffice.gov.uk/sites/default/files/resources/coalition_programme_for_government.pdf.
- HM Government, *Strengthening Scotland's Future* (London: The Stationary Office, November 2010), 1. 12. 2010, http://www.scotlandoffice.gov.uk/scotlandoffice/files/Scotland_Bill_Command_Paper.pdf.
- Ipsos MORI Scotland, *Talk of independence is doing SNP few favours*, 29 November 2009, 15. 12. 2010, <http://www.ipsos-mori.com/researchpublications/researcharchive/poll.aspx?oItemId=2523>.
- ICM Research / The Scotsman – Scottish Opinion Poll, June 1998, 25. 6. 2010, http://www.icmresearch.com/pdfs/1998_june_scotsman_scotland_opinion_poll.pdf.
- Ipsos MORI Scottish Public Opinion Monitor, November 2010, 23. 3. 2011, <http://www.ipsos-mori.com/Assets/Docs/Scotland/scotland-public-opinion-monitor-november-2010-slides.pdf>.
- Ipsos MORI, „Resurgent SNP take narrow poll lead as Holyrood election draws closer“, *Scottish Public Opinion Monitor February 2011*, 23. 3. 2011, <http://www.ipsos-mori.com/researchpublications/researcharchive/2721/Scottish-Public-Opinion-Monitor-February-2011.aspx>.
- Keesing's Contemporary Archives.
- Liberal Democrats, *Liberal Democrat Manifesto 2010. Change that works for you. Building a fairer Britain*, 5. 1. 2011, http://www.libdems.org.uk/our_manifesto.aspx.
- Local Electoral Administration (Scotland) Act 2011, 22. 4. 2011, http://www.legislation.gov.uk/asp/2011/10/pdfs/asp_20110010_en.pdf.
- McIntosh, Sandy, *100 Home Rule Questions answered by Sandy McIntosh* (Glasgow: Scottish National Party, 1966).

- Minutes of Proceedings of Meeting of Chair of European Committees of United Kingdom Parliaments*, National Assembly for Wales Office, Brussels, 29 October 2001.
- National Covenant Committee, *Blue print for Scotland. Practical proposals for Scottish self-government* (Glasgow: National Covenant Committee, 1950).
- Our Changing Democracy: Devolution to Scotland and Wales* (London: Her Majesty's Stationary Office, September 1974).
- Partnership for Scotland. An Agreement for the First Scottish Parliament*, May 1999, 13. 6. 2010, www.scottish.parliament.uk/msps/partnership.pdf
- Political Parties, Elections and Referendums Act 2000. Chapter 41*, 4. 2. 2010, http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/41/pdfs/ukpga_20000041_en.pdf.
- Presidential Address of Mrs Winifred Ewing, Member of the European Parliament Highlands & Islands, Scotland*, Scottish National Party Conference, Inverness, September, 1991 (Lossiemouth: The Lossie Printers, 1991).
- Proportional Representation (Local Government Elections) (Scotland) Bill*, the Stationery Office, Edinburgh, June 2002.
- Salmond, Alex, *The Economics of Independence*, edited by Jennifer Erickson (Glasgow: University of Strathclyde Economics Department, 2003).
- Salter Stephen, Kerr MacGregor, Clifford Jones, *Scottish Energy Review. Scotland's opportunity – Scotland's challenge* (Edinburgh: Scottish National Party, July 2006).
- Scotland Act 1998. Chapter 46*. The Stationery Office Ltd, London.
- Scotland Bill*, Bill 115, 30 November 2010, 15. 12. 2010, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmbills/115/11115.i-iii.html>.
- Scotland Office, *Murphy: On track for Calman response this Autumn*, Press Release, 16 September 2009, 7. 12. 2009, <http://www.scotlandoffice.gov.uk/scotlandoffice/12662.html>.
- Scotland Office, *Scotland's Future in the United Kingdom. Building on ten years of Scottish Devolution*, Cm 7738 (London: The Stationery Office Limited, November 2009), 7. 12. 2009, <http://www.official-documents.gov.uk/document/cm77/7738/7738.pdf>.
- Scotland Office, *The Size of the Scottish Parliament. A Consultation* (London: Scotland Office, December 2001), 1. 3. 2009, www.scottishsecretary.gov.uk/Consultations/Consultations%20-%20Final.pdf.
- Scotland's Parliament*, Cm 3658 (London: HMSO, July 1997).
- Scottish Executive, *Choosing Scotland's Future: A National Conversation. Independence and Responsibility in the modern world* (Edinburgh: Scottish Executive, 2007), 12. 9. 2009, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/194791/0052321.pdf>.
- Scottish Executive, „FM nominates his Cabinet“, *News Release*, 16. 5. 2007, <http://www.scotland.gov.uk/News/Releases/2007/05/16161147>.

- Scottish Executive, *Reporting on 100 Days: Moving Scotland forward* (Edinburgh: Scottish Executive, August 2007), 3–4, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/196007/0052539.pdf>.
- Scottish Government, *A National Conversation – Your Scotland, Your Choice* (Edinburgh: Scottish Government, November 2009), 7. 12. 2009, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/293639/0090721.pdf>.
- Scottish Government, *Concordat between the Scottish Government and local government*, 14 November 2007, 26. 5. 2009, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/923/0054147.pdf>.
- Scottish Government, *Delivering for Scotland. The Government's Programme for Scotland 2010-2011* (Edinburgh: Scottish Government, September 2010), 13. 10. 2010, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/324109/0104294.pdf>.
- Scottish Government, *Government Expenditure & Revenue Scotland 2007-2008* (Edinburgh: Scottish Government, June 2009), 13. 11. 2009, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/276248/0082927.pdf>.
- Scottish Government, *Legislative Consent Memorandum: Scotland Bill*, LCM (S3) 30.1, 1 December 2010, 15. 12. 2010, <http://www.scottish.parliament.uk/business/legconmem/LCM-2010-2011/ScotlandBillLCM.pdf>.
- Scottish Government, “Referendum Bill”, *Scottish Government News Release*, 3 September 2009, 7. 12. 2009, <http://www.scotland.gov.uk/About/programme-for-government/2009-10/summary-of-bills/referendum-bill>.
- Scottish Government, *Responses to consultation paper „Scotland's Future: Draft Referendum (Scotland) Bill Consultation Paper* (Edinburgh: Scottish Government, June 2010), 13. 10. 2010, <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2010/05/24131023/0>.
- Scottish Government, „Scotland Bill published at Westminster“, *News Release*, 30 November 2010, 15. 12. 2010, <http://www.scotland.gov.uk/News/Releases/2010/11/30124218>.
- Scottish Government, *Scotland's Future: Draft Referendum (Scotland) Bill Consultation Paper* (Edinburgh: Scottish Government, 2010), 13. 10. 2010, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/303348/0095138.pdf>.
- Scottish Government, *Scottish Elections 2007: Scottish Government Response to the Independent Review of The Scottish Parliamentary and Local Government Elections 3 May 2007* (Edinburgh: Scottish Government, 2008), 25. 6. 2009, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/216411/0058058.pdf>; Scottish Local Government (Elections) Act 2009
- Scottish Government, *The Scottish Government Response to the Recommendations of the Commission on Scottish Devolution* (Edinburgh: The Scottish Government, November 2009), 15. 12. 2009, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/291162/0089439.pdf>.
- Scottish Liberal Democrats, *The Steel Commission: Moving to Federalism – A New Settlement for Scotland* (Edinburgh: Scottish Liberal Democrats, 2006), 13. 11. 2009, <http://www.scotlibdems.org.uk/files/steelcommission.pdf>.

- Scottish Local Government (Elections) Act 2009*, 22. 4. 2011,
http://www.legislation.gov.uk/asp/2009/10/pdfs/asp_20090010_en.pdf.
- Scottish National Party & Scottish Green Party Cooperation Agreement*,
http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/11_05_07_agreement.pdf.
- Scottish Parliament, *Annual Report 2007 to 2008* (Edinburgh: Scottish Parliament, 2008), 10. 2. 2011,
<http://www.scottish.parliament.uk/corporate/anrep-accts/spar/ar-08/SPAnnualReport08English.pdf>.
- Scottish Parliament, *Annual Report 2008 to 2009* (Edinburgh: Scottish Parliament, 2009), 10. 2. 2011
<http://www.scottish.parliament.uk/corporate/anrep-accts/spar/ar-09/SPAnnualReport09English.pdf>.
- Scottish Parliament, *Annual Report 2009-2010* (Edinburgh: Scottish Parliament, 2010), 10. 2. 2011,
<http://www.scottish.parliament.uk/corporate/anrep-accts/spar/ar-10/SPAnnualReport10English.pdf>.
- Scottish Parliament (Constituencies) Act 2004*, Chapter 13, 1. 3. 2009,
http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2004/ukpga_20040013_en_3.
- Scottish Parliament, *Official Report 16 May 2007* (Edinburgh: Scottish Parliament, May 2007), 10. 2. 2010,
<http://www.scottish.parliament.uk/business/officialreports/meetingsparliament/or-07/sor0516-02.htm>.
- Scottish Parliamentary Corporate Body, *Meeting of the Parliament*, Thursday 12 February 2009 (Edinburgh: Scottish Parliament, 2009), Col. 15021,
<http://www.scottish.parliament.uk/Apps2/Business/ORSearch/ReportView.aspx?r=4848&mode=pdf>.
- Sillars, Jim, *Scotland: Moving on and up in Europe: the Case for Scottish Independence within the European Community* (Edinburgh: Scottish National Party, 1985).
- SNP 79 Group, 79 Group News (Edinburgh: SNP 79 Group, 1981).
- SNP 79 Group, 79 Group News (Edinburgh: SNP 79 Group, 1982).
- SNP, *A Constitution for a Free Scotland* (Edinburgh: Scottish National Party, September 2002).
- SNP, *Aims and Policy of the Scottish National Party* (Glasgow: Scottish National Party, 1962).
- SNP, *Annual Report 2006/07* (Edinburgh: Scottish National Party, 2007).
- SNP, *Annual report and financial statements year ended 31st December 2003* (Edinburgh: Scottish National Party, 2004).
- SNP, *Annual Review 2007/08* (Edinburgh: Scottish National Party, 2008).
- SNP, *Annual Review 2009/10* (Edinburgh: Scottish National Party, 2010).
- SNP, *Best for Scotland – A Real Scottish Parliament* (Edinburgh: Scottish National Party, 1996).
- SNP, *Choose Scotland-the Challenge of Independence. Manifesto of the Scottish National Party for the 1983 General Elections* (Edinburgh: Scottish National Party, 1983).

- SNP, *Constitution of the Scottish National Party* (Edinburgh: Scottish National Party, 2004).
- SNP, *Constitution of the Scottish National Party* (Edinburgh: Scottish National Party, 2009).
- SNP, *Constitution and Rules of the Scottish National Party* (Glasgow: Scottish National Party, 28th and 29th May 1949).
- SNP, *Independence in Europe. Make it Happen Now! The 1992 Manifesto of the Scottish National Party* (Edinburgh: The Scottish National Party, 1992).
- SNP, „John Swinney to step down“, *SNP Press Release*, 22 June 2004, 25. 9. 2010, <http://www.snp.org/node/11745>.
- SNP, *Leadership Election Rules* (Edinburgh: Scottish National Party, 2004).
- SNP, *Let Scotland Flourish: A Growth Strategy for Scotland* (Edinburgh: Scottish National Party, April 2006).
- SNP, *Manifesto 2005. If Scotland Matters to You Make It Matter in May* (Edinburgh: Scottish National Party, 2005).
- SNP, *Manifesto 2007. It's Time* (Edinburgh: Scottish National Party, 2007).
- SNP, *Mid-year reports 2005 and financial statements 2004* (Edinburgh: Scottish National Party, 2005).
- SNP, *National Assembly Standing Orders* (Edinburgh: Scottish National Party, 2004).
- SNP, *Play the Scottish Card. SNP General Election Manifesto 1987* (Edinburgh: Scottish National Party, 1987).
- SNP, *Policies of the Scottish National Party* (Glasgow: Scottish National Party, 1943).
- SNP, *Policy of the Scottish National Party* (Glasgow: Scottish National Party, 1950).
- SNP, *Recovery in Scotland. Make it Happen Now! The SNP's Medium Term Recovery Strategy* (Edinburgh: Scottish National Party, 1992).
- SNP, *Report and financial statements year ended 31st December 2002* (Edinburgh: Scottish National Party, 2003).
- SNP, *Return to Nationhood: a summary of the ideology of Scotland's right to independence, the guiding principles of the Scottish National Party and an outline of its programme for self-government* (West Calder: SNP Publications, 1978).
- SNP, *Rules on Vetting and Selection of Parliamentary Candidates* (Edinburgh: Scottish National Party, 2004).
- SNP, *Scotland's Future. General Elections Manifesto 1974* (Edinburgh: The Scottish National Party, February 1974).
- SNP, „Scotland in process of independence“, *SNP Press Release*, 15 October 2010, 13. 12. 2011, <http://www.snp.org/node/15749>.
- SNP, *Scotland's Future – Independence in Europe. Scottish National Party Manifesto for European Elections 1989* (Edinburgh: Scottish National Party, 1989).
- SNP, *Scotland's Future. The Manifesto of the Scottish National Party. An introduction to a practical programme of social justice for the people of Scotland* (Edinburgh: Scottish National Party, August 1974).

- SNP, *Scotland's Party for Scotland's Parliament. The Scottish National Party Manifesto for the Scottish Parliament Elections 1999* (Edinburgh: Scottish National Party, 1999).
- SNP, *Scottish National Party 74th Annual National Conference Agenda, Reports & Financial Statements* (Edinburgh: Scottish National Party, 2008).
- SNP, *Scottish National Party Annual Report 05/06* (Edinburgh: Scottish National Party, 2006).
- SNP, *SNP & You* (Glasgow: Scottish National Party, 1966).
- SNP, *SNP & You. Aims & Policy of The Scottish National Party* (Edinburgh: The Scottish National Party, 1977, 5th edition).
- SNP, „SNP become Scotland's largest party“, *News Release*, 1 January 2011, 10. 2. 2011, <http://www.snp.org/node/17593>.
- SNP, *Scottish Oil. Bringing Oil Home* (Edinburgh: Scottish National Party, May 2006).
- SNP, *Standing Orders of the National Executive Committee* (Edinburgh: Scottish National Party, 2004).
- SNP, *Supplement to the Election Manifesto of the Scottish National Party. It's Time* (Edinburgh: The Scottish National Party, September 1974).
- SNP, *The Response of the Scottish National Party to the consultation on the size of the Scottish Parliament* (Edinburgh: Scottish National Party, 2002).
- SNP, *The Scottish National Party Constitution* (Glasgow: The Scottish National Party, 3rd February 1948).
- SNP, *The Scottish National Party Constitution and Rules* (Glasgow: The Scottish National Party, 1968).
- SNP, *Towards the Scottish Parliament: Policy Intentions for the 1999 Elections* (Edinburgh: Scottish National Party, 1998).
- SNP, *We stand for Scotland. SNP Manifesto 2001 General Elections* (Edinburgh: Scottish National Party, 2001).
- SNP, *We've got what it takes. SNP Manifesto 09 SNP for EP elections* (Edinburgh: Scottish National Party, 2009).
- SNP, *Yes We Can. The Manifesto of the Scottish National Party for the 1997 General Election* (Edinburgh: Scottish National Party, 1997).
- Swinney, John, *St. Andrew's Day Address to SNP National Council, Saturday 30 November 2002* (Edinburgh: Scottish National Party, 2002).
- The Boundary Commission for Scotland: *Fifth Periodical Review of Parliamentary Constituencies in Scotland*, 1. 3. 2009, www.bcomm-scotland.gov.uk/index.html.
- The Scotsman / ICM Monthly Poll, 2 March 1999, 25. 6. 2010, http://www.icmresearch.com/pdfs/1999_march_2_scotsman_monthly_poll.pdf.
- The Scotsman on Sunday Poll, 1 April 1999, 25. 6. 2010, http://www.icmresearch.com/pdfs/1999_april_1_scotsman_scotland_on_sunday_poll.pdf.
- Standing Orders of the Scottish Parliament*, Chapter 6, Edition 1, 10. 12. 99, revision 15. 3. 02; 2. 4. 2002, www.scottish.parliament.uk/parl_bus/sto-1.htm.

- Standing Orders of the Scottish Parliament* (Edinburgh: Scottish Parliament, 3rd edition, 2nd revision, December 2008), Chapter 6, 27. 3. 2009,
<http://www.scottish.parliament.uk/business/so/revisions/2ndRevision.pdf>.
- The Scottish Office: *Report of the Consultative Steering Group on the Scottish Parliament. Shaping Scotland's Parliament*. The Stationery Office Ltd, Edinburgh, 1999.
- The Scottish Parliament, *Concordats*, Research Paper 99/12, 6 October 1999, 23. 4. 2009,
www.scottish.parliament.uk/whats_happening/research/pdf_res_papers/rp99-12.pdf.
- The Scottish Parliament, *The Scottish Parliament and the Scottish Executive-Roles and Responsibilities*. Scottish Parliament Factfile, December 2001, 15. 5. 2008,
www.scottish.parliament.uk/welcoming_you/ff8.htm.
- The Scottish Parliament, *The British-Irish Council*, Research Note 00/7, 28 January 2000, 26. 6. 2010,
www.scottish.parliament.uk/whats_happening/research/pdf_res_notes/rn00-07.pdf.
- The Scottish Parliament: *The Tax-Varying Power*. Subject Map, Scottish Parliament Series: Map no. 9, 12 May 1999, 15. 10. 2008,
www.scottish.parliament.uk/whats_happening/research/pdf_subj_maps/smsp09.pdf.
- The Scottish Parliament, *The Work of Committees in the Scottish Parliament* (Edinburgh: Scottish Parliament, July 2008), 27. 3. 2009,
<http://www.scottish.parliament.uk/vli/committees/documents/WOC-Eng.pdf>.

Rozhovory

- Člen skotské vlády, který si přál zůstat v anonymitě, SNP, 25. 11. 2010.
- Fabiani Linda, SNP, Member of the Scottish Parliament, Central Scotland Region, 30. 11. 2010.
- Gibson Rob, SNP, Member of the Scottish Parliament, Highlands & Islands, 30. 11. 2010.
- Hepburn Jamie, SNP, Member of the Scottish Parliament, Central Scotland Region, 25. 11. 2010.
- Kidd Bill, SNP, Member of the Scottish Parliament, Glasgow Region, 1. 12. 2010.
- Mather Jim, SNP, Minister for Enterprise, Energy and Tourism, Member of the Scottish Parliament, Argyll & Bute, 24. 11. 2010.
- McKee Ian, SNP, Member of the Scottish Parliament, Lothians Region, 2. 12. 2010.
- McLaughlin Anne, Member of the Scottish Parliament, Glasgow Region, 2. 12. 2010.
- Paterson Gil, SNP, Member of the Scottish Parliament, West of Scotland Region, 1. 12. 2010.

Sekundární zdroje

Monografie

- Albert, Mathias and Brock, Lothar, „What Keeps Westphalia Together? Normative Differentiation in the Modern System of States“ in Mathias Albert *et al*, eds, *Identities, Borders, Orders. Rethinking International Relations Theory* (Minneapolis and London: University of Minnesota Press, 2001).
- Albert, Mathias *et al*, eds, *Identities, Borders, Orders. Rethinking International Relations Theory* (Minneapolis and London: University of Minnesota Press, 2001).
- Banks, J. C., *Federal Britain? The Case for Regionalism* (London: G. G. Harrap&Co.Ltd, 1971).
- Barša, Pavel a Maxmilián Strmiska, eds, *Národní stát a etnický konflikt. Politologická perspektiva* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999).
- Bates T. St. J., ed., *Devolution to Scotland: The Legal Aspects. Contemplating the Imponderable* (Edinburgh: T&T Clark, 1997).
- Beyme, Klaus von, *Political Parties in Western Democracies* (Aldershot: Gower, 1985), English translation by Eileen Martin.
- Bogdanor, Vernon, *Devolution* (Oxford: Oxford University Press, 1979).
- Bogdanor, Vernon, *Devolution in the United Kingdom* (Oxford: Oxford University Press, 2001).
- Bradbury, Jonathan, „British political parties and devolution: adapting to multi-level politics in Scotland and Wales“ in Dan Hough and Charlie Jeffery, eds, *Devolution and electoral politics* (Manchester and New York: Manchester University Press, 2006), 214–47.
- Bradbury, Jonathan and John Mawson, *British Regionalism and Devolution. The Challenges of State Reform and European Integration*. (London and Bristol: Regional Policy and Development Series 16, Jessica Kingsley Publishers, 1997).
- Brand, Jack, *The National Movement in Scotland* (London, Henley&Boston: Routledge&Kegan Paul, 1978).
- Brown Alice, David McCrone and Lindsay Paterson, *Politics and Society in Scotland* (London: Macmillan Press Ltd, 1998, 2nd edition).
- Burke, Edmund, *Thoughts on the Cause of the Present Discontents* (London: J. Dodsley, Pall-Mall, MDCCLXX, 3rd edition).
- Cabada, Ladislav a Ženíšek, Marek, *Smíšené volební systémy* (Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003).
- Calvert, Harry, *Devolution* (London: Professional Books Ltd., 1975).
- Connor, Walker, *Ethnonationalism. The Quest for Understanding* (Princeton: Princeton University Press, 1994).
- Coupland, Sir, R., *Welsh and Scottish Nationalism. A Study* (London: Collins, 1954).
- Daalder, Hans and Mair, Peter, eds, *Western European Party Systems. Continuity & Change* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1983).

- Dančák, Břetislav, Fiala, Petr, eds, *Nacionalistické politické strany v Evropě* (Brno: Masarykova univerzita, 1999).
- De Winter, Lieven and Gómez-Reino, Margarita and Lynch, Peter, eds, *Autonomist Parties in Europe: Identity Politics and the Revival of the Territorial Cleavage* (Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, 2006).
- De Winter, Lieven and Türsan, Huri, eds, *Regionalist Parties in Western Europe* (London. New York: Routledge, 1998).
- Deacon, Russel, *Devolution in Britain today* (Manchester. New York: Manchester University Press, 2nd edition, 2006).
- Denver, David, James Mitchell, Charles Pattie, Hugh Bochel, *Scotland Decides. The Devolution Issue and the 1997 Referendum* (London.Portland: Frank Cass, 2000).
- Deschouwer, Kris, „Political Parties as Multi-level Organizations“ in Richard Katz & William Crotty, eds, *Handbook of Party Politics* (London: Sage, 2006), 292–300.
- Devine, T. M. and Richard J. Finlay, eds., *Scotland in the Twentieth Century* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1996).
- Devine, T. M. , *The Scottish Nation 1700–2000* (London: Penguin Books Ltd.).
- Donnachie, Ian, Christopher Harvie and Ian S. Wood, eds, *Forward! Labour Party Politics in Scotland* (Edinburgh: Polygon determinations, 1989).
- Douglas, Dick, *At the Helm: The Life and Times of Robert D McIntyre* (Buckie: NPMI Publications, 1995).
- Duchacek, Ivo D., *The Territorial Dimension of Politics Within, Among, and Across Nations* (Boulder and London: Westview Press, 1986).
- Duverger, Maurice, *Political Parties. Their Organization and Activity in the Modern State*, translated by Barbara and Robert North (New York: John Wiley & Sons, 1965).
- Edwards, Owen Dudley, ed., *A Claim of Right for Scotland* (Edinburgh: Polygon determinations, 1989).
- Elcock, Howard and Michael Keating, eds., *Remaking the Union. Devolution and British Politics in the 1990s* (London.Portland: Frank Cass, 1998)
- Fiala, Petr a Maximilián Strmiska, *Teorie politických stran* (Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2009).
- Finlay, Richard J., *A Partnership for Good? Scottish Politics and the Union Since 1880*. John Donald Publishers Ltd, Edinburgh, 1997.
- Finlay, Richard J., *Independent and Free. Scottish Politics and the Origins of the Scottish National Party 1918–1945* (Edinburgh: John Donald Publishers Ltd., 1994).
- Flora, Peter, Kuhle, Stein and Urwin, Derek, eds, *State Formation, Nation-Building, and Mass Politics in Europe. The Theory of Stein Rokkan* (Oxford New York: Oxford University Press, 1999).
- Fry, Michael, *Patronage and Principle. A Political History of Modern Scotland* (Aberdeen: Aberdeen University Press, 1987).
- Gellner, Arnošt, *Národy a nacionalismus* (Praha: Hříbal, 1993, 2. vydání).

- Guibernau, Montserrat, *Nations without States. Political Communities in a Global Age* (Cambridge: Polity Press, 1999).
- Harvie, Christopher, *No Gods and Precious Few Heroes. Scotland Since 1914.* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1993).
- Harvie, Christopher, *Scotland and Nationalism. Scottish Society and Politics 1707 to the Present* (London and New York: Routledge, 1998, 3rd edition).
- Hanham, H. J., *Scottish Nationalism* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1969).
- Hassan, Gerry and Chris Warhurst, eds., *A Different Future. A Modernisers' Guide to Scotland* (Edinburgh: The Centre for Scottish Public Policy and The Big Issue in Scotland, 1999).
- Hassan, Gerry and Chris Warhurst, eds, *The New Scottish Politics. The First Year of the Scottish Parliament and Beyond* (Norwich: Stationery Office, 2000).
- Hassan, Gerry, ed., *The Modern SNP. From Protest to Power* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009).
- Hassan, Gerry, *A Guide to the Scottish Parliament* (Edinburgh: Centre for Scottish Public Policy, The Stationery Office Ltd, 1999).
- Hazell, Robert, ed., *The State and the Nations. The First Year of Devolution in the United Kingdom* (Thorverton: Imprint Academic, 2000).
- Hazell, Robert, ed., *The State and the Nations. The Third Year of Devolution in the United Kingdom* (Exeter: Imprint Academic, 2003)
- Hechter, Michael, *Internal Colonialism: The Celtic Fringe in British National Development, 1536–1966* (London: Routledge and Kegan Paul, 1975).
- Hepburn, Eve, „Degrees of Independence: SNP Thinking in an International Context“ in Gerry Hassa, ed., *The Modern SNP. From Protest to Power* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009), 190–203.
- Hloušek, Vít a Lubomír Kopeček, *Konfliktní demokracie. Moderní masová politika ve střední Evropě* (Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2004).
- Hooghe, Liesbet and Gerry Marks, *Multi-Level Governance and European Integration* (Lanham.Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2001).
- Hough, Dan and Charlie Jeffery, eds, *Devolution and electoral politics* (Manchester and New York: Manchester University Press, 2006).
- Hroch, Miroslav, „Komparativní (historickosrovnávací) metoda“ in Miroslav Hroch a kolektiv, *Úvod do studia dějepisu* (Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985), 234–38.
- Janda, Kenneth, *Political Parties: A Cross-National Survey* (New York: The Free Press, 1980).
- Jones, Barry and Michael Keating, eds, *The European Union and the Regions* (Oxford: Oxford University Press, 1995).

- Kasáková, Zuzana, „Vznik skotského parlamentu – konec procesu devoluce?“ in Eliška Tomalová a Zuzana Kasáková, *Sborník západoevropských studií* (Praha: Karolinum, 2005), 81–228.
- Katz, Richard S. and Mair, Peter, „The Ascendancy of the Party in Public Office: Party Organizational Change in Twentieth-Century Democracies“ in Richard Gunther, José Ramón-Montero and Juan J. Linz, *Political Parties. Old Concepts and New Challenges* (Oxford: Oxford University Press, 2002), 113–35.
- Keating, Michael and David Bleiman, *Labour and Scottish Nationalism* (London: Macmillan Press Ltd, London, 1979).
- Keating, Michael: „Nationalist Movements in Comparative Perspective“ in Gerry Hassan, ed., *The Modern SNP. From Protest to Power* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009), 204–18.
- Keating, Michael: *Nations against the State. The New Politics of Nationalism in Quebec, Catalonia and Scotland* (London: Macmillan Press, 1996).
- Keating, Michael, *State and Regional Nationalism. Territorial Politics and the European State* (New York, London, Toronto, Sydney, Tokyo: Harvester. Wheatsheaf, 1988).
- Keating, Michael and Paul Cairney, „The New Scottish Statute Book: The Scottish Parliament’s Legislative Record since 1999“ in Charlies Jeffery and James Mitchell, eds, *The Scottish Parliament 1999–2009: The First Decade* (Edinburgh: Luath Press, 2009), 37–41.
- Keating, Michael and John Loughlin, eds, *The Political Economy of Regionalism* (London - Portland, OR.: Fank Cass, 1997).
- Kellas, James G., *The Politics of Nationalism and Ethnicity* (Houndmills.London: Macmillan Press Ltd, 1998, 2nd edition).
- Kellas, James G., *The Scottish Political System*. Cambridge University Press, Cambridge, 1984.
- Kirchheimer, Otto, „The Transformation of the Western European Party Systems“ in Joseph LaPalombara and Myron Weiner, eds., *Political Parties and Political Development* (Princeton: Princeton University Press, 1966), 177–201.
- Kitschelt, Herbert, „Movement Parties“ in Richard Katz & William Crotty, eds, *Handbook of Party Politics* (London: Sage, 2006), 278–90.
- Klíma, Michal, *Volby a politické strany v moderních demokraciích* (Praha: Radix, 2003).
- Kopeček, Lubomír, „Politické strany a stranické systémy ve srovnávací a teoretické perspektivě“ in Maxmilián Strmiska et al, *Politické strany moderní Evropy* (Praha: Portál, 2005), 9–54.
- Kořan, Michal, „Jednopřípadová studie“ in Petr Drulák a kol., *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích* (Praha: Portál, 2008), 29–61.
- Krouwel, André, „Party models“ in Richard Katz & William Crotty, eds, *Handbook of Party Politics* (London: Sage, 2006), 249–269.

- Kubát, Michal, *Politická opozice v teorii a středoevropské praxi (vybrané otázky)* (Praha: Dokořán, 2010).
- LaPalombara, Joseph and Weiner, Myron, „The Origin and Development of Political Parties“ in LaPalombara, Joseph and Weiner, Myron (eds.), *Political Parties and Political Development* (Princeton: Princeton University Press, 1966), 3–42.
- Lebeda, Tomáš, „Stručný přehled volebních systémů“ in Miroslav Novák, Tomáš Lebeda a kol., *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání* (Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2004), 19–43.
- Lecours, André, „New Institutionalism: Issues and Questions“ in André Lecours, ed., *New Institutionalism. Theory and Analysis* (Toronto.Buffalo.London: University of Toronto Press, 2005), 3–25.
- Lindsay, Isobel, „The SNP and Westminster“ in Gerry Hassan, ed., *The Modern SNP. From Protest to Power* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009), 93–104.
- Lipset, Seymour Martin and Rokkan, Stein, „Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: An Introduction“ in Seymour Martin Lipset and Stein Rokkan, eds., *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives* (New York: The Free Press, 1967), 1–64.
- Loughlin, John, „Introduction: The Transformation of the Democratic State in Western Europe“ in John Loughlin with the collaboration of Eliseo Aja *et al.*, *Subnational Democracy in the European Union. Challenges and Opportunities* (Oxford New York: Oxford University Press, 2004), 1–33.
- Lowndes, Vivien, „The Institutional Approach“ in David Marsh and Gerry Stoker, eds, *Theory and Methods in Political Science* (Houndmills, New York: Palgrave Macmillan, 2010, 3rd edition), 60–79.
- Lynch, Michael, *Scotland. A New History* (London: Pimlico, 1997).
- Lynch, Peter, *Minority Nationalism and European Integration* (Cardiff: University of Wales Press, 1996).
- Lynch, Peter, *Scottish Government and Politics. An Introduction* (Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd, 2001).
- Lynch, Peter, *SNP. The History of the Scottish National Party* (Cardiff: Welsh Academic Press, 2002).
- Lynch, Peter, „The Scottish National Party: the Long Road from Marginality to Blackmail and Coalition Potential“ in Lieven De Winter, Margarita Gómez-Reino, Peter Lynch, eds, *Autonomist Parties in Europe: Identity Politics and the Revival of the Territorial Cleavage* (Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, 2006), 229–51.
- Macartney, Allan, „Summary of Scottish Opinion Polls Relating to Voting Intention and Constitutional Change“ in H. Drucker and N. Drucker, eds., *Scottish Government Yearbook 1980* (Edinburgh: Paul Harris, 1980), 221–29.
- Macartney, W. J. A., „Summary of Scottish Opinion Polls Relating to Voting Intentions and Constitutional Change: October 1974–May 1978“ in H. Drucker and N. Drucker, eds., *Scottish Government Yearbook 1979* (Edinburgh: Paul Harris, 1980), 198–203.

- Mackay Colin, „The SNP and the Scottish Parliament: The Start of a New Sang?“ in Gerry Hassan, ed., *The Modern SNP. From Protest to Power* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009), 79–92.
- Macwhirter, Ian, „After Domesday....The Convention and Scotland’s Constitutional Crisis“ in Alice Brown and Richard Parry, eds., *Scottish Government Yearbook 1990* (Edinburgh: Unit for the Study of Government in Scotland, 1990), 25–39.
- Macwhirter, Ian, „The Political Year in Westminster October 1990–July 1991“, in Lindsay Paterson and David McCrone, eds, *Scottish Government Yearbook* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1992), 20–35.
- Marks, Gary, „Structural Policy and Multilevel Governance in the EC“ in Cafruny, Alan W. and Glenda G. Rosenthal, eds, *The State of the European Community. The Maastricht Debates and Beyond* (Boulder-Harlow: Longman, 1993), 391–410.
- Marr, Andrew, *The Battle for Scotland* (London: Penguin Books, 1992).
- McEwen, Nicola, „The Scottish National Party after devolution: progress and prospects“ in Gerry Hassan and Chris Warhurst, eds, *Tomorrow’s Scotland* (London: Lawrence & Wishart, 2002), 49–65.
- McFadden, Jean and Mark Lazarowicz, *The Scottish Parliament. An Introduction.* (Edinburgh: T&T Clark, 2000, 2nd edition).
- McLean, Iain, „The National Question“ in Anthony Seldon, ed., *Blair’s Britain. 1997–2007* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007), 487–508.
- Midwinter, Alan, Michael Keating, James Mitchell, *Politics and Public Policy in Scotland* (London: Macmillan Education Ltd, Houndmills, 1991).
- Miller, W. L., *The End of British Politics? Scots and English Political Behaviour in the Seventies* (Oxford: Clarendon Press, 1981).
- Mitchell, James, *Conservatives and the Union. A Study of Conservative Party Attitudes to Scotland* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1990).
- Mitchell, James, *Devolution in the UK* (Manchester and New York: Manchester University Press, 2009).
- Mitchell, James and Michael Cavanagh, „Context and Contingency: Constitutional Nationalists and Europe“ in Michael Keating and John McGarry, eds, *Minority Nationalism and the Changing International Order* (Oxford: Oxford University Press, 2001), 246–64.
- Müller-Rommel, Ferdinand, „Ethnoregionalist Parties in Western Europe. Theoretical considerations and framework for analysis“ in De Winter, Lieven and Türsan, Huri, eds, *Regionalist Parties in Western Europe* (London. New York: Routledge, 1998): 17–27.
- Neumann, Sigmund, „Toward a Comparative Study of Political Parties“, in Sigmund Neumann, ed., *Modern Political Parties: Approaches to Comparative Politics* (Chicago: University of Chicago Press, 1956), 395–421.
- Novák, Miroslav, *Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia* (Praha: Sociologické nakladatelství, 1997).

- Ostrogorski Mosei, *Democracy and the Organization of Political Parties, Volume I*, translated from the French by Fredercik Clarke (New York, London: Macmillan & Co., Ltd., 1922).
- Paterson, Lindsay, Alice Brown, John Curtice, Kerstin Hinds, David McCrone, Alison Park, Kerry Sproston, Paula Surrige, *New Scotland, New Politics?* (Edinburgh: Polygon at Edinburgh, Edinburgh University Press, 2001).
- Paterson, Lindsay, *A Diverse Assembly. The Debate on a Scottish Parliament* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1998).
- Peters, B. Guy, *Institutional Theory in Political Science: The 'New Institutionalism'* (London. New York: Continuum, 2007, 2nd edition).
- Rentoul, John, *Tony Blair. Prime Minister* (London: Time Warner Paperback, 2001).
- Roberts, Geoffrey K. and Patricia Hogwood, *European Politics Today* (Manchester. New York: Manchester University Press, 1997).
- Rokkan, Stein and Urwin, Derek W, *Economy, Territory, Identity. Politics of West European Peripheries* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1983).
- Rokkan, Stein and Urwin, Derek W., „Introduction: Centres and peripheries in Western Europe“ in Rokkan, Stein and Urwin, Derek W, eds, *The Politics of Territorial Identity. Studies in European Regionalism* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1982), 1–17.
- Rokkan, Stein and Urwin, Derek W., eds, *The Politics of Territorial Identity. Studies in European Regionalism* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1982).
- Rose, Richard, *Understanding the United Kingdom. The Territorial Dimension in Government* (London: Longman, 1982).
- Říchová, Blanka a Vlastimil Fiala, „Decentralizační trendy v současné západní Evropě“ in Vlastimil Fiala, Blanka Říchová a kol., *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace* (Olomouc–Praha: Moneta-FM, 2002), 9–35.
- Říchová, Blanka, *Přehled moderních politologických teorií. Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě* (Praha: Portál, 2006, 2. vydání).
- Sartori, Giovanni, *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005).
- Seldon, Anthony, *Blair* (London: The Free Press, 2005).
- Seldon, Anthony, ed., *Blair's Britain. 1997–2007* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007).
- Sharpe, L. J., „Decentralist Trends in Western Democracies: A First Appraisal“ in L. J. Sharpe, ed., *Decentralist Trends in Western Democracies* (London and Beverly Hills: SAGE Publications Ltd., 1979).
- Sharpe, L. J., ed., *The Rise of Meso Government in Europe* (London . Newbury Park . New Delhi: SAGE Publications, 1993).
- Shugart, Matthew Soberg and Wattenberg, Martin P., „Mixed-Member Electoral Systems: A Definition and Typology“ in Matthew Soberg Shugart and Martin P.

- Wattenberg, eds, *Mixed-Member Electoral Systems. The Best of Both Worlds?* (Oxford: Oxford University Press, 2003), 9–24.
- Smith, Anthony D., *National Identity* (London: Penguin Books, 1991).
- Smith, B. C., *Decentralization. The Territorial Dimension of the State* (London.Boston.Sydney: George Allen & Unwin, 1985).
- Smith, Gordon, *Politics in Western Europe* (Gower, 1989, 5th edition).
- Smout, T.C., *History of the Scottish People 1560 – 1830* (Glasgow: William Collins Sons&Co. Ltd, 1975).
- Stake, Robert E., „Qualitative Case Studies“ in Norman K. Denzin and Yvonna S. Lincoln, eds, *Strategies of Qualitative Inquiry* (Los Angeles.London.New Delhi.Singapore: SAGE Publications, 2008), 119–49.
- Strmiska, Maxmilián, „Centrum, periferie a národovtorný proces“ in Barša Pavel, Strmiska Maxmilián, eds, *Národní stát a etnický konflikt. Politologická perspektiva* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999), 175–254.
- Strmiska, Maxmilián.: *Regionální strany a stranické systémy. Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 1998.
- Swenden, Wilfried, *Federalism and Regionalism in Western Europe. A Comparative and Thematic Analysis* (Houndmills: Palgrave Macmillan, 2006).
- Swenden, Wilfred and Maddens, Bart, „Introduction. Territorial Party Politics in Western Europe: A Framework for Analysis“ in Swenden, Wilfred and Maddens, Bart, eds, *Territorial Party Politics in Western Europe* (Houndmills: Palgrave Macmillan, 2009), 1–30.
- Swenden, Wilfred and Maddens, Bart, eds, *Territorial Party Politics in Western Europe* (Houndmills: Palgrave Macmillan, 2009).
- Taylor, Brian, *The Scottish Parliament* (Edinburgh: Polygon at Edinburgh, 1999).
- Tilly, Charles, ed., *The Formation of National States in Western Europe* (Princeton: Princeton University Press, 1975).
- Torrance, David, *Salmond Against the Odds* (Edinburgh: Birlinn, 2010).
- Trench, Alan, ed., *The State of the Nations 2001. The Second Year of Devolution in the United Kingdom* (Thorverton: Imprint Academic, 2001).
- Trench, Alan, ed., *Has Devolution Made a Difference? The State of the Nations 2004* (Exeter: Imprint Academic, 2004).
- Trench, Alan, ed., *The Dynamics of Devolution. The State of the Nations 2005* (Exeter: Imprint Academic, 2008).
- Trench, Alan, ed., *The State of the Nations 2008* (Exeter: Imprint Academic, 2008).
- Türsan, Huri, „Introduction. Ethnoregionalist parties as ethnic entrepreneurs“ in De Winter, Lieven and Türsan, Huri, eds, *Regionalist Parties in Western Europe* (London. New York: Routledge, 1998), 1–16.
- Urwin, Derek W., „Conclusion: Perspectives on Conditions of Regional Protest and Accommodation“ in Rokkan, Stein & Urwin, Derek W., eds, *The Politics of Territorial Identity. Studies in European Regionalism* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1982), 425–36.

- Urwin, Derek W., „Harbinger, Fossil or Fleabite? 'Regionalism' and the West European Party Mosaic“ in Daalder, Hans and Mair, Peter, eds, *Western European Party Systems. Continuity & Change* (London. Beverly Hills. New Delhi: Sage Publications, 1983), 221–56.
- Wagstaff, Peter, ed., *Regionalism in the European Union* (Exeter.Portland, OR: Intellect Books, 1999).
- Ware, Alan, *Political Parties and Party Systems* (Oxford: Oxford University Press, 1996).
- Weber, Max, *Economy and Society: an outline of interpretive sociology*. Volume 1, Volume 2 edited by Roth, Guenther and Wittich, Claus (Berkeley: University of Carolina Press, 1978).
- White, John Kenneth, „What is a political party?“ in Katz, Richard and Crotty, William, eds, *Handbook of Party Politics* (London: Sage, 2006),
- Wolinetz, Steven B., „Beyond the Catch-All Party: Approaches to the Study of Parties and Party Organization in Contemporary Democracies“ in Gunther, Richard and Ramón-Montero, José and Linz, Juan J., *Political Parties. Old Concepts and New Challenges* (Oxford: Oxford University Press, 2002), 136–65.
- Wright, Alex, ed., *Scotland: The Challenge to Devolution* (Aldershot Ashgate Publishing Ltd, 2000).

Články a studie

- Beran, Harry, „A Liberal Theory of Secession“ in *Political Studies* 32, (1984): 21–31.
- Birch, Anthony H., „Minority Nationalist Movements and Theories of Political Integration“ in *World Politics* 30, č. 3 (April 1978): 325–44.
- Bort, Eberhard, „Annals of the Parish: the Year at Holyrood, 2004-2005“ in *Scottish Affairs* 53 (Autumn 2005): 136–52.
- Bowers, Paul, *The Sewel Convention* (London: Parliament and Constitution Centre, 25 November 2005).
- Bradbury, Jonathan and James Mitchell, „Devolution and Territorial Politics: Stability, Uncertainty and Crisis“ in *Parliamentary Affairs* 55, č. 2 (April 2002): 298–315.
- Bradbury, Jonathan and James Mitchell, „Devolution: New Politics for Old?“ in *Parliamentary Affairs* 54, č. 2 (April 2001): 257–75.
- Brancati, Dawn, „Pawns Take Queen: The Destabilizing Effects of Regional Parties in Europe“ in *Constitutional Political Economy* 16 (2005): 143–59.
- Brancati, Dawn, „The Origins and Strengths of Regional Parties“ in *British Journal of Political Science* 38 (2007): 135–59.
- Brown, Alice, Barnett T. Donaghy, Fiona Mackay and Elizabeth Meehan, „Women and Constitutional Change in Scotland and Northern Ireland“ in *Parliamentary Affairs* 55, č. 1 (January 2002): 71–84.
- Brown, Alice, „Building a Representative House in Scotland and the Role of Women in the Developmental Process“ in *Political Science and Politics* XXX, č. 1 (March 1998): 17–20.

- Brown, Alice, „Designing the Scottish Parliament“ in *Parliamentary Affairs* 53, č. 3, (July 2000): 542–56.
- Brown, Alice, „Scotland: Paving the Way for the Devolution?“ in *Parliamentary Affairs* 50, č. 4 (October 1997): 658–71.
- Cairney Paul, ed., *Scotland Devolution Monitoring Report September 2009*, 25. 11. 2009, http://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/files/research/devolution/dmr/Scotland_Sept_2009.pdf
- Deschouwer, Kris, „Political Parties in Multi-layered Systems“ in *European Urban and Regional Studies* 10 (2003): 213–26.
- Stephane Dion, „Why is Secession Difficult in Well-Established Democracies? Lessons from Quebec“, *British Journal of Political Science* 26, č. 2 (April 1996): 269–82.
- Gay, Oonagh, *Scotland and Devolution*. Research Paper 97/92 (London: Home Affairs Section, House of Commons Library, July 1997).
- Gay, Oonagh, Isobel White and Richard Kelly, *The Funding of Political Parties*. Research Paper 07/34 (London: Parliament and Constitution Centre, House of Commons Library, 10 April 2007), 4. 2. 2010, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2007/rp07-034.pdf>.
- Gourevitch, Peter Alexis, „The Reemergence of „Peripheral Nationalisms“: Some Comparative Speculations on the Spatial Distribution of Political Leadership and Economic Growth“ in *Comparative Studies in Society and History* 21, č. 3 (July 1979): 302–22.
- Hobsbawm, Eric, „Some Reflections on The Break-Up of Britain“ in *New Left Review* 105 (September-October 1977): 3–24.
- Hall, Peter A. and Rosemary C. R. Taylor, „Political Science and the Three New Institutionalisms“ in *Political Studies* 44, č. 5 (December 1996), 936–57.
- Hepburn, Eve, „Introduction: Re-conceptualizing Sub-state Mobilization“ in *Regional and Federal Studies* 19, č. 4–5 (October–December 2009): 477–99.
- Herbert, Stephen, *Attitudes to the Scottish Parliament and Devolution*, SPICe briefing 06/23 (Edinburgh: The Scottish Parliament, April 2006), 23. 8. 2009, <http://www.scottish.parliament.uk/business/research/briefings-06/SB06-23.pdf>.
- Hopkin, Jonathan and Paolucci, Caterina, „The business firm model of party organisation: Cases from Spain and Italy“ in *European Journal of Political Research* 35 (1999): 307–39.
- Houten, Pieter van, „Regionalist Challenges to European States: A Quantitative Assessment“ in *Ethnopolitics* 6, č. 4 (November 2007): 545–68.
- Jones, Peter, „The Smooth Wooing: The SNP’s Victory in the 2007 Scottish Parliamentary Elections“ in *Scottish Affairs* 60 (Summer 2007): 6–23.
- Kasáková, Zuzana, „Future prospects of Scotland“ in *AUC IX*, č. 4 (2009): 65–96.
- Kasáková, Zuzana, „Tony Blair a devoluce. Vývoj skotských autonomních institucí za vlády New Labour 1997-2007“ in *AUC XI*, č. 1 (2010): 29–54.
- Katz, Richard S. and Peter Mair, „Changing Models of Party Organization and Party Democracy. The emergence of the Cartel Party“ in *Party Politics* 1, (1995): 5–28.

- Katz, Richard S. and PeteMair, „The Evolution of Party Organization in Europe: The Three Faces of Party Organization“ in *The American Review of Politics* 14, (1993): 593–617.
- Katz Richard S., „The Problem of Candidate Selection and Models of Party Democracy“ in *Party Politics* 7, č. 3, 277–96.
- Kellas, James G, „The Scottish and Welsh Offices as Territorial Managers.“ In: *Regional Politics and Policy* 1, č. 1 (1991): 98–123.
- Kofman, Daniel, „The Normative Limits to the Dispersal of Territorial Sovereignty“ in *The Monist* 90, č. 1 (2007): 65–85.
- Leeke, Matthew & Richard Cracknell, *Scottish Parliament Elections: 1 May 2003*. Research Paper 03/46 (London: Social & General Statistics Section, House of Commons Library, 14 May 2003).
- Lynch, Peter, „From Social Democracy back to No Ideology?–The Scottish National Party and Ideological Change in a Multi-level Electoral Setting“ in *Regional and Federal Studies* 19, č. 4–5 (October–December 2009): 619–37.
- Mair, Peter and Cas Mudde, „The Party Family and its Study“ in *Annual Review of Political Science* 1 (1998): 211–29.
- March, James G. and Johan P Olsen, „The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life“ in *American Political Science Review* 78, č. 3 (September 1984): 734–49.
- Massetti, Emanuelle, „Explaining Regionalist Party Positioning in a Multi-dimesional Ideological Space: A Framework for Analysis in *Regional and Federal Studies* 19, č. 4–5 (October–December 2009): 501–31.
- McEwen, Nicola, „Adapting to Multi-Level Politics: The Political Parties and the General Election in Scotland“ in *Scottish Affairs* 53 (Autumn 2005): 119–35.
- Mellows-Facer, Adam, Richard Cracknell and Jessica Yonwin, *European Parliament Elections 2004*. Research Paper 04/50 (London: Social and General Statistics Section, House of Commons Library, 23 June 2004), 25. 9. 2010, <http://www.parliament.uk/briefing-papers/RP04-50>.
- Mellows-Facer, Adam, Richard Cracknell and Sean Lightbown, *European Parliament Elections 2009*. Research Paper 09/53 (London: House of Commons Library, 17 June 2009), 25. 9. 2010, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2009/rp09-053.pdf>.
- Miodownik, Dan and Britt Cartrite, „Demarking Political Space: Territoriality and the Ethnoregional Party Family“ in *Nationalism and Ethnic Politics* 12, č. 1 (2006): 53–82.
- Mitchell, James, David Denver, Charles Pattie, Hugh Bochel, „The 1997 Devolution Referendum in Scotland” in *Parliamentary Affairs* 51, č. 2 (April 1998): 166–181.
- Mitchell, James, „New Parliament, New Politics in Scotland” in *Parliamentary Affairs* 53, č. 3 (July 2000): 605–21.
- Morgan Bryn & Joseph Connelly, *UK Election Statistics: 1945–2000. Research Paper 01/37* (London: Social & General Statistics Section, House of Commons Library, 29 March 2001).

- Morgan, Bryn, *Scottish Parliament Elections: 6 May 1999*. Research Paper 99/50, (London: Social and General Statistics Section, House of Commons Library, 8 September 1999).
- Newman, Saul, „Ideological trends among ethnoregional parties in post-industrial democracies“ in *Nationalism and Ethnic Politics* 3, č. 1 (Spring 1997): 28–60.
- Robertson, James C., „The British General Election of 1935“ in *Journal of Contemporary History* 9, č. 1 (January 1974): 149–64.
- Rudolph, Joseph R. and Robert J. Thompson, „Ethnoterritorial Movements and the Policy Process: Accommodating Nationalist Demands in the Developed World“ in *Comparative Politics* 17, č. 3 (April 1985), 291–311.
- Říchová, Blanka, „Labour Party a koncept Velšského národního shromáždění (1945-1999)“ in *Politologická revue* VI, č. 1 (červen 2000): 5–24.
- Říchová, Blanka, „Skotsko na cestě k autonomii“, In: *Politologická revue*, 2/1998, Ročník IV., 54–75.
- Schieren, Stefan, „Independence in Europe: Scotland’s Choice?“ in *Scottish Affairs* 31 (Spring 2000): 111–27.
- Wolinetz, Steven B., „Party System Change: The Catch-all Thesis Revisited“ in *West European Politics* 14, (1989): 113–28.

Periodika

The Economist
 Financial Times
 Newsweek
 New Statesman
 Scotland on Sunday
 The Scotsman
 Herald Scotland

Internet

www.alba.org.uk
www.bcomm-scotland.gov.uk
www.calre.be
www.cor.eu.int
www.cosla.gov.uk
www.hmso.gov.uk
www.jrf.org.uk
www.parliament.uk
www.publications.parliament.uk
www.scotland.gov.uk
www.scottish.parliament.uk
www.scottishsecretary.gov.uk
<http://news.bbc.co.uk>

PŘÍLOHY

Tabulka č. 1: Výsledky všeobecných voleb do Westminsteru ve Skotsku, 1935-2010

Tabulka č. 2: Volby do skotského parlamentu : 6. květen 1999

Tabulka č. 3: Volby do skotského parlamentu: 1. květen 2003

Tabulka č. 4: Volby do skotského parlamentu: 3. květen 2007

Tabulka č. 5: Podpora různých ústavních možností, 1979 – 2002

Tabulka č. 6: Referendum o skotské nezávislosti

Tabulka č. 1: Výsledky všeobecných voleb do Westminsteru ve Skotsku, 1935-2010

Rok	Konzervativci		Labouristé		Lib Dem		SNP	
	Hlasy (%)	Počet Křesel	Hlasy (%)	Počet Křesel	Hlasy (%)	Počet Křesel	Hlasy (%)	Počet Křesel
1935	48,9	43	37,2	20	7,5	3	1,1	0
1945	40,3	27	47,9	37	5,6	0	1,3	0
1950	44,8	31	46,2	37	6,6	2	0,4	0
1951	48,6	35	47,9	35	2,7	1	0,3	0
1955	50,1	36	46,7	34	1,9	1	0,5	0
1959	47,2	31	46,7	38	4,1	1	0,8	0
1964	40,6	24	48,7	43	7,6	4	2,4	0
1966	37,6	20	49,9	46	6,8	5	5	0
1970	38	23	44,5	44	5,5	3	11,4	1
1974 únor	32,9	21	36,6	40	7,9	3	21,9	7
1974 říjen	24,7	16	36,3	41	8,3	3	30,4	11
1979	31,4	22	41,5	44	9	3	17,3	2
1983	28,4	21	35,1	41	24,5	8	11,8	2
1987	24	10	42,4	50	19,2	9	14	3
1992	25,6	11	39	49	13,1	9	21,5	3
1997	17,5	0	45,6	56	13	10	22,1	6
2001	15,6	1	43,3	55	16,3	10	20,1	5
2005 (a)	15,8	1	38,9	40	22,6	11	17,7	6
2010	16,7	1	42	41	18,9	11	19,9	6

a) V tomto roce došlo ke snížení počtu křesel ze 72 na 59.

Zdroj: Edmund Tetteh, *Elections Statistics: UK 1918-2007*. Research Paper 08/12 (London: Social&General Statistics Section, House of Commons Library, 1 February 2008); Richard Cracknell, Feargal McGuinness, Chris Rhodes, *General Election 2010. Final Edition*. Research Paper 10/36 (London: House of Commons Library, 2 February 2011).

Tabulka č. 2: Volby do skotského parlamentu : 6. květen 1999

	Hlasování			počet křesel
	kandidáti (a)	počet	%	
Jednomandátové volební obvody				
Conservative	73	364.505	15,60%	
Labour	73	908.250	38,80%	53
Liberal Democrat	73	333.169	14,20%	12
Scottish National Party	73	672.768	28,70%	7
Scottish Socialist Party	19	24.718	1,10%	
Socialist Labour Party	4	4.204	0,20%	
Ostatní	24	34.848	1,50%	1
Celkem	339	2.342.462	100%	73
Regionální kandidátní listiny				
Conservative	8	359.109	15,40%	18
Labour	8	786.818	33,80%	3
Liberal Democrat	8	290.760	12,50%	5
Scottish National Party	8	638.644	27,50%	28
Scottish Socialist Party	1	521	0,00%	1
Socialist Labour Party	1	2.607	0,10%	
Scottish Green Party	8	84.023	3,60%	1
Pro-life	2	5.534	0,20%	
Scottish Unionist Party	5	9.784	0,40%	
Highlands and Islands Alliance	1	806	0,00%	
Ostatní	34	146.687	6,30%	
Celkem	84	2.325.293	100%	56
Celkový počet mandátů				
Conservative				18
Labour				56
Liberal Democrat				17
Scottish National Party				35
Scottish Socialist Party				1
Scottish Green Party				1
Ostatní				1
Celkem				129

a) For the regional lists these figures show the number of lists entered by the party

Zdroj: Bryn Morgan and Joseph Connelly, *UK Election Statistics: 1945-2000*. Research Paper 01/37 (London: Social and General Statistics Section, House of Commons Library, 29 March 2001)

Tabulka č. 3: Volby do skotského parlamentu: 1. květen 2003

	Hlasování				změna oproti roku 1999
	kandidáti	počet hlasů	%	počet křesel	
Jednomandátové volební obvody					
Conservative	73	318.279	16,6	3	3
Labour	73	663.585	34,5	46	-7
Liberal Democrat	73	294.347	15,3	13	1
Scottish National Party	73	455.772	23,7	9	2
Scottish Socialist Party	70	116.013	6,0		
Independent	17	34.452	1,8	1	
Ostatní	28	39.171	2,0	1	
Celkem	407	1.921.619	100	73	
Regionální kandidátní listiny					
Conservative	69	296.929	15,0	15	-3
Labour	56	561.879	29,4	4	1
Liberal Democrat	67	225.810	11,8	4	-1
Scottish National Party	77	399.659	20,9	18	-10
Scottish Socialist Party	76	128.126	6,7	6	5
Scottish Green Party	58	132.138	6,9	7	6
Independent	9	31.942	1,7	1	1
Scottish Senior Citizens Unity Party	19	28.966	1,5	1	1
Pensioner´s Party (Scotland)	19	28.655	1,5		
Socialist Labour Party	62	21.657	1,1		
United Kingdom Independence Party	41	11.969	0,6		
People´s Alliance	15	7.718	0,4		
Pro-life	14	6.759	0,4		
Scottish Unionist Party	10	6.113	0,3		
Ostatní	13	20.274	1,1		
Celkem	605	1.908.594	100	56	
Celkový počet mandátů					
Conservative				18	-
Labour				50	-6
Liberal Democrat				17	-
Scottish National Party				27	-8
Scottish Socialist Party				7	6
Scottish Green Party				7	6
Ostatní				3	2
Celkem				129	

Zdroj: Matthew Leeke and Richard Cracknell, *Scottish Parliament Elections: 1 May 2003*, Research Paper 03/46 (London: Parliament and Constitution Centre, House of Commons Library, 14 May 2003).

Tabulka č. 4: Volby do skotského parlamentu: 3. květen 2007

	Hlasování				změna oproti roku 2003
	kandidáti	počet hlasů	%	počet křesel	
Jednomandátové volební obvody					
Conservative	73	334.742	16,6	4	+1
Labour	73	648.374	32,1	37	-9
Liberal Democrat	73	326.232	16,2	11	-2
Scottish National Party	73	664.227	32,9	21	+12
Green	1	2.971	0,1	0	0
Ostatní	42	40.431	2,0	0	-2
Celkem	335	2.016.977	100	73	
Regionální kandidátní listiny					
Conservative	59	284.005	13,9	13	-2
Labour	55	595.415	29,2	9	+5
Liberal Democrat	58	230.671	11,3	5	+1
Scottish National Party	70	633.401	31,0	26	+8
Green	53	82.584	4,0	2	-5
Ostatní	414	215.973	10,6	1	-7
Celkem	709	2.042.049	100	56	
Celkový počet mandátů					
Conservative	132	618.747	15,2	17	-1
Labour	128	1.243.789	30,6	46	-4
Liberal Democrat	131	556.903	13,7	16	-1
Scottish National Party	143	1.297.628	32,0	47	+20
Green	54	85.555	2,1	2	-5
Ostatní	456	256.404	6,3	1	-9
Celkem	1044	4.059.026	100	129	

Zdroj: Edmund Teteh, *Scottish Parliament Elections: 3 May 2007*, Research Paper 07/46 (London: Social and General Statistics Section, House of Commons Library, 31 May 2007).

Tabulka č. 5: Podpora různých ústavních možností, 1979 – 2002

	1979	1992	1997 (volby)	1997 (referendum)	1999	2002
	%	%	%	%	%	%
Nezávislost mimo rámec EU*	7	6	8	9	10	11
Nezávislost v EU*		17	18	28	18	18
Silný domácí parlament**	26	50	42	32	50	44
Slabý domácí parlament**	28		9	9	9	8
Žádná volená instituce	26	24	17	17	10	13
Počet dotázaných	729	957	882	676	1482	1665

* V roce 1979 nebyl učiněn rozdíl mezi nezávislostí mimo rámce EU a nezávislostí v EU.

** Silný domácí parlament byl v roce 1979 popisován jako „skotské shromáždění, které by řídilo většinu skotských záležitostí“, a od roku 1979 se jednalo o skotský parlament v rámci Spojeného království s určitými pravomocemi v oblasti daní. Slabý domácí parlament byl v roce 1979 popisován jako skotské shromáždění, které by řídilo některé skotské záležitosti a bylo by odpovědné britskému parlamentu, a od roku 1997 se jednalo o skotský parlament v rámci Spojeného království bez pravomocí v oblasti daní. V roce 1992 nebyl učiněn žádný rozdíl mezi slabým a silným parlamentem.

Ti, kteří nevěděli nebo neodpověděli, jsou zahrnuti do celkového počtu respondentů

Zdroj: Scottish Election Surveys of 1979, 1992 a 1997; Scottish Referendum Survey of 1997; Scottish Social Attitudes Surveys of 1999 a 2002. In: Lindsay Paterson, Attitudes to Scottish Independence and to the SNP, 27.8.2009, at: www.institute-of-governance.org/onlinepub/sa/paterson_attitudes_tables.html; 22.3.2006

Tabulka č. 6: Referendum o skotské nezávislosti

		I agree that the Scottish Government should negotiate a settlement with the government of the United Kingdom so that Scotland becomes an independent state	I do not agree that the Scottish Government should negotiate a settlement with the government of the United Kingdom so that Scotland becomes an independent state
August 2007	%	35	50
Nov./Dec. 2007	%	40	44
Mar./Apr. 2008	%	41	40
June/July 2008	%	39	41
October 2008	%	35	43
Jan./Feb. 2009	%	38	40
May/June 2009	%	36	39
August 2009^a		28	57
February 2010^{aa}		29	53
April 2010^{aaa}		28	57
October 2010^{aaaa}		34	50

Otázka: SNP nedávno zveřejnila plány na uskutečnění referenda o skotské nezávislosti. Pokud by se takové referendum konalo zítra, jak byste volil(a)? Dotázaní si museli jednu z možností zvolit.

Zdroj: TNS-BMRB System Three/The Herald in John Curtice, „Public Attitudes and Elections“ in Paul Cairney, ed., *Scotland Devolution Monitoring Report September 2009*, http://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/files/research/devolution/dmr/Scotland_Sept_2009.pdf.

^a YouGov, YouGov/ Scottish Daily Mail Survey Results, 27.8.2009,

<http://today.yougov.co.uk/sites/today.yougov.co.uk/files/YG-Archives-pol-scotdmail-vi-090827.pdf>,

^{aa} YouGov, YouGov / Scotsman Survey Results, <http://today.yougov.co.uk/sites/today.yougov.co.uk/files/YG-Archives-Pol-Scotsman-100226.pdf>, 26.2.2010

^{aaa} YouGov, YouGov/Scotland on Sunday Survey Results, 30.4.2010,

<http://today.yougov.co.uk/sites/today.yougov.co.uk/files/YG-Archives-Pol-ScotlandonSunday-104030.pdf>,

^{aaaa} YouGov, YouGov / Scotsman Survey Results, 26.10.2010,

http://today.yougov.co.uk/sites/today.yougov.co.uk/files/YG-Archives-Pol-ScotsmanVI.26.10.10_0.pdf,